VOICU NIȚESCU

DOUĂZECI DE LUNI IN RUSIA ȘI SIBERIA

Anii 1917—1918

— CICLONUL ROȘU —

BRAȘOV
Tipografia A. Mureșianu: Branisce & Comp.
1928.

DOUĂZECI DE LUNI IN RUSIA ŞI SIBERIA

VOLUMUL II.

Inchinată:

CELOR CE VOR SĂ CONDUCĂ UN STAT.

D-lui profesor N. Iorga
omagiu distins
Bv. 25/IX-928 V. Nițescu

VOICU NIȚESCU

DOUĂZECI DE LUNI IN RUSIA ŞI SIBERIA

Anii 1917—1918

— CICLONUL ROŞU —

B R A Ş O V
Tipografia A. Mureşianu: Branisce & Comp.
1928.

PREFAŢĂ.

Dacă am avut o datorie ca să însemnez în volumul prim al cărţii mele nobilele străduinţe ale celor cari au alcătuit Corpul I de voluntari ardeleni, bănăţeni şi bucovineni, pentru a-şi da contribuţia lor la desăvârşirea idealului naţional, am crezut că este asemenea o datorie de a cuprinde în al doilea volum al acestei cărţi baremi câteva crâmpeie, fie ele oricât de palide, din marea tragedie, prin care a trecut Rusia în anii 1917—1918, şi ai căror martori au fost o bună parte a acestor voluntari. Ceeace au făcut ei ca Români, le va servi ca o frumoasă amintire şi îndemn pentru ce trebuie să mai facă. Iar ceiace au văzut că sunt capabili să facă alţii, le va fi un advertisment pentru ceeace ei nu trebuie să facă. Febra, spazmul, cumplita nebunie colectivă, în care au văzut sbătându-se un mare popor, înseamnă o teribilă lecţie, care li-a servit nu numai lor, dar prin ei le poate servi şi altora.

Scopul meu însă nu se opreşte numai aci. Cele văzute nu pot avea numai caracterul unor amintiri pe seama unui număr restrâns de oameni, cari văzând răul ştiu să se şi ferească de el. Cele scrise în acest al doilea volum al cărţii mele, mărturisiri şi constatări făcute fără părtinire şi fără patimă, ci doar însoţite pe alocuri de fireasca mirare şi revoltă a spectatorului cu judecata la locul ei, vor trebui să fie un cumplit advertisment pentru toţi doctrinarii visători, fantaştii, desrădăcinaţii vieţii şi învrăjmăşiţii cu realitatea.

Dacă Rusia, imperiul puternic de altădată s'a prăbuşit cu vuiet enorm până în temelii, dacă ea a ajuns la pacea dela Brest-Litovsk, când şi-a pierdut atâtea părţi din trupul său, dacă poporul ei se sbate în mizerie şi'n chinuri, vrednice de paginile Apocalipsului, aceasta nu se datoreşte atât greşelilor

și păcatelor acestui popor, ci vina o poartă în primul rând cei care l'au condus. Egoizmul conducătorilor din trecut, nepregătirea, naivitatea și demagogia celor de eri, fanatizmul și barbaria celor de azi, escluzivismul, lipsa de măsură și de echilibru, care caracterizează pe toți acești conducători, unite cu un întreg concurs de împrejurări externe și interne și ajutate de ignoranța colectivă și de cunoscutul indiferentizm rusesc, poartă marea răspundere pentru prăbușirea uriașului imperiu.

Celor cari îndeamnă în mod inconștient și criminal la imitarea pildei Rusiei, înfățișind prin viclenie și minciună iadul de acolo drept paradisul fericirii umane, tuturor vrăjmașilor evoluției firești și tuturor naivilor, ignoranților ca și celor cari închid ochii în fața învățămintelor istoriei, precum și partizanilor dictaturilor de unul sau colective, de sus sau de jos, de dreapta sau de stânga, le punem la dispoziție aceste pagini culese dintr'o lecție, stropită din belșug cu suferință și sânge omenesc.

V. N.

CAPITOLUL I.

Noemvrie 1917.

Crepusculul libertăţilor.

Pe drumul fatalităţii. Grupările socialiste. Presa de partid. Comitetul central. In căutarea unei soluţii. Bolşevicii prepară atacul.

Lipsit de un reazim solid şi neavând o busolă călăuzitoare, guvernul provizoriu ajunse, subt conducerea lui Kerensky, omul de vorbe şi incapabil de fapte, o biată corabie naufragiată, lovită cu putere din toate părţile de furia valurilor.

Vechile partide conservatoare şi liberale au încetat de a mai fiinţa ca organizme active, politice, odată cu revoluţia din Februarie. Numai *partidul constituţionaliştilor democraţi — cadeţii* — a putut rezista noului spirit al vremii, întrucât programul lui înfăţişa o ideologie mai mult sau mai puţin revoluţionară. Nici el însă nu se mai bucura de încrederea masselor populare şi dacă continua să joace un rol în timpul revoluţiei, aceasta o datora în deosebi unor conducători ca Miliukov, Maklakov, Lvov, Şingarev şi alţii, de cari oamenii noi nu se puteau dispensa.

Forţele politice reale, aruncate de revoluţie pe primul plan al vieţii publice, erau *partidele socialiste.*

Din nefericire însă aceste forţe erau încă în stadiu de fermentare. Ele nu apucase să-şi ficseze un program de guvernământ, potrivit necesităţilor urgente ale noii aşezări de stat. Şi nu aveau nici disciplina, care să le impună la guvernarea ţării. Fiecare din ele credea că reprezintă ideologia cea mai perfectă şi nimeni nu le-ar fi putut convinge să abandoneze o părticică din programul propriu pentru a face posibilă o colaborare sau o fuziune cu alte grupări.

Aşa fiind, nici unul din aceste partide nu se poate spune că era pregătit pentru a da Rusiei guvernul tare şi cu autoritate, de care aceasta avea mai mare nevoie ca oricând.

Grupările socialiste.

Numărul partidelor socialiste, despărţite unele de altele pe temă de programe, de metode şi de scopuri, în fond puţin deosebite, era foarte mare.

Inşirăm pe cele mai principale:

I. *Social-revoluţionarii,* cari îmbrăţişează, mai mult decât alţii, ideile şi nevoile *specifice* ale poporului şi mai ales ale ţărănimii ruse.

II. *Social-democraţii,* cari se inspiră din teoriile lui Marx şi cari înţeleg să se reazime în primul rând pe muncitorimea dela oraşe.

Fiecare din aceste grupări îşi are *subgrupările* sale: *dreapta, centru* şi *stânga.*

Astfel *dreapta* din partidul social-revoluţionar are în capul ei pe cunoscuţii revoluţionari *Lebedev, Savinkov,* Argunov.

Aderenţii acestei grupări se numesc curent: *Eserii de dreapta* (pravâie eseri).

Bătrâna revoluţionară, supranumită: „Mama revoluţiei", *Breşko-Breşkovskaia,* venită în Aprilie din Siberia, unde fusese exilată de regimul ţarist, face şi ea parte din această grupare.

Trudovici (partidul muncii), al căror şef este Kerensky, s'au raliat şi ei la social-revoluţionarii din dreapta. Fuseseră reprezentaţi şi în Duma imperială din urmă, prin căpetenia lor, Kerensky.

Centrul social-revoluționarilor are în frunte pe *Cernov, Avksentiev,* Goț, Suhomlin, Bunakov și alții.

Stânga extremă a acestei grupări este condusă de Kamkov, Natanson, *Maria Spiridonova,* Steinberg și alții.

Partizanii acestei ultime subgrupări au fost botezați: *Eserii din stânga* (levâie eseri).

•

Gruparea social-democrată se împarte în următoarele subgrupări :

Dreapta, având în fruntea ei pe vechiul luptător socialist *Plehanov.* Această grupare este cunoscută sub numirea: *Edinstvo* (Unirea).

Centrul social-democraților, numiți, după ruptura dela 1903, *minimaliști* (menșevici) este condus de *Ceidze, Skobelev, Ceretelli, Martov* și alții.

Această subgrupare are și ea o întreită ramificație: *dreapta*, condusă de Potresov, *centrul* cu Ceize și Ceretelli în frunte și *stânga,* reprezentată prin Martov, Martinov și alții.

Restul social-democraților aparține subgrupării *bolșevice,* stânga estremă a partidului, care a primit această numire dela despărțirea, provocată prin votul congresului dela Londra (1903).

Bolșevicii au ca șef suprem pe *Vladimir Ulianov-Lenin,* secundat de faimoșii aghiotanți : *Troțki* (Braunstein), *Zinoviev* (Apfelbaum), *Kamenev* (Rosenfeld), *Suhanov* (Himmer), *Steklov* (Nahamkis), *Lunaciarski,* Radek și alții.

Acestei grupări îi aparține și scriitorul *Maxim Gorki,* care însă nu împărtășește mijloacele de agitație și metodele de acaparare a puterii, propoveduite și practicate de tovarășii săi.

Presa de partid.

Fiecare din aceste grupări, subgrupări și chiar ramificații mai mărunte își au organele lor de publicitate, prin cari își agită programele, își espun vederile și combat chestiunile la ordinea zilei.

Astfel social-revoluționarii din dreapta au gazeta „Voința poporului“ (Volia Noroda), centriștii: „Cauza poporului“ (Delo

Noroda), iar Eserii din stânga: „Drapelul muncii“ (Znamia truda).

Social-democrații din dreapta editează „Unirea“ (Edinstvo). Iar cele trei ramificații ale menșevicilor au jurnalele „Ziua“ (Den) și „Gazeta muncitorilor“ (Rabociaia gazeta).

Bolșevicii tipăresc cunoscutele foi de propagandă neînfrânată: *Adevărul (Pravda)* și *Știri (Izvestia)*.

Comitetul central.

Curând după triumful revoluției din Februarie, toate aceste partide socialiste înființează un organ de conducere: *Comitetul central executiv al sovietelor*, cu sediul în Petrograd. El este o reeditare a sovietului, organizat de revoluționarii din 1905.

Fiecare grupare își are, în raport cu forțele ce reprezintă, delegați în acest comitet.

Numirea sovietului central se credea că înseamnă o hotărâre de raliare și concentrare a tuturor grupărilor socialiste în vederea constituirii unei forțe, capabile de a da Rusiei un guvern tare, care să facă față noilor împrejurări.

Partidele și-au păstrat însă și în sânul acestui organ de conducere independența lor întreagă, ideologia și programele lor deosebite. Și astfel ședințele Comitetului central executiv, instalat în institutul *Smolny*, nu erau decât simple prilejuri pentru membri ca să țină discursuri interminabile, în cari diversele programe și idei se încrucișau cu înverșunare, fără ca din ele să se desprindă o soluție acceptată de toți.

Și puneau mai ales îndârjire în discutarea celor două chestiuni: colaborarea cu burghezii și problema continuării sau sfârșirii războiului.

Majoritatea era pentru o colaborare cu clasele cenzitare. Cei cari însă se opuneau cu înverșunare la aceasta și cari reclamau încheierea imediată a păcii erau bolșevicii. Aceștia cereau ca „întreaga putere să fie dată sovietelor!“ (vsiu vlast sovietam).

In căutarea unei soluții.

Evenimentele se precipitau însă, ele treceau peste capetele acestor risipitori de vorbe. Armatele germane înaintau pe pământ rusesc. Iar regimentele revoluționare erau în plină descompunere. Primejdia prăbușirii bătea amenințătoare la porțile Rusiei.

Inspăimântate de perspectivele prăpădului inevitabil, căpeteniile partidelor socialiste și guvernul provizoriu convocară în Septemvrie *Conferința Democratică*, la Petrograd. Principala chestiune, care s'a pus în discuțiunea acestei adunări, a fost alcătuirea unei forțe centrale, capabile de a lua cu succes în mână cârma țării.

Discuția începută și continuată la infinit a deraiat însă dela o vreme. Căci pe când unele partide ca social-revoluționarii din dreapta (pravâie eseri) și menșevicii pledau pentru un front unic, cuprinzând toate grupările politice și deci și pe cele burgheze, altele și mai ales centriștii și estremiștii social-revoluționari, precum și bolșevicii, combăteau cu înverșunare orice colaborare cu burghezii (kadeții).

Conferința a eșuat, firește, în urma intransigenții și încăpățânării, cu care acești primitivi politici țineau la punctele lor de vedere. Ideia unui mare guvern de coaliție a căzut și pe terenul, devenit, în urma evenimentelor, așa de șubred, a continuat să rămână și mai șubredul guvern provizoriu, prezidat de nehotărâtul Kerensky.

Moțiunea, propusă de menșevicul Ceretelli, de a se convoca un consiliu provizoriu, alcătuit din reprezentanții tuturor grupărilor politice, inclusiv cele burgheze, având atribuțiile unui parlament temporar, până la convocarea Constituantei, este acceptată. Dar o moțiune, propusă de un adversar șiret, și care prevedea escluderea kadeților din acest parlament provizoriu, e acceptată și ea.

Consiliul provizoriu al Republicei — preparlamentul — ia ființă. Lipsit însă dela început de concursul hotărât și entuziast al partidelor, și în special de acela al kadeților, și despuiat de atribuțiile unei adunări reprezentative, întrucât el nu era o re-

prezentanţă suverană şi n'avea dreptul de control al actelor guvernului şi nici puterea de a-l trage pe acesta la răspundere pentru actele sale, e dela început o instituţie moartă.

„Deputaţii" îşi pierd vremea în discutarea migăloasă şi fără sfârşit a problemei războiului. Unii sunt pentru continuarea acestuia, alţii pentru pacea imediată şi în fine sunt glasuri cari pledează pentru o atitudine de pasivitate (defensivă) pe fronturi.

Pe această chestiune grupările politice din parlament se împart degrabă în trei mari tabere:

1) Tabăra aderenţilor ofensivei, cărora li-se zice curent *nastuplenţii*. Aceştia sunt pentru respectarea angajamentelor internaţionale şi socot că numai continuarea războiului, iniţiativa de atac şi o ofensivă grabnic pregătită şi bine alimentată poate salva Rusia.

Numărul aderenţilor ofensivei este însă destul de redus. Pentru ea sunt trudovicii cu Kerensky în frunte, o parte a social-revoluţionarilor din dreapta şi social-democraţii lui Plehanov.

2) Tabăra partizanilor defensivei: *oboronţii*.

Pentru această tactică e majoritatea menşevicilor, a social-revoluţionarilor şi câţiva maximalişti (bolşevici).

3) Tabăra defetiştilor: *antioboronţi*.

Propoveduitorii *defetizmului* sunt foarte numeroşi: tot restul socialiştilor, printre cari se înşiră aproape totalitatea bolşevicilor, social-revoluţionarii de sub şefia lui Cernov şi o parte a menşevicilor.

Bolşevicii preconizează pacea imediată, în orice condiţii. Iar menşevicii şi partizanii ministrului agriculturii, Cernov, urmăresc sfârşitul războiului printr'un acord prealabil al tuturor beligeranţilor.

Adevărul din nenorocire e că aproape toate partidele socialiste sunt pentru pacea imediată. Şi pe această chestiune ele nu se deosebesc decât în ceiace priveşte mijloacele şi metodele de urmat pentru sfârşirea războiului.

Dar chiar burghezii nu sunt toţi pentru continuarea războiului. Mulţi din ei ar vedea cu ochi buni încheierea păcii, fie chiar a unei păci separate.

Astfel *Uniunea adevăraţilor Ruşi,* alcătuită din elemente conservatoare, propunea încă în 1915 şi propoveduia pacea separată cu Germania.

In vreme ce însă toată această lume, risipită în partide politice, doreşte pacea, ea e incapabilă de a găsi drumul, care duce la sfârşirea războiului. In căutarea lui partidele socialiste şi burgheze fac fel de fel de propuneri, dau soluţii, cari se contrazic şi se anihilează reciproc, discută fără repaos şi rămân totuş pe loc.

Bolşevicii prepară atacul.

Numai bolşevicii îşi urmează cu tenacitate punctul lor de vedere. Ei refuză orice colaborare cu partidele burgheze şi vor încheierea păcii fără întârziere şi cu orice preţ, odată cu aliaţii, dacă e posibil şi fără ei sau chiar contra lor, dacă nu se poate altcum.

Iar pentru a înlătura pe burghezi dela guvern şi a ajunge la pace, ei întreprind cea mai vie propagandă în sânul masselor şi în oştire, captează partizani noi, distramă disciplina în armată, pătrund în ateliere şi în cazărmi, pun stăpânire pe muncitorime şi-şi alătură la acţiunea şi scopurile lor o bună parte din oaste şi mai ales garnizoana de Petrograd.

In sovietul din capitală ei reuşesc să introducă un mare număr de partizani şi la congresul, de curând ţinut, izbutesc să aibă majoritatea şi să institue în scaunul prezidenţial al acestui soviet pe Troţki-Braunstein, abia scăpat din închisoarea, în care fusese depus după rebeliunea din Iulie.

Iar la congresul sovietului regiunii de Nord, în care intra capitala, Kronstadtul, Ţinutul Baltic şi Moskova, întrunit curând înainte de revoluţia din Octomvrie, ei reuşesc asemenea să dobândească majoritatea şi să aleagă preşedinte tot pe Troţki.

In şedinţele acestor soviete bolşevicii sunt de o îndrăzneală fără pereche. Vorbesc fără înconjur de răsturnarea guvernului, preconizează violenţa şi nu se sfiesc să spună deschis că în curând ei vor pune cu forţa stăpânire pe cârma ţării.

Lenin, care se ținea ascuns în Finlanda, de unde dirija acțiunea bolșevică, se furișează în capitală și la 10 Octomvrie ia parte la Sfatul bolșevicilor, în care îndeamnă pe partizani să se pregătească de revoluție și să fie gata de lovitura, pe care vor trebui s'o dea în curând în contra guvernului pentru a se trece întreagă puterea în mâna sovietelor sau în aceia a bolșevicilor.

Guvernul provizoriu nu îndrăznește să ia măsuri pentru a preveni atacul. Kerensky amenință ce e drept cu represalii, dă ordine ca Lenin să fie arestat, dar nimeni nu vrea să se atingă de el și șeful bolșevic continuă a agita și a pregăti „lovitura" în toată libertatea.

Măsura, pe care acelaș guvern o ia în vederea deplasării câtorva regimente din capitală spre front, rămâne asemenea fără efect. Soldații refuză să plece și Kerensky, în afară de discursuri și de amenințări neputincioase, nu are alte mijloace de constrângere.

Singura forță, care are autoritate și de care toată lumea se teme, este *Comitetul militar revoluționar*, instituit nu de mult de către bolșevici. El este organul de execuție imediată al sovietului de Petrograd. Tronează în institutul Smolny și dispune atotputernic de garnizoana din Petrograd. Iar prin comisarii săi, răspândiți prin toate sectoarele capitalei, plasați în ateliere și cazărmi, ori ficsați la răspântiile, unde se întâlnesc trupele ce vin dela front sau merg într'acolo, turbură sufletele și dezechilibrează mințile ostașilor pregătindu-i pentru revolta în contra guvernului și pentru dictatura proletariatului.

Comandamentul militar a devenit neputincios față de acest comitet. El nu poate dispune nimic împotriva voinții acestuia.

Cucerirea de către Germani a insulelor Dago și Ösel, cari închid golful Riga și deschid drumul flotei germane către golful finlandez; amenințarea Petrogradului, teama populației de zepeline, cari pot să se abată asupra capitalei dintr'o zi în alta, lipsa tot mai accentuată de alimente, amenințările ostașilor de pe front, cari solicită cu insistență pacea, zăpăceala guvernului și turburarea generală, care s'a produs în sufletul populației pe urma atâtor evenimente neprevăzute, lipsa de unitate în con-

ducere şi de concentrare a celorlalte partide, — toate acestea contribue într'o mare măsură la înlesnirea acţiunei bolşevice şi la pregătirea răsturnării lui Kerensky şi întronarea Saturnului bolşevic în locul lui.

Garda roşie, reînfiinţată şi reînarmată cu asentimentul guvernului provizoriu, în preajma rebeliunii Kornilov, se provede de zor cu puşti, cu mitraliere şi muniţii. Fabricile refuză arme comandamentului militar, nu îndrăznesc însă să le refuze comitetului militar bolşevic.

La 22 Octomvrie secţia maximalistă a sovietului de Petrograd organizează un mare meeting pe străzile acestuia. Armatele revoluţionare sunt gata de atac. Şi nimenea nu se gândeşte sâ preîntâmpine acest atac.

Massele, aţâţate de şefii bolşevici, strigă hotărâte la orice: „Jos guvernul provizoriu! Jos Kerensky! Trăiască revoluţia! Jos războiul! Vrem pâine! Daţi-ne pacea! Toată puterea sovietelor!"

Zidurile palatului de iarnă se cutremură de răsunetul acestor strigăte. Kerensky însă rămâne impasibil, înamorat de sine şi convins că verbul lui — bagheta magică —, pe care o poartă din Februarie pe toate drumurile — îl va mântui de toate primejdiile.

In şedinţa dela 24 Octomvrie a preparlamentului acest dictator de carton ţine o fulminantă cuvântare, în care tună şi fulgeră în contra celor ce se vor ridica împotriva actualei ordine de Stat şi ameninţă cu acelaş fer şi foc, cu care ameninţa astă-vară în adunarea naţională dela Moskova.

Dar Troţki şi soţii nu sunt oameni, cari să se teamă de vorbe. Ei ridică cu îndrăzneală mănuşa. Şi după ce citesc o declaraţie semeaţă, prin care repetă că nu recunosc preparlamentul, că nu vor colaborare cu „burjuii" şi că ei reclamă puterea pentru soviete, — se retrag din consiliul Republicei, trântind uşile acestuia cu zgomot în urma lor.

Toţi ceilalţi „tovarăşi" rămân muţi în faţa acestei demonstraţii. Kerensky freamătă de mânie.

Toată lumea simte însă umilirea, în care a fost aruncată această adunare de neputincioşi. Şi toţi se tem de Lenin, care din această clipă a devenit stăpânul indiscutabil al Rusiei.

Numai „Bunica revoluţiei“, Breşko-Breşkovskaia, îşi recapătă graiul şi cuprinsă de presimţiri dureroase, li spune celor rămaşi :

„Noi nu am dat cuvenita atenţiune necesităţilor istorice ale poporului. Se impunea să ştim şi să înţelegem cu toţii că pământul trebuia dat ţăranilor, care şi aşa îl vor lua. Şi pentrucă nu v'aţi gândit la timp şi pentrucă şi astăzi ezitaţi de a vă hotărî, Rusia se va împărţi în două mari tabere vrăşmaşe : *Intelectualii („Intelighenţia“) deoparte şi forţa fizică de alta.* Aceasta înseamnă haosul. Nu uitaţi că eu am trăit o jumătate de veac în contact cu ţăranul rus. Vă vorbesc şi vă arăt deci în cunoştinţă de cauză calea, care singură duce la mântuire !“

Este însă totul prea târziu. Rusia şi-a pregătit calvarul şi ea trebue să-l urce până în vârf.

CAPITOLUL II.

Noemvrie 1917.

Atacul bolşevic.

Cade cetatea guvernului. Intâiul act al dramei. Protestări şi un alt comitet. Hotărârile congresului. Noii stăpâni ai Rusiei. Comisarii la lucru. Vâltoarea decretelor.

In aceste împrejurări, când de nicăiri nu se putea spera un guvern, care ´ facă faţă situaţiei, când ţărănimea se înfăţişa ca o massă amorfă, stăpânită esclusiv de setea de pământ, când muncitorimea se afirma ca un conglomerat de semidocţi îndrăzneţi, când armata se transformase în urma *pricazului* no. 1 în *adunări centuriate*, incapabile de a da un stăpân cu autoritate şi când căpeteniile bolşevice desechilibraseră minţile prin lozinci, cari cereau armatei să întoarcă armele spre duşmanii dinăuntru, ţărănimei să pună stăpânire pe pământ şi muncitorilor să alunge pe patronii din fabrici şi mai ales prin lozinca păcii imediate, şi când Kerensky nu mai avea niciun partizan, iar partidele de diverse nuanţe se certau pe chestiuni de programe, — Lenin a dat lovitura.

Anarhia era destul de coaptă pentru ca ea să poată da Rusiei guvernul cel mai anarhic.

Cetăţile uvriere ale fabricilor din Petrograd fură chemate la luptă în contra „burjuilor“, iar comitetul revoluţionar bolşevic porunci garnizoanei din capitală să ia cu asalt Palatul de Iarnă, reşedinţa guvernului provizoriu.

Cei peste 200.000 de ostaşi din Petrograd erau la ordinele escluzive ale Sovietului deaci şi niciunul din regimentele, cari în Iulie înăbuşiseră tentativa bolşevică, nu mai era acum de partea guvernului provizoriu.

In noaptea de 24/25 Octomvrie — 6/7 Noemvrie câteva plutoane bolşevice pun stăpânire pe poştă, telegraf, centrala telefoanelor, banca de Stat etc. şi dizolvă preparlamentul, risipind pe vorbăreţii membri ai acestuia, fără a întâmpina nici cea mai mică rezistenţă.

Iar în vremea când se producea această uriaşe transformare lumea, nebănuind nimic, umplea, ca de obicei, teatrele şi cinematografele, ori dormea liniştită.

Cade cetatea guvernului.

In ziua de 25 Octomvrie — 7 Noemvrie bolşevicii pregăteau asaltul Palatului de Iarnă. Cele câteva unităţi militare de sub ordinele lor încercuiau pe indelete reşedinţa guvernului provizoriu. Un număr de iunkeri (elevi ai şcoalelor militare), cari — unii — nu înpliniseră nici 18 ani şi câteva femei din batalionul *Morţii* erau singurii apărători ai regimului primejduit.

Cazacii, atâţi câţi erau în capitală, rămaseră neutri, deoarece după evenimentele din Iulie ei socoteau că slăbănogul tribun din fruntea guvernului — Kerensky — nu mai merită ajutorul lor.

Marinarii de pe crucişetorul *Aurora*, aflător pe Neva, veniţi din Kronstadtul întâiei republici sovietice, ţineau acest formidabil instrument de luptă la dispoziţia comitetului revoluţionar.

In amurgul zilei Palatul de Iarnă era complet încercuit. Lupta între bolşevici şi iunkeri începu. Ea fu de scurtă durată. Tinerele odrasle, apărătoare ale burgheziei, fură masacrate de gărzile roşi, iar cele două tancuri, de care se serveau, fură şi ele degrabă capturate. Câteva proiectile, trase de pe „Aurora“,

mări panica, distrămă curajul celor ce apărau cetatea „Revoluţiei", Palatul de Iarnă căzu şi membrii guvernului provizoriu fură arestaţi. Kerensky, şeful acestuia, dispăruse.

A doua zi, în 26 Octomvrie — 8 Noemvrie, bolşevicii erau stăpâni pe capitală. Toată puterea trecu în mâna Comitetului militar revoluţionar.

Iar la ameazi în institutul Smolny partidul comunist, prezidat de Troţky şi fiind de faţă şi Lenin, sărbătoarea „marea biruinţă a proletariatului".

Congresul panrus al sovietelor, convocat pentru aceiaş zi, avea să hotărască asupra alcătuirii noului regim şi să dea viaţă programului de guvernare al biruitorilor.

Intâiul act al dramei.

Legaţi în lanţuri, miniştrii căzuţi, fură conduşi în huiduelile unei mulţimi însălbătăcite, care cerea ca zeii de până eri să fie aruncaţi în Neva ori ucişi pe loc, la închisoarea *Petru şi Pavel*, azilul atâtor înfrânţi ai destinului.

Socialistul Gvosdev, fost ministru al muncii în guvernul provizoriu, descrie în aceste scurte cuvinte calvarul arestaţilor:

„Am fost arestat de şapte ori subt regimul ţarist, deportat de două ori şi cunosc torturile marşurilor din Siberia. Cazacii faimosului general Saharov mă loveau cu nagaica, dar chinurile de atunci sunt nimica pe lângă cele ce a trebuit să îndurăm în aceste zile.

Soldaţii, cari invadaseră sălile Palatului de Iarnă, erau mai furioşi decât fiarele sălbatice. In stradă ne aşteptau mulţimile revoltate ş'am putut vedea atunci ce înseamnă o răscoală a soldaţilor şi muncitorilor. Beţivi, exaltaţi de furie, ne aruncau insultele cele mai bădărane. Ni-se striga: „Ucigaşi! Trădători! Hoţi! Care dintre voi a vândut Rusia Nemţilor?! Lăsaţi-i să-i străpungem cu baionetele!"...

Urletele se îndreptau spre noi tot mai înteţite şi răsculaţii făceau sforţări disperate să se apropie de noi ameninţându-ne cu linşarea.

Cel mai insultat era Kerensky.

Niciodată nu mi-am putut inchipui atâta sălbătăcie, furie, nebunie şi injurii aşa de ruşinoase!

Noi nu puteam nici răspunde, nici să ne justificăm. Trebuia să ascultăm şi să ne lăsăm în voia sorţii. Câţiva ticăloşi loveau cu cruzime pe ministrul Instrucţiunei, care venea în urma mea. Incercai să intervin şi să răspund la invinuirile ce ni-se aduceau, dar în această clipă un gardist imberb, beat, îmi puse revolverul în piept ameninţându-mă cu moartea. In faţa Palatului, pe cheiul apei, mulţimile înebunite cereau să fim aruncaţi în Neva. Pe podul Troiţki cineva trăgea din partea opusă focuri asupra noastră. Se produse panică, mulţimea fugea îngrozită. Gardiştii, cari ne conduceau, trăgeau şi ei....

Ajunserăm în fine la fortăreaţa Petru şi Pavel".

Protestări şi un alt Comitet.

Al doilea congres panrus al sovietelor, convocat pentru această zi, se întruni în institutul Smolny în după amiaza zilei de 26 Octomvrie — 8 Noemvrie. Şi în acelaş timp ţinea şedinţă, tot în Smolny, Comitetul central al Sovietelor.

In acesta din urmă bolşevicii erau în minoritate. Troţki şi tovarăşii lui încercară să-şi justifice acţiunea, dar fără succes. Căci partidele antibolşevice, cari calificau fapta şefilor bolşevici drept o crimă în contra Revoluţiei, erau în mare majoritate. Căpeteniile roşii, faţă de această atitudine ostilă, părăsesc şedinţa şi trec în congresul sovietelor.

Aci maximaliştii sunt în majoritate. Ei au peste 260 de reprezentanţi, în vreme ce menşevicii au abia 74 şi celelalte partide ceva mai mult de 80.

Biroul congresului e ocupat de 14 bolşevici şi 7 eseri (social-revoluţionari) din stânga. Celelalte partide refuză să facă parte din birou.

Şedinţa congresului se deschide într'o atmosferă foarte încărcată. Partidele antibolşevice protestează cu înverşunare împotriva loviturei lui Lenin şi Troţki şi declară că nu vor recunoaşte noua stare de lucruri. Reprezentanţii acestor partide

părăsesc congresul şi trec în localul Dumei municipale, unde împreună cu membrii acesteia decid alcătuirea unui *Comitet Naţional de salvare a Patriei şi a Revoluţiei,* în care desemnează ca membri pe corifeii tuturor partidelor socialiste, pe delegaţii Preparlamentului şi pe aceia ai Dumei municipale cu însărcinarea de a lua iniţiativa pentru reinstituirea la cârma ţării a unui nou guvern provizoriu, rezimat „pe forţele democraţiei", care să pregătească convocarea Constituantei şi să ia măsuri pentru înlăturarea primejdiei anarhiei şi a reacţiunei, cari ameninţă Rusia.

Hotărârile Congresului. Noul Regim.

In aceiaş zi, seara, congresul sovietelor se întruneşte în a doua şedinţă.

De astădată el trece la organizarea regimului, care va stăpâni Rusia de aci înainte.

Alege un *Comitet central executiv* (Ţentralnâi ispolnitelnâi Comitet sau simplu Ţk.), alcătuit din 100 membri, dintre cari 70 sunt comunişti, iar restul social-revoluţionari din stânga şi câţiva reprezentanţi ai naţiilor alogene: Ucrainieni, Polonezi, Letoni şi Lituanieni.

Prezident al acestui comitet e proclamat comunistul *Sverdlov.*

După aceasta cei întruniţi primesc următoarea propunere, făcută de Lenin:

„Congresul naţional al sovietelor, alcătuit din deputaţii Muncitorilor, Soldaţilor şi Ţăranilor, dispune instituirea la cârma ţării, până la convocarea Constituantei, a unui guvern provizoriu de muncitorii şi ţărani, care se va numi *Consiliul Comisarilor poporului* (Soviet norodnih Komisarov).

Administrarea diverselor agende publice se dă în sarcina unor *comisii speciale,* cari vor înfăptui programul stabilit de congres, în strânsă colaborare cu organizaţiile muncitorilor, marinarilor, soldaţilor, ţăranilor şi funcţionarilor.

Guvernarea ţării se încredinţează prezidenţilor acestor comisii, adecă Consiliului comisarilor poporului.

Controlul asupra activităţii comisarilor poporului şi dreptul de a-i concedia şi înlocui aparţine în întregime *Congresului Sovietelor deputaţilor lucrătorilor, soldaţilor şi ţăranilor* (Soviet rabocih, soldatskih i krestianskih deputatov) şi Comitetului central executiv, ales de acesta.

„In mod provizoriu, Consiliul comisarilor poporului se alcătueşte din următoarele persoane:

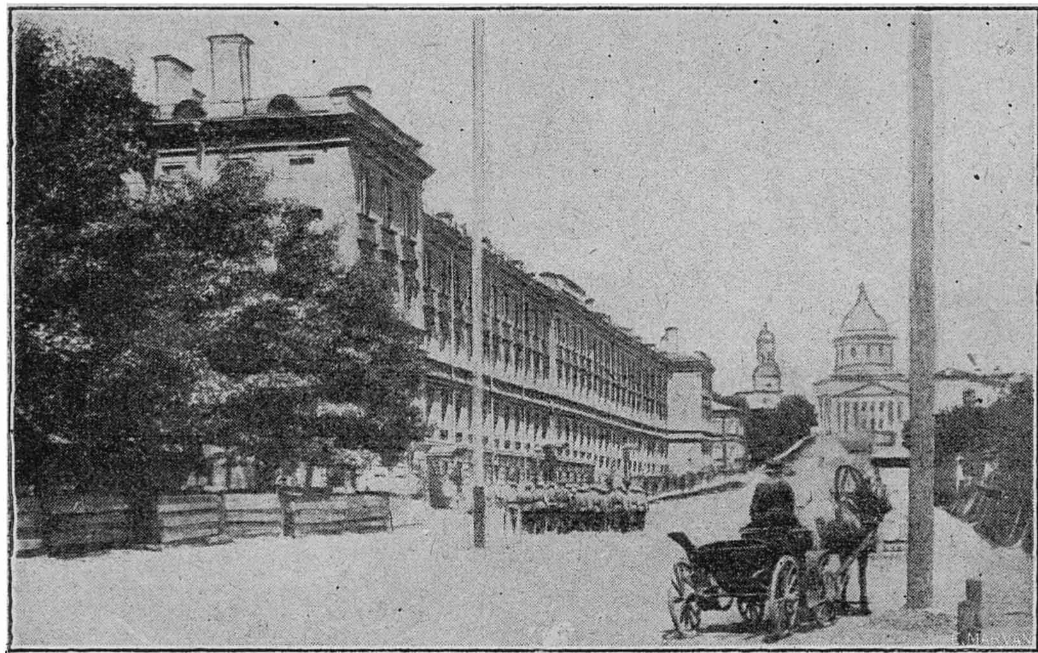
Preşedintele Consiliului: Vladimir Ulianov-Lenin,
Comisar al poporului la Interne: A. I. Rykov,
Comisar la Agricultură: V. P. Miliutin,
Comisarul Muncii: A. G. Sliapnikov,
Comisari ai Războiului şi Marinei: V. A. Ovsiemko (Antonov), N. V. Krylenko şi F. M. Dybenko, cari vor funcţiona ca o comisie specială,
Comisar la Industrie şi Comerţ: V. P. Noghin,
Comisar al Instrucţiunei: A. V. Lunaciarski,
Comisar la Finanţe: I. I. Skvorzov,
Comisar la Externe: L. D. Braunstein (Troţki),
Comisar la Justiţie: G. I. Appokov,
Comisar al Aprovizionării: I. A. Teodorovici,
Comisar la Poşte şi Telegraf: N. P. Avilov (Gliebov),
Comisar al Naţionalităţilor: I. V. Djugasvili (Stalin).

Noii stăpâni ai Rusiei.

Aceştia sunt oamenii, cari vor conduce de aci încolo destinele Rusiei.

Cine sunt ei? Cele două căpetenii: Lenin, în primul rând, şi Troţki, în al doilea rând, sunt cunoscuţi de multă lume. Ceilalţi sunt cea mai mare parte membri ai „Inteligenţei" ruse: publicişti, avocaţi, profesori etc., cari şi-au trăit viaţa mai mult în agitaţii revoluţionare ...şi'n Siberia.

Vladimir Ilici Ulianov-Lenin se trage dintr'o veche familie de nobili. El e fiul „Escelenţei Sale" Ilici Ulianov, fost consilier de stat în Simbirskul de pe Volga.

O STRADĂ DIN SIMBIRSK.

După terminarea şcoalei secundare în acest oraş el se înscrie la facultatea de drept dela universitatea din Kazan. In acelaş timp (1887) fratele său Alexandru, fiind descoperit ca implicat într'un atentat contra ţarului Alexandru al III-lea, este condamnat la spânzurătoare şi executat.

Vladimir se amestecă şi el în vârtejul agitaţiilor revoluţionare şi ia parte la mai multe mişcări studenţeşti. Din această cauză este esclus din universitate, iar poliţia îi interzice de a mai locui în Kazan.

Trecut la Petersburg, aci îşi termină drepturile şi se căsătoreşte cu fica unui asesor: *Nadejda C. Krupskaia*, ea însăşi o propagandistă revoluţionară.

Cariera de avocat îi displace. Lenin o părăseşte degrabă şi se dedică escluziv propagandei revoluţionare. Pentru scrisul şi agitaţiile sale el este însă condamnat în mai multe rânduri la închisoare şi exil în Siberia.

In 1900 pleacă în străinătate, unde reuşeşte să-şi cucerească degrabă un loc de frunte printre emigranţii ruşi revoluţionari.

In 1901 înfiinţează împreună cu Martov şi Potresov faimosul jurnal *Iskra* (Scânteia), care devine cu timpul aproape singura lectură a revoluţionarilor ruşi din străinătate şi Rusia.

In congresul dela 1903 Ulianov rupe însă partidul social-democrat rus în două: *majoritari* (bolşevici), cei cari au acceptat propunerile lui şi *minoritari* (menşevici), adecă cei cari au votat contra. Şeful celor dintâi a devenit Lenin, iar şeful menşevicilor a rămas Martov.

In 1905 Lenin reuşeşte să se strecoare în Finlanda, de unde dirijează acţiunea revoluţionară a partidului bolşevic. Mişcarea e însă înăbuşită şi îndrumătorul ei e nevoit să se reîntoarcă în străinătate.

Izbucnind războiul, Lenin devine mai activ ca oricând. Propoveduește cu înverşunare defetizmul. Cuvântul lui apare în coloanele tuturor ziarelor socialiste şi pătrunde mai ales în Rusia îndemnând pe partizanii săi la mişcări şi răscoale în contra războiului. Lozinca lui predilectă era: „Război contra războiului!"

In primăvara anului 1917 comandamentul militar german îi înlesneşte intrarea în Rusia.

Descinderea lui în imperiul ţarilor însemna cel mai preţios sprijin, dat Germaniei pe frontul de Est. Lenin era formidabilul microb, care pătrunzând în organizmul societăţii ruse, avea să provoace cea mai cumplită epidemie, care s'a abătut vreodată asupra ţării muscalilor. Anarhizată şi distrămată, această ţară înfrântă urma să devină mai târziu debuşeul indiscutabil al industriei germane ş'un inepuizabil izvor de bogăţie şi de glorie al imperializmului prusac.

•

Leon Davidovici Braunstein-Troţki este Dantonul sanghinar al revoluţiei bolşevice.

El e născut la 1877 din părinţi evrei, într'un sat de lângă Elisabetograd din gubernia Chersonului.

Troţki e condamnat în mai multe rânduri de justiţia ţaristă. In vremea turburărilor din 1905 ajunge preşedintele întâiului soviet al deputaţilor lucrătorilor din Petersburg.

Condamnat, după înăbuşirea răscoalelor muncitoreşti, este exilat în gubernia Tobolsk din Siberia. Evadează însă în curând şi se refugiază în străinătate. Trăeşte câtva timp la Viena, unde deschide o librărie. Deaci pleacă la Paris, dar guvernul francez îl expulzează în timpul războiului pentru propaganda pacifistă, pe care o făcea în ascuns. Din Franţa T. trece în America şi se opreşte în Canada. Guvernul canadez îl ţine câtva timp internat. După detronarea ţarului, Ahasverul bolşevic reuşeşte să se întoarcă prin Anglia în Rusia.

Indrăzneţ, fanatic, vindicativ, ambiţios şi viclean el este omul, care nu-şi alege mijloacele şi care nu cunoaşte scrupule în executarea scopurilor revoluţiei bolşevice.

Troţki e secundul lui Lenin în întreagă această acţiune bolşevică.

•

Ceilalţi comisari sunt şi ei, partea cea mai mare, fii de burghezi, cari călăuziţi de fanatizmul, propriu clasei intelectuale ruse, s'au pus în slujba revoluţiei ş'au pătimit pentru scrisul şi

propaganda lor ani de închisoare şi exil în Siberia, în gubernia Arhanghelsk sau în Caucaz.

A. V. Lunaciarcki este, ca şi Lenin, fiul unui consilier de Stat. Svorţov e profesor. Noghin un cunoscător al industriei şi comerţului. Stalin e contabil. Rykov e un traducător autorizat de limbi streine, Krylenko ofiţer.

Numai Avilov e un simplu lucrător tipograf şi Dybenko marinar de rând.

Afară de cei numiţi se bucură de autoritate în sânul partidului comunist şi următorii şefi bolşevici: Zinoviev (Radomilski), preşedintele sovietului regiunii de Nord; Kamenev (Rosenfeld), un burghez cu bună stare din Moskova, Smirnov zis şi Petrov, inginerul Clemov Moise Uriţki (ovrei), Buharin, fiul unui consilier de Curte etc.

Comisarii la lucru.

Comisarii, deşi tot ce se chiamă opinie publică este împotriva lor, deşi li duşman însuş *congresul sovietelor ţărăneşti*, care e întrunit la Petrograd, şi deşi însăş armata de pe front protestează prin delegaţii săi în contra noului regim, — trec degrabă la fapte şi profitând de haosul general, de nehotărârea celorlalte partide şi mai ales de inerţia masselor, procedează la aplicarea programului bolşevic.

Incă în seara zilei de 26 Octomvrie — 8 Noemvrie Lenin redactează un manifest către popor, în care schiţează programul guvernului şi pe care îl lansează sub autoritatea congresului sovietelor.

Iată în rezumat acest program:

„Regimul sovietelor va propune o pace democratică imediată tuturor beligeranţilor şi un armistiţiu imediat pe toate fronturile.

Noul regim declară exproprierea tuturor marilor proprietăţi şi trecerea lor în mâna *Comitetelor agricole* pentru a fi distribuite gratuit ţăranilor.

Comisarii vor apăra drepturile soldatului şi vor proceda la democratizarea complectă a armatei.

Vor institui controlul muncitoresc asupra producţiei.

Vor convoca la termen fics Constituanta.

Vor aproviziona oraşele cu grâu şi vor prevedea satele cu produse de prima necesitate.

Recunosc tuturor naţionalităţilor din Rusia dreptul deplin de a dispune ele însăşi şi în mod liber de soarta lor (autodeterminare-samoopredelenie).

Congresul proclamă trecerea oricărei puteri locale în mâna sovietelor deputaţilor lucrătorilor, soldaţilor şi ţăranilor, cari sunt datoare să asigure ordinea revoluţionară".

•

Tot Lenin citeşte în a doua şedinţă a Congresului un lung apel, adresat popoarelor beligerante, din care reţinem următoarele:

„Guvernul lucrătorilor şi ţăranilor, eşit din revoluţia dela 24 şi 25 Octomvrie — 6, 7 Noemvrie şi care se sprijină pe sovietele deputaţilor lucrătorilor, soldaţilor şi ţăranilor propune tuturor popoarelor beligerante şi guvernelor lor de a începe imediat tratative pentru încheierea unei păci juste şi democratice.

Guvernul sovietic înţelege prin pace justă şi democratică, la care aspiră majoritatea lucrătorilor şi claselor producătoare, extenuate de război, pacea, pe care muncitorii şi ţăranii ruşi n'au încetat de a o reclama, după doborârea ţarismului, pacea imediată fără anexiuni, adecă fără cuceriri de teritorii streine, fără anexarea cu forţa a altor naţiuni şi fără contribuţiuni!"

In restul apelului Lenin şi tovarăşii săi învită pe muncitorii celorlalte ţări să imiteze exemplul muncitorilor ruşi.

Vâltoarea decretelor.

Vertiginos apoi se citesc şi se dispune publicarea decretelor de suprimare a *pedepsii cu moarte*, a justiţiei burgheze şi înlocuirea acesteia cu *tribunalele revoluţionare;* decretul prin care se suprimă diplomaţia secretă şi se dispune publicarea convenţiilor secrete, încheiate de către fostul regim ţarist cu guvernele aliate.

•

In şedinţa de noapte a aceluiaş congres comisarii poporului citesc şi propun pentru primire *decretul privitor la pământ*, care dispune exproprierea marilor proprietăţi şi distribuirea lor imediată şi gratuită către ţărani prin comitetele agrare, precum şi decretul, prin care se instituie *controlul muncitoresc* asupra intreprinderilor industriale.

Decretul privitor la pământ nu e ceva nou. El conţine dispoziţiile, pe cari le-a ficsat congresul deputaţilor ţărani, ţinut în Iunie în forma şi conţinutul, propus de către *Cernov*, preşedintele acestui congres.

Dar în timp ce restul partidelor socialiste nu se putea înţelege asupra modalităţilor de aplicare a acestei mari reforme sociale, bolşevicii, prin decretul publicat, i-au dat putere de lege, dispunând aplicarea imediată a dispoziţiilor, cari până aci rămăseseră pe hârtie.

•

Controlul uvrier existase şi până acum.

Comitetele de uzine exercitase în fapt acest control şi în numeroase intreprinderi ele reuşise să acapareze întreaga conducere a acestora. Decretul comisarilor, adoptat de congres, consfinţea o stare de fapt şi generaliza o măsură, pe care de aci încolo trebuia s'o respecte orice patron.

•

Printr'un decret dela 27 Octomvrie — 7 Noemvrie bolşevicii proclamă *libertatea de presă*, dar în acelaş timp suprimă toate ziarele burgheze.

•

Decretul dela 28 Octomvrie — 10 Noemvrie dispune *rechiziţionarea locuinţelor*:

„Municipiile au dreptul de a rechiziţiona toate localurile neocupate şi nelocuite şi de a instala în apartamentele disponibile pe cetăţenii lipsiţi de locuinţe sau cari locuiesc în case supraîncărcate şi nesănătoase. Asemenea se autorizează municipiile de a alcătui regulamente privitoare la *Comitetele locuinţelor* şi asupra sferei lor de activitate".

•

Tot atunci comisarii hotărăsc *publicarea tratatelor secrete* încheiate de vechiul regim ţarist cu aliaţii.

•

Şi ca să facă începutul pentru suprimarea deosebirei de clasă între cetăţeni, ei şterseră privilegiile şi anulară vechile *cinuri*, create de Petru cel Mare.

Faimoşii *cinovnici* ai Rusiei vor fi încetat deci de a mai fi.

•

Astfel „decretele“ se succedează cu o repeziciune cinematografică. Fiecare zi îşi are decretul său.

In locul dictaturii ţariste se instalează dictatura proletariatului. Tronul ţarului alb îl ocupă ţarul roşu: Vladimir Ulianov, iar în scaunele cinovnicilor se instalează comisarii uzinelor.

CAPITOLUL III.

Noemvrie 1917.

Căderea unui om
şi
Maşina „celuilalt".

— — —

La Gacina. Kerensky părăseşte Rusia. Aura popularis. Guvernul din sudul Rusiei. Armatele „contrarevoluţionare". Cuvântul lui Gorki. **Fără busolă.** *Lenin şi Troţki la lucru.* **Volga încă rezistă.** *Mesagerii revoluţiei. Unul care visează şi crede.*

Surprins de atacul bolşevic, Kerensky părăseşte Palatul de Iarnă în noaptea de 6/7 Noemvrie st. n. şi după un lung înconjur reuşeşte să pătrundă la *stavka* (marele Cartier General rus). Ajuns aci ordonă unui detaşament de Cazaci să plece în frunte cu generalul Krasnov, spre capitală şi să înăbuşe răscoala maximaliştilor.

Nerăbdător însă de a se vedea din nou şi cât mai degrabă în Palatul de Iarnă, Kerensky pleacă şi el pe urma acestui detaşament.

Krasnov ocupă opidul *Gacina* şi avansează spre *Ţarskoe Selo,* fostă reşedinţă imperială. Sovietul deaci şi cele câteva gărzi roşii se retrag precipitat în faţa năvalei Cazacilor.

Kerensky se ficsează la Gacina.

Conducătorii rebelilor bolşevici sunt neliniştiţi. Garnizoana Petrogradului, o adunătură de uniforme, care nu vor să se mai bată, nu inspiră încredere.

Lenin şi Troţki fac apel la concursul uvrierilor, cărora li cer să se înarmeze şi să apere „domnia proletariatului", ameninţată de „contrarevoluţie".

Sforţările şefilor bolşevici nu dau însă rezultatele aşteptate. „Dictatura proletară" e în primejdie.

Din norocire pentru ei, marele lor prietin, urmărit şi urât de toată suflarea socialistă, veghea. Kerensky nu era omul hotărârilor mari şi nu înţelegea mai ales să execute până în capăt o hotărâre luată. Nu era omul faptelor şi nici al acţiunilor viguroase. El nu credea decât în verb şi socotea că prin el se poate face orice lucru mare: şi război şi revoluţie şi guvernare.

Călăuzit de această convingere dictatorul de până eri s'a oprit degrabă la mijlocul drumului. El credea că va convinge pe Lenin şi Troţki să se retragă şi să-i reînapoieze puterea.

După oarecari consfătuiri cu delegaţii „Comitetului de salvare a Patriei şi Revoluţiei" şi cu câţiva soli ai *Vikjelului* (Sindicatul impiegaţilor dela căile ferate) el dă ordin Cazacilor să oprească înaintarea.

Generalul Krasnov, ofiţerii cari îl însoţeau şi trupa rămân înmărmuriţi. Ei îşi dau seama că generalissimul lor e tot omul din Iulie trecut, care a înlesnit eschivarea capilor bolşevici şi care a trădat în modul cel mai infam pe Kornilov.

Moralul „contrarevoluţionarilor" e ştirbit şi scade cu desăvârşire însufleţirea lor de a mai lupta pentru un om ca Kerensky.

Profitând de această stare sufletească, agenţii bolşevici reuşesc să se strecoare în tabăra cazacilor, să li aducă şi citească manifeste comuniste, să înceapă şi continue „bratania", învăţată pe front, şi să-i convingă, fie prin momeli, fie prin ameninţarea că vor fi atacaţi de armata dela front, ca să abandoneze pe Kerensky şi să se împace cu noua stare de lucruri.

Indispuşi şi captaţi de agitaţiile bolşevice, Cazacii vorbesc de arestarea generalissimului. Krasnov şi ofiţerii săi nu se mai gândesc să-l apere.

Abandonat şi înspăimântat Kerensky dispare. El se îndreaptă spre graniţă, hotărât, se pare, de a părăsi Rusia.

Lumea i-a perdut urma.

•

Ridicat pe primul plan al evenimentelor încă din întâiele clipe ale revoluţiei din Februarie, Kerensky a fost mai bine de 6 luni de zile girantul escluziv al Rusiei revoluţionare.

Ministru al Justiţiei în primul guvern provizoriu el exercita asupra acestuia o influinţă decisivă. Graţie puterii sale, el a putut suprima, în timp de război, pedeapsa cu moartea.

Devenit mai apoi preşedinte de Consiliu şi ministru de Război, agendele cele mai importante ale Statului se concentrează în mânile lui.

Şi în sfârşit ajungând şi comandant suprem al oştirei, Kerensky îşi ficsează atotputernicia în rolul de dictator indiscutabil, pe care şi-l asumă.

Cum a ştiut faimosul soldat-generalissim să se achite de acest rol, am văzut. La guvern el a crezut că se poate cârmui cu vorba. Ca şef de oştire, el a socotit că disciplina militară se poate înlocui cu persuaziunea şi că războiul însuşi se poate face numai cu cuvântul.

Creer înegurat de misticismul revoluţionarului rus şi alintat de viziuni nedesluşite, Kerensky credea în realizarea chimerelor.

Pus în faţa realităţilor guvernării, el se ferea cu îndârjire să le aprofundeze şi să le dea o soluţie. Sesizat însă mereu de acestea, aprobă la un moment dat pe Kornilov şi propunerile reformatoare ale acestuia, dar în clipa următoare retirează şi devine din nou sclavul inactiv al visurilor sale revoluţionare ş'al sugestiilor venite dela Sovietul, al cărui membru era.

Atotputernicia i-a desarmonizat şi judecata. El nu mai cerea sfatul nimănui şi mai ales nu putea suferi alături de el niciun creier superior. Socotindu-se pe deasupra tuturora, el nu putea admite nicio comparaţie şi nicio rivalitate. Mediocrităţile singure mai erau tolerate în anturajul lui.

Iar unica grije care-l preocupa era pópularitatea. De dragul de a şi-o păstra întreagă, Kerensky menaja deopotrivă toate partidele şi toate curentele sociale. Ameninţările lui nu erau decât izbucnirile de moment ale unui orgoliu, care nu înţelegea să se lase redus.

Niciodată Kerensky nu s'a silit să opună o autoritate personală, o voinţă şi un caracter *al său* — prejudecăţii şi pasiunii populare. El a fost totdeauna robul acesteia.

Individualist la aparenţă, el nu era în realitate decât un docil instrument în mânile destinului. Indemnat şi călăuzit de acesta, el a făcut totul pentru ca buba să coacă pe deantregul şi ca spărtura ei să se producă cât mai degrabă.

Punte slabă între trecut şi viitor, Kerensky cel dintâi a lovit în ea pentru ca nici o legătură să nu mai fie între ce a fost şi ceiace va fi.

Prezentul, deşi se înfăţişa subt aspectul celor mai tragice realităţi, nu ocupa nici cel mai mic loc în capul revoluţionarului mistic, în care se resfrângeau, inconştient, înlănţuiri atavice, pe cari se brodau închipuite perspective de viitor.

Slăvit până azi, aclamat de massele în delir, purtat pe umeri în adunările populare, Alexandru Teodorovici Kerensky pleacă astăzi huiduit de toată Rusia. Un lung şi formidabil picior repede această uriaşe moară de vânt peste graniţă şi 'n anarhia, alimentată şi de el, se instalează omul, căruia el, mai mult decât oricine, i-a pregătit terenul: Vladimir Ulianov-Lenin.

Turmă inconştientă şi deprinsă să tragă mereu la jugul cuiva, naţia rusă adoptă în locul tiraniei trecutului — tirania viitorului.

Crepusculul libertăţilor, dobândite prin revoluţia din Februarie, îşi înfăţişează deja contururile sale sinistre.

Puntea de până eri e smulsă şi sfărâmată de furia valurilor şi 'n jilţul ţarului alb se înscăunează ţarul roşu.

Aura popularis a fost şi va rămâne cel mai capricios între fenomenele Universului!

Maşina „celuilalt“.

La 2 zile după lovitura bolşevică, în sudul Rusiei pe pământul căzăcesc, generalul *Kàledin* se proclamă hatman al Cazacilor şi cu concursul lui Rodzianko, fostul preşedinte al Dumei imperiale şi alţi patrioţi refugiaţi aci, instítue un guvern provizoriu, „care va gira afacerile Rusiei până la izgonirea uzurpatorilor dela Petrograd şi reinstalarea guvernului provizoriu“.

Iar din sotniile căzăceşti Kaledin organizează o armată puternică, cu ajutorul căreia pune stăpânire pe întreagă regiunea de sud a Rusiei înaintând până la Harkov şi Voronej.

In munţii Uralului, în regiunea Orenburgului, un alt general cazac: *Dutov*, înarmează asemenea căzăcimea din această parte şi declară războí aventurierilor bolşevici.

Comisarii dându-şi seamă de primejdia, care-i ameninţă, procedează la o acţiune repede şi energică. Ei aprind făclia răscoalei în toate provinciile şi oraşele principale ale Rusiei.

Ciocnirile dela Moskova îndeosebi sunt de o violenţă fără pereche. Şease zile dearândul se măcelăresc aci comuniştii cu partizanii guvernului democrat. Mii de morţi umplu străzile vechei capitale a Muscalilor. Sălbătăcia omenească nu cunoaşte margini. „Burjuii“ sunt masacraţi fără milă. Bolşevicii biruitori instituiesc ş'aci tribunalele revoluţionare, cari suprimă zilnic sute de oameni, bănuiţi de vrăşmăşie în contra noului regim.

Conducătorii comitetului de salvare a Patriei şi revoluţiei, capii Vikjelului, membrii comitetului flotei centrale, ostili comisarilor, sunt arestaţi şi ameninţaţi cu moartea.

Troţki într'o adunare maximalistă, ţinută în circul „Modern“ vorbeşte de *maşina, care desparte capul omului de trunchi.*

Presa burgheză este suprimată.

Câţiva comisari, între cari Zinoviev, Lunaciarski, Kamenev, Larin, înfioraţi ei înşişi de proporţiile măcelului şi de barba-

ria, care s'a deslănţuit asupra cetăţenilor, văzând că nu mai pot opri valul de distrugere, demisionează din guvern.

Dar Lenin şi sanghinarul lui secund Troţki îşi continuă nestingheriţi opera. Ei nu se emoţionează nici de lacrimi, nici de gemete, nici de sânge. Cu îndârjire satanică distrug, pentru ca pe cadavrele adversarilor şi'n neantul de mâine să-şi asigure domnia şi să clădească *paradisul* visat.

Cuvântul lui Gorki.

Iată ce scrie Maxim Gorki în gazeta sa *Novaia Jizni* (Viaţa Nouă) despre „încercările" noilor stăpâni ai Rusiei:

„Clasa muncitorească nu poate să nu înţeleagă că Lenin încearcă o simplă esperienţă cu sângele şi carnea ei şi că el vrea să împingă spiritul revoluţionar al proletariatului până la ultima limită, ca să vază ce va eşi.

E sigur că şeful comisarilor nu crede în posiblilitatea de biruinţă a proletariatului rus în actualele împrejurări. Speră poate într'o minune. Clasa muncitorească trebuie să ştie însă că nu mai există minuni şi că ceiace o aşteaptă e foametea, completa dezorganizare a industriei, dezorganizarea transporturilor, o anarhie îndelungată şi sângeroasă, urmată de o reacţiune sombră şi nu mai puţin sângeroasă.

Muncitorii trebue să ştie că Lenin nu e un magician atotputernic, ci un şarlatan ordinar, căruia nu-i pasă nici de viaţa şi nici de onoarea proletariatului. Ei nu trebuia să îngăduie aventurierilor şi demenţilor ca să comită în numele lor crime ruşinoase, sângeroase şi nebune, pentru care nu Lenin, ci ei vor purta răspunderea...

Intreb:

Işi reaminteşte democraţia rusă pentru triumful căror idei lupta ea în contra dezpotismului monarhic?...

Işi aduce aminte că atunci, când jandarmii Romanovilor aruncau în închisoare şi în ocnă pe fruntaşii ei, trata drept laşitate aceste procedeie? Intr'u cât procedeiele lui Lenin faţă de libertatea cetăţenilor şi de presă se deosebesc de acelea ale lui Stolypin, Plehve şi alţi pigmei? Oare guvernul lui Lenin

nu arestează pe toți cei cari gândesc altcum de cât el şi nu-i aruncă în închisoare, întocmai cum făceau guvernele Romanovilor?

Elementele rezonabile ale democrației sunt datoare să chibzuiască asupra tuturor urmărilor şi să decidă, dacă ele pot să continue a merge alături de conspiratorii şi anarhiştii de teapa lui („Neciaeff“ şeful unei secte revoluționare, care propoveduia — prin 1869 — sfărâmarea tuturor elementelor alcătuitoare de stat şi stârpirea tuturor tradițiilor şi claselor sociale din Rusia!)“

Iar despre cruzimile dela Moscova acelaş scriitor şi vechi revoluționar scrie următoarele:

„Prin caracterul său acest măcel dela Moscova a fost un coşmar şi un sanghinar masacru de nevinovați...

E o ruşinoasă minciună afirmația că toți iunkerii (elevii şcoalelor militare) ar fi copii de burghezi şi de mari proprietari şi că în consecință ei trebuiesc exterminați. E o minciună de aventurieri şi doctrinari nebuni, căci dacă faptul de a aparține cutărei sau cutărei clase e singur hotărâtor pantru situația şi conduita cuiva, atunci Ulianov-Lenin, domnişorul din gubernia Simbirskului ar trebui să ia loc în rândul agrarienilor ruşi, alături de Purişkievici... Iar Braunstein-Troțki ar trebui să fie comis-voiajor...

A înebunit oare toată democrația? Este cu putință ca dupăce am resimțit cu toții ororile, cari se desfăşură în fața noastră, să nu se găsească nimeni, care să svârle din mijlocul nostru pe aceşti nebuni?“...

Fără busolă.

Partidele antibolşevice se zbuciumă zilnic în căutarea mântuirii din mijlocul talazurilor, în care sunt aruncate. Ele refuză să recunoască noul regim şi protestează împotriva aventurii.

Alături de ele Congresul ţăranilor şi Vikjelul, sindicatul impiegaţilor dela căile ferate, manifestă, prin comitetele lor executive, puternic în contra guvernului de comisari.

Armata însaş, cea dela front, nu simpatizează cu acest guvern şi prin delegaţii săi cere înlocuirea lui.

Comitetul pentru salvarea Patriei şi a revoluţiei îşi lărgeşte cadrele şi-şi intensifică acţiunea.

Reprezentanţii aliaţilor fac şi ei toate sforţările ca Rusia să rămână în rândul combatanţilor. Ei sprijinesc încercările de alungare a comisarilor.

Dar toate în zadar. Partidele burgheze şi socialiste sunt lipsite de o busolă. Ele nu ştiu precis ce vor şi mai ales nu sunt hotărâte să acţioneze. Ci repetă mereu, ca dintr'o caterincă stricată, refrenul Constituantei:

„Vrem Constituanta, singura indrituită să desemneze guvernul Rusiei!“

Şi până atunci?

„Vrem un guvern de coaliţie, alcătuit din reprezentanţii tuturor partidelor — burgheze şi socialiste“! O spune Ceretelli la întrunirea delegaţilor zemstvelor şi oraşelor. O spun delegaţii autorizaţi ai Congresului ţăranilor, ai Vikjelului, ai partidelor mari şi mici, burgheze şi proletare. O spune toată lumea, dar nimeni n'o face. Nimic din dorinţa „unanimă“ nu se realizează.

Un şir întreg de comisari îşi dau la 4 Noemvrie demisiile din guvern din cauză că acest acord al partidelor întârzie a se

realiza. Câţiva membri al Comitetului central executiv: Zinoviev, Kamenev, Rykov şi alţii demisionează şi ei din locul ce ocupă, pentru acelaş motiv.

Lenin şi Troţki la lucru.

Dar cu toate astea acordul nu se face. Lenin şi Troţki rămân la postul lor şi prin manifeste incendiare li cer ţăranilor să fie de partea comisarilor, căci ei li garantează repartiţia pământului. Solicită concursul uvrierilor, cari „subt regimul bolşevic vor fi stăpânii uzinelor“ şi ordonă soldaţilor să nu asculte de „contrarevoluţionarii, cari vor continuarea războiului“.

Neastâmpăraţi, plini de energie şi fanatici până la nebunie pentru programul lor, Lenin şi Troţki reuşesc să rupă stânga partidului social-revoluţionar şi s'o determine ca să sprijinească regimul sovietelor.

Iar ca să scape de opoziţia Comitetului central al Congresului ţăranilor, ei convoacă un nou congres al acestora, alcătuit din delegaţi, aleşi după dorinţă. Noul congres numeşte prezidentă pe *Maria Spiridonova*, faimoasa revoluţionară bolşevică. Candidatul centrului şi al dreptei, V. Cernov, fostul ministru al Agriculturii în guvernul provizoriu, cade.

Deaci încolo Troţki anunţă mereu că „ţăranii sprijinesc guvernul comisarilor“.

Cu Vikjelul se întâmplă acelaş lucru. Lenin convoacă un nou congres al acestuia. Vechiul comitet e detronat, iar cel nou se declară „aderent neclintit al politicei sovietice“.

Funcţionarii publici, de sigur aproape toţi burghezi sau socialişti, nuanţa antibolşevică, intră în grevă după lovitura dela 6 Noemvrie. Ei nu vor să lucreze subt conducerea uzurpatorilor puterii.

Troţki, numit comisar al Externelor, constatând golul din Minister, dă ordin ca acesta să fie închis, iar pe uşa principală dela eşire dispune să se anunţe „că întrucât până în 5 zile funcţionarii nu se vor prezenta la slujbă, ei vor fi socotiţi demisionaţi, fără nici un drept la pensie sau pretenţii de daune“.

La fel s'a procedat şi la celelalte instituţii publice (ministere, poştă etc.).

După 5 zile greva a încetat în bună parte. Majoritatea funcţionarilor, care trăeşte din leafă, s'a prezentat la serviciu şi maşinăria statului a continuat să funcţioneze.

Acelaş Troţki solicită în ziua, când a luat portofoliul Externelor, o intrevedere lui Sir G. *Buchanan*, ministrul Angliei la Petrograd. Acesta refuză, dar semiticul comisar neputând pătrunde pe uşa Englezului, intră pe fereastra lui *G. Noulens*, ministrul Franţei, care stă de vorbă cu el (ca particular !).

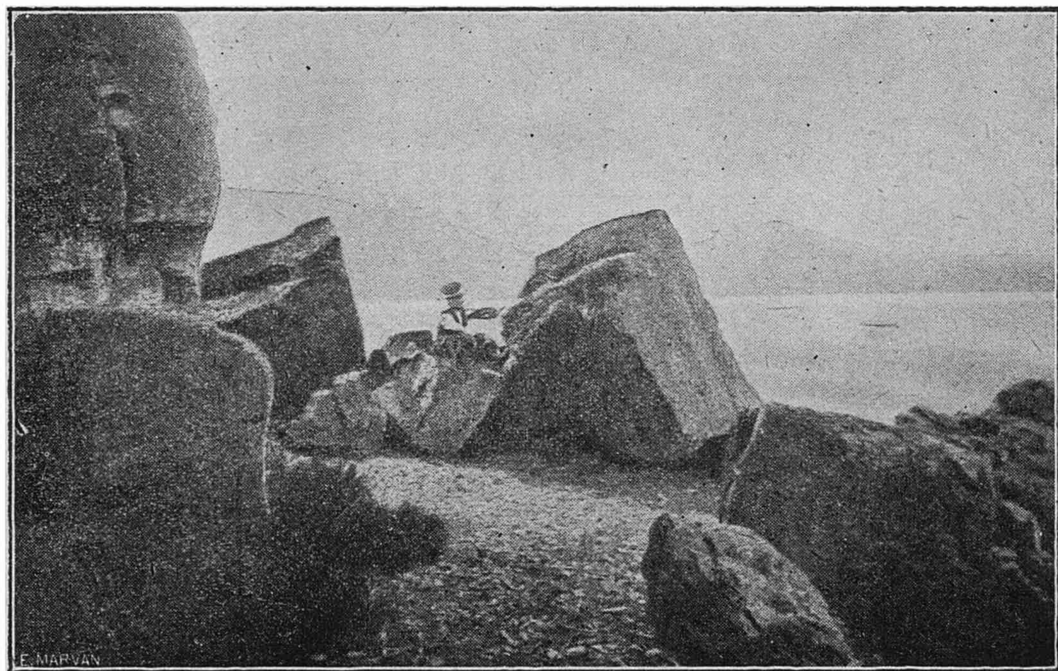
Când senatul a refuzat promulgarea decretelor comisarilor, Lenin, fără să se lase impresionat, a dispus ca simpla publicare în *Buletinul* oficial să dea acestor decrete putere legală. Iar senatul fu suprimat.

Şi pentrucă poporul cerea pace, dar mai ales pentrucă armata dela front continua să insiste pentru un guvern de coaliţie, Lenin dă ordin (la 9 Nov.) lui Duhonin, noul generalissim al armatei, să înceapă tratativele cu Germanii în vederea încheierii unui armistiţiu.

Duhonin refuză. In locul lui e numit însă imediat praporscikul *Krylenko*, care împreună cu Lenin semnează circulara (radiotelegrama), prin care comitetele regimentelor sunt învitate şi împuternicite să înceapă ele însăşi tratativele de pace cu duşmanul.

In urma acestor dispoziţii ostilităţile pe frontul rus sunt degrabă suspendate.

Duhurile distrugerii îşi desăvârşesc opera cu o stăruinţă satanică. Ceilalţi imploră, plâng, protestează. Ei nu vor face nimic, căci sunt lipsiţi de busolă.

VEDERE DE PE VOLGA.

Volga încă rezistă.

O bună parte din oraşele de pe Volga rezistă încă iureşului bolşevic.

Tradiţia, strălucirea unui trecut, care nu se poate uita aşa de uşor şi care trăeşte încă în atâtea instituţii, se opune valului ce ameninţă vechea aşezare.

Dar rezistenţa nu va dăinui nici aici aşa de mult. Căderea celor două capitale ş'a altor oraşe puternice în mânile bolşevicilor inmoaie moralul apărătorilor.

Oraşele de pe Volga vor cădea şi ele.

In Samara sosesc mereu dezertorii. Ei sunt precursorii loviturei de mâine.

Mitingurile, în cari se încaeră lumea veche cu „lumea nouă“, întrunirile dela răspântii, în cari toţi vorbesc şi nimeni nu dă vreo soluţie, se ţin fără întrerupere, ziua şi noaptea.

Campania pentru Constituantă, nădejdea de azi, de mâine şi de totdeauna a tuturor Ruşilor, e în plină desfăşurare.

Şi pentrucă această constituantă trebuie să fie însăşi simbolul vieţii şi al sufletului rusesc, oratorii din mitinguri ţin să vorbească despre tot ce agită azi mintea rusă, asediată de gărgăunii revoluţionari.

Ei descos viaţa lui Nicolae al II-lea, absent astăzi ca şi altădată, cioplesc barba lui Rasputin, trimis la cele eterne de prinţul Iusupov, şi macină la infinit, odată cu resturile de seminţe (floarea soarelui), „contrarevoluţia lui Kornilov, vrăşmaşe a păcii şi cauză a lipsei de pâine!“

Mesagerii revoluţiei.

Dela un timp apar pe străzile Samarei şi câteva uniforme letone — latâşi —, cei mai fanatici partizani ai lui Lenin, iar

de pe Volga debarcă vreo sută de marinari, cari şi-au creiat faima de mesageri ai domniei bolşevice.

Lumea dând cu ochii de ei îşi reaminteşte de isprăvile lor. Letonii au glontele totdeauna în ţeava armei, iar marinarii şi-au făcut o adevărată profesie din asasinarea burghezilor. Isprăvile lor din marea Baltică şi Neagră sunt cunoscute de toţi. Calmul barbar, cu care ei au aruncat în apa clocotindă a cazanelor sau în roţile şi dinţii maşinelor ori în fundul mării cu greutăţi atârnate de gât, pe comandanţii lor, intensifică insomnia celor ce nu vor să moară.

Sovietul guberniei şi al oraşului Samara, întărit în acest chip, se pregăteşte de asaltul final. Şi până atunci avangardele sondează terenul.

Dezertorii, cari şi-au adus arme dela front, le încearcă deopotrivă ziua ca şi noaptea. Trecătorii pacinici sunt adeseori surprinşi, în plină stradă, de ţiuitul strident al gloanţelor, ce pornesc din tabere adverse. Nefericiţii, surprinşi de aceşti soli ai morţii, sunt lăsaţi ceasuri întregi în stradă, acolo unde şi-au dat duhul, şi ridicaţi apoi în orele de armistiţiu de către partizani sau de către familiile lor.

Preţul vieţii umane e mai scăzut decât preţul curent al pâinii de tărâţe.

•

Incartiruiţi în etajul unei case de cazaci din colţul uliţei Leo Tolstoi suntem zilnic martorii încăierării dintre diversele tabere şi nu arareori fatalitatea ne surprinde şi pe noi inca draţi într'o tabără sau alta, când trebuie să constatăm că pasivitatea este situaţia cea mai tristă şi că ochiul vrăşmaş ţinteşte de obicei pieptul, totdeauna gol, al inocentului.

Unul care visează şi crede.

Intr'una din zile pe când venim dela barăcile prizonierilor, unde munca noastră e tot mai fără spor, întâlnim pe bătrânul amiral, cu care făcusem cândva cunoştinţă pe drumul Sorocinskului.

Ne întâmpină aproape transportat de fericire.

El ne vesteşte că a primit scrisoare dela fiul său, care a reuşit să pătrundă în ţinutul Donului, „unde se pregăteşte mântuirea patriei".

Bietul bătrân! Visează! Prăbuşirea care se desăvârşeşte sub ochii lui, nu are nicio importanţă. Ea nu e reală. Ceiace a fost nu poate să nu mai fie. Prea a fost frumos, prea a fost bogat trecutul, pentru ca acesta să devină dintr'odată urât, să se transforme într'un prezent ticălos şi să se perpetueze într'un viitor nelămurit! Asta e cu neputinţă.

...La ce acest bătrân ostaş, cu barba albă şi cu ochi senini, şi-ar bate capul — un cap, pe care nimic nu l'a chinuit în vremea cât a fost în slujba împăratului — să afle, că ceiace e azi, se desprinde din ce a fost eri şi că efectul unei cauze nu poate dispare nebăgat în seamă?

Dar visul e şi el o credinţă şi pentru cei ce cred, moartea e aproape o fericire.

CAPITOLUL IV.

Noemvrie 1917.

O credinţă, care trăeşte mereu.

Toţi egali — „tovarăşii corturari". Ignoranţă şi ură. Rusia şi Siberia — două ţări. Un veteran. Cu prietini şi aliaţi. Candela care nu se stinge. „Să nu puie pace România". **La Sâzran.** *Un curajios. Robi cu voia. Casa Morţilor. Ameninţarea nămeţilor. Amorul unui tovarăş.*

Stările de azi îngreunează peste măsură misiunea noastră. A mai concentra voluntari, în astfel de împrejurări, e o întreprindere temerară.

Cu toate astea în dimineaţa zilei de 27 Noemvrie ne urcăm împreună cu părintele R. în trenul având destinaţia Kuzneţk, unde am convocat pentru 29 Noemvrie pe prizonierii români din circumscripţia cu acelaş nume.

După multă trudă reuşim să străbatem într'un spaţios vagon de clasa a II-a.

Aci lume pistriţă, ca deobicei, murdărie, fum şi miros înăbuşitor de trupuri transpirate şi nespălate.

In partea de lângă uşe se frământă ca în Infernul lui Dante o numeroasă familie de corturari. Aceştia, de cum ne văd îşi îndreaptă din umbra pletelor unsuroase ochii albi, sticloşi şi plini de o sălbatică curiozitate spre noi. Cel mai tânăr,

un flăcăiandru ca de vreo 18 ani, zăpăcit poate de strălucirea nasturilor unei mantale militare, se ridică și adresându-se ofițerului român îl invită să șeadă. „Sadites tavariș" (șezi tovarășe)!

Ofițerul acceptă oferta și mulțămește „tovarășului" arămiu pentru gestul delicat. Pe banca din față stă biruit și amețit de somn capul familiei — pater familias —, un „vaivod" voinic, cu bronzul chipului incadrat în plete cărunte și barbă sură, întunecată. El strânge în colțul gurii o pipă scurtă, neagră, ca de scrum și din care țâșnesc, la intervale, mici rotogoale de fum. Lângă el stă tolănită, cu fața și fruntea străbătute de sbârcituri și crețe adânci soția lui ș'apoi ceilalți membri ai familiei: bărbați, femei și copii, cari moțăie înfășurați în sdrențele lor argăsite și duhnind de mirosuri înăbușitoare.

Căzut așa pe neașteptate între ei, îmi vin o clipă în minte țiganii corturari dela noi, cari în timpul verii poposeau la marginea satelor noastre...

Atât că aceia or fi rămas tot cei vechi, pe când ceștia, de când cu „universala tovărășie", și-au vândut căruțele și caii și de-acum pribegesc cu trenul șezând alături de cei, cărora eri li cerșeau sau li furau câteva kopeici.

Ignoranță și ură.

In stânga noastră un colonel — doctor — se așează pe un loc, devenit gol. Dar în momentul următor apare un soldat fluturându-și agitat mantaua descheiată. Mânios el somează pe colonel să se ridice căci locul e al lui. Colonelul, un om în vârstă, se ridică și cedează fără murmur locul și umilit se retrage apoi ca un câine lovit. Multă vreme el își proptește fruntea aprinsă de sticla rece a geamului din față. Iar ochii lui triști și turburi se adâncesc în infinitul oceanului de zăpadă. Ei nu văd probabil nimic.

„Tovarășul soldat", în deosebire de „tovarășul corturar", nu îngăduie tovărășie și egalitate decât pentru semenul său. Pentru ceilalți el n'are decât ură și porniri de răzbunare.

Rusia și Siberia — două țări.

In compartimentul vecin (vagonul e deschis) se încinge o violentă ceartă între câțiva „strelți" siberiaci și doi infanteriști ruși.

Cei din urmă îi batjocoresc pe cei dintâi: „In țara voastră — *vașa strana* — se mănâncă numai varză și ceaiul se bea fără zahăr!"

Siberiacii nu rămân nici ei datori: „Nouă cel puțin nu ni-se zice *porci*, cum vi-se zice vouă!"

Cearta continuă pe acest ton și amenință să degenereze în bătaie.

Din această încăerare noi reținem ciudata aversiune dintre Ruși și Siberiaci. Ei se tratează ca și cum ar aparține unor țări streine — Siberia deoparte și Rusia de alta — în război una cu alta.

Bătrâna țigancă de pe banca de vis-à-vis se trezește în gălăgia iscată, se întoarce spre taberele încăerate și se oferă să facă pe intermediara între beligeranți.

Detanta se produse numai prin această simplă ofertă. Fețele se înseninează, oamenii râd. Țiganca, profitând de „pacea" realizată, vrea „să dee cu ghiocul" ori „să citească norocul" dintr'un pachet de cărți afumate. Nimeni însă nu e curios de ce va fi mâine. Numai doi ochi albaștri, tremurând discret ca scuturați de o reținută teamă lăuntrică, se ridică dintr'un colț al vagonului și ficsează cu o naivă lăcomie soioasele file sibiline ale bronzatei ghicitoare.

Un veteran.

In vreme ce aci „la parter" mai toată lumea e trezită și face gălăgie discutând politică ori alte fleacuri, lumea „dela etaj", cei întinși pe canapelele de deasupra, continuă a dormi ca urșii. Numai deasupra capului nostru stau mereu deschiși doi ochi. Sunt ai unui urs bătrân, eșit pe jumătate din vizuină. Capul și fața lui au înfățișarea unei tufe pline de zăpadă.

— D-voastră sunteți Români? ne întreabă el, pe un ton de prietinie.

— Da, răspundem noi indiferenți.

— Vezi bine că sunteți Români!, monologhirează moșul. V'am cunoscut după uniformă și după grai. Am fost și eu în România. In 77. Am luptat în Bulgaria umăr la umăr cu frații români. O, ce amintiri frumoase am de ei. Erau buni, prietinoși, mai viteji și mai dârji decât noi. Erau socotiți și cuminți, mai cuminți decât noi... Fii și nepoții lor, pe cât văd, au rămas aceiași. Și ei sunt mai cuminți decât copii și nepoții noștri...

Moșul trece la amănunte... El povestește lucruri din războiul, în care a luptat și ficsează în icoane plastice, cu mintea lui simplistă, dar dreaptă, deosebirile între ce a fost atunci și ce e azi. Un nor de revoltă și dispreț îi întunecă făptura albă, când ochii mici și buni îi scapă asupra „tovarășilor", tolăniți în preajma lui.

„Procliatâie!" (ticăloși), bolborosește el încleștând dinții și supțiindu-și buzele.

„Au nenorocit și-au trădat țara, care ne-a mântuit odată de prăpăd!"...

Cuvântul moșului se rupe aci brusc. Ochii lui înoată în lacrimi...

Din fericire Kuznețkul s'apropie. Strângem mâna bătrânului veteran și spunem tuturora: „Rămas bun!" Dar când să eșim, tânărul corturar, lângă care șezusem, se scutură de somn, se avântă după noi, ne apucă și ne strânge mâna cu putere, strigând entuziast:

„*Prosciaite tavarăși* (fiți sănătoși tovarăși)!"

Și fiindcă eram în amurg, accentuat poate și de fața lui tuciurie, îi răspundem și noi:

„Noapte bună tovarășe!"

Cu prietini și aliați.

In „azilul" din Kojevennaia ulița găsim aceiași prietini, cu aceiaș inimă și cu aceiaș credință. Ofițeri și soldați (propagandiști) trăesc în cea mai desăvârșită armonie. Evenimentele în curs nu i-au descurajat de loc, căci ei cred cu puterea unor iluminați în singura deslegare logică a războiului mondial: pră-

bușirea tiraniei și biruința libertății. Sau mai plastic: prăbușirea Austro-Ungariei și reînvierea vechii Boemii, unite cu pământul slovăcesc.

Entuziastul bucătar al azilului aflând că de 24 de ceasuri, n'am mâncat nimic (lucru obicinuit!), ne pregătește în grabă o cină în adevăr „împărătească" (ciorbă de Praga, cârnați pe varză, prăjitură și... câte un bun pahar cu vin)... Așa n'am mâncat de multă vreme.

După cină discuția se continuă vioaie și prietinoasă cu acești oameni, cari azi ni-s prietini și mâine ne vor fi aliați.

Contabilul dela Szabadka, care se pare că încă tot nu s'a încadrat în idealul iugoslav, ne întreabă „dacă România se gândește în adevăr să încheie pace separată cu Puterile Centrale, cum pretinde *Ruskoie Slovo?*"

Răspundem că nu credem. Și nu cred nici frații cehi.

Candela care nu se stinge.

Către miezul nopții prietenii ne conduc pe fiecare în câte-o mică chiliuță — chilii de mânăstire — ale azilului, unde ne vom odihni până a doua zi.

Intrebarea contabilului din Szabadka nu mă lasă însă s'adorm, deși sunt mort de oboseală.

Imi scot carnetul cu notele zilnice și la lumina opaițului, care luminează la căpătâi ca o candelă, și în acest pustiu desăvârșit însemn pe albele file evenimentele și observările de peste zi.

Rândurile se înșiră mereu, stăruitor, unele după altele, umplând filă cu filă și închizând într'o modestă icoană istoria războiului nostru dela începuturile lui.

Din tot ce-i însemnat aci se desprinde mai ales puternică și stăruitoare o neclintită credință, care dacă nu are proporțiile unui foc uriaș, ea licărește totuș cu îndărătnicia și liniștea candelei, ce arde aci, deasupra, la căpătâiul meu.

Afară urlă neîndurător și prevestitor de rele crivățul Rusiei. El pare sinistrul ecou al tunului, ce mugește fără repaos pe numeroasele câmpuri de bătaie și varsă mereu focul, subt care se topesc milioane de vieți omenești...

Lumina opaițului se supțiază dela o vreme, se lungește, tremură, pare că vrea să se stingă.

Nu cumva credința noastră se va îneca și ea în fumul obuzelor de pe fronturile vrășmașe, ori în negura anarhiei muscălești?...

Dar candela își revine degrabă. Lumina se îndreaptă, ea își reia liniștea și îndărătnicia de adineauri. In reflecsul ei strălucesc chipurile protectoare ale Precistei și divinului său Fiu, ficsate în mica icoană de deasupra strâmtului și sărăcăciosului pat de prizonier.

Insemnarea notelor continuă... Ele vor umplea astfel filă cu filă. In fiecare s'amestecă puținele bucurii cu multele mâhniri. In toate vibrează o credință și neclintită ni e nădejdea că ziua, în care se va încheia acest carnet, va fi ziua biruinții definitive.

„Să nu puie pace România!"

Simpaticul Polonez dela Zemskaia uprava și-a ținut cuvântul. El a convocat pe ziua de 29 Noemvrie pe prizonierii români din district. Mulți însă n'au putut să vină, fie din cauza vremii rele, fie că au fost reținuți de bolșevici. Intr'o scrisoare, pe care mi-o dă cineva și care e semnată de mai multe nume rusești, mi se face cunoscut că prizonierii din volostea Evlașevo nu pot răspunde chemării noastre, „deoarece ei sunt protivnici războiului și doritori de pace".

Scrisoarea e scrisă în limba rusă și ni-se afirmă că ea ar fi fost redactată în chiar biroul regimentului bolșevizat din acea voloste.

Prizonierii adunați sunt ca și cei dintâi: originari din părțile Hațegului și Orăștiei. Ei au slujit în reg. 64 Inf.

Trăiți la țară, mai toți au fețe sănătoase și vesele. Un fecior din Orăștie ne întreabă „dacă-i adevărat că România vrea să puie pace și să meargă cu războí în contra Rușilor, alături de Unguri?" Râdem de gogorița, răspândită de prizonierii unguri și nemți.

Bucuros de desmințirea noastră, voinicul I. L. spune:

„Să nu puie România pace Dle, că poate tot ajută D-zeu dreptăţii!"

Fraza nu e o simplă înşirare de vorbe. Ea sună ca o judecată, dată de forul infalibil al sufletului.

•

Angajamentul de înrolare voluntară nu-l semnează toţi cei chemaţi. Urgia în Rusia e prea accentuată, nesiguranţa prea mare şi drumurile spre Kiev greu de străbătut. Prizonierii o ştiu aceasta şi deaceia „ei vor mai aştepta".

Se înscriu însă totuş o seamă de inşi, pe care nicio consideraţie şi nicio piedecă nu-i poate reţine „de a-şi împlini pofta inimei lor".

Insemnăm între aceştia pe voluntarii T. Dobrin (din Arpaşul de jos, judeţul Făgăraş), Gh. Lupea (Vălcele B., jud. Hunedoara), N. Petruţ, Traian Măran, Ilie Lupulescu şi alţii din judeţul Hunedoara.

Cu expedierea lor avem însă mari greutăţi. Vechiul comandant al prizonierilor e înlocuit cu un *praporscic* bolşevic (de când la comandamentul armatei e *praporscicul* Krylenko, el numeşte în slujbele de răspundere numai „tovarăşi praporscici!"). Acesta nu vrea să ne recunoască documentele, liberate sub vechiul regim. El ne cere „documente dela noul guvern" şi ne opreşte de a ne mai deplasa şi concentra voluntarii „fără ştirea şi învoirea comisarilor!"

Dar oamenii cari au sfărâmat porţile Ivangorodului şi cari sunt hotărâţi să sfarme stâncile Carpaţilor nu se lasă intimidaţi. Ei părăsesc lagările, îşi iau rămas bun dela gazdele, la cari au slujit, şi pleacă la drum având numai documentele, liberate de prietenul polonez dela Upravă.

„Ruşii sunt proşti, ei nu ştiu carte. Li destul dacă le arăţi un document cu o pecete, fie şi chinezească şi-ţi dau drumu, dacă vreai, şi'n Kreml", spune T. D. la plecare.

La Sâzran.

Pentru întoarcere la Samara n'avem decât un tren de noapte. E frig şi crivăţul, care poartă în suflarea lui infernul oceanului de Nord, ne străbate până la os.

Zadarnic încercăm să pătrundem în vagoane. Sunt baricadate de „tovarăşii dezertori", stăpânii de azi şi de mâine ai Rusiei.

Ingăduiţi pe platformă (tormoz) împreună cu alţi „burjui", escomunicaţi din societatea tovărăşească, îndurăm aci, timp de 6 ceasuri, până la Sâzran, gerul cel mai cumplit.

Ruşii, înfăşuraţi în lungile lor cojoace şi deprinşi cu iarna rusească rezistă totuş cu mai multă uşurinţă, dar noi, cu mantalele noastre militare, suntem puncte descoperite pentru săgeţile crivăţului deaci. Dacă n'ar fi „chipiatokul" binefăcător, pe care-l găsim la fiecare gară, sângele ar fi îngheţat de mult în noi!

Un curajios.

Oraşul Sâzran e cam la 1 verstă depărtare de gară. Aşezat lângă Volga, în gubernia Simbirsk, el a luat în timpul din urmă, un puternic avânt comercial. Comerţul cu cereale, în deosebi, e foarte desvoltat.

Sâzranul e legat cu lumea de dincolo de Volga prin faimosul şi monumentalul pod al lui Alexandru, care e desigur cea dintâi creaţiune de acest gen în Europa.

In oraş nu intrăm decât pentru a ne prezenta şefului militar al districtului şi a-i cere permisiunea să vizităm pe prizonieri.

Colonelul Ianuşevsky, comandantul oraşului, un bătrân cu o barbă pe cale de încărunţire, aflând de rostul venirii noastre

aci, clipeşte mărunt din ochi, îşi înalţă inconştient mâinile în aier, ca şi cum ar vrea să prindă muşte, ş'apoi ne cercetează cu deamănuntul ca un augur, care din sborul pasărilor ar vrea să descifreze norocul sau dezastrul unei intreprinderi.

Ne crede orice: spioni, bolşevici, nebuni, dar n'are puterea să creadă că am fi ce spunem că suntem.

Cu un gest de ipnotizat el ne îngăduie să vizităm barăcile prizonierilor, dar declară că nu ia nicio răspundere pentru ce s'ar putea întâmpla.

Pe sfârticătura unui platou din marginea oraşului, nivelat puţin de uriaşul omăt, care-l acoperă, se văd ca nişte puncte negre, uriaşe cele patru barăci ale prizonierilor.

Robi cu voia.

Un „convoi" (paznic) ne întroduce mai întâi în baraca, care adăposteşte pe ofiţeri.

Intraţi aci avem o clipă impresia că ne găsim în anticamera infernului. Patruzeci de feţe ofilite, lucind ca ceara subt para focului, ne privesc din umbra unor ochi, chinuiţi de friguri.

Recunoaştem printre aceste figuri, supuse unei robii voite câţiva advocaţi şi funcţionari de bancă.

Ei sunt înbrăcaţi în uniformele lui Francisc Iosif şi poartă încă chipiul acestuia.

Paturile mici şi strimte, înşirate pe ambele laturi ale acestei încăperi, ne fac să ne gândim la sărăcia unui spital, improvizat într'o zonă de război.

Câteva cărţi şi două-trei gramatici de limba engleză, franceză sau italiană alcătuesc vremelnica preocupare intelectuală a unor manechine, cumplit chinuite de incetineala, cu care trece vremea.

In discuţia, pe care o avem cu aceşti partizani ai eternei pasivităţi, ei riscă gesturi de compătimire pentru cei cari poartă în sufletul lor credinţi.

Doi-trei mai ales nu mai biruesc să-şi mulţămească orgoliul de a fi fost printre cei dintâi, cari au prevăzut acest sfârşit

al războiului: biruinţa forţelor Centrale asupra forţelor Inţelegerii şi în special înfrângerea României, fără vreo perspectivă de postumă ridicare.

Noi încercăm să combatem constatările acestor neînduplecate Casandre, dar argumentele noastre se perd în labirintul nedesluşit al unei lumi, în care nu poate pătrunde oricine şi care de cele mai multeori nu reuşeşte să convingă.

Când le citim *Angajamentul,* prin care cei cari îl semnează se leagă „pe onoare şi conştiinţă, că vor lupta alături de armata română pentru desrobirea ţărilor noastre de sub dominaţiunea austro-ungară şi alipirea lor la România" şi pe care-l încheie cu această dorinţă: „Dumnezeu să ne ajute ca prin sângele nostru să desrobim ţările noastre şi să facem *România Mare,* unită într'un singur trup şi pe vecie", un zâmbet acru, rău, dureros, ironic tiveşte buzele albe-vinete ale locatarilor acestui azil.

Naivitatea noastră e prea evidentă pentruca să mai încercăm o justificare. Şi din potrivă totul justifică ironia lor. Nemţii sunt victorioşi, Rusia e scoasă din luptă, România e în primejdie de moarte!

Cineva însă se înalţă peste acest comun. In clipa când noi ne pregăteam să închidem „Angajamentul", un tânăr înalt şi stăpânind pe toţi ceilalţi cu ochii lui senini, având o frunte largă şi hotărâtă, îmi cere lista voluntarilor. El o deschide grăbit, ia în mână un toc şi pe pagina a 3-a înseamnă cu mâna sigură, apăsat — parcă ar trage o dâră cu sabia — acest nume: *Traian Bădăluţă* (Gura Humora, Bucovina).

Soţii lui urmăresc miraţi fiecare linie a acestei semnături, care sfidează realitatea şi care se ficsează pe platforma credinţii ca într'un monument de granit.

Niciodată nu mi-a apărut mai evidentă deosebirea dintre stăpân şi sclav ca în această clipă.

Or fi în sufletul sclavului încă colţuri de conştiinţă, ele sunt însă prea adânci şi prea ascunse ca să poată fi pătrunse şi răscolite de îndepărtatele raze ale unei credinţi.

Masa prizonierilor ofițeri, la care suntem invitați și noi risipește degrabă norii, cari s'au așezat o clipă pe frunțile lor ș'ale noastre.

O supă bună, un rasol moale cu sos gustos și număroase pahare de ceai, pe cari ni-le revarsă samovarul vorbăreț din față, ne înviorează stomacurile și ne reamintesc rolul hotărâtor al acestora în pace ca și în război.

Deastădată graiul celor 25 de Români (minus oaspeții) se încrucișează deseori cu acele al celor 15 Sârbi, Slovaci și Cehi cari și ei se închină mai mult realităților, decât... chimerelor.

Toți discută și așteaptă pacea și deabia apucă ca vremea să se liniștească, ca viforul deafară să înceteze, ca porțile închisorii să se deschidă și ca ei să poată merge cât mai degrabă acasă, unde-i așteaptă o soție, niște părinți bătrâni sau copii ce li strigă zilnic numele.

Că mai târziu sufletul lor va geme subt cătușele „păcii", pe care o doresc acum atâta, nu-i interesează. Suferința lor a fost prea grea și dorul li e prea mare, pentruca să consimtă la schimbarea unui prezent ademenitor cu un viitor depărtat și nelămurit.

Casa Morților.

După masă trecem în barăcile soldaților.

Sunt toate clădiri vechi de lemn și acoperite cu scânduri, putrezite de vreme, pe care viforul le smulge deseori și le aruncă la mari distanțe.

Priveliștea din prima baracă, în care intrăm, se desfășură îngrozitoare. Peste o sută de trupuri, eșind îngălbenite din sdrențele cari le înfășură, stau trântite pe jos și pe „priciurile", improvizate la repezeală.

Sunt toți țărani din Ardeal, cari la plecare spre câmpul de bătaie erau floarea satului și cari astăzi își svârcolesc în acest infern, în această sinistră „Casă a Morților" oasele golite de măduvă, carnea deșartă de sânge și creierul plin de jeraticul pătimirii.

Cineva, care n'a putut bănui urmările, i-a adunat dela țară, ori din orașele, unde fuseseră împărțiți la muncă, aci în

lagăr crezând, probabil, că vor fi îndrumați spre o destinație mai bună.

Acest cineva n'a cunoscut pe Ruși, n'a pătruns tembelismul lor și s'a încrezut în vorba și în făgăduiala lor!

Dar vai de cine se încrede în cuvântul Rusului! Ca tovarăș el îți poate fi de folos,... dacă îl supraveghezi de aproape, dar niciodată să nu-ți încredințezi pielea pe mâna lui și pe cât poți: lipsește-te și de tovărășia lui și mai ales fă totul, ca să nu-ți fie dușman.

•

Prin crepăturile largi ale barăcii a doua suflă acelaș vifor înverșunat. Iar înăuntru aceleași schelete ș'aceiași ochi înfrigurați întunecă sinistrul adăpost.

Văzând această îngrămădire de trupuri umede, mă întreb, dacă mai este oare o a doua ființă, care să se preteze la atâta umilire și la atâta suferință ca omul? Câinele însuși ar refuza să fie coborât până acolo, unde soarta îl poate târî pe om!..

Candidați ai morții, acești robi se mângăie cu ceiace li poate aduce sinistrul vrășmaș al ființii.

Viforul deafară e însăș chemarea insistentă, neîngăduitoare și brutală a Neantului.

•

In baraca a treia n'a pătruns încă ochiul morții. Aci sunt, concentrați oamenii, cari mai pot sta încă în capul oaselor. Sunt însă și ei nefericiți, căci nimic nu li dă nădejdea, că vor putea scăpa de soarta celorlalți.

Dar când află de rostul venirii noastre aci, o seamă dintre ei răspund imediat chemării, ce li facem. Cu fețele înviorate și luminate de perspectiva unui viitor, care poate însemna mântuire, viață, fericire plugarii George Stoica (Prilog, județul Sătmar), Todor Neda (Bruznic, județul Caraș-Severin), Ștefan Cozmuța și Timoftei Măguț (ambii din Cernești, județul Solnoc-Dobâca), Todor Dula (Almaș, jud. Bihor), Const. Popescu (Bilca, circ. Rădăuți-Bucovina), pantofarul Ștefan Dugaciu (Arad) și alții, — își trec numele în „Angajamentul", care alcătuește un adevărat monument de glorie al conștiinții țăranului român.

•

Terminând această dureroasă inspecție, adresăm imediat un memoriu comandamentului militar local, căruia îi cerem să ia măsuri pentru internarea în spital a nefericiților prizonieri din barăcile 1 și 2. Asemenea să li înbunătățească hrana la cei rămași, căci cu o porție de pâine ca gunoiul, cu „cașa" cea neagră și murdară, ori cu ciorba — „sciul" —, în care bâjbâie gândacii, nu se poate lungi firul unor vieți chinuite.

E de mirat că, după toate informațiile ce avem, Crucea Roșie — nu înțelegem din ce motive — neglijează aproape complet pe prizonierii români.

Rușii ne dau, ca de obicei, asigurări.

Amenințarea nămeților.

Ziua s'a scurtat. Se înserează și noi trebuie să plecăm.

Ninge însă mereu și viforul, care în această regiune e aproape permanent, suflă cu îndârjire sălbatică. Barăcile se clatină din temelii și câteva scânduri de pe acoperișul barăcii 1. sunt smulse chiar subt ochii noștri, purtate multă vreme în văzduh și aruncate apoi la pământ spre malul Volgii.

Deprinși cu drumurile și cu vremea din Rusia, ne luăm rămas bun dela cunoscuții, cari vor să mai rămână aci, și petrecuți de vechiul prietin de școală S. U. până la eșirea din cuprinsul acestui azil sinistru, ne îndreptăm spre gară.

Dela o vreme se întunecă și poteca indicată de prietenul nostru se pierde în avalanșa de zăpadă. Incercăm s'o regăsim, dar în zadar. Viforul răstoarnă nămeții aruncându-i în vârtejuri uriașe în calea noastră. Din cer până'n pământ pare că s'a înălțat un paravan de plumb, cu neputință de pătruns. Câmpia infinită, devenită un adevărat infern, geme subt gâtuirea sălbatică a crivățului neîndurat, care-și adâncește furia în talazurile apropiate ale Volgii.

Părintele R. dispare la un moment dat și numai după o îndelungată dibuire și chemări îl regăsesc luptându-se cu niște nămeți uriași, cari îl trântiseră la pământ și cari amenințau să-l înăbușe.

PORT DE PE VOLGA.

Ajutându-ne reciproc ne ficsăm privirile spre punctele electrice dela gară, ne smulgem cu sforțări extraordinare din munții de nea, în cari ne adâncim uneori până în gât, o întindem încet spre dreapta și în sfârșit extenuați, cu trupurile pline de apă dăm de urmele șoselii, pe care înaintăm încet ș'ajungem în sfârșit, după ceasuri de trudă, la gară.

•

Trenul, care vine dela Moskova, e încărcat cu tovarăși și cu miazme. Suntem însă fericiți că ne găsim un loc în culoarul, care geme și el de lume ș'ale cărui mirosuri ne amenință mai puțin cu asfixierea decât nămeții de adineauri.

Tovarășii, tolăniți în compartimente, sunt ocupați cu mâncarea de seară. Ei se îndoapă cu cârnaț și beau mereu ceai.

După masă fac politică. Injură pe „contrarevoluționarii", îl condamnă la moarte pe Kornilov — *in contumaciam* — și-l advertizează pe Lenin „că dacă în câteva zile nu va încheia pacea cu nemții, toți soldații ruși vor pleca dela front".

După politică urmează horcăielile. Vagonul are înfățișarea unei enorme cocine. *Tovarășii* dorm pe laurii supremului lor ideal.

Amorul unui tovarăș...

Aproape de noi un soldat pare că stă de veghe... El are aierul unei santinele țariste. Privirile lui nu sunt însă de loc severe și nu au nici scăpărări de ură proletară.

Dincolo de podul Sâzranului din compartimentul, la ușa căruia stă acest soldat, se desprinde o tânără apariție feminină. Ea se uită băgătoare de seamă de jur împrejur, o clipă ficsează „santinela" ș'apoi își oprește uimită ochii mari, de căprioară speriată, asupra streinilor, cari n'au nimic comun cu „tovarășii", în a căror societate s'a găsit până acum.

Bucuroasă de această descoperire, ea ne agrăiește în franțuzește. Conversația se înoadă, după asta, cu ușurință. Tânăra femeie e o franceză, care vine dela Moskova și se duce la Orenburg, unde „e invitată de niște prietine și unde va putea fi la adăpost".

Ea ne istoriseşte amănunţit felul cum s'a desfăşurat revoluţia în Moskova şi ca să poată fi înţeleasă şi de „tovarăşi" în cuvântul ei amestecă din când în când şi frânturi de vorbă rusească mai ales când simte nevoia să-i ocărască.

Nimeni însă nu se supără, căci toţi sunt biruiţi de ochii ei frumoşi şi de râsul, în care ştie să-şi învăluie dojana.

Mai mult însă decât ceilalţi, „santinela" are în privirile sale ceva neobicinuit, ceva ce arde oridecâteori ele se întâlnesc cu ochii micei franceze.

Pe un ton de şagă îl întreb, dacă îi place „franţuza?"

„Imi place grozav, răspunde el şi cu mâna tremurândă ca legănat de fiorii unui vis adânc el îşi aruncă căciula pe ceafă şi pe fruntea şi'n ochii lui albaştri varsă toată strălucirea şi tot focul unui suflet inamorat.

Franţuza pricepe şi râde cu hohot.

Dar tovarăşul nu se dă bătut. El îmi cere stăruitor să-i traduc tot ce zice mica cochetă.

Ii spun că şi ea îl iubeşte... Mujicul rămâne contrariat. Obrajii lui roşesc şi roşaţa asta vie, umedă se întinde până după urechi. El mă priveşte nedumerit, îndoielnic. Fruntea îi transpiră şi ruşinat îşi pleacă ochii în jos.

După o tăcere îndelungată, în care D-zeu ştie ce se petrece în sufletul acestui sărman om, el mă trage de mânecă şi mă cheamă discret la o parte.

„Stărue, îmi şopteşte el cu glasul frânt, înecat aproape, să mă ia de bărbat şi-i făgăduiesc că am s'o ţin ca pe o împărăteasă... Ba dacă vrea îşi poate ţine şi un al doilea bărbat.... Eu n'am să mă supăr !..."

Franţuza se turbură. Faţa ei ia aiere de îngrijorare. Dela Moskova e urmărită mereu de acest nenorocit şi nu ştie cum să scape de el.

„Sunt minoră, strigă ea râzând, şi nu mă pot mărita".

Tovarăşul dă chinuit din cap şi rămâne pe gânduri.

Dar femeia vrea să-l dezarmeze definitiv:

„...Şi să nu vorbeşti de „împărăteasă" că ai s'o păţeşti. Ai tăi te vor socoti „contrarevoluţionar!"...

Tovarășul rămâne ca fulgerat. Pe fruntea lui se aștern boabe mari de sudori reci, peste cari plutesc nori de plumb. Ochii lui lucesc în reflexul luminei opaițului din colțul culoarului. Lăcrimează. La cea mai apropiată stație el coboară, bolborosind printre dinți un înăbușit: *prosciaite* (rămas bun !).

Sărmanul Rus! Toată viața lui aleargă numai după chimere...

Franțuza, ca scăpată de un vis rău, își trece apăsat mâna peste frunte, își ia rămas bun dela cei doi pasageri și se retrage în compartimentul ei pentru a nu se mai vedea niciodată nici cu mujicul inamorat, nici cu pribegii, cari au scăpat-o de el.

•

Târziu după miezul nopții intrăm în gara Samarei.

Pe străzi pustii și înzăpezite ne îndreptăm luptând cu viforul, care suflă mereu, ș'ajungem aproape de ziuă, cu trupurile înghețate și ostenite „acasă“, unde găsim acelaș pustiu, aceiaș răceală de criptă ș'aceiaș tristă atmosferă ca pe tot drumul, pe care l'am bătut până acum.

Câteva pocnete de armă mai rup doar ghiața acestei nopți, ea însăși simbol al unei vieți.

CAPITOLUL V.

Noemvrie 1917.

In plină nesiguranţă.

Epidemia jafului. Judecata poporului. Două scene, aceiaşi actori. PACE DEMOCRATICĂ. Protestul ataşaţilor militari. Numai stavka mai rezistă. Suspendarea unei munci. Tovarăşii prizonieri. Revoluţia mondială. O aniversare dureroasă ş'o veste bună. MUCENICIA OFIŢERILOR. Un priveghiu sinistru. Avangarda liberală. Contagiunea răului. In timpul războiului. Vindicta populară. Kornilov scapă. Desfiinţarea statului ofiţeresc. „Degradări". Nici o rezistenţă.

Autoritatea nu mai e azi în Rusia. Legea n'o mai recunoaşte nimenea. Cei de sus au călcat-o altădată, cei de jos se silesc să facă şi ei azi ce au făcut odinioară stăpânii lor. Şi toţi îşi bat joc de singura forţă, care ar fi putut să înfrâneze pornirile anarhice ale tuturora.

Bandiţii sau *huliganii (vorii)*, cum li se zice curent, îşi fac de cap. De cum se înserează ei pornesc la atac. Unde găsesc porţi şi uşi deschise întră fără teamă, ameninţă cu revolvere pe locatari, jefuesc nestânjeniţi de nimeni şi ies din casa răvăşită încărcaţi de pradă.

Ei nu fac nici o selecţiune asupra obiectivului. Atacă pe burghez şi proletar, bărbat şi femeie, bogat şi sărac, deopotrivă, numai să iasă câteva ruble. Pe cel ce se opune îl suprimă ca pe un pui de găină, fără teamă şi mai ales fără mustrare de conştiinţă.

Numeroasele jafuri sunt împreunate cu aproape tot atâtea asasinate.

Lumea înspăimântată se baricadează în casă de cum se întunecă. După ora 9 rar mai poţi intra într'o curte sau casă.

Banditii însă nu se lasă, ei schimbă tactica.

Cum zilnic se întâmplă încăierări între proletari şi „burjui", huliganii se strecoară şi ei printre taberele încăierate şi se silesc să tragă deaci maximul de profit.

Seara sau în uliţi mai dosnice chiar şi ziua, atacă ei înşişi de front. Victima e somată cu strigătul scurt, înăbuşit: *„ruki verh!"* (mâinile sus) şi de grabă portmoneul, ceasornicul şi alte lucruri de preţ trec în mâna indivizilor, cari urmăresc, toate mişcările victimei cu mâna pe trăgaciul revolverului sau al carabinei (vintovka).

Uneori ei procedează şi mai barbar. Desbracă pe victima — bărbat sau femeie — de haine lăsându-o în voia celor 18—20 gr. de frig. Cu blană nimeni nu mai îndrăzneşte să iasă, căci nu e numai aceasta în primejdie, dar şi viaţa celui ce o poartă.

Poliţia pretinde că-şi dă toate silinţele ca să pună capăt acestei stări de lucruri. Realitatea e însă că ea însăşi o încurajează Numeroşii agenţi în slujba ei şi „miliţionerii" împart prada cu banditii. Şi nu arareori ei însuşi sunt făptuitorii.

Jaful a devenit o adevărată epidemie. Se fură în casele oamenilor, se fură pe străzi, se fură în tramvaie, se jefueşte în cinematografe, pretutindeni. Cei cari muncesc, adună pentru toţi.

Justiţie asemenea nu mai există. Ori dacă ici-colo se mai dă o sentinţă, ea rămâne neexecutată. Organele executive nu există sau nu vor s'o aducă la îndeplinire.

Judecătorii cari serveau până eri clasa de sus, astăzi nu mai au pe cine servi, căci această clasă nu-i mai poate susţine, ea nu mai are putere alcătuitoare de stat. Locul ei l-a luat haosul, anarhia.

In starea aceasta cetăţeanul rămâne avizat esclusiv la propriile sale mijloace de apărare şi la forţa sa personală. E atacat, încearcă să înlăture atacul. E furat suprimă pe hoţ, dacă poate.

Procedeul acesta devine degrabă general. Il practică deopotrivă burghezii ca şi proletarii. Şi toţi cei cari au ceva de apărat.

Astfel suntem zilnic martori la această *judecată a poporului* (sud noroda) când cârduri de oameni aleargă după hoțul prins asupra faptului, care ajuns din urmă, este executat (linșaj — samosud).

Lumea se emoționează la început de astfel de „judecăți". Dar după ce asistă la câteva, sfârșește prin a deveni indiferentă. Cu ce nu se deprind Rușii? Cele mari ca și cele mici, extraordinarul ca și comunul sunt calificate de ei deopotrivă drept lucruri obicinuite: *Nicevo!* (Nu-i nimic).

Două scene. Aceiași actori.

In lupta dintre burghezi și proletari cad victime dintr'o parte ca și din alta. Fiecare tabără își înmormântează morții cu oarecare pompă.

Intr'o după amiază își duc la groapă pe unul de ai lor proletarii, stăpânii de mâine ai orașului.

Cerul e înorat, el pare îmbrăcat în plumb. Atmosfera e tristă, apăsătoare, sombră. In acest semiîntuneric un convoi de muncitori își însoțește pe tovarășul căzut eri într'o încăerare cu „burjuii". Acesta este așezat într'un sicriu descoperit, făcut din scânduri simple și pe fața galbenă și brăzdată de sângele, ce se prelinge încă dintr'o mare rană de lângă ochiul stâng al mortului, este întins un lung voal alb, transparent. Șease muncitori, în uniformă de soldați, duc cosciugul, iar al șeaptelea poartă înaintea lor capacul acestuia.

In fruntea convoiului o primitivă orchestră muncitorească intonează *marseilleza*. Insoțitorii mortului înaintează grăbiți, în tactul marșului revoluționar. Ochii lor au ceva din asprimea pașilor, pe care-i adâncesc în pământ ca și cum i-ar înfige în trupuri de „burjui". Cum merg așa, cu capetele descoperite, furtunatici, cu pumnii încleștați și cu buzele strânse, acești ucenici ai lui Soloviov par o trupă de atac, porniți și hotărâți să răzbune ceva.

Preotul lipsește. Proletarii îl consideră de prisos și de dușman al lor. Crucea lipsește și ea. Cei cari au înlăturat-o spun că o poartă destul în viață...

•

Camera, în care locuim, e rece ca un ghețar. Rușii nu încălzesc odată cu venirea ernii, ci mult mai târziu.

După insistente rugăciuni, proprietara casei consimte să încălzească cuptorul.

Bucuros de căldura, pe care o împrăștie, mă așez la gura sobei și devin de grabă robul amintirilor trecute...

Dar după un ceas de vreme pe scările clădirii s'aud deodată pașî grei, mulți și grăbiți și'n curând puternice bubuituri la ușe și strigăte repetate, răgușite, cerând să deschidem. Proprietara casei, o bătrână înspăimântată de revoluție, rămâne încremenită. Ea stă lângă ușe și nu îndrăznește să deschidă. Deafară se insistă și se bate cu picioarele în ușe. Fără să-mi dau seama ce poate fi, eu ies din camera mea și deschid. Gazda stă să leșine. Pe ușa deschisă dau năvală câteva mătăhale omenești cu nasuri roșii, cu ochi sgâiți, frunți înguste, buze burdușite, vinete și cu părul fugând pe frunte. Unii târă niște scări după ei, alții poartă în mâni și agită ciocane și topoare puternice și în urma lor vin gâfăind câțiva marinari înarmați. Toți se îndreaptă pe coridor înspre camerele din fund. Ochii proprietarei se cască înspăimântător, ea leșină și cade grămadă jos, horcăind ca sugrușată.

Din fericire în acest moment apare venind pe ușa din față un personaj cu o înfățișare mai civilizată. El întră în camera mea, mă întreabă de când fac foc și după ce-i răspund, se adresează celorlalți: „haideți tovarăși că nu-i foc!"

„Pompierii"; risipiți deja prin camere se adună cu greu și se îndreaptă spre ușe mânioși. Ei ar fi vrut să fie saŭ să se zică că e foc. Marinarii i-ar fi susținut cu „apa" trebuincioasă. Iar ei ar fi „stins" de mama focului!...

Ce se întâmplase? Paznicul din turnul de veghe văzând că iese fum dintr'o casă (a noastră!), în care nu se făcuse până atunci foc, a dat alarma. El credea că trebuie să fie vr'un incendiu. „Pompierii" regretă că n'a fost, noi ne îngrozim de ghinionul ce era să ne ajungă, căci puteam provoca un adevărat foc și încă cu bobotaie, dacă am fi trecut un chibrit aprins pe subt nasurile pompierilor!...

Pace democratică.

Armistițiul provizoriu, semnat la 22 Noemvrie, este anunțat ca o importantă cucerire democratică. Iar Trotki îl vestește tuturora și-l consideră drept „întâiul pas spre pacea universală".

Că după acest început va urma armistițiul solicitat și după el finalul, adecă pacea, nu mai încape nici o îndoială. Lenin, Trotki și ceilalți au misiunea hotărâtă de a desăvârși tragedia. Ceiace n'a putut face Hindenburg, Makensen și ceilalți generali prusaci, vor face aceşti comparşi ai lor. Armata rusă e spartă, risipită, trimisă la vatră de aceşti „apostoli" ai păcii.

Abia anunțat acest armistițiu provizoriu, care este mai degrabă o ratificare a singuraticelor încetări de ostilități, încheiate de numeroasele regimente, la îndemnul comisarilor și al noului generalissim, praporscicul Krylenko însuș, — soldații socot că deacum s'a isprăvit cu războiul. Ei părăsesc în massă frontul și se scurg încet, încet spre casă, semănând în drumul lor anarhia, destrăbălarea și surpând însăș temeliile statului rus.

Astfel în scurtă vreme din cele vreo 12 milioane de ostaşi ruşi, câți au fost pe front, rămân abia vreo trei milioane de tineri, cari nici ei nu vor să mai lupte.

Peste 500 de delegați ai acestei armate, reprezentând miile de comitete ale atâtor unități, votează încredere comisarilor și le cer să demobilizeze imediat armata, să recheme detaşamentele ruse din Franța, dela Salonic, din România și alte părți și să încheie cât mai degrabă pacea cu inamicul.

•

Comisarii pretind că vor să încheie o „pace democratică, fără contribuții și fără anexii".

Că această *pace democratică* e o simplă frază, praf în ochii proştilor, o îndrăzneață desonorare a Rusiei și o frivolă tradare a aliaților, nu e nici o îndoială. Oameni, cari au fost

agenții inamicului, aduși de acesta în Rusia și susținuți tot timpul de el, simpli aventurieri, desrădăcinați ai solului rus, mulți din ei vrășmași hotărâți și streini de sângele poporului rus, nu pot fi socotiți drept slujitori ai unei credințe.

Protestul atașaților militari.

Aliații, speriați de proporțiile, pe cari le ia ofensiva acestor duhuri rele și de golul adânc, pe care aceasta îl pricinuește în rândurile oștirei ruse, se hotărăsc să reacționeze, uzând deocamdată de singurul mijloc, ce au la îndemână: protestul.

Ei înmânează lui Duhonin, care, împotriva voinței și contrar ordinelor comisarilor, continuă a funcționa și a se întitula generalissim, următorul protest:

„Escelență! Subsemnații șefi de misiuni, acreditați pe lângă M. C. G. rus, în virtutea instrucțiilor categorice, date de guvernele noastre prin intermediul reprezentanților oficiali din Petrograd, avem onoare a vă adresa protestul cel mai energic în contra tuturor violărilor tratatului, încheiat la 25 August — 5 Septemvrie 1914 în Londra între puterile Antantei, prin care aliații și inclusiv Rusia s'au angajat în mod solemn să nu încheie pace separată și să nu suspende niciunul, fără un prealabil acord, operațiunile militare.

Subsemnații șefi de misiuni considerăm asemenea de a noastră datorie de a aduce la cunoștința Escelenței Voastre că orice violare a acestui tratat, comisă de către Rusia, va atrage după sine cele mai grave consecințe... (ss) *Barter*, șeful misiunei britanice, *Coandă*, șeful misiunei române, *Tokanak*, șeful misiunei japoneze, *Lavergne*, șeful misiunei franceze și *Lufkievici*, șeful misiunei sârbe".

•

Comisarii nu se emoționează de această protestare. Ea le mână mai degrabă apă pe moară. Trotki, acest fanatic și veritabil „Înțelept al Sionului", ținut la ușe de atâtea ori de către reprezentanții aliaților, are acum încă un motiv în plus pentru a „înmuia" simpatia Rușilor față de aliați și pentru a-i

înfățișa pe aceștia ca pe niște „burjui însetoșați de sânge, dușmani ai păcii și esploatatori neînduplecați ai masselor proletare".

Apelurile repetate, pe cari acesta le adresează „comitetelor soldaților, marinarilor, muncitorilor și țăranilor, precum și tovarășilor streini" aruncă mereu ocări asupra Francezilor, Englezilor, Americanilor și celorlalți aliați, cari nu vor să-și închine țările iunkerilor prusaci și să desăvârșească astfel „pacea democratică, fără anexii și contribuții!"

Numai Stavka mai rezistă.

Un singur punct din întreg frontul rus se pare că mai opune o oarecare rezistență pornirilor de distrămare ale comisarilor. E orășelul Moghilev sau mai precis *stavka,* marele cartier general rus, așezat în acest oraș.

Noul generalissim, praporscicul Krylenko, rămâne neputincios față de rezistența lui Duhonin și ca să poată pătrunde până la acesta, el trebuie să parcurgă întreg frontul, să agite pretutindeni, să revolte soldații și să mobilizeze toată ignoranța și toate nemulțămirile acestora, impetuoasa lor sete de pace și poftele cele mai ordinare.

Stavka, astfel izolată, abandonată și dezarmată trebuie să capituleze și să tolereze ca în scaunul, pe care l'a onorat un Brusilov, Ruski, Kornilov, Alexiev și alți atâți mari generali, să se instaleze acest spion al nemților, unul din provocatorii nemijlociți ai dezastrului dela Tarnopol și care pentru propaganda defetistă, ce o făcuse pe atunci, fusese arestat de către comisarul special Savinkov.

Duhonin este arestat la ordinul... noului generalissim.

Misiunile militare aliate părăsesc stavka.

Suspendarea unei munci „Tovarășii" prizonieri Revoluția mondială.

In astfel de împrejurări misiunea noastră pare a fi luat sfârșit pentru totdeauna. Așteptăm de pe o zi pe alta ordinul de rechemare.

Primim însă deocamdată dela comandamentul voluntarilor ordinul de a suspenda, până la alte dispoziții, trimiterea voluntarilor la Kiev.

Şi de altcum autoritățile bolşevice ne fac imposibil contactul cu prizonierii. Nu de mult comisarii au decis să considere populația câmpurilor de prizonieri drept „tovarăşi egali, în drepturi şi datorii cu tovarăşii ruşi",

Preocuparea constantă a conducătorilor bolşevici este revoluția mondială. Ei o alimentează şi-şi dau toate silințele s'o provoace. Căci îşi dau perfect seamă că fără acest *bellum omnium* revoluția din Octomvrie se va limita la hotarele Rusiei.

Aceşti noi „tovarăşi", liberați din lagăre, vor fi după credința comisarilor, avangardele, care vor purta făclia anarhiei în țările lor de origine şi vor desăvârşi astfel pretutindeni, odată cu revoluția mondială, şi perspectivele neantului sau pacea mormintelor.

In executarea acestei hotărâri a stăpânirii bolşevice, comandanții circumscripțiilor militare de Moskova şi Kazan, soldații Muralov şi Regionov, succesorii în comănduire ai generalilor de până eri, printr'un ucaz li fac cunoscută prizonierilor de subt autoritatea lor hotărârea Comisarilor şi-i roagă „să se simtă deaci încolo în Rusia ca la ei acasă"...

Prizonierii iau act de ucazul şi rugarea celor doi „tovarăşi comandanți". Unii pleacă să-şi găsească undeva o pâine mai bună şi mai mult repaos. Foarte mulți continuă însă să rămână în lagăre, căci aci li se dă, cel puțin, în fiecare zi, o bucată de pâine şi uneori şi altceva.

Cei rămaşi sunt însă păziți de comitetele, cari se constitue din soldații, ce li-au fost paznici până eri şi din prizonierii mai îndrăzneți, cari socot că e bine să facă şi ei pe „tovarăşii".

O aniversare dureroasă ş'o veste bună.

Una din aceste zile de adâncă îngrijorare înseamnă pentru noi şi o dureroasă amintire. La 23 Noemvrie se împlineşte anul, de când a căzut Bucureştiul.

Soldatul meu G. P., prietin modest de gânduri, de suferinţe şi de nădejdi, îmi spune înduioşat că în ziua căderii capitalei române în mâna vrăşmaşilor „au plâns amar toţi cei 70 de prizonieri transilvăneni, ce se găseau la fabrica Vosnesenski", unde era şi el peatunci.

Amintirea asta nu ne clatină însă credinţa. Dimpotrivă, ea ni-se întăreşte printr'o ştire de cea mai mare importanţă. Statele Unite au declarat război şi Austro-Ungariei. Şi cu această ocazie nemuritorul lor preşedinte, Woudrow Wilson, a spus în Congresul american: „Că pacea se va încheia numai după supunerea definitivă a Germaniei". Şi mai departe: „Pacea trebuie să libereze ţări şi popoare. Pacea trebuie să dezrobească popoarele Austriei şi Ungariei!"

....Că aşa va fi, o spune sufletul nostru al tuturora. Mucenicii trebuie să sărbătorească cândva biruinţa dreptăţii. Ş'aceşti voluntari vor trece odată, poate cât de curând, Tisa şi vor duce steagurile credinţei lor ca să le înfigă şi să le facă să fluture deasupra Budapestei...

...„Voljski Den!" Cineva strigă numele acestei gazete. Soldatul aleargă s'o cumpere. Pe pagina întâi ea vesteşte cu litere mari că în curând armata română va ocupa Petrogradul.

Mă şterg la ochi. Mă uit încăodată. Literele joacă pe hârtie. E Petrogradul şi nu Budapesta...

Nu-i nimic. Peste tot ridicolul şi peste iadul pătimirilor, în cari se sbuciumă lumea de azi, se va înălţa totuşi cândva biruinţa dreptăţii. Şi vom vedea atunci cum orice plată îşi are răsplata ei şi cum visul a devenit adevăr, ca să se menţină mereu trează în om credinţa: că din cununa de spini şi din sângele, care stropeşte faţa nevinovatului, vine mântuirea.

Mucenicia ofițerilor.

După arestare, generalul Duhonin, declarat de către comisari „dușman al poporului — *vrag noroda*“ — este urcat în gara Moghilev într'un vagon de clasa a III-a împreună cu alți „contrarevoluționari“.

Abia urcat, omul pus „în afară de lege — vnye zakona“ — e dat din nou jos de câțiva marinari, iar unul din aceștia, fiind și Krylenko de față, descarcă în capul fostului generalissim două gloanțe. Duhonin se rostogolește la pământ ca fulgerat. Sângele îi țâșnește cald din rană, se revarsă peste fața înțepenită și se prelinge încet peste mantaua-i de general. E mort.

Krylenko tresare, se cutremură. El pare săgetat de amenințarea unei viziuni. Ochii i-se umplu de lacrimi. Șovăind, bolnav, palid, frânt ca un condamnat la moarte, el se face nevăzut.

In jurul cadavrului lui Duhonin rămân însă marinarii, soldații letoni și toți însetoșații de sânge, cari ajutaseră generalissimului bolșevic să pătrundă până la Stavka.

Și mai vin să vadă trupul neînsuflețit al omului, care e omorât de „popor“, pentrucă încercase să-i apere onoarea, toți dezertorii aflători în gară și numeroase alte bipede, cari numai în compoziția feții mai păstrează tiparul primitiv al ființii umane.

Cineva, o conștiință onestă, se aștepta la o îndurerare obștească în fața acestui tablou, la o osândă populară a asasinilor și la disprețuirea celor ce îi pusese la cale.

Poporul rus e milos, el are oroare de sânge și urăște pe asasini.

Dar altul era acum sufletul acestui popor. El e înăbușit de fiara, pe care i-a sgândărit-o cineva și care singură dispune acuma de el.

Priveghiu sinistru.

Un martor, reprezentând conştiinţa umană, care nu putea să aibă nimic comun cu această lume, dar care trebuia să însemne pe seama istoriei una din sângeroasele scene, curente în Rusia de azi, ne povesteşte următoarele despre această întâmplare.

... „Mulţimea adunată la acest sinistru priveghiu, rămase un timp liniştită. Dela o vreme ea începu să freamăte ca cuprinsă de friguri. Din ochii câtorva ţâşneau scăpărări de sânge şi dinţii le clănţăneau ca la fiare, când victima li stă în faţă. Ca împinşi şi purtaţi de un îndemn satanic aceştia se aruncară urlând asupra cadavrului încă cald, pe care începură a-l lovi barbar cu tocurile de fer ale cizmelor, cu săbiile şi paturile puştii. Doi-trei sminţiţi jucau pe pieptul mortului, iar alţii, şi mai însălbătăciţi, înfipseră baionetele în trupul lui, scoaseră din el câteva bucăţi şi sugeau în faţa lumii înspăimântate, sângele care se prelingea roşu-negru din carnea proaspătă.

... Şi fiindcă nimic nu e aşa de contagios ca sălbătăcia omului, deodată, ca la un semn desprins din adâncimile infernului, toată această lume, până eri aşa de impasibilă, aşa de naivă, aşa de bună şi aşa de miloasă se prinse într'o horă, care îşi lărgea mereu proporţiile, desfăşurându-se sinistră ca un dans macabru de canibali în jurul cadavrului ciopârţit... Iar din mijlocul dănţuitorilor se înălţa închegat din note primitive un fioros cor barbar vestind moarte tuturor celor ce se încăpăţânau să mai păstreze ceva din fiinţa umană.

Târziu, abia către miezul nopţii, când lumea stafiilor ia locul vieţuitoarelor, tovarăşii obosiţi, frânţi de încordare, înspăimântaţi poate de spectrul, care li arăta ce vor deveni şi ei, se târăsc spre sălile de aşteptare ale gării pentru a-şi odihni trupurile îngălbenite sau spre vagoanele, gata de a-i transporta spre răsăritul de soare, din care-şi trag originea.

După plecarea lor câţiva *oameni* adunară frânturile, rămase pe urma fiarelor bipede ş'a cânilor veritabili, alcătuiră din ele, atât cât putură, rămăşiţele pământeşti ale generalului Duhonin şi le transportară la Kiev.

Aci generali, cari îşi păstrau încă autoritatea, o armată care era încă disciplinată şi care avea pe deasupra un ideal ş'o lume, care încă nu înebunise, i-a făcut fostului generalissim, mort pentru onoarea Rusiei, funeralii grandioase, slăvindu-l ca pe un erou naţional, iar pe peatra mormântală, sub care a fost aşezat, au însemnat aceste cuvinte:

Jertfei Datoriei! Marelui mucenic, mort pentru Rusia!

Avangarda liberală.

Cândva, ofiţerii ruşi fuseseră aceia, cari alături de cei câţiva intelectuali, alimentau şi susţineau lupta pentru democratizarea Rusiei.

In războaiele napoleonene ei fură primii cărturari ai imperiului moscovit, cari au luat contact cu ideile liberale din occident, inspirate de revoluţia franceză şi cari întorşi acasă îşi dădeau silinţa să propage şi să întărească şi în Rusia curentul liberal.

Primele societăţi revoluţionare, cari au răsărit în împărăţia ţarilor în întâiul pătrar al veacului trecut, fură înfiinţate şi consolidate în bună parte cu concursul ofiţerilor.

Societatea de Nord, care-şi avea sediul la Petrograd şi care urmărea transformarea Rusiei autocrate în monarhie constituţională, *Societatea de Sud* cu reşedinţa în Kiev, care urmărea republica, ca şi *Slavii Uniţi,* cari visau o Rusie federativă, au avut printre numeroşii lor martiri şi foarte mulţi ofiţeri.

Dar şi mai târziu marea majoritate a ofiţerilor, ridicaţi din păturile largi cetăţeneşti, continuară a fi campionii democraţiei ruseşti.

Contagiunea răului.

O infimă parte însă renunţă cu timpul la „moda democraţiei“. Ea trecu în solda antocraţiei, care îi asigura număroase privilegii şi un trai fără prea multe griji.

Intre aceşti ofiţeri, deţinători şi apărători ai spiritului de camarilă, şi grosul armatei se deschise cu timpul o adevărată

prăpastie. Sus stăpânea dispreţul împotriva plebei, iar jos ura persecutatului, a flămândului, a sclavului împotriva atotputernicului, sătulului, despotului.

Contagiunea răului e pretutindeni firească. Spiritul de castă se întinde, Numeroşi ofiţeri calcă pe urma celor, cari dispreţuiau poporul şi deci pe „riadovoii" din oştire.

Spre nefericirea Rusiei acest proces sfârşi prin a înfrânge spiritul de seculară unitate în armata rusă împărţind-o în două tabere distincte şi învrăşmăşite: deoparte ofiţerii, de cealaltă soldaţii.

De această vădită ostilitate ştiură să profite apoi cu vârf şi îndesat elementele revoluţionare.

Prăpastia săpată de cei cari nu văd mai departe de vârful nasului şi agitaţia revoluţionarilor fură cauzele, cari au provocat în 1905 (în timpul războiului ruso-japonez) număroasele cazuri de indisciplină în armată, rebeliunile îngrijorătoare din flota baltică şi mai ales din flota Mării Negre (cazul celebru al cuirasatului *Kniazul Potemkin)*.

In timpul războiului.

Inceputul războiului mondial părea că găsise armata rusă reînsănătoşită.

Succesele ei din Galiţia mai ales, îi refăcură prestigiul. Aliaţii legau cele mai bune nădejdi de izbânzile infanteriei şi artileriei ruse.

Dar războiul se îndelungea la infinit. Moralul armatei era pus la încercare de numeroasele mizerii, inerente războiului. Comandamentul rus mai avu şi proasta inspiraţie de a mobiliza pe toată lumea, bătrâni şi tineri deavalma, umplând frontul cu gloate, lipsite de energie, de rezistenţă şi entuziasm. In loc de 3—4 milioane de tineri, el târî la front încă vreo 10 milioane de oameni, între toate vârstele, cari nu sunt niciodată prielnice pentru alimentarea şi conservarea spiritului războinic.

Vechea distanţare între ofiţeri şi soldaţi reapăru. Cei dintâi nu erau destul de pregătiţi pentru a şti să-şi asigure supunerea şi mai ales spiritul de camaraderie, aşa de necesar în război, al

INTR'O MINĂ DE FER.

unităților, pe cari le comandau. Ei se comportau de așa manieră în luptă, încât această purtare nu putea să alimenteze elanul soldaților. Exemplul superiorilor, adeseori singur deciziv în război, lipsea aproape cu desăvârșire în armata rusă. Iar măsurile, pe cari le luau comandanții pentru intensificarea moralului scăzut sau pentru pedepsirea celor cari nu-și îndeplineau datoria așa cum trebuia, ignorau în bună parte stările de fapt. Reacțiunea, pe care au provocat-o aceste măsuri, deveni îngrijitoare.

Curând înainte de revoluție spiritul de disciplină al soldatului și în deosebi al infanteristului rus se clătinase profund. El sta „smirna" numai pentru că așa trebuia și continua să lupte pentru că nu putea încă să părăsească frontul.

Duhurile ascunse, elementele suterane cari credeau că nu trebuie să aibă și mai puțin să păstreze o patrie, intrară în acțiune. Ele găseau sosit momentul de a esploata cât mai mult această dispoziție sufletească a soldaților ruși și găseau că războiul e aliatul cel mai bun al năzuințelor urmărite de ei.

Revoluția declarată, acești oameni aveau acum pregătit terenul pentru desăvârșirea operei lor.

Obținând și concursul atâtor inconștienți ei reușiră să sfarme definitiv prin faimosul *Pricaz No. 1* disciplina din armata rusă și să dea frâu liber patimelor, cari clocoteau în sufletele primitive ale „readovoilor".

Vindicta populară.

Ce-a urmat am văzut și vedem încă.

Oameni, îmbătați de mirosul sângelui și robiți de instinctul animalic, trezit de cineva în ei, duc cea mai cumplită cruciadă de răzbunare și de prăpăd împotriva semenilor lor ș'a Rusiei însăși.

Cei cari au greșit ca și cei cari n'au greșit cad jertfa acestei răzbunări oarbe, acestei sălbatice vindicte populare.

Așa au fost suprimați, la Viborg, cei treizeci de ofițeri superiori.

Așa au dispărut, asasinați în plină zi generalul invalid Noskov, generalul Hirschfeld, comandantul diviziei 3 inf., gene-

ralii Galkin, Vasiliev, Oranovski, Stefanov, Boldirev, comandantul armatei 5 (arestat de Krylenko însuş), Duhonin etc. etc.

Şi aşa mor sute şi mii de ofiţeri, suprimaţi de această cumplită molimă, care se chiamă ignoranţă, sălbătăcie omenească. Ei cad pe front, mor în garnizoane, sunt împuşcaţi, sănătoşi, bolnavi, ori răniţi, în cazărmi, în cluburi, pe străzi chiar (suntem martori !) în plin centru al oraşelor...

Judecata poporului nu mai urmăreşte pe bandiţi, ea suprimă zilnic pe ofiţeri şi cărturari.

Kornilov scapă.

După Duhonin trebuia să-i vie numai decât rândul lui Kornilov. El era căpetenia „contrarevoluţionarilor" şi spaima revoluţionarilor de carton dela Petrograd. Ţarul avea să revină pe tron prin acest dârz „fiu de cazac" şi „democraţia" avea să piară de sabia lui. Aşa visau „tovarăşii". Ş'acest vis îi chinuia grozav.

Inchis în gimnaziul de fete din opidul Buikov, distanţă de $1^1/_2$ verstă de Moghilev, fostul generalissim îşi aştepta şi el, ca toţi *kornilovţii* (partizanii lui), sfârşitul fatal.

Dar cei patru sute de Turkomani, cari îl păzeau, nu erau din aluat de marinar sau de infanterist rus. Ei continuau să-şi respecte uniforma şi să ţină la prestigiul lor de soldaţi.

De aceia ei au refuzat de a pleca dela această închisoare şi n'au primit să fie înlocuiţi cu oameni „credincioşi revoluţiei". Iar când înţeleseră că rezistenţa lor nu se va mai putea prelungi, că ceasul *prizonierului* a sunat şi că asasinii lui Duhonin se apropie, ei îşi inversară rolul: declarară pe Kornilov liber, se puseră în slujba lui şi subt comanda acestui „fiu de ţăran" dârz şi hotărât, plecară spre Don, în împărăţia lui Kaledin.

Furioşi, tovarăşii lui Krylenko se aruncară pe urma *contrarevoluţionarului*, dar nu mai fu chip să-l ajungă. Iar comitetele, cari încercară să-i ţină calea în marşul spre Don, fură uşor risipite de turcomani.

Kaledin şi Alexiev (care a pătruns şi el la Don) vor avea astfel în lupta lor de rezistenţă şi concursul viguros al lui

Kornilov, precum şi pe al generalilor Denikin, Orlov, Vanonski, cari fuseseră şi ei închişi la Buikov şi cari au fost liberaţi odată cu fostul generalissim.

Desfiinţarea statului ofiţeresc.

După încetarea ostilităţilor pe front comisarii cred că se pot dispensa definitiv de ofiţeri. Ei îi consideră de altcum şi ca o piedecă serioasă pentru încheierea păcii.

Printr'un obicinuit decret comisariatul războiului desfiinţează „statul ofiţeresc" declarând, că ofiţerii vor fi de aci încolo una cu *riadovoii* (soldaţii de rând), ne mai existând nici o deosebire între unii şi alţii. Leafa (jalovania) nu li-se va mai da, ei având să primească numai solda obicinuită a soldatului. Li-se interzice de a mai purta uniformă distinctă de aceia a soldatului şi li-se ordonă ca să-şi ridice imediat epoleţii (pogoni). Şi în fine sunt îndrumaţi ca deaci încolo să locuiască şi să mănânce în cazarmă la un loc cu ostaşii de rând.

Soldaţii Muralov şi Regionov, comandanţii celor două circumscripţi militare, Moskova şi Kazan, aduc imediat la cunoştinţa celor interesaţi acest decret.

Ofiţerii în cea mai mare parte refuză să se supună dispoziţiilor decretului. Ei îşi dau dimisia din armată şi se fac mai bine croitori, dulgheri sau cizmari. Ori pribegesc pe drumuri flămânzi, rău îmbrăcaţi şi betegi, decât să se supună unor rosturi, spre care nu-i îndeamnă nici firea, nici tradiţia şi nici gândurile lor de viitor.

„Degradări".

Oraşul Samara, rezistă încă. Bolşevicii, cu toate asalturile date, n'au reuşit până acum să pună mâna pe administraţia lui.

Dar aceasta numai de drept. *In fapt* sovietul este stăpân şi'n Samara. Decretele comisarilor se execută aproape toate. Agenţii sovietului s'au suprapus administraţiei orăşeneşti. Ei lucrează în afară de aceasta şi execută consemnele bolşevice chiar împotriva voinţii organelor legale şi fără ca acestea să aibă curajul de a reacţiona.

Dezertorii vagabonzi, deveniți membri atotputernici ai sovietului, inspirați și călăuziți de vrășmași ai ordinei și de dușmani ai Rusiei, manifestă o plăcere sadică în executarea proaspătului decret bolșevic privitor la „degradarea" ofițerilor.

Ori unde văd un epolet, sângele li sare în ochi, bâlbâind de emoție și revoltă somează victima să-l înlăture și dacă aceasta refuză, îl smulg ei înșuși cu o satisfacție satanică.

Intr'una din zile suntem martorii unei astfel de „degradări" în marele restaurant al gării centrale.

Un băiat ca de vreo 22 de ani, pretins membru al sovietului local, însoțit de doi soldați cu baioneta la armă „degradează" rând pe rând pe ofițerii găsiți cu epoleți.

El procedează cu o îndrăzneală fără pereche și cu o aroganță, pe care numai sclavul desrobit o poate avea.

In nemijlocita noastră apropiere sta la o masă un colonel împreună cu soția și cu doi copii ai săi.

„Comisarul" oprindu-se în fața lui ia o atitudine de supremă aroganță și provocațiune:

„Da, d-ta tovarăș, ce aștepți? Ia-ți imediat epoleții (sniate seicias pogoni)!"

Colonelul palid ca ceara își pleacă ochii turburi în pământ și răspunde înăbușit: „Nu!"

Cuvântul parcă vine dintr'un adânc de ocnă.

„Comisarul" îl provoacă a doua oară ș'a treia oară.... Colonelul nu mai răspunde nimic.

Flăcăul de 22 de ani nu cedează nici el. Grăbit scoate un briceag, cu prăsele de lemn și cu tăișul știrbit, s'apropie de colonel, îi prinde epoleții și într'o clipă operația e gata. „Gradele" sboară în buzunarele mantalei celui ce a devenit, după o clipă, simplu soldat.

Fruntea colonelului se umple de mari borboane de sudori, fața îi svâcnește subt arsurile bobotaiei, care-i încinge sufletul, iar ochii lui nu mai văd pe nimeni în sală. Ei și-au perdut lumina. O viață se mistuie în fața noastră și asasinarea morală a acestui om ne înfățișează distrugerea și prăbușirea brutală a unei împărății.

Soţia colonelului rămâne tot timpul mută. Numai boabele mari de lacrimi, cari îi picură grele pe pânzătura murdară a mesei, arată că în sufletul ei se petrece o cumplită tragedie.

Cei doi copii plâng cu hohot. Sunt mici şi n'au puterea ca să înăbuşe atâta durere şi nici ca să răzbune această înfricoşată umilire a părintelui lor.

Ei stau neputincioşi la porţile unui viitor, în care se desenează atâta amărăciune, atâta brutalitate ş'atâta nesiguranţă!

Imberbul comisar, după isprava îndeplinită, cercetează cu un aier de brutală obrăznicie pe „noul tovarăş" şi după ce constată „că e bine tuns", se învârte pe călcâiul stâng şi dispare, urmat de cei doi paznici ai „ordinei proletare", pentru a-şi continua „misiunea".

Nici-o rezistenţă.

Ce ne uimeşte pe noi în toată această prigoană de suprimare a ofiţerimii ruse, e totala abdicare a acesteia, lipsa de orice îndrăzneală, de orice rezistenţă şi de cea mai mică încercare nu de a ataca, dar de a se apăra.

Ei fac impresia unor fiinţe necuvântătoare, cari se lasă târâte în voie la abator.

Duhonin e masacrat în faţa ofiţerilor săi. Niciunul nu se mişcă. Nicio sabie nu fulgeră în apărarea şefului şi camaradului maltratat.

Cei treizeci de ofiţeri superiori dela Viborg se lasă înecaţi ca nişte brute fără a face vreun gest de împotrivire.

Generalii Noskov, Oranovski şi atâţia alţii sunt ucişi ca nişte miei.

Comandantul armatei a 5-a, generalul Boldirev, n'are niciun cuvânt de protestare, când e arestat de praporscicul Krylenko ca cel din urmă criminal.

Kornilov însuş şi soţii săi de închisoare: generalii Denikin, Orlov şi ceilalţi tremură la gândul că turkomanii vor fi înlocuiţi cu marinari.

Dar nu numai atât. Aceşti oameni, cari fac în acelaş timp şi majori[illegible] cărturarilor din Rusia, nu numai că n'au îndrăz-

neala de a para cel puțin atacul, ci ei înșiși ajută năzuințele soldaților însetați de răzbunare.

Cazurile de sinucideri printre ofițeri sunt tot mai număroase. Ei se sinucid mai degrabă decât să încerce o scăpare printr'o înfruntare deschisă a primejdiei.

Sinuciderea generalului *Skalon* e un exemplu tipic.

Constrâns de comisari de a urma pe Ioffe și Kamenev la cartierul comandamentului german pentru discutarea armistițiului, el se sinucide în momentul când trebuia să dea față cu generalul Hofman.

Cineva constată că ofițerii ruși au fost cândva — sub regimul țarist — de o îndrăzneală fără pereche, brutali și gata în orice moment de atac. Cum or fi fost altă dată, nu știu, dar astăzi sunt de o înspăimântătoare lașitate. Parcă toți ar fi niște tineri imberbi, cari citind pe Werther au fost apucați de patima sinuciderii. Căci în definitiv cei mai mulți se sinucid din moment ce renunță la orice apărare.

Soldații ruși n'au avut niciodată faima de eroi, ei s'au lăsat cel mult măcelăriți pe poziție, dar îndrăzneala, inițiativa, avântul, setea și ambiția de biruință nu i-au caracterizat niciodată.

O apărare împotriva lor e deci tot ce poate fi mai ușor. O înfrângere chiar a acestor bande de dezertori, cari nu îndrăznesc să atace decât pe cei cari se tem și pe cei dezarmați, ar avea toate șansele de succes.

Ei, dar peste toate aceste „opinii“ și „constatări“ se înalță fatalitatea, destinul, care i-a luat Rusiei orice posibilități de apărare și care o duce vertiginos spre dezastrul final.

Martori oculari la acesta vom căuta să tragem din el toate învățăturile, de cari avem nevoie, pentru a feri poporul și ara noastră de astfel de *finale*.

CAPITOLUL VI.

Noemvrie 1917.

Reforma agrară.

In trecut. In timpul revoluției. La începutul erei bolșevice.

Rusia e o țară prin escelență agricolă. Peste 85% din populația ei sunt țărani. Rodnicul pământ al acestei vaste împărății n'a fost însă, odinioară, decât într'o foarte disproporționată măsură al țărănimii. Și chiar până bine de curând abia un sfert din cele peste patru sute de milioane desiatine (hectare) a aparținut sătenilor, restul continuând a fi proprietatea statului, a Casei imperiale, a nobilimii, a bisericii, a mănăstirilor, a fundațiunilor ș'a clerului.

Din această cauză chestiunea agrară a luat în Rusia proporții de neînchipuit și dela modul de rezolvire al acesteia atârna însăși siguranța statului rus.

Inainte de 1861 nu exista o proprietate țărănească. Mujicul era robul domnului de pământ și supus unui tratament administrativ și judiciar deosebit, decât acela al nobililor sau al cetățenilor liberi.

Moșia proprietarului era lucrată parte de către țăranii șerbi, după metodele *mirului* și pentru acoperirea nevoilor proprii, parte de iobagii boerului și pentru trebuințele acestuia.

Alți proprietari îi cedau „mirului“ (identic odinioară cu satul) întreagă moșia, țăranii (membrii mirului) având să li plătească pentru folosința pământului o anumită arândă, în bani, care se numea „obrok“.

Starea de umilire, în care se găseau, insuficiența constantă a mijloacelor de trai, tratamentul vitreg, la care erau supuși, regimul neomenesc al *corvezii*, sub care gemeau și *sclavajul*, care se îndelungea la infinit, — au provocat adeseori turburări serioase printre țărani. Căci ori cât de ignoranți ar fi fost, aveau și ei ceva din sufletul uman și din instinctul de libertate și oricât de adânc s'ar fi plecat în fața domnului de pământ, purtați de bunătatea și resemnarea lor firească, nu puteau să suporte la infinit iobăgia, la care erau condamnați. Și de aceia chemările dintr'un îndepărtat trecut ale haiducului *Stenko Razin* și mai apoi ale brigandului *Pugacev*, pe care fantezia mujicului îl confunda bucuros cu Petru al III-lea, au primit degrabă răspunsul robilor, cari se ridicară și porniră vertiginos să-și câștige și ei titlul la o viață umană prin smulgerea pământului, pe care îl socoteau al lor, căci ei îl lucrau, din mâna proprietarului, pe care-l urau și-l socoteau drept un parasit.

Conștiința că pământul e al lor și că trebuia să devină și de drept al lor, începu să se afirme tot mai puternică. Mujicii își strigau această convingere în fraza blândă, șireată, dar hotărâtă: „Spinarea noastră e a boerilor (barin), dar pământul e al nostru“!

Luminați și încurajați și de pleiada de cărturari și mai ales de numeroasele societăți secrete, cari ființau deja din pătrarul prim al veacului al XIX-lea, țăranii începură a pretinde cu tot mai multă îndrăzneală pământul, care era al lor. Absolutismul celor doi țari, Alexandru I. și Nicolae I., oricât a fost el de desăvârșit, nu mai putea opri avalanșa, care avea să se pornească într'o zi din satele rusești.

Alexandru al II-lea, dispus la început să respecte moștenirea primită dela înaintașii săi, înțelese din fericire că absolutismul nu mai putea să se mențină prin perpetuarea robiei țărănești ș'a corvezii și că problema agrară cerea o rezolvire

grabnică. El le spuse sfetnicilor săi: „Să începem noi cei de sus înfăptuirea reformelor, înainte de a ne fi impuse de jos!"

Următor acestei înţelegeri el promulgă în anul 1861 legea, care ştergea iobăgia, suprima corvada şi rezolva, cel puţin pentru un timp, problema agrară, acordând ţăranilor întinse cantităţi de pământ.

Mirul, satul sau colectivitatea ţăranilor şerbi de până eri dobândea în baza legii agrare a celui, pe care recunoştinţa populară l'a numit *Ţarul Liberator*, dreptul de proprietate asupra terenurilor, ce le deţinea dela boer (pomescic), dela stat sau alte instituţii. El era obligat să continue a lucra acest pământ, care era de aci încolo al colectivităţii ţăranilor, după metodele de până acum.

Din nefericire legea avea şi unele defecte, dintre cari cel mai important era acela, care dispunea, ca „mirul" să restitue proprietarului pământul pentru cazul că nu achita la timp preţul de răscumpărare stabilit.

Această dispoziţie din reforma lui Alexandru al II-lea a îngreunat în multe părţi ale imperiului rămânerea pământului în mâna ţăranilor, aceştia fiind siliţi adeseori să-l restitue proprietarului. Şi astfel reforma în loc de a împroprietări pe cei setoşi de pământ le lua şi ce aveau pentru a lărgi proprietăţile boierilor.

•

Perioada de tranziţie a etern actualei chestiuni agrare trece însă degrabă. Cifra populaţiunii atingea an de an proporţii neînchipuite (poporul rus e cel mai prolific din Europa!), aşa încât într'un timp relativ scurt ea însemna aproape o sută cincizeci milioane de suflete.

Odată cu acest uriaş spor fireşte că creşteau şi nevoile poporului. Lipsa de pământ se accentua din nou. O nouă reformă agrară şi mai ales o nouă distribuţie de pământ era imperios reclamată.

Scăpaţi de robie şi corvadă ţăranii se puteau mişca după 1861 mai uşor. Ei îşi puteau manifesta nevoile lor mai liber. Nemulţămirile, şoptite la început, erau acum puternic strigate

Luminaţi apoi şi orientaţi asupra diverselor probleme la ordinea zilei ş'asupra diferitelor curente, cari începură a lua fiinţă şi a se accentua în Rusia, mai ales dela începutul jumătăţii a doua a secolului al XIX-lea, de către cărturarii, ridicaţi din sânul lor, aşa numita *Intelighenţă*, mujicii ruşi deveneau din ce în ce mai îndrăzneţi şi pretindeau cu o îndârjită stăruinţă pământul, pe care îl considerau mereu *al lor*.

Desprins din curentul *liberal*, care a stăpânit aproape singur năzuinţele de emancipare ale poporului rus, în prima jumătate a veacului al XIX-lea, noul curent *populist*, inspirat puternic din doctrina socialistă a Apusului, străbate şi mişcă întreaga viaţă socială a poporului rus şi se adânceşte în sânul masselor muncitoare şi producătoare la oraş şi la ţară.

Satele, unde stăruie chezăşia fiinţei statului rus şi de unde va porni cândva energia îndrumătoare a destinelor acestuia, sunt cutreerate de cărturarii populişti — *norodniki* — cari cu un fanatizm, pe care numai misticismul rus îl poate esplica, pregătesc vremurile, ce vor trebui să vină, şi trezesc la viaţă forţele zăgăzuite ale masselor ţărăneşti.

Rezultatele emancipării legale dela 1861 şi ale acestei continue şi insistente opere de trezire populară se afirmă în scurtă vreme. Pe ici, pe colo ţăranii trec dela gând şi dela vorbă la faptă. Ei încearcă să smulgă cu forţa pământul din mâna proprietarului. Şi fiindcă aceste „încercări“ ameninţă să se multiplice, puterea centrală îmbracă din nou zalele autocraţiei, vrăşmaşe oricăror năzuinţe de emancipare colectivă. Alexandru al II-lea însuş refuză să treacă hotarele reformelor odată semnate, precum înlătură şi gândul, ce-l cucerise un moment, de a da Rusiei o constituţie. El se retranşează pe încetul în cetatea absolutismului proteguitor al înaintaşilor săi. Iar Alexandru al III-lea şi Nicolae al II-lea se baricadează în dosul *Secţiei a treia a Cancelariei politice* încredinţând siguranţa imperiului şi a persoanei lor escluziv agenţilor Ohranei şi ca marillei imperiale.

Războiul ruso-japonez, început de regimul ţarist împotriva sentimentului popular, cu sfârşitul lui dezastruos pentru imperiul moscovit, fu un nou şi puternic prilej pentru ţărănime ca

ea să-şi manifeste năzuinţele nu numai prin vorbe, dar şi prin fapte.

Sute şi mii de conace boereşti au fost atacate, incendiate şi distruse de ţăranii răzvrătiţi. Numeroase gospodării de pe moşiile statului, ale bisericii şi clerului au fost devastate de mujicii lipsiţi de pământ.

Regimul înspăimântat de proporţiile, ce ameninţa să ia revoluţia din 1905, luă o serie de măsuri, destinate să tempereze mişcarea liberală şi pe aceia a elementelor estremiste.

Ţarul consimţi, silit de evenimente, să acorde şi poporului o participare, e adevărat, foarte modestă, la guvernarea ţării. El convoacă *Duma imperială* şi înlesni ca în aceasta să pătrundă şi un important număr de reprezentanţi ai ţăranilor.

Iar printr'un ucaz, dat în Noemvrie 1906, el încearcă o nouă reglementare a chestiunii agrare şi o altă distribuţie de pământ.

Redactată de *Stolypin*, primul ministru de pe atunci, această lege — zisă legea lui Stolypin — urmărea modificarea radicală a metodelor de lucrare a pământului şi îndeosebi a raporturilor de drept dintre posesor şi terenul cultivat. Ea preconiza abolirea sistemului de lucrare în comun a pământului, practicat până atunci de ţăranii ruşi, înlăturarea „mirului", şi pregătirea, dacă nu sancţionarea pe loc, a *proprietăţii private*.

In temeiul dispoziţiilor acestui ucaz imperial fiecare cap de familie devenea de drept proprietar al lotului, pe care-l folosea, în calitate de membru al mirului, de mai bine de doisprezece ani, având în acelaş timp şi dreptul de a-l înstreina.

In comunele, în cari distribuirea loturilor către membrii mirului s'a făcut de mai puţin de 12 ani, proprietatea continua să fie a colectivităţii (comunei), dar numai temporal, până la scurgerea sorocului, ficsat prin rescriptul imperial.

Legea lui Stolypin, departe de a rezolva aşa de arzătoarea problemă a pământului, era, obiectiv judecată, opera unui adevărat bărbat de stat. Deşi poporul rus, în enorma lui majoritate (ţărănimea), nu cunoscuse până atunci proprietatea particulară, căci cu mult înainte de instituţia „mirului" şi înainte chiar de existenţa „pomescicului", el lucrase pământul în comun,

prin aşa numitele *asociaţii agricole* (ţărăneşti), totuşi Stolypin redacta o lege, care încheia o tradiţie pentru a clădi şi . in Rusia edificiul de beton armat, ce avea să se cheme *proprietatea privată*. Autorul acestei legi da prin aceasta dovadă de o mare prevedere politică. Cândva mirul şi în genere lucrarea în comun sau mai bine proprietatea comună va înceta definitiv pentru a face loc, împotriva înclinărilor colectiviste ale Ruşilor, proprietăţii private mici şi mijlocii sau unui infinit număr de ţărani, proprietari mici şi mijlocii, cari vor însemna cu vremea cea mai formidabilă, dacă nu escluziva şi unica forţă politică în statul rus.

Cei cari afirmă, că mişcarea cooperatistă a luat proporţii în Rusia tocmai din motivul că massele ruse au predispoziţii pentru lucrarea în comun (proprietatea comună), au dreptate, precum greşesc cei cari susţin că această mişcare va vegeta subt imperiul proprietăţii private.

Cooperaţia este şi va rămânea constant un puternic auxiliar al proprietăţii particulare şi ţăranii ruşi, ajutaţi de ceiace li-a rămas din spiritul tradiţional şi călăuziţi de marile avantajii ale proprietăţii private, vor şti să smulgă darului dumnezeiesc, care se chiamă cooperaţia, tot belşugul ei de binefacere pentru noua aşezare, căci orice cooperativă îi va ajuta să producă, dacă e util în comun, să lucreze şi să desfacă rodul pământului asemenea în comun, ea neatingând marele patrimoniu, care e titlul la proprietatea pământului.

Dar din nenorocire legalitatea în Rusia nu s'a bucurat niciodată de respectul oamenilor. Guvernele inspirau şi redactau legile, ţarul le promulga, ele apăreau în Monitorul Oficial şi deaci încolo datoria guvernelor era de a le călca sau de a le aplica unde le convenea. Şi tot aşa procedau funcţionarii (cinovinici) şi toţi cei cari nu aveau un interes din executarea legii.

O singură lege era riguros aplicată şi respectată: Arbitrarul, bunul plac. Iar cetăţenii erau obligaţi să suporte toate rigorile acestuia şi toate capriciile lui. In publicaţiile din Monitorul Oficial nu aveau nici ei încredere, ştiind bine că nu se va aplica decât ceiace pretindea o jertfă vieţii şi avutului lor,

Dacă legea lui Stolypin însemna prin compoziţia ei un pas uriaş înspre consolidarea Rusiei, executarea ei a suferit, cum era firesc, o dureroasă înfrângere.

Marii proprietari, ai căror strămoşi fuseseră dăruiţi de ţari pentru isprăvile lor războinice cu moşii întinse sau ai căror înaintaşi au fost şi ei dăruiţi cu şi mai vaste moşii — sute de mii de desiatine — de ţarinele de odinioară, pentrucă au fost curtizanii lor, recurseră la toate mijloacele pentru a eluda aplicarea legii.

Pildele lui Lvov, Kropotkin, Tolstoi, Trubeţkoi, cari înţelegând spiritul vremii şi-au distribuit o bună parte din moşii către ţărani, n'au fost imitate de prea mulţi propietari. Şi astfel în vreme ce 130.000 de moşieri se bucurau de toate bunătăţile statului rusesc, zeci de milioane de ţărani vieţuiau în cea mai neagră mizerie, fiind lipsiţi de pământul trebuincios. Ei alcătuiau însă, din această pricină şi mediul, în care îndemnurile la răzvrătire găseau cel mai bun teren.

•

Deşi avea atâtea drepturi de cerut, ţărănimea rusă a rămas multă vreme neorganizată. După reformele lui Alexandru al II-lea ea încerca stabilirea unor forme, în cari să-şi îmbrace năzuinţele sale. De principii şi programe nu putea fi vorba. O doctrină ţărănistă încă nu era formulată. Un regim agrar nu-şi putuse trasa contururile. Mujicii rămaseră astfel o vastă massă amorfă, din care însă se desprindea din când în când ca nişte limbi de foc stăruitoarea reclamare a pământului, pe care-l munceau şi pe care din această cauză îl considerau al lor.

Până la 1905 ţăranii ruşi stau escluziv sub influinţa propagandiştilor intelectuali din diversele organizaţii revoluţionare, în cari însă ei nu se puteau încadra, căci programele acestora nu acopereau, decât în parte, năzuinţele agrare ale foştilor şerbi.

Dela 1905 massele ţărăneşti începură să-şi accentueze o conştiinţă a lor, o conştiinţă de clasă. Mentalitatea, care se cristaliza în sufletul lor, privea escluziv numai interesele ţăranilor, preocupările şi ţelurile acestora. Mai mult, ea îi fixa într'o tabără formidabilă, dar izolată şi învrăşmăşită cu celelalte clase, dela cari avea să-şi smulgă cândva dreptatea lor şi pe care, odată, vor ajunge să le stăpânească.

Un organizm politic: *Uniunea ţărănească panrusă,* la început timid, firav, luă fiinţă. Conducătorii lui desfăşurau o activitate bine întreţinută. Ei ţineau în toate părţile şi foarte des congrese ţărăneşti, în cari se discuta problema agrară, se formula şi închega pe încetul o doctrină ţărănistă şi se preciza la început mai timid ş'apoi tot mai îndrăzneţ scopul mişcării.

In prima Dumă reuşiră să pătrundă peste 150 de deputaţi ţărănişti, cari alcătuiau grosul Partidului, numit al *Muncii.* In a doua Dumă intră un important număr de deputaţi ţărani veritabili, cari agitau constant reforma agrară şi cari ca să nu slăbească în lupta lor erau dela un timp supuşi supravegherii unor *supradeputaţi,* de cele mai multe ori şi ei ţărani, aleşi şi trimişi în capitală de circumscripţiile electorale ţărăneşti.

Organizarea şi propaganda ţărănismului ş'a problemei agrare se făcea cu observarea formelor legale. Mişcarea era însă văzută cu ochi răi de proprietarii de pământ şi chiar de către unele elemente liberale. Iar ţăranii nu aveau totdeauna şi nici pretutindeni răbdarea de a aştepta ceiace trebuia să le dea buna dreptate. Pe ici, pe colo, emoţionaţi de ce li-se spunea şi neputând rezista unor anume porniri instinctive, fiind apoi târâţi şi de sentimentalismul lor înăscut, ei se ridicau împotriva boerilor şi distrugeau cu o pasiune, proprie Rusului, averi, la a căror făurire ei înşişi puseseră atâta trudă şi jertfă.

Pentru a reduce proporţiile mişcării şi pentru a ajunge la înăbuşirea ei, regimul crezu că trebuie să recurgă la represalii şi la confiscarea dreptului de vot (legea din 1907), pe care-l avusese până atunci poporul de rând.

Rezultatul fu că masele ţărăneşti, imitând pilda celor dela oraşe, trecură în pasivitate şi refuzară să-şi aleagă puţinii delegaţi, cari împreună cu delegaţii, superiori ca număr, ai proprietarilor, aveau să desemneze pe reprezentanţii noilor *colegii* în Dumă.

Mişcarea ţărănească fireşte că n'a putut fi înăbuşită prin astfel de măsuri. Ea, dimpotrivă, crescu în intensitate.

•

In urma acestor continui agitaţii şi revolte ţărăneşti şi fiindcă chestiunea agrară se impunea nu numai cu impetuozitate,

dar şi cu toată forţa unei probleme sociale, dela a cărei rezolvire atârna însuş viitorul imperiului rus, toate partidele politice — burgheze şi socialiste — se grăbiră s'o ia în programele lor şi să ficseze soluţiile, pe cari le credeau potrivite pentru rezolvirea ei.

Socialiştii erau, fireşte, pentru socializarea pământului şi etatizarea subsolului, fără nicio indemnizaţie pentru proprietar.

Pământul expropiat, *socializat*, se va da, după concepţia acestora, *spre folosinţă* muncitorilor de pământ.

Partidele conservatoare, dintre cari unele făceau parte din *Blocul progresist*, erau pentru o rezolvire lentă, pacinică, evolutivă a chestiunei agrare.

Cadeţii (constituţionaliştii democraţi), cari se înfăţişau ca partidul burghez cel mai de stânga şi cu vederi democratice foarte avansate, preconiza menţinerea proprietăţii private, dar cerea reducerea ei până la maximul de 500 desiatine. Tot ce întrecea acest cuantum, ei cereau să se distribuie ţăranilor, cari aveau să lucreze pământul primit după metodele „mirului".

In programul, modificat dela 1906, cadeţii înscriseră însă şi principiul *indemnizatiei*. Iar mai târziu, siliţi de împrejurările schimbate şi de proporţiile, pe care le lua agitaţia în jurul acestei probleme, precum şi de marea concurenţă, ce li-o făceau partidele socialiste, aceşti burghezi revoluţionari ruşi îşi modificară din nou programul agrar şi proclamară expropriabilă orice moşie întrecând *capacitatea de muncă* a proprietarului In ce priveşte indemnizaţia, ei cereau ca aceasta să fie stabilită în baza unei „evaluări echitabile".

Pentru păduri şi mine cadeţii au acceptat punctul de vedere socialist, consimţind la etatizarea lor.

In timpul revoluţiei.

Aceasta era situaţia problemei agrare din Rusia în clipa izbucnirii revoluţiei şi abolirei regimului ţarist.

După executarea reformelor lui Alexandru al II-lea, ţăranii, deşi s'au înmulţit în proporţii neînchipuite (dintr'o sută de mi-

lioane ei numărau acum peste o sută şeaizeci de milioane) n'au mai primit decât foarte puţin pământ.

Legea lui Stloypin n'a fost de loc sau foarte rău executată.

Legea *transmutărilor* sau a *colonizărilor* (pereselenie), aşa de bună în intenţiunile sale, n'a fost decât în parte şi defectuos executată.

Asemenea instituţia escelentă a *Băncii ţăranilor*, care a contribuit la începutul existenţei sale într'o importantă măsură la împroprietărirea plugarilor ruşi, întrucât prin mijlocirea *Băncii de Economii* le procura acestora creditul necesar, a fost cu timpul transformată de biurocratismul venal şi corupt într'un simplu instrument de căpătuială şi jaf.

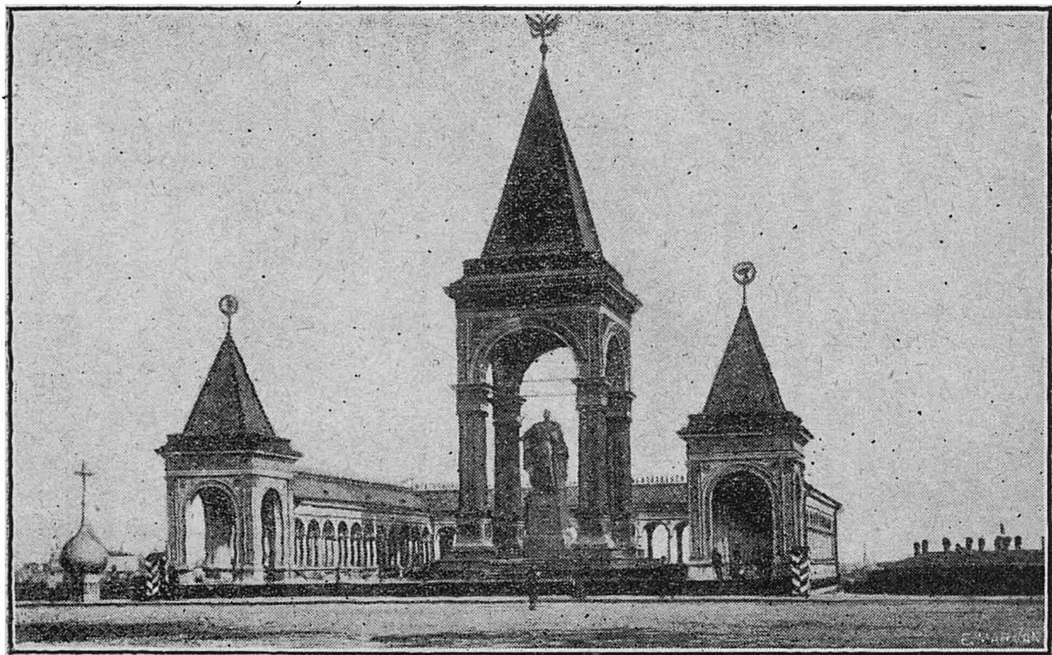
Insetoşarea ţăranilor după pământ, atâta vreme comprimată de instrumentele autocraţiei, trebuia acum de urgenţă satisfăcută, căci în caz contrar revoluţia însăşi era în primejdie.

Guvernul provizoriu n'avea însă niciun plan, niciun proect precis şi apt pentru rezolvirea problemei.

O mare parte din oamenii, cari îl compuneau, n'o văzuseră decât prin prizma ademenitoare, colorată, mistică a lozincei: *Zemlia i volia* (pământ şi libertate), pe care se brodase cândva întreaga mişcare revoluţionară şi pe care cei ininteresaţi, ţăranii, o înţelegeau ş'o esplicau foarte simplist: *libertatea* de a pune stăpânire pe pământul boeresc.

Sosită acum vremea, pe care o vestiseră profeţii revoluţiei, intraţi în „svoboda" (libertate), când totul trebuia să li fie permis şi când belşugul urma să isvorească din plin şi imediat, ca apa din pustiul Egiptului subt lovitura toiagului lui Moise, mujicii pretindeau să fie instalaţi fără întârziere în conacurile boereşti şi proclamaţi stăpâni ai acestora.

Cărturarii, cari altădată credeau că ideile, pe cari le propoveduiau dealungul pământului rusesc, vor putea fi imediat traduse în faptă, puşi acum în faţa realităţii, având guvernul în mână şi trebuind să realizeze ceiace au făgăduit, constatară că una e a visa şi alta e a realiza. Inspăimântaţi de perspectivele ce se desenau în preajma lor, ei înţeleseră că dacă reacţiunea şi despotizmul sunt vrăşmaşe ale existenţii, consolidării şi prosperării unui stat, nu mai puţin demagogia grăbeşte procesul de

ALEXANDRU „LIBERATORUL“ IN KREMLIN.

descompunere al acestuia. *Imperiul* a căzut prin păcatele celor ce l'au guvernat, dar cine va mântui *republica* şi cum se va consolida ea?

Kerensky, fostul şef al Partidului Muncii (Partid ţărănist) în ultima Dumă, continua să făgăduiască ca şi altădată. Problemele, pe cari le punea revoluţia, întreceau şi capacitatea şi puterile de realizare ale acestui faimos animator de masse.

Şingarev, ministrul agriculturii, cadetul, care introdusese monopolul grâului şi care prin asta dădu dovadă că e mai democrat decât socialiştii şi că găseşte mai degrabă soluţiile în haosul, ce-l pricinueşte orice început de revoluţie, — amâna şi el marea problemă, lăsând rezolvirea ei în sarcina Constituantei, care nu se ştia când se va ţine şi dacă se va ţine.

Dar agitaţia ţăranilor nu contenea, ea se afirma tot mai ameninţătoare. Ei cereau pământ, iar boerii refuzau să li-l dea. Statul, guvernul revoluţionar urmărea neputincios această atât de primejdioasă frământare.

Partidele discutau la infinit programele agrare, fiecare ţinea la integralitatea acestora şi toţi propuneau soluţii, cari oricât de asemănătoare ar fi fost, nu primeau pecetea realizării, deoarece fiecare ţinea ca a lui să fie acceptată şi aplicată pe deantregul.

Cernov, socialistul revoluţionar centrist şi preşedinte al Sovietului Central al ţăranilor luând rezortul agriculturii, îşi dete toate silinţele să scoată guvernul din pasivitatea de până acum, căci el îşi da seama mai mult decât tovarăşii săi din minister şi mai ales mai mult decât Kerensky de urmările dezastruoase ale acestei pasivităţi.

In urma acestor insistenţe guvernul luă deabia măsura de a se pregăti, aduna şi concentra materialul necesar Constituantei, iar până la votarea legii el redactă şi publică o ordonanţă, prin care declară „proprietate naţională întreg pământul cultivabil al Rusiei, acesta neputând deveni obiect de instrăinare". Şi'n acelaş timp mai dădu fiinţă aşa numitelor *Comitete agrare*, cari aveau însărcinarea „de a controla proprietăţile din circumscripţiile lor".

Regulamentul de organizare al acestor comitete fu acceptat şi ratificat de primul Congres panrus al Sovietelor din Iunie 1917.

In sensul acestui regulament:

„Comitete agrare trebuiau să se înfiinţeze în toate guberniile.

Fiecare C. A. e un organ autonom, ales prin sufragiu universal, direct, egal şi secret.

Toate cheltuelile de organizare şi administrare a C. A. cad în sarcina statului.

Camere de conciliaţiune se institue pe lângă C. A. pentru a rezolvi chestiunile în litigiu.

C. A. au datoria de a lichida repede şi definitiv urmele iobăgiei, rămase la sate, precum şi suprimarea tuturor servituţilor.

Pentru administrarea raţională a fondului agrar, C. A. va aduna toate datele privind proprietăţile din gubernia respectivă.

C. A. va stabili întinderea pădurilor şi va ficsa un plan de tăere. Va ţine însă seama în primul rând de satisfacerea nevoilor naţionale în conbustibil şi lemn de construcţie.

Va ficsa preţul lemnului.

C. A. supraveghează apele şi dă permisele de pescuit.

C. A. stabileşte întinderea păşunilor şi ficsează arenzile.

C. A. determină suprafaţa pământurilor cultivabile, le distribue, supravegează gunoirea şi înseminţarea lor regulată.

C. A. pregăteşte reforma agrară pe teren, ficsează normele de muncă şi alimentare, stabileşte prisosul şi lipsa de pământ, categoriile celor îndreptăţiţi etc.

C. A. ia toate măsurile pentru cultivarea raţională şi ştienţifică a pământului, institue ferme model etc.

Ficsează preţul mâinei de operă agricolă...

Activitatea comitetelor agrare de plasă trebue să se desfăşure în armonie cu aceia a comitetelor agrare districtuale şi guberniale".

Nici aceste măsuri însă nu satisfăceau aşteptările ţăranilor iobagi. Ei cereau pământ, voiau să fie împroprietăriţi imediat. Şi fiindcă această împroprietărire întârzia mereu, ei trecură, după cum se prevedea, la violenţe. Atacau din nou conacele şi încercau să între cu forţa în stăpânirea moşiilor boereşti.

Neputincios de a ţine pas cu sălbaticul apetit al masselor turburate, guvernul provizoriu sfârşi prin a fi urât de acestea.

... Şi iată pentru ce instalarea bolşevicilor la cârma ţării se făcu cu atâta uşurinţă. Reacţiunea încăpăţânată şi demagogia neputincioasă deschiseră larg drumul puterii unor aventurieri, cari nu întârziară să-şi ia aiere de dictatori, imitând pe şefii *tuciniştilor* de odinioară.

La începutul erei bolşevice.

Desfăcuţi de toate legăturile cu ceiace se chiamă o tradiţie, înţelegând să-şi consolideze stăpânirea prin satisfacerea imediată a apetitului masselor, bolşevicii redactară şi publicară imediat după instalarea lor în Smolny următorul *Decret al socializării pământului, adoptat de Congresul deputaţilor lucrătorilor, soldaţilor şi ţăranilor în şedinţa de noapte dela 26 Octombrie — 8 Noemvrie 1927:*

1. „Drepturile asupra marilor proprietăţi fonciare sunt anulate fără îndemnizaţie.

2. Marile proprietăţi fonciare, fideicomisurile, acelea ale mănăstirilor şi bisericilor împreună cu întregul inventar aparţinător sunt puse la dispoziţia comitetelor agrare cercuale şi a sovietelor districtuale până la Constituantă.

3. Stricăciunile, oricare ar fi ele, cauzate acestor proprietăţi, cari de aci înainte aparţin *naţiunii întregi*, vor fi judecate de tribunalele revoluţionare.

Sovietele districtuale vor lua toate măsurile necesare pentru menţinerea celei mai desăvârşite ordine începând din momentul confiscării proprietăţilor fonciare.

Pentru realizarea marilor reforme agrare, comitetele agrare se vor călăuzi, până la Constituantă, după *Instrucţiile*, adoptate de cele 252 societăţii locale ţărăneşti, redactate şi publicate în *Izvestia* dela 19 August 1917.

4. Pământurile cazacilor, ale soldaţilor şi ţăranilor nu se confiscă".

Acest decret este un scurt rezumat din *Instrucţiile*, publicate în „Izvestia" dela 19 August 1917, conţinând modificări sau omisiuni, dictate de împrejurări şi mai ales de grija de consolidare a noului regim.

Instrucţiile cuprinse în „Izvestia deputaţilor ţăranilor", cari pornesc în realitate dela conducătorii partidelor socialiste, precizează dela început „că reforma agrară nu va putea fi rezolvită în toată întregimea ei, decât prin Adunările Constituante".

Ele fixează însă modalităţile de rezolvire a acestei reforme.

Pentru interesul informativ ce-l comportă, reproducem şi noi aceste „Instrucţii".

Iată ce conţin ele:

„1. Dreptul de proprietate particulară asupra pământului este anulat pentru totdeauna. Pământul nu poate fi nici vândut nici cumpărat, nici dat în arendă, nici ipotecat, nici expropriat prin vreun mijloc oarecare. Toate marile proprietăţi fonciare, fideicomise, domeniile familiei imperiale, ale mănăstirilor, bisericilor, ale majoratelor, private, comunale şi ţărăneşti şi de orice soi sunt confiscate fără indemnizaţie. Ele devin proprietate naţională şi trec în posesiunea muncitorilor, cari le cultivă.

Aceia cari vor suferi un prejudiciu de fapt pe urma transformării sociale a dreptului de proprietate nu vor putea cere să fie ajutaţi de naţiune decât pe timpul cât va fi necesar, pentru a se adapta noilor condiţiuni de viaţă.

2. Toate bogăţiile subsolului: minele, petrolul, cărbunele, sarea etc., precum şi pădurile şi apele, având o importanţă naţională, trec în proprietatea esclusivă a statului. Toate apele mici, lacurile şi pădurile trec la comună, cu condiţia însă ca ele să fie administrate de organele oficiale locale.

3. Terenurile cultivate ştienţific: grădinile, plantaţiile, pepinierele etc. rămân indivize, vor fi însă transformate în exploataţii agricole model, urmând a fi trecute în proprietatea statului sau a comunei, după întinderea şi importanţa lor.

Clădirile, terenurile municipale şi săteşti împreună cu grădinile lor private rămân ale proprietarilor actuali...

4. Chestiunile de indemnizaţie rămân rezervate Constituantei.

5. Toate bunurile, materialul agricol şi vitele aparţinând proprietăţilor confiscate trec la stat în mod gratuit sau la comună, după valoarea şi importanţa lor.

Materialul agricol, vitele aparţinând micilor proprietăţi ţărăneşti, nu se confiscă.

6. Dreptul de uzufruct al pământului îl au toţi cetăţenii statului fără deosebire de sex, întrucât doresc să lucreze ei înşişi pământul cu propria lor familie sau în asociaţie şi numai atâta cât pot lucra cu propriile lor forţe.

Amboşajul (lucrarea pământului cu salariaţi) e interzis.

In caz de incapacitate de muncă a vreunuia din membrii societăţii agricole timp de doi ani, societatea e obligată să-l ajute în tot acest timp lucrând în comun pământul celui bolnav.

Plugarii bătrâni şi invalizi sau cari şi-au perdut pentru totdeauna putinţa de a-şi lucra ei înşişi pământul, pierd dreptul de folosinţă al acestuia şi vor primi în schimb o pensie dela stat.

7. Folosinţa pământului trebuie să fie egală. Asta înseamnă că pământul se va împărţi între muncitorii lui după condiţiile locale şi normele de muncă sau după necesitate. Forma de folosire a pământului va fi lăsată absolut liberă, după familie, comună sau obştii, aşa cum vor hotărî satele şi colectivităţile rurale.

8. Tot pământul, după confiscarea lui, alcătueşte un fond agrar naţional. Distribuţia lui către ţărani se va face prin organele administrative locale şi centrale.

Fondul agrar va fi supus, în mod periodic, la noi repartizări, după creşterea populaţiei, intensificarea producţiei şi perfecţionarea economiei rurale.

Pământurile muncitorilor decedaţi sau deveniţi incapabili de a-l mai lucra, trec înapoi la fondul agrar.

Cu toate astea rudeniile celor decedaţi sau persoanele numite de aceştia vor avea drept de întâietate asupra acestor pământuri.

Cheltuelile făcute cu gunoirea şi îngrăşarea loturilor distribuite trebuesc restituite din momentul, în care acestea trec înapoi la fondul agrar.

Dacă într'o localitate oarecare fondul agrar este insuficient şi populaţia locală, îndreptăţită, nu poate fi satisfăcută, escedentul de populaţie trebuie colonizat în alte regiuni.

Vor fi colonizaţi întâi: ţăranii, lipsiţi de pământ, cari îşi vor fi arătat dorinţa de a fi colonizaţi, apoi sătenii cu familii număroase şi alţii. Sau în fine după învoială sau tragere la sorţi.

... Tot conținutul acestor *Instrucții* fiind expresia voinții indiscutabile a majorității considerabile a țăranilor conștienți din întreaga Rusie, se declară lege provizorie și până la Adunările constituante întră în vigoare, unde se poate imediat, iar în alte părți pe măsură ce o vor indica sovietele deputaților lucrătorilor țărani din diversele districte“.

Comisarii și-au însușit în întregime aceste „Instrucții“ afară de acele dispoziții — confiscarea proprietăților țărănești și comunale — cari ar putea provoca agitații în contra lor printre mulțimile dela țară. Și în vreme ce pe fronturi și la Brest-Litovsk ei desăvârșesc pacea, — înăuntru țării *realizează* cea mai importantă reformă, a cărei desăvârșire le va întări și asigura gentru multă vreme domnia, deși sunt simpli uzurpatori ai puterii.

Ceiace guvernul provizoriu a întârziat să *facă*, deși *pregătise* totul (legea agrară, organele de execuție: comitetele agrare), fac astăzi câțiva aventurieri. Aceștia pun în practică, fără ezitare, fără scrupule și fără întârziere, mai ales, tot ceiace șefii partidelor burgheze și socialiste trecuseră pe hârtie, dar au întârziat să execute. Or massele agitate și de pe cari căzuse stăvilarul, ce li reținuse energiile sub stăpânirea țaristă, pretindeau fapte imediate. Ele cereau ca pământul să nu le fie numai făgăduit, ci și dat. Comisarii au făcut aceasta și iată pentru ce țăranii n'au apărat guvernul provizoriu și nu înlătură azi un pumn de uzurpatori îndrăzneți ai puterii.

Reforma agrară este astăzi, după zeci de ani de tergiversare, în plină executare.

Dar felul cum se execută și împrejurările, în cari ea se desăvârșește, costă așa de mult Se distrug bogății neprețuite, se varsă atâta sânge, se suprimă atâtea vieți, se ciuntește o împărăție vastă, se calcă în picioare prestigiul unui stat, temut până eri, o prăpastie de netrecut se sapă între cei ce aveau datoria de a conduce și între cei ce aveau încă atâta nevoie de a fi conduși.

Fantoma pieirii își fâlfăie aripile reci peste ființa acestei uriașe împărății!...

CAPITOLUL VII.

Noemvrie 1917.

Chestiunea muncitorească.

Un scurt rezumat istoric. Zubatov. Uniunile uvriere. Popa Gapon. Manifestul către țar. Demonstrația dela Palatul de iarnă. Primul soviet al deputaților lucrătorilor. In timpul războiului mondial. In Februarie 1917. Sub regimul revoluționar. Sub bolșevici... Controlul muncitoresc. Programe vechi, executare bolșevică.

In jumătatea primă a secolului al XIX-lea nu exista în Rusia o chestiune propriu zis muncitorească.

Mișcarea de emancipare a acestui imperiu spre o viață constituțională era animată și îndrumată aproape escluziv de elementele liberale, cari se recrutau în cea mai mare parte din clasele suprapuse.

Numai mai târziu, după ce viața industrială a început să ia o oarecare desvoltare și în Rusia și mai ales în urma reformei agrare din 1861, care mâna spre orașe în număr considerabil de proletari agrari, chestiunea muncitorească trecu și ea pe ordinea de zi a număroaselor grupări liberale, socialiste revoluționare.

Muncitorii însă rezistară multă vreme de a se încadra în aceste organizații „democratice“ și ori cât ideile și programele

socialiste acopereau revendicările şi scopurile lor, ei preferară să fiinţeze ca grupări aparte şi numai rareori consimţeau să sprijinească acţiunea partidelor democratice, fie prin colaborări de mai lungă sau mai scurtă durată, fie prin mişcări comune pentru realizarea unui scop imediat.

Intâia încercare de organizare a muncitorimii ruse a fost „Alianţa muncitorească din Sudul Rusiei" la 1875.

Iar în nordul Rusiei, la Petrograd, *Blagoiev* a înfiinţat „Prima grupare socialistă muncitorească", care a intrat în legături de colaborare cu gruparea „Desrobirea muncii", înfiinţată tot atunci de *Plehanov*, cunoscutul socialist.

„Partidul social democrat muncitoresc rus", care a luat fiinţă la 1898, a continuat să rămână o organizaţie mai mult a intelectualilor, tot aşa cum a fost în toată vremea partidul socialist cu toate subdiviziunile lui: Gruparea *populiştilor*, organizaţia *nihiliştilor*, cercul *Zemlia i Volia* (pământ şi libertate), *Volia Noroda* (libertatea poporului), gruparea *teroriştilor* sau faimosul „Comitet executiv", constituit din extrema stângă a social revoluţionarilor, *Uniunea pentru lupta de desrobire a clasei muncitoreşti*, înfiinţată la 1895 de Lenin şi Ţederbaum (Martov), — massele muncitoreşti ţinându-se la distanţă şi refuzându-le concursul.

Zubatov.

Intâiul om, care a reuşit prin anii 1900 să organizeze şi să concentreze populaţia uzinelor în grupări viabile a fost faimosul Zubatov, cu al cărui nume a fost poreclită mai târziu profesiunea de agent provocator: *Zubatovcina* (Mulţi intelectuali — ca faimosul Evno Azev — şi muncitori, înscrişi în organizaţiile revoluţionare, erau în acelaş timp zeloşi slujbaşi ai poliţiei !)

Acest personaj fusese student la Universitatea din Moscova şi bibliotecar aci. El făcea parte, ca atâţia intelectuali din acea vreme, dintr'o organizaţie socialistă revoluţionară. Ademenit de ofertele, cari îi deschideau largi perspective de viitor şi fiind, cu toată bogăţia cunoştinţelor ce poseda, un om slab

de caracter şi foarte ambiţios, Zubatov intră în slujba vestitei *Ohrane* (poliţia secretă rusă). In această calitate el prezentă înaltului său şef, ministrului de interne *Sipiaghin* un plan de organizare a muncitorimii, care avea să o scoată din sfera de influinţă a partidelor socialiste revoluţionare, să o facă inofensivă şi la nevoie să o utilizeze pentru regimul, în slujba căruia sta acest agent provocator.

Planul croit de el urmărea organizarea muncitorimii după interesele lor profesionale admiţând în aceste organizme numai pe uvrierii mai inteligenţi cari ofereau garanţiile necesare, reclamate de ordinea de stat de pe atunci.

Uniunile uvriere.

Sipiaghin, încântat de propunerea subalternului său, sprijinită puternic şi de marele duce Serghiu, guvernatorul Moscovei şi de generalul Trepov, şeful poliţiei, se grăbi s'o aprobe, şi însărcină pe Zubatov să înfiinţeze la 1900 prima *Uniune muncitorească* în Moscova.

Muncitorii, oricât le repugna să se grupeze subt ochii poliţiei văzând că aceasta era singura cale, în împrejurările date, de a-şi strânge rândurile şi de a-şi apăra interesele lor, — îmbrăţişară cu hotărîre ideia lui Zubatov şi în curând ei se organizară în „Uniuni uvriere“ în toate oraşele mari din Rusia începând cu Petersburgul.

Inchegaţi astfel în cea mai puternică organizaţie şi ajutaţi în interesele lor chiar de către stat, muncitorii se înfăţişeau în scurtă vreme ca o forţă, de care trebuia să se ţină seamă.

Un om însă, care era născut autocrat, ministrul *Plehve*, succesorul lui Sipiaghin şi care avea şi inteligenţa şi capacitatea de a măsura dintr'o ochire primejdiile pentru regimul, pe care înţelegea să-l slujească cu fanatizm, îşi dădu de grabă seamă de ameninţarea, pe care aceste uniuni muncitoreşti o ridicau împotriva vechei ordine de stat. El concedie scurt pe Zubatov, temperă prin fel de fel de măsuri ardoarea muncitorilor de a se organiza în uniuni profesionale şi introduse un

control mai prompt şi mai riguros asupra activităţii lor, dar nu îndrăsni să le suprime.

Cu toată ostilitatea acestui straşnic poliţist uniunile uvriere continuară a se organiza şi a-şi apăra cu îndârjire interesele lor.

Popa Gapon.

In anul 1904 Uniunea dela Petersburg accepta în fruntea ei pe un om de o extraordinară capacitate de agitaţie şi organizare. Era vestitul popă Gapon, fiul de ţăran din districtul Poltavei.

Printr'o muncă fără preget şi propagandă neobosită, făcută în taină, ziua şi noaptea, în uzine şi ateliere, acest popă reuşi să înscrie în Uniunea din Petersburg cea mai mare parte din muncitorii de aci şi să dea astfel acestei organizaţii putinţa de a trece la o acţiune, care după socoteala lui, trebuia să determine fără întârziere realizarea revendicărilor muncitoreşti.

Aceste revendicări erau cât se poate de simpliste. Ele erau împrumutate în partea cea mai mare din vocabularul socialist. Muncitorii cereau: legi, cari să reglementeze în mod just raporturile dintre capital şi muncă, dintre muncitori şi patroni ; Comisiuni de conciliaţiune şi arbitraj ; maximul zilei de muncă ; măsuri de ordin sanitar în ateliere ; asigurări sociale pentru caz de accident şi boală ; azile pentru muncitorii deveniţi incapabili de muncă şi în fine crearea unor condiţii de lucru, cari să-i asigure muncitorului rus un trai egal cu acela al muncitorului din occident.

Un eveniment neprevăzut veni însă să utilizeze cu mult mai de vreme forţa Uniunei dela Petersburg.

Muncitorii dela uzinele *Putilov* declarară greva din cauză că patru tovarăşi ai lor au fost concediaţi fără motiv just.

In discuţiile de reconciliere cu direcţia uzinelor ei încercară să-şi validiteze pe lângă pretenţia de a fi reprimiţi în muncă tovarăşii concediaţi şi câteva din revendicările muncitoreşti, ca: Ziua de 8 ore de lucru; stabilirea salariilor pentru munca învoită de către o comisiune constătătoare din patroni şi delegaţi ai muncitorilor, având drepturi egale; instituirea unei

comisiuni, fără avizul căreia să nu poată fi concediat nici un muncitor şi care avea chemarea să reglementeze toate diferendele ivite între patroni şi muncitori; fixarea salariului minim la 1 rublă pe zi pentru bărbaţi şi 70 kopeici pentru femei; suprimarea orelor suplimentare, cari în caz de nevoie absolută vor fi plătite dublu; crearea unui azil pentru copii personalului; sporirea medicilor şi îngrijirea cât mai serioasă a muncitorilor bolnavi sau infirmi; ameliorarea condiţiunilor sanitare din ateliere; achitarea salariului şi pentru zilele de grevă.

Aceste condiţiuni fiind respinse, agitaţia muncitorilor crescu şi popa Gapon, devenit între timp preşedintele Comitetului central al uniunilor muncitoreşti, găsi în această dispoziţie sufletească a lor pretextul pentru a-i determina la o acţiune imediată, care trebuia să iasă din comun. Incredinţat că tot răul vine dela biurocratismul stricat al Rusiei şi că ţarul e strein de actele păcătoase ale putregaiului administrativ, el sugeră masselor muncitoreşti hotărîrea unei demonstraţii monstre în faţa palatului imperial şi pregăti un manifest, pe care o delegaţie de muncitori avea să-l predea cu această ocazie ţarului Nicolae al II-lea.

Purtat de un fanatizm, pe care numai un suflet slav îl poate avea, hotărât la orice jertfă şi necunoscând nici o oboseală, el puse în picioare, în vederea acestei demonstraţii, aproape toată muncitorimea capitalei, peste 200.000 de oameni, cari inspiraţi de cel mai curat patriotizm şi de un devotament desăvârşit pentru „scumpul lor ţar“, se declarară gata de a înfrânge orice piedecă, ce ar întâlni în calea spre ţânta lor, şi jurară, la cererea lui Gapon, „că sunt gata să moară pentru triumful cauzei lor“.

In această hotărâre popa Gapon ştiu să amestece şi considerații de ordin mai înalt: ca libertatea politică, principiul constituţional şi guvernarea poporului prin popor. Formula, pe care muncitorii trebuiau să jure, era alcătuită de el şi consta din cuvintele: *Constituţie, a învinge sau a muri.*

Manifestul către ţar.

Manifestul era redactat în termeni de reţinută revoltă împotriva încăpăţânării patronilor de a înţelege, precum şi a refu-

zului lor de a lecui plângerile muncitorilor, împotriva administrației necinstite și arbitrarului guvernamental și apela respectuos și umilit la clemența și dreptatea imperială înșirând revendicările populației muncitorești, a căror soluționare o cerea dela țar.

Iată câteva pasagii din acest *Manifest:*

„Noi suntem batjocuriți și tratați nu ca oamenii liberi ci ca robii ... Am suferit mereu până acum și din zi în zi suferința ni e tot mai mare și ne cufundăm tot mai adânc în noroi... Suntem amenințați cu pieirea, forțele noastre sunt sleite ... Administrația e alcătuită din oameni, cari fură și jefuesc, ea ne-a dus țara la ruină și tot ea ne-a băgat în acest război dezastruos (războiul ruso-japonez!), care împinge Rusia tot mai mult spre prăpastie ...

„Impărate vino în ajutorul poporului și dărâmă zidul, care Te desparte de el. Fă ca poporul Tău să guverneze împreună cu Tine ... E absolut nevoie ca poporul să se ajute singur, căci numai el își cunoaște adevăratele sale lipsuri. Nu-i refuză ajutorul, pe care Ți-l oferă, ci primește-l Sire. Dispune ca reprezentanții tuturor staturilor și tuturor claselor de pe pământul rus să fie chemați la un Sfat comun. Să fie acolo și patronul și funcționarul și preotul și dascălul .., Ca toți, ori cine ar fi ei, să-și desemneze pe conducătorii lor și ai țării ... Și toți să fie egali și liberi în exercitarea dreptului lor de alegător... Aceasta e principala noastră rugăminte, în ea se cuprinde totul!"

Manifestul rezuma apoi pretențiunile muncitorilor în următoarele rânduri:

„A) *Măsuri contra ignoranței și robirei poporului rus:*

Deplina libertate și garantarea drepturilor personale; libertatea cuvântului și a presei, libertatea de conștiință, de întrunire și asociație; instrucția publică și obligatorie pe spesele statului; responzabilitatea ministerială față de popor și garanții depline pentru aplicarea legilor; egalitatea tuturora înaintea legii; amnestie pentru toți condamnații politici.

B) *Măsuri contra mizeriei:*

Inlocuirea impozitelor indirecte prin impozitul direct și progresiv pe venit; suprimarea plății prețului de răscumpărare

a pământului şi organizarea creditului pentru cei săraci; distribuţia progresivă a pământului către ţărani.

C) *Măsuri contra oprimării muncii prin capital:*

Protecţia muncii prin lege; libertatea asociaţiilor muncitoreşti; ziua de 8 ore de lucru şi reglementarea orelor suplimentare; libertatea de luptă a muncii contra capitalului; participarea delegaţilor muncitorimii la elaborarea legii pentru asigurările muncitoreşti; salar corăspunzător".

Manifestul se încheie astfel:

„Iată Impărate nevoile noastre de căpetenie. Noi am venit să Ţi-le arătăm. Dispune şi făgădueşte de a ni le satisface. Tu vei face astfel Rusia fericită şi vei mări gloria ei, iar numele Tău se va săpa în inimile noastre şi în acelea ale urmaşilor noştri pe vecie ... Şi dacă Tu nu ne vei satisface şi rugăciunea noastră nu va găsi răsunet în sufletul Tău, iată ÎŢi spunem, că suntem hotărâţi să murim pe loc în faţa palatului Tău. Căci noi nu mai avem cui ne adresa şi rostul vieţii noastre a încetat. Două căi numai ne rămân deschise: Aceia a libertăţii sau aceia a mormântului. Desemnează-ne Sire pe una sau pe cealaltă. Noi vom merge pe ea fără a murmura, fie aceasta chiar calea morţii ... Viaţa noastră ÎŢi stă la dispoziţie şi e gata să se jertfească pentru Rusia, care suferă aşa de mult".

Demonstraţia dela Palatul de Iarnă.

Cu acest manifest în mână, semnat de 135.000 de muncitori şi purtând în fruntea lor icoana ţarului, în dimineaţa zilei de 9 Ianuarie 1905 peste 200.000 de muncitori, conduşi de popa Gapon, se revărsară din cetăţile uvriere ale Petersburgului spre Palatul de Iarnă.

Ei mergeau să se plângă împăratului (acesta se refugiase la Ţarskoie-selo !) şi să ceară dreptate.

Dar la răspântia, dela care se vedeau cupolele reşedinţei imperiale şi unde aveau să se întâlnească toate aceste masse de „desculţi" (bosiaki), ele se loviră de armata, care le aţinea calea.

Şi fiindcă muncitorii ţineau cu orice preţ să ajungă la ţintă, ei încercară să forţeze cordoanele strigând: „Trăiască ţarul !"

In fața acestei insistențe, — de undeva, din gura unui ofițer, porni șuerător și rece comanda: *foc!*

O ploaie de gloanțe seceră rândurile prime ale manifestanților. Câteva sute căzură înroșind cu sângele lor cald nămeții albi din fața porților Narvei.

Dar avalanșa se rostogolea impetuoasă amenințând să răstoarne tot ce i se opunea în marșul ei înainte.

Desculții au jurat să moară. Căzuseră abia câteva sute și mai erau atâtea sute de mii.

Primele gloanțe loviseră în vârtejul lor orb și chipul țarului, pe care îl purtau în frunte câțiva muncitori. Ochii împăratului Nicolae al II-lea fură sfredeliți de gloanțele celor ce-l apărau. Dar muncitorii, parcă mai îndârjiți de profanarea ce i-se aducea împăratului, decât de propriile dureri, voiau să-l vadă cu orice preț și să-i aducă la cunoștință și această nelegiuire.

O nouă salvă și mai puternică despică văzduhul și alte sute de trupuri muncitorești se prăbușiră în zăpadă. Insuș popa Gapon căzu rănit.

Dar cerșitorii de dreptate nu se mișcau. Ei îngenunchiară pe câmpul de omăt însângerat și începură să fredoneze cântece religioase, în vreme ce alții strigau puternic ca să fie auziți: „Am jurat că vom muri aci subt ochii împăratului și vom muri!".

O a treia salvă ș'un iureș formidabil al cavaleriei reuși să disloce pe manifestanții, cari voiau să transforme întinsul din fața palatului imperial într'un vas cimitir... Urlând de durere și înfiorați de groază ei o luară la fugă.

Urmăriți de armată cei ajunși fură trecuți prin sabie și foc. Insuși studenții, cari se angajase la serviciul de ambulanță, nu fură cruțați de năvala cazacilor . . .

Primul soviet al deputaților lucrătorilor.

Așa se sfârși cea dintâi încercare a muncitorilor ruși de a obține dreptatea unei cauze.

Un gest al țarului în favoarea lor, o făgăduială cât de vagă ar fi întărit și mai mult dragostea populației uzinelor pen-

tru ţarul alb, dar el n'a făcut aceasta. Şi de aceia sfârşitul Duminecii sângeroase dela 9 Ianuarie pogora în sufletele celor ce fuseseră goniţi dela porţile palatului o stare de amărăciune mai neagră decât noaptea care i-a urmat.

Cărturarii, cari n'au aprobat demonstraţia aceasta şi al căror sfat muncitorii au refuzat să-l ia în seamă, încercară să atenueze această primejdioasă stare sufletească. Ei continuară să facă sforţări pentru a infeuda pe muncitori în partidele lor, dar în zadar. Aceştia rămaseră izolaţi şi când liberalii şi majoritatea „Intelinghenţii" spuneau, după ce ţarul prin rescriptul său din 1905 a acordat Rusiei constituţia, că lupta lor a luat sfârşit, massele muncitoreşti, cari prin glasul popii Gapon ceruseră tocmai această constituţie şi cari refuzau să colaboreze cu socialiştii pentru că aceştia (teroriştii) uzau de mijloace violente, — vestiră că ele nu depun armele. Astfel în toamna aceluiaş an muncitorii din Petrograd dădură fiinţă întâiului *Soviet al deputaţilor lucrătorilor*, subt a cărui conducere s'a declarat greva generală (cea dintâi în Rusia!) din Octomvrie 1905.

Sovietul a fost însă în curând disolvat şi membrii lui (între cari şi Troţki—Braunstein) închişi sau deportaţi în Siberia.

In Duma a doua muncitorii au reuşit să strecoare cincizeci de deputaţi, cari au fiinţat şi au luptat ca grup separat, în colaborare uneori cu partidele socialiste şi ţărăniste.

In Duma a treia, după legea restrictivă dela 1907, nu mai pătrund însă decât 11 deputaţi, reprezentanţi ai muncitorilor.

Legea sindicatelor din acelaş an, care pretindea autorizaţia prealabilă pentru orice asociaţie muncitorească, îngreunează în mod deosebit posibilităţile de organizare şi concentrare a clasei muncitoreşti.

Şefii acestor sindicate sunt supraveghiaţi şi urmăriţi de aproape. Ei sunt deseori condamnaţi, închişi, deportaţi în Siberia sau suprimaţi.

Cea din urmă încercare a muncitorimii de a smulge dreptul la grevă, întâmplată înainte de război, la sfârşitul anului 1913, este şi ea înăbuşită cu violenţă.

In timpul războiului mondial.

Războiul mondial găsi pe muncitorii ruşi în această situaţie de nemulţămire generală şi de revoltă mocnită, gata de a trece dela răsvrătirea sufletească la răsvrătirea de fapt.

De o reconciliere a lor cu regimul nu mai putea fi vorba. Ţarul Nicolae al II-lea, care după credinţa lor de odinioară trebuia să fie „desrobitorul sufletelor", aşa cum Alexandru al II-lea fusese „desrobitorul trupurilor", era socotit astăzi, împotriva opiniei multora, drept un tiran, tot aşa de mare vrăşmaş al libertăţilor publice, precum fusese părintele său Alexandru al III-lea.

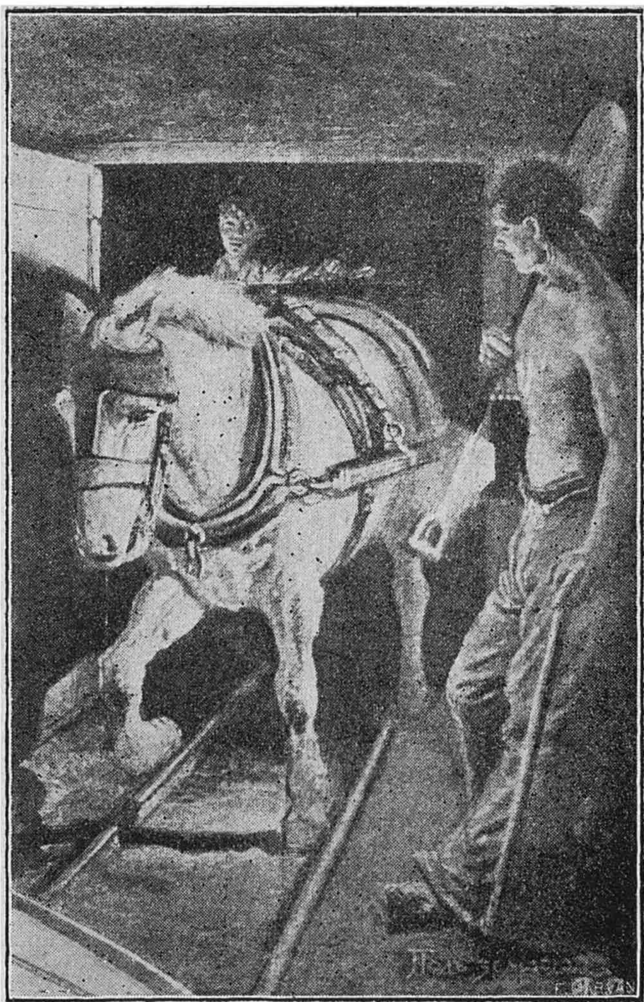
După sanghinara înăbuşire a manifestaţiei dela 9/22 Ianuarie 1905 popa Gapon adresă de pe patul de suferinţă celor 11 secţii muncitoreşti din capitală, făcând parte din uniunea uvrieră, acest apel:

„Ţarul şi funcţionarii lui, cari fură statul şi jefuesc poporul, s'au făcut ucigaşii fraţilor noştri, ai femeilor şi copiilor noştri. Gloanţele, cari au masacrat la porţile Narvei pe muncitorii purtători ai chipului ţarului, au pătruns însuş acest chip şi au ucis credinţa noastră în ţar.

De aci în colo nu ne rămâne decât să ne răzbunăm pe ţarul, blestemat de popor, pe cuibul de şerpi, cari îl înconjoară, pe lacheii lui şi pe toţi cei ce jefuesc nefericitul pământ rus... Cine nu e cu poporul, e contra lui... Dacă mă vor prinde şi mă vor ucide, voi fraţilor să continuaţi lupta pentru libertate. Aduceţi-vă aminte, muncitori, de jurământul făcut. Luptaţi până ce veţi dobândi Constituanta, în care se vor întruni aleşi prin sufragiul universal secret şi personal apărătorii drepturilor şi intereselor, pe care voi le-aţi formulat în rugarea voastră, adresată ţarului trădător!"

Acest apel stăpânea şi în 1914 sufletul muncitorilor ruşi. Ei se înfăţişau ca vrăşmaşii neîmpăcaţi ai vechei ordine de stat şi nu aşteptau decât prilejul pentru a o dărâma.

Războiul le-a dat acest prilej. El a creat printre proletari o stare de neastâmpăr, de turburare şi răzvrătire, care amenința să treacă la fapte dintr'un moment într'altul. Protestarea lor

INTR'O MINĂ DE ÇĂRBUNI.

împotriva mizeriei, care lua proporții și împotriva războiului se făcea tot mai puternic auzită.

Armata însăș era străbătută de curente neliniștitoare. Recrutată în enorma ei majoritate din sânul muncitorilor și țăranilor, ea nu putea rămânea streină de frământările acestora. Disciplina, vechea și sobra disciplină a soldatului rus, începu să cedeze.

Instinctul celor ce purtau de atâtea decenii în sufletul lor gânduri de revoltă, pricepu că a sosit momentul pentru acțiunea decizivă.

Februarie 1917.

După trei ani de război muncitorii dela aceleași uzine *Putilov* (coincidență stranie!) organizară în Februarie 1917 o întrunire de protestare împotriva relei aprovizionări. Direcția uzinelor, drept răspuns, suspendează lucrul și închide atelierele. Lucrătorii, printre cari erau acum și foarte mulți de dată nouă, neinițiați încă în taina etapelor de realizări muncitorești, răspunseră cu declararea grevei, care luă degrabă proporții, întrucât la ea se atașară și muncitorii dela alte intreprinderi.

In ziua de 24 Februarie — 9 Martie un uriaș convoi de lucrători și mai ales de femei străbate străzile capitalei intonând imnul revoluționar și cerând pâine. Poliția intervine, se produc încăerări. A doua zi izbucnește greva generală. Armata ocupă podurile, dar muncitorii trec peste Neva înghețată și se revarsă înspre centrul capitalei. Incăierările cu poliția și armata devin generale și iau un caracter sângeros.

Fiindcă Duma simpatizează și încurajează mișcarea, un ucaz imperial ordonă prorogarea ei.

Grupările liberale, indignate de această lovitură, protestează puternic și se asociază la mișcarea muncitorească, fiind ferm decise să se opună executării ucazului țarist.

Duma însărcinează un comitet executiv cu alcătuirea planului de acțiune și cu supravegherea ordinei și se declară în ședință permanentă.

Capii muncitorilor fac o întinsă propagandă în cazărmi. O companie din regimentul Paul e câștigată de rebeli și la 27

Februarie — 12 Martie trec de partea răsculaţilor şi regimentele de Volhinia, Lituania şi Preobajensky. Iar la 13 Martie întreagă garnizoana Petrogradului, în frunte cu ofiţerii săi, defilează în faţa Dumei. Comitetul executiv, desemnat de aceasta, dirijează revoluţia, care e în plină desfăşurare. Ţarul e detronat. Vechiul regim a murit. Cărturarii ruşi, promotorii revoluţiei, iau în mână conducerea Rusiei noui, hotărâţi să desăvârşească regimul democratic, pe care l'au propoveduit până atunci.

Sub regimul revoluţionar.

Situaţia e însă cu mult prea complicată ca să se poată îmbunătăţi totul dintr'o dată. Noii conducători au nevoie de timp, de linişte şi de ordine pentru a consolida regimul şi a realiza multiplele revendicări ale poporului.

Massele muncitoreşti şi ţărăneşti, cari spre deosebire de cărturari, nu-şi băteau de loc capul cu preocupări patriotice şi cari nu urmăreau prin mişcarea lor decât scopuri de ordin material şi în prima linie încetarea războiului, nu se puteau însă deprinde cu aşteptarea. Ele erau nerăbdătoare să vază înfăptuite cât mai degrabă revendicările, pe cari le formulase odinioară popa Gapon şi urmaşii lui şi pe cari le făgăduise mereu şi „Inteligheanţa" rusă.

Şi fiindcă Lvov şi tovarăşii lui constituţionalişti democraţi (cadeţii) din primul guvern provizoriu nu puteau realiza peste noapte imposibilul, ei căzură curând în disgraţie. Massele se întoarseră în contra lor şi reclamau în fruntea Rusiei pe oamenii, cari trebuiau să le dea imediat tot ce aştepta gândul lor simplist şi însetoşarea lor după cât mai mult prisos de bine şi fericire.

Kerensky luă locul lui Lvov. El fusese şeful şi purtătorul de cuvânt al grupării ţărăniste şi muncitoreşti în ultima Dumă. Programul şi întreagă atitudinea lui răspundeau mai bine neastâmpărului masselor şi dorinţei acestora de a smulge statului tot binele, pe care acesta îl putea da.

Dar în afară de vorbe frumoase şi de vagi făgădueli, nici Kerensky nu le putu da mai mult. Pus în situaţia de răspun-

dere, el îşi dădu repede seamă, că realizările nu pot veni decât după o anume pregătire. Purtat şi călăuzit de gândul intim de a *desăvârşi*, el voia să ridice pe cei de jos până la înălţimea ideilor, cari stăpâneau rândurile intelectualilor, din care făcea şi el parte. Democrat convins, Kerensky respingea dictatura, pe care o combătuse până atunci şi care nu putea să ia locul autocraţiei abia dispărute. El refuza să adopte o politică de dărâmare precipitată a ceeace fusese şi urmărea, cum era firesc în împrejurările date, o transformare lentă, o trecere fără sguduiri dela ce a fost la ce trebuia să fie. Armonia socială fără învingători şi fără învinşi, cu libertate desăvârşită pentru toţi şi cu respectul reciproc al omului, fie acesta din ori care ramură socială, era idealul suprem al noului şef de guvern.

O astfel de atitudine nu era însă pentru societatea rusă şi nu mai ales pentru massele populare, aşa cum se înfăţişeau ele acum în plină revoltă. Acestea pretindeau realizări imediate: Pâine, pământ şi pace, pe cari nu o doctrină, un principiu sau vorbe frumoase le puteau înfăptui.

Dar şi de altcum Kerensky nu era omul realizărilor imediate, chiar dacă acestea ar fi fost posibile. El era prea personal, prea rob al grijei de popularitate şi mai ales prea nehotărât ca să poată înfăptui nu aceia ce pretindeau massele nesăţioase, dar chiar propriul său program politic.

In plus şeful guvernului provizoriu se găsea şi într'o situaţie extrem de dificilă. El n'avea concursul nimănui pentru înfăptuiri momentane sau pentru luminarea şi îndrumarea masselor. Acestea erau lipsite de un stat major propriu, luminat şi cu autoritate. De zeci de ani muncitorii au refuzat constant colaborarea cu elementele intelectuale şi cum lupta lor era îndreptată împotriva burgheziei, subt toate aspectele ei, în sufletul lor se adâncise un sentiment de neîncredere, de răceală, de aversiune, de ură chiar în contra oamenilor cu carte, cari, după convingerea lor, nu puteau să se asimileze cu năzuinţele şi scopurile unei lupte excluziviste de clasă.

Organizaţiile muncitoreşti mereu persecutate şi distruse de regimul ţarist nu mai înfăţişau acum, după înlăturarea acestui regim, unităţi regulate sociale, învestite cu programe de luptă

clare, pe baza cărora să se poată sta de vorbă şi să se avizeze la mijloacele de realizare sau de combatere. Clasele proletare erau, după detronarea ţarului, o massă haotică de elemente nedisciplinate, anarhice şi gata de a deveni instrumente de manevră în mâna unor forţe oculte, lipsite de răspundere, de dragoste şi de devotament pentru patria rusă.

Iată pentru ce această imenză lume a părăsit degrabă şi pe Kerensky şi s'a lăsat tot aşa de repede captată de elementele bolşevice. Acestea le făgăduiau realizarea imediată a tuturor poftelor şi năzuinţelor, pe cari le alimenta egoizmul lor materialist. Avutul burgheziei, intreprinderile acesteia, fabricile şi uzinele aveau să devină ale muncitorilor, pământul urma să fie dat ţăranilor şi războiul trebuia să ia sfârşit fără întârziere pentru ca locul lui să-l ia pacea, în care toţi cei sătui de muncă să huzurească în belşug şi deplină fericire.

Cadeţii au fost înlăturaţi. Kerensky a căzut. Lenin cu tovarăşii lui au luat puterea.

Sub bolşevici...

Bolşevicii, înţelegători ai psihologiei, care frământa haosul proletar, s'au grăbit să treacă, în dispreţul marei primejdii care ameninţa Rusia, dela vorbe la fapte.

Lenin puse repede în practică făgăduelile ce le făcea încă din 1914 prin manifestul publicat în organul „Social-Democratul" după conferinţa Italo-Elveţiano dela Lugano (Septemvrie 1914). Ceeace urmăreau numai în taina gândului lor, clasele proletare aveau acum pe deantregul. Conducerea şi administrarea Rusiei erau în mâna lor. Numeroasele soviete erau alcătuite din sânul lor şi conduse de ele.

Dictatura proletară deveni astfel o realitate. Atotputerniciei celor de sus îi succedă atotputernicia celor de jos, înlăturând tot ce se putea intrepune între aceşti doi poli opuşi.

Bolşevicii dărâmau cu frenezie Rusia veche, înecau în sânge vestigiile autocraţiei ţariste şi pe ruinele vechei clădiri se sileau să clădească edificiul cel nou cu concursul masselor de jos, lipsite de orice pregătire politică, ignorante,

însetoşate de răzbunare şi animate de revendicări pur materialiste, fără a-şi da seama de răul, care trebuia să urmeze mai târziu, pentru toţi, din această distrugere.

Strigătul lor: „Toată puterea sovietelor", lansat sub domnia lui Kerensky era expresiunea concretă a gândurilor, cari frământau mulţimile, era tălmăcirea instinctului popular, care nu vedea mântuirea decât în instalarea masselor însăşi la cârma ţării.

„Nimeni în afară de noi nu va putea să vindece durerile celor de jos. Numai când puterea va fi în mânile noastre, ne vom putea face dreptate", spuneau de mult aceste masse.

Puşi în situaţia de a dirigui dictatura proletară, comisarii poporului făceau acum toate sforţările ca să execute pe deantregul mandatul, pe care li-l da acesta.

Şi mai vârtos ei se sileau să menajeze massele muncitoreşti dela oraşe, căci având de partea lor aceste masse, mai mult sau mai puţin conştiente de misiunea noului regim, ei se simţeau în mai deplină siguranţă şi şansele de consolidare a terenului, pe care se găseau, erau fără îndoială mai multe.

Deaceia comisarii consideră *controlul muncitoresc* asupra întreprinderilor industriale ca un drept, achiziţionat odată cu instituirea dictaturei roşi. Deşi acest control exista deja înainte de izbucnirea răscoalei bolşevice. *Comitetele uzinelor* fiinţau încă pe vremea lui Kerensky şi deveniseră deja de pe atunci atotputernice. Ele deţineau în mâna lor întreagă direcţia întreprinderii, patronul rămânând un simplu şi nefericit contribuabil la susţinerea ei.

Legiferarea acestui „control" de către bolşevici nu putea fi deci decât o consfinţire a unei stări de fapt. In baza decretelor bolşevice muncitorii deveneau şi *de drept* deţinătorii întreprinderii. Mijloacele de producţiune sunt luate, în baza acestor decrete, din mâna „burjuilor" şi socializate, naţionalizate sau comunizate, ori mai precis: predate proletarilor.

Decretul dela 14 Noemvrie, publicat în „Izvestia" dela 16 Noemvrie 1917, privind reglementarea provizorie a acestui control, conţine în esenţă următoarele dispoziţiuni:

„1. In vederea unei organizări regulate a economiei naţionale se decretează instituirea în toate întreprinderile, în co-

operativele de producție și alte instituții lucrând cu muncitori, fie în ateliere, fie afară, un control al lucrătorilor asupra producțiunei vânzării și înmagazinajului de produse și materii prime, precum și asupra gestiunei financiare a întreprinderii.

2. Controlul va fi exercitat de totalitatea lucrătorilor din întreprindere prin intermediul unor organe alese ca: comitetele de uzine și fabrici, consiliile șefilor de lucrători etc. cu participarea reprezentanților funcționarilor și personalului tehnic.

3. Pentru fiecare oraș mai mare, gubernie sau regiune industrială se institue o comisiune regională de control, compusă din reprezentanții uniunilor profesionale, ai comitetelor de uzine și fabrici și ai cooperativelor muncitorești. Această comisiune e atașată la consiliul deputaților muncitorilor și soldaților.

4. Până la convocarea Congresului consiliilor (sovietelor) de control muncitoresc se institue la Petrograd un Consiliu de control muncitoresc pentru toată Rusia (panrus). Din acesta vor face parte reprezentanții următoarelor organizațiuni: Comitetul central executiv panrus al consiliului deputaților muncitori și soldați; Comitetul central executiv al deputaților țăranilor; Consiliul panrus al uniunilor profesionale; Biuroul panrus al comitetelor de uzine și fabrici; Uniunea panrusă a inginerilor și tehnicienilor, fiecare din acestea cu câte cinci membri; Comitetul central panrus al cooperativelor muncitorești; Uniunea, panrusă a agronomilor; Consiliul uniunilor profesionale din Petrograd, fiecare cu câte doi membri și orice sindicat muncitoresc din Rusia, dacă numără mai puțin de 100.000 de muncitori înscriși, cu un membru și dacă are mai mulți de 100.000 de muncitori cu doi membri.

5. Pe lângă organele superioare de control muncitoresc se institue comisiuni de specialiști (tehnicieni, contabili etc.), cari la inițiativa acestor organe sau la cererea comisiunilor muncitorești de control se prezintă pe teren pentru a proceda la examinarea tehnică și financiară a întreprinderilor.

6. Comisiunile muncitorești de control au dreptul de a supraveghea producțiunea, de a fixa minimul de rendement al întreprinderii și de a lua măsuri pentru stabilirea prețului de cost al obiectelor fabricate.

7. Comisiunile muncitoreşti de control au dreptul de a controla toată corespondenţa întreprinderii şi proprietarii acesteia vor fi făcuţi răspunzători de orice disimulare a corespondenţii. Secretul comercial e abrogat. Proprietarii întreprinderii sunt obligaţi să prezinte comisiunilor muncitoreşti de control toate cărţile şi bilanţurile atât pentru exerciţiul în curs cât şi pentru trecut.

8. Deciziunile comisiunilor muncitoreşti de control au caracter executoriu faţă de proprietarii întreprinderii, ele pot fi anulate numai de organele superioare de control muncitoresc.

9. Administraţia întreprinderii are dreptul de a înainta în decurs de 3 zile recurs la comisiunea regională de control împotriva deciziunilor comisiei de control muncitoresc.

10. Proprietarii şi reprezentanţii muncitorilor şi funcţionarilor sunt răspunzători de ordinea şi avutul întreprinderii...

11. Chestiunile litigioase dintre comisiunile de control ale întreprinderilor se rezolvă de către comisiunile regionale de control.

12. Consiliul de control muncitoresc panrus elaborează planurile generale de control, promulgă deciziunile obligatorii, reglementează raporturile dintre comisiunile regionale şi statuiază în ultimă instanţă asupra tuturor chestiunilor privind controlul muncitoresc".

Organizarea în sine a controlului muncitoresc este şi ea făgăduită, dar amânată pentru mai târziu.

•

Un decret promulgat la 29 Octomvrie st. v. introduce ziua de 8 ore de lucru şi reglementează felul şi timpul de muncă pentru femei şi copii.

Iar decretul dela 30 Octomvrie st. v. proclamă necesitatea asigurărilor muncitoreşti.

„Proletariatul rus, spune acest decret, a înscris asigurările sociale integrale pe seama lucrătorilor salariaţi ca şi pentru săracii dela oraşe şi sate. Guvernul ţarului, al proprietarilor şi capitaliştilor ca şi guvernul coaliţiei n'au realizat revendicările muncitoreşti privitoare la asigurări.

Guvernul muncitorilor şi ţăranilor rezimându-se pe consiliile (sovietele) deputaţilor lucrătorilor, soldaţilor şi ţăranilor

face cunoscut clasei muncitoare din Rusia şi săracilor dela oraşe şi sate că el va prelucra de urgenţă decretele privitoare la asigurările sociale integrale, bazate pe însăşi propunerile muncitorilor:

1. Asigurări pentru toţi muncitorii salariaţi, fără excepţie, precum şi pentru săracii dela oraşe şi sate.

2. Estinderea asigurărilor asupra oricărui soi de pierdere a capacităţii de muncă şi în principal asupra cazurilor de boală, de infirmitate, de bătrâneţe, de sarcină, de văduvie şi de moarte a rudeniilor de sânge, precum şi asupra cazurilor de şomaj.

3. Toate cheltuelile de asigurare se trec în sarcina proprietarilor întreprinderii.

4. Salarul integral în caz de pierdere a capacităţii de muncă sau în caz de şomaj.

5. Autonomie completă pentru asiguraţii din toate organizaţiile de asigurare".

Programe vechi executare bolşevică.

Toate aceste reglementări muncitoreşti nu sunt noutăţi bolşevice. Ele au fost înscrise în programele tuturor partidelor socialiste, cari le-au revendicat cu stăruinţă. Deosebirea e că în vreme ce aceste partide socoteau că executarea lor nu poate fi îndeplinită dintr'o dată şi mai ales nu în vremea războiului şi în condiţii neprielnice pentru însăşi existenţa Rusiei, bolşevicii fără a lua în seamă astfel de lucruri s'au grăbit să le traducă imediat în faptă. Aceasta nu atât pentru motivul de a realiza cu un ceas mai de vreme programul marxist, ci numai din consideraţii de oportunitate şi pentru a-şi consolida stăpânirea.

Vor fi avut cândva conducătorii lor şi poate să aibă şi azi în intimitatea sufletului lor gândul de a da noi forme de stat vechei împărăţii ruse, dar astăzi ei nu fac altceva decât operă de distrugere, de ruină totală şi chiamă la desăvârşirea acestei opere tot ce poporul rus are mai rău, mai ignorant, pe toţi vrăşmaşii ideii de patrie, pe răzvrătiţii de toată vremea şi pe

setoşii de răzbunare, cari vor puterea nu pentru a face din ea un instrument de primenire şi regenerare a statului rus, ci ca un scop în sine pentru satisfacerea instinctelor animalice.

Lenin şi tovarăşii lui în loc de a încerca o ridicare a celor de jos, coboară ei înşişi la aceştia şi se potrivesc poftelor neînfrânate ale plebei, lipsite de orice scrupule.

Pasionaţi de comodidate, de odihnă perpetuă, de libertatea de a-şi însuşi ce este al altuia, proletarii ruşi sunt astăzi stăpânii uzinelor, tirani implacabili ai tuturor întreprinderilor şi patronii de până eri puşi la dispoziţia oarbei lor pasiuni de umilire şi răzbunare.

Comisarii prin decretele lor n'au făcut altceva decât au dat formă legală unei primejdioase stări sufleteşti, au consfinţit apucăturile de coborâre a frumuseţii tuturor instituţiilor ş'au consacrat destrăbălarea generală înlăturând ori ce urmă şi mai ales orice îndreptăţire de existenţă a ordinei burgheze.

Şi aceasta ei o fac într'o vreme, când munca avea mai multă nevoie de organizare, când împrejurările grele, prin care trecea Rusia şi când foametea, care ameninţa pe toţi, reclama nu reducerea ci intensificarea ei.

Prin puterea, pe care şi-au însuşit-o, bolşevicii au desfiinţat un stat şi au dărâmat o stare de lucruri punând în locul lor nu un stat nou, consolidat ş'o ordine legală, ci haosul, anarhia. Şi aceasta tocmai în clipa, când armatele vrăşmaşe încălcau pământul rus şi când existenţa naţiunei ruse se găsea în cea mai cumplită primejdie.

Parcă o logică ocultă, stranie împingea regimul comisarilor să-şi însuşească toate greşelile, abuzurile şi crimele autocraţiei ţariste şi să sporească în mod nelimitat gama lor.

Rusul, avem zilnic dovada şi o mărturiseşte şi istoria, refuză calea de mijloc. El e născut extremist, se aşează la dreapta sau la stânga extremă, dar la mijloc niciodată. Democratul rus e o vorbă. Burghez sau proletar, Rusul ajuns la putere e un tiran. Democraţia e numai un instrument de distracţie pentru unul ca şi pentru celălalt.

CAPITOLUL VIII.

Noemvrie 1917.

Problema națională din Rusia

— „Drepturile popoarelor din republica Sovietică" —

Strămoșii Rușilor. Neamuri streine. Primul stat rus. RUSIA MICĂ. Increștinarea Rusiei. Vladimir cel Sfânt. Invazia tătarilor. Sub stăpânirea Lituaniei. Sub jug polon. Regimentele căzăcești. Zaporogii. Pregătiri de libertate. Bogdan Hmelnițki. Ucraina trece sub sceptrul țarului. Incercarea hatmanului Mazeppa. Ucraina își pierde autonomia. Sub domnia Ecaterinei a II-a. Rusia Mică e în întregime anexată. Dorul de independență și sforțări pentru realizarea ei. POLONIA LITUANIA. PROVINCIILE BALTICE. RUSIA ALBĂ. RUSIA ROȘIE (GALIȚIA). FINLANDA. TĂTARII (MONGOLII). ALTE NEAMURI ALOGENE. OVREII DIN RUSIA. AUTODETERMINAREA.

Incă din primele veacuri de după Cristos *Slavii Ruși*, cum îi numește întâiul istoric al Rusiei din secolul XII, călugărul *Nestor* din Kiev, erau împărțiți în mai multe seminții, având fiecare numiri deosebite.

Astfel, după cronica istoricului rus, o ramură a acestor slavi — Rușii adevărați — locuia în preajma lacului Ilmen și pe țărmul vestic al lacului Peipus. Vechile cetăți: Novgorodul și Pskovul au fost clădite de ei încă prin veacul al VIII-lea și

se ridicară în curând la o importanţă, pe care numai foarte târziu o egalară şi o întrecură diversele capitale ale Rusiei.

O altă ramură — *Krivicii* — era aşezată la izvoarele râurilor Dvina şi Nipru, având capitală cetatea Smolensk. Iar mai în jos în spre largul Dvinei fiinţau *Polocianii*, grupaţi în jurul cetăţii Poloţk. *Radimicii* locuiau la izvoarele Niprului. Iar pe Nistru şi în răsfrângerile păduroase ale Carpaţilor pribegeau triburile *Croaţilor Albi*. Pe ţărmii Prutului, spre gurile Nistrului, pe Bug şi afluenţii acestora vieţuiau alte mici fragmente nomade ale rasei slave.

Spre Nord şi Vest slavii ruşi se hotărau cu slavii aşezaţi pe ţărmii Vistulei, cari mai târziu, după invazia *Leşilor*, prin veacurile 4—7, puneau temeliile *statului polon* şi cu cei sălăşluiţi pe ţărmii Elbei, cari împreună cu *Cehii* cuceritori alcătuiau *Boemia*. Iar triburile dela gurile Nistrului şi de pe Prut ţineau contact cu triburile de pe Dunăre, cari prin secolul al VII-lea alcătuiau împreună cu Bulgarii lui Asparuh *regatul bulgar* şi cu seminţiile croate şi sârbe, cari mai târziu puneau pe ţărmii Adriaticei temeliile *Croaţiei, Serbiei şi Dalmaţiei*.

Slavii ruşi ocupau deci, după constatările călugărului Nestor, la începutul istoriei Rusiei numai o foarte redusă întindere din pământul acestei ţări.

Neamuri streine.

In afară de slavii din regiunea platoului Valdai şi mărginaşe cu ei mai locuiau în părţile de Nord, de Est şi Vest ale vechei Rusii şi alte neamuri, cari se deosibeau esenţial prin graiul, originea lor, calităţile etnice şi prin întreagă alcătuirea lor fizică şi morală de Ruşi.

Aceste neamuri erau Letonii, Lituanienii, Finii şi Turco-Tătarii.

Letonii, aşezaţi pe ţărmul drept al râului Dvina şi cunoscuţi la început subt numele de *Letgoli*, au trecut mai târziu în istoria Rusiei sub numirea de *Latâşi*. Ei populau mai ales partea de Sud a Letoniei, aşa cum ea se înfăţişează azi.

Lituanienii îşi aveau principala aşezare în bazinul râului Nimen. Iar în ţinutul dinspre nord al acestuia şi pe ţărmul de

vest al golfului Riga trăia tribul *Korsilor*, dela cari și-a împrumutat numirea provincia Curlanda.

Toate aceste popoare aparțineau rasei Arice.

Finii trăiau în majoritatea lor pe țărmii golfurilor Letoniei și Finlandei. Două triburi ale acestui neam de oameni și anume *Livii* așezați în partea de meazănoapte a Letoniei și Estoniei, precum și *Ciuzii*, sălășluiți în preajma lacului Peipus sunt, spune istoria, strămoșii unei bune părți a locuitorilor ce populează astăzi cele două provincii Baltice.

Finlanda era locuită și ea în partea cea mai mare de Fini. Iar în partea de Nord a ei pripegeau *Laponii*.

Pe țărmii Volgii erau așezați, după cum am mai văzut, *Ciuvașii, Ceremizii, Votiacii, Mordvii, Bașchirii* și alții, cari s'au păstrat până în zilele noastre, deși în număr foarte redus — circa două milioane și jumătate — în guberniile Kazan, Viatka, Nijni-Novgorod, Simbirsk, Samara și Ufa, — restul topindu-se în massa coloniștilor ruși.

Iar în sudul Rusiei, deasupra mărei de Azov și în vastele stepe ale cazacilor de mai târziu trăiau *Kazarii*, aparținând asemenea neamului Finilor, cari au lăsat după dispariția lor amintirea unui popor de mari calități.

Istoria mai face pomenire și de neamul *Bulgarilor*, așezat la originile sale în regiunea, în care Kama se varsă în Volga. Ei aparțineau rasei fino-turce. Ruinele înfloritoarei capitale bulgare — Bolgary — se mai văd, după cum am arătat cu altă ocazie, și astăzi.

Prin secolul al IX-lea își fac apariția în ținuturile de Sud ale Uralului și Volgii faimoșii *Pecenegi*, aparținând aceleiaș rasse fino-turce. Curând după ei se anunță *Polovții*, iar în secolul al XIII-lea pământul rus e invadat de *Tătari*.

•

Precum se vede din cele de mai sus slavii ruși ocupau în adevăr prin secolul al IX-lea numai o infimă porțiune din vastul sol al Rusiei actuale. Ei erau înconjurați dinspre Nord-Vest de triburile finice, dinspre Vest și Sud de Letoni și Lituanieni, iar dinspre Est de semințiile Turco-Tătare.

Astăzi, în urma uriaşei şi până acum neîntrecutei lor puteri de asimilare, graţie vitalităţii, rezistenţei, calităţilor de aclimatizare, a sporirii fără pereche, a râvnei de cucerire, a îndeletnicirei lor agricole şi a atâtor alte însuşiri, cari înfrâng rezistenţele etnice, Ruşii numără circa o sută milioane de suflete şi sunt răspândiţi pe toată întinderea imperiului rus, având deplina stăpânire politică a acestuia.

In schimb neamurile letone şi lituaniene, împreună cu tot ce au putut asimila în cursul vremii au rămas până azi aproape numai cu pământul, pe care l-au ocupat în primele veacuri ale istoriei ruse şi nu numără în prezent mai mult de patru milioane de oameni. Tot aşa şi Finii, cari cu locuitorii Finlandei la olaltă abia sunt cinci milioane de suflete. Iar Turco-Tătarii au rămas ostroave izolate, risipite în regiunile cele mai puţin mănoase ale Rusiei actuale şi numărând circa patru milioane de oameni.

*

Deosebirile de limbă, condiţiile istorice, în care au trăit, tradiţia şi caracterul regiunilor, în care au locuit, au despărţit în decursul vremii pe Ruşi în mai multe categorii: Ruşii Negri, Ruşii Albi, Ruşii Mici, Ruşii Roşi şi Ruşii Mari. Iar ţinuturile locuite de aceştia s'au numit *Rusia Neagră, Rusia Albă, Rusia Mică, Rusia Roşie* şi *Rusia Mare.* Cea dintâi cuprinde o parte din terenurile locuite odinioară de slavii ruşi propriu zişi şi de Lituanieni sau guberniile Grodno, Bielostok şi Novogrodek. *Rusia Albă* este alcătuită la fel din ţinuturi locuite cândva de triburi slave şi lituaniene, acestea rusificate în cursul vremii. Ea se întinde astăzi asupra guberniilor Moghilev, Minsk şi o parte din guberniile Vitebsk şi Smolensk. *Rusia Mică* s'a constituit din ţinuturile de pe Nipru, Bug şi Nistru, locuite în vremuri vechi de Schiţii Agricultori şi apoi de triburile slave, amplificate cu triburi nomade, barbare venite mai târziu, aşezate aci şi asimilate de Ruşi. Astăzi acest ţinut rusesc se întinde asupra guberniilor Volhinia, Podolia, Kiev, Cernigov, Poltava şi Harkov. *Rusia Roşie* este ţara cunoscută sub numirea de *Galiţia,* ajunsă sub stăpânirea Habsburgilor. Ea este un fel de prelungire a Rusiei Mici. *Rusia Mare,* compusă din Rusia de Nord (guber-

nia Arhangelsk), Rusia de Mijloc cu Moscova şi celelalte gubernii din centru, Rusia Orientală cu valea Volgii şi ţărmii mării Caspice, Rusia Nouă (Taurida) cu ţara cazacilor şi Crimeia, s'a alcătuit în cea mai mare parte din coloniştii ruşi, aduşi sau emigraţi din vechile pământuri slave şi aşezaţi în ţinuturile locuite odinioară de popoare finice şi turco-tătare, pe cari au sfârşit prin a le asimila aproape în totalitatea lor.

In vecinătatea acestor diverse Rusii, în ţinuturile de Nord-Vest, pe ţărmii Vistulei s'a mai constituit, după cum am văzut, un stat slav: *Polonia*, care deşi având o populaţie de aceiaş rasă cu cea din ţinuturile slave dela Est, a continuat a rămânea independentă, izolată şi foarte adeseori în luptă cu ele. Sfârşitul veacului al XVIII-lea a pus capăt acestei izolări şi o bună parte a regatului polon a fost incorporată la Rusia.

•

Până la închegarea sa într'un stat cu aparenţe de unitate Rusia a fost frământată vreme îndelungată de lupte înverşunate interne, desfăşurate nu numai între slavi şi alogeni (Letoni, Lituanieni, Fini, Turco-Tătari), dar şi între diversele triburi slave, lupte determinate în prima linie de râvna de cucerice, de întâietate şi de dominaţie escluzivă a unui trib sau a unui ţinut asupra celorlalte şi mai târziu de consideraţii sociale, religioase şi politice.

Către sfârşitul veacului al XIX-lea se părea că aceste frământări au luat sfârşit. A fost o iluzie optică. Căci iată astăzi, în plin războí şi revoluţie sunt provincii şi neamuri, nu numai alogene dar şi slave, cari călăuzite de frumuseţea unor tradiţii, de strălucirea unor situaţii din trecut, de perspectivele fericitoare ale unei autonomii sau independenţe desăvârşite şi în fine de consideraţii, cari, dacă nu mai derivă dintr'un trecut, sunt prin actualitatea lor cu mult mai puternice, — se pregătesc să reia firul luptelor de altădată, poate nu pentru visurile de atunci, dar pentru scopuri, pe cari prezentul le reclamă şi le impune cu o vigoare, ce nu poate fi reţinută.

Un scurt rezumat istoric al acestor provincii şi neamuri ne va lămuri asupra stărilor lor de suflet şi năzuinţi.

Primul stat rus.

Cel dintâi stat în ţinuturile slave din preajma platoului Valdai şi în regiunea lacurilor Ilmen şi Peipus a fost *statul Novgorodian.*

Slăbiţi şi sătui de certurile dintre ei, cetăţenii acestuia s'au hotărât prin veacul al IX-lea să cheme în ţara lor pe *prinţii Varegi,* de neam scandinavic, ca să le fie domni şi stăpâni, să pună capăt dezordinei şi anarhiei ce nu mai înceta şi să le dea putinţa ca să muncească în pace. Delegaţii lor trimişi la căpeteniile războinicilor Varegi li-s'au adresat acestora spunând: „Ţara noastră e mare şi plină de belşug, dar lipseşte ordinea şi nu e dreptate. Veniţi la noi şi ne fiţi stăpâni!".

Varegii ascultară apelul. Prinţul *Rurik* (Pacificul) trecu la 862 cu *drujina* lui în *Novgorodia* ş'aci făcu din cetatea Novgorodului oraşul de mare strălucire al Rusiei vechi.

Aşezat în regiunea de râuri şi lacuri a Rusiei de Nord-Vest, având legături prin râurile Dvina, Neva şi Nimen, prin lacurile Peipus, Ilmen, Onegă şi Ladoga şi mai apoi prin Nipru şi Volga cu neamurile din ţinuturile învecinate şi de mai departe, Novgorodul a devenit degrabă un centru politic, comercial şi cultural de cea mai mare importanţă, care şi-a menţinut veacuri dearândul autonomia, a purtat războaie victorioase şi şi-a afirmat nu numai până la căderea sa definitivă sub stăpânirea ţarilor ruşi (Ivan cel Mare), dar şi multă vreme după aceia strălucirea şi preponderenţa faţă de celelalte oraşe ruseşti. Mândria, cu care Novgorodienii spuneau: „Cine s'ar putea asemăna lui Dumnezeu şi Novgorodului cel mare?", nu era de loc exagerată, spun istoricii.

Republica Novgorodiană nu mai există de mult. Cetăţenii ei s'au confundat cu desăvârşire în fiinţa statului rus. Dar dacă republica de odinioară nu mai există şi gloria trecută a apus, cine ştie, dacă „tovarăşii" din acea regiune, iubitori şi ei, ca toţi proletarii ruşi, de „republici", nu visează cel puţin aşa din pur atavism, o republică Novgorodiană Sovietică!...

Rusia Mică.

Este însă un alt ţinut, o regiune a Rusiei de azi, care deşi locuită de o populaţie aproape complect slavă sau slavizată (rusificată), totuşi se pare că n'a rupt toate legăturile cu trecutul, şi care din potrivă năzueşte spre ce a fost odinioară, cu adausul, pe care îl poate da puterea unei populaţii, ce numără astăzi aproape treizeci de milioane de suflete.

E Rusia Mică sau Ucraina (cum se numeşte în limbajul curent).

Ea a luat fiinţă pe la sfârşitul veacului al IX-lea.

In regiunea, ce se numea *Russ*, pe ţărmul Niprului, fiinţa cetatea *Kievului*, în care rezidau în jumătatea veacului al IX-lea, doi Varegi : *Askold* şi *Dir*.

Rurik, prinţul Novgorodului, murind, îi luă moştenirea fratele său *Oleg*. Acesta, fiind o fire războinică şi dorind să-şi întindă domnia şi asupra altor pământuri, plecă cu oastea sa împotriva Kievului, hotărât să alunge de acolo pe cei doi Varegi, cari nu erau de neam de prinţ. După lupte înverşunate el reuşi să cucerească capitala ţinutului Russ şi după ce ucise pe stăpânii acestuia îşi mută reşedinţa aci.

Kievul se pare că era deja un oraş în desvoltare. Căci Oleg, după cum arată călugărul Nestor, ar fi fost cuprins de o mare admiraţie la vederea lui. „Această cetate va fi *mama cetăţilor ruseşti !*“, a spus el când întra în Kiev.

Putând să aibă legături cu împărăţia Bizanţului prin apele Niprului, locuitorii Kievului se pare că cunoşteau încă înainte de a deveni supuşii lui Oleg această împărăţie. Strălucirea Ţarigradului şi civilizaţia lui înaintată nu li erau străine. Nimic deci mai firesc ca prinţii lor să râvnească cucerirea acestui oraş. Aşa se esplică că încă Askold şi Dir, primii stăpâni Varegi ai „mamei cetăţilor ruse“ au încercat o invazie asupra

Bizanțului. Oleg, la fel de războinic și tot așa de râvnitor de a pune stăpânire pe comorile cetății lui Constantin cel Mare, coborî pe apele Niprului, pătrunse în hotarele împărăției Bizantine și ajunse până la *Poarta de Aur* a strălucitei capitale creștine, pe care o supuse și o constrânse să-i plătească tribut.

Dar contactul cu această cetate nu putea să rămână fără urmări. O oaste alcătuită din oameni primitivi, dar bogați în fantezie ca aceia a prinților ruși, era cu atât mai bine pregătită pentru influințe, pe cari nu le putea prevedea. In Bizanț erau biserici pompoase, erau preoți îmbrăcați în odăjdii de aur, o curte împărătească plină de fast, vechi și puternice instituții de cultură și trăiau oameni cu carte, îmbrăcați altfel decât barbarii.... Contagiat ca mulți din ostașii săi de cele văzute aci și biruit de o putere, pe care n'o vedea, dar care-i cucerise și-i stăpânea sufletul, Askold însuș s'a întors din Țarigrad creștin!... Ucis de Oleg, trupul lui a fost îngropat nu departe de Kiev. Și după câteva veacuri pelerinii ruși au început să vină an de an să se închine mormântului, care păstrează moaștele celui dintâi comandant de oaste rusă încreștinat...

Odată drumul spre Bizanț deschis de falangele ostășești este neîndoielnic că pe acest drum mai plecau spre cetățile Bizantine și veneau de acolo în cuprinsul Russului și alți oameni purtând alte uniforme decât acelea ale ostașilor. Se duceau și veneau negustori dornici de afaceri și cu ei sau singuri se mai duceau și oameni, mânați de alte îndemnuri, mai tari decât interesele materiale, împinși de necesități sufletești și cu ei sau pe urma lor soseau spre Kiev și cărturari, veneau preoți și misionari cu gândul de sigur de a desțeleni un pământ și de a împinge strălucirea Constantinopolului cât mai departe.

După expediția nereușită a lui *Igor*, urmașul lui Oleg și fiu al lui Rurik asupra Țarigradului, supușii împăratului bizantin prinseră curaj și începură să vină tot mai mulți în ținuturile de pe valea Niprului.

Prinsă în mrejele cuvântului acestor oameni și mai ales al preoților și emisarilor ortodocși, sosiți din parfumul și strălucirea unei lumi, care în mintea primitivilor din stepele de pe Nipru lua proporții de basme, însăș văduva lui Igor, principesa

Olga, energica regentă a regelui şi fiului său minor Sviatoslav, căzu jertfa unei convertiri precipitate, plecă la Constantinopol, unde fu botezată, având naş pe împăratul Constantin Porfirogenetul, şi de unde întorcându-se acasă deveni sub noul nume de *Elena* una din cele mai înfocate propagandiste ale credinţei ortodoxe.

Cum însă drujinele varege, prea deprinse cu războiul, cu cruzimile lui şi cu dispreţul pentru vrăşmaşi, nu puteau fi uşor captate pentru o religie, care însemna milă faţă de oameni, fie pretini fie duşmani, care cerea abnegaţie, iubire şi pace, — Rusia veche continuă a rămânea păgână sub domnia lui *Sviatoslav*, distrugătorul Kazarilor şi biruitorul Bulgarilor.

Increştinarea Rusiei. Vladimir cel Sfânt.

După moartea acestuia însă istoria Russului face saltul puternic, care va determina întreg cursul desvoltării viitoare a poporului rus.

Incă în viaţă fiind, Sviatoslav a împărţit pământul stăpânit de el între cei trei fii ai săi: Iaropolk, Oleg şi *Vladimir*. Acestuia din urmă, deşi era fructul unei legături cu o sclavă, fostul stăpân al Kievului i-a lăsat Novgorodul.

Vladimir însă era un om de o ambiţie sălbatică, poftitor de domnie absolută, setos de cuceriri lipsit de cultură ca şi de ori ce sentimente de umanitate, depravat, de o sensualitate bolnavă (întreţinea, după cum spune legenda, un mare număr de femei!) şi de o cruzime, pe care numai Ivan cel groaznic i-a putut-o egala. Abia înscăunat la domnie el porni cu război în contra fraţilor săi, îi ucise şi se făcu stăpân peste ţările lor. A cucerit apoi o parte a Lituaniei, a supus triburile letone şi finice ale Letoniei, a recucerit Rusia Roşie, pe care o stăpânea Polonia şi şi-a aşezat reşedinţa la Kiev.

Crud cum era, Vladimir simţea ca şi Ivan cel groaznic necesitatea unei religii. El avea nevoie de mângăerile, de tăria, de primenirea sufletească, pe care o poate da o credinţă.

La început acest primitiv sanghinar crezu că-şi poate găsi această necesară împăcare cu sine în formele vechei religii

slave. El ridică statui zeilor păgâni și jertfi acestora cu ferocitatea unui Nero pe creștinii de pe atunci.

In curând însă el se plictisi de această religie. Ea nu-i da aceia ce râvnea sufletul lui, torturat de neliniști inexplicabile. Ii trebuia o alta, o adevărată religie. Dar nu știa, nu putea să-și dea seama care poate fi mai bună. Ș'atunci el trimise deputațiuni în țările cu religiuni deosebite pentru a-i aduce informații asupra acestora. Catolicizmul nu-l mulțămi, fiindcă i se păru prea rigid. Religia islamă nu-i plăcea, fiindcă prevedea circumcizia și interzicea beutura. Pentru credința mozaică nu se putea hotărî, deoarece nu iubea pe ovrei. Rămase însă foarte încântat, poate încălzit și de un sentiment atavic (bunica sa Olga-Elena fusese întâia prințesă rusă ortodoxă), de raportul deputațiunei întoarse dela Constantinopol. Amploarea și strălucirea ritului ortodox, bogăția bisericilor bizantine și fastul ceremoniilor de ocazie la Țarigrad sfârșiră prin a-l cuceri și a-l hotărî să îmbrățișeze credința ortodoxă. Ambițios cum era însă, barbarul prinț nu se putea decide să cerșească, el voia să-și cucerească și credința. Și de aceia coborî cu oștirea sa pe apele Niprului, pătrunse în hotarele împărăției bizantine, cuceri orașul grecesc Cherson și de aci trimise vorbă împăraților Constantin și Vasile să-i dea în căsătorie pe sora lor Ana, ceiace aceștia, temându-se de o invazie a Rușilor, consimțiră să facă. Satisfăcut astfel în orgoliul său, Vladimir primi botezul dela preoții greci și adoptă numele de Vasile.

Intors la Kiev ca creștin ortodox el porunci să se dărâme statuiele ridicate zeilor slavi, între cari și faimoasa statuie a zeului Perun cu capul de argint și barba de aur, ridicată pe țărmul Niprului, și ordonă tuturor supușilor săi, inclusiv celor din Novgorod, să primească din mânile preoților bizantini, ostatici și prizonieri, botezul.

După încreștinare Vladimir se schimbă cu desăvârșire. El deveni un adevărat creștin. Nu mai ucidea, nu mai tortura, ura războiul și iubea pacea. Inălța biserici și zidea școli, în cari tinerii ruși citeau și învățau biblia și cărțile sfinților. Barbarul de altă dată se transformă în bunul, în milostivul, cucernicul, *sfântul Vladimir*, „frumosul Soare al Kievului ! . . ."

Astfel sub domnia acestui prinț ținutul Russ cu capitala Kievul, leagănul Rusiei, adăuga la unitatea sa de stat și puterea uriașe a credinței ortodoxe, comorile civilizației bizantine și în consecință garanția consolidării, perpetuării și înfloririi Rusiei de mai târziu.

•

Un timp oarecare, după moartea *încreștinătorului* Rușilor, număroșii fii rămași din așa de multele sale căsătorii, împărtășiți toți cu domenii din pământul stăpânit de părintele lor, provocară turburări îngrijorătoare pentru soarta moștenirii „Botezătorului".

Iaroslav, prințul Novgorodului, procedând însă după pilda tatălui său, ajunge singur stăpân al moștenirii acestuia. El își așeză ca și Vladimir reședința la Kiev. Potoli tulburările interne, distruse definitiv pe Pecenegi, barbarii cari neliniștеau mereu populația stepelor și procedă la consolidarea Rusiei, atâta cât era pe atunci, întări credința ortodoxă dând țării sale o legislație solidă — *Ruskaia Pravda* — și înzestrând reședința sa cu număroase instituții, biserici, mănăstiri și școli după modelul celor din Bizanț, năzuind ca din ea să facă un al doilea Țarigrad.

Grație acestor sforțări Kievul se ridică la o strălucire și putere, care întrecea pe a tuturor celorlalte cetăți din acea vreme. El deveni *marele principat* față de celelalte principate, cari existau în veacul al XI-lea în vechea Rusie. Iar principele care îl stăpânea luă titlul de *mare principe* exercitând și o supremație asupra celorlalți prinți.

Acest fapt fu însă în acelaș timp și un izvor de mari și nesfârșite neajunsuri pentru Rusia. Căci moștenitorii marelui principe, ca și principii altor provincii, se întreceau să devină domnitorii Kievului.

După vechiul drept succesoral slav și scandinav succesiunea se cuvenea celui mai bătrân din familie. Astfel succesiunea marelui principat al Kievului ca și a celorlalte principate trebuia în sensul acestui drept uzual să-i revină celui mai bătrân din familia prințului defunct.

Dar după legăturile cu Bizanțul și după ce de aci reușiră să pătrundă în Rusia, în afară de modele de biserici, de cetăți

şi de porţi de aur şi norme privind îndrumarea vieţii private, publice şi sociale, Ruşii începură să amestece ceiace aveau din trecutul lor cu ceiace venea dintr'o lume cu mai multă lumină de cât a lor.

Astfel unii prinţi, cuceriţi de aceste noui formule de viaţă sau pentrucă interesul şi ambiţia le poruncea, încercau să desemneze la tronul lor ca moştenitori nu pe cei mai bătrâni din familie, cum le indica uzul slav şi scandinav, ci pe fiul sau fii lor, cum îi îndruma dreptul bizantin.

In aceste condiţii problema succesiunii apăru în curând ca un adevărat bici a lui Dumnezeu. Ea deveni un izvor nesecat de războaie civile, de frământări interminabile şi de lupte fratricide, cu repercursiuni adeseori dezastruoase, între prinţii Rusiei.

Urmările lipsei unei ordine de succesiune bine stabilite se accentuară mai ales după moartea lui Iaroslav cel Mare. O serie întreagă de prinţi se socoteau ca având dreptul la scaunul marelui principat al Kievului, fie sub titlul de cei mai bătrâni, fie sub acela de fii ai marelui principe decedat şi din această cauză urmă o perioadă nesfârşită de tulburări, de mizerii neînchipuite şi de primejdii grozave pentru Rusia.

Lupta aceasta din nenorocire nu se da numai pentru Kiev, dar şi pentru celelalte principate, ele fiind reclamate de diverşii şi numeroşii prinţi pentru aceleaşi motive de „mai bătrâni" sau de „descendenţi direcţi" ai domnitorului.

Rusia de odinioară — veacurile XI. şi XII. — se împărţi din această cauză în foarte numeroase principate sau republici, unele mai mari sau mai mici, cari toate însă erau expuse primejdiei de a fi cucerite de popoarele barbare, cari le invadau.

Intr'un astfel de haos cu greu se putea închega o autoritate centralizatoare.

Un singur mare principe se ridică în toată această perioadă de turburări şi războaie civile pentru succesiune: *Vladimir Monomacul,* întemeietorul cetăţii Vladimir pe râul Kliazma, din care Andrei Bogoliubski, marele principe de mai târziu al Sudaliei, încercă să facă al doilea Bizanţ rus.

Un bine însă se desprinse și din această stare de turburări continui. Numeroși locuitori, sărăciți de atâtea războaie, încălcați mereu, batjocuriți, torturați și amenințați în viața lor de barbarii nomazi, veniți din nordul mării Caspice și din ținutul Uralilor, sătui în fine de atâtea lupte fratricide și crezând că vor găsi hrană și mai multă liniște în ținuturile păduroase din vecinătate, se ridicară din stepele Rusiei și trecură în văile marilor fluvii: Volga, Oka, Kama, Don etc., unde se stabiliră ca coloniști și se amestecară cu triburile finice și turco-tătare, cari mai puțin rezistente sfârșiră prin a se topi cu vremea în massele rusești.

Timp de trei veacuri dură acest proces de colonizare continuă, al cărei rezultat fu creiarea *Marei Rusii,* despărțită un timp îndelungat prin hotare bine definite de Rusia Mică.

•

După Vladimir Monomacul rămaseră doi fii: George Dolgoruki și Mitislav. Cel dintâi deveni stăpânul Sudaliei, noul principat întemeiat de coloniștii ruși pe valea Volgii și fundator al cetății Moskovei. Iar cel urmă primi succesiunea asupra marelui principat al Kievului.

Prinții Rusiei Mari, descedenți ca și cei din Rusia Mică ai Varegului Rurik râvneau și ei, ca toți ceilalți, la domnia marelui principat din țara de origine. Și de aceia ei încercară în mai multe rânduri, profitând de turburările deacolo, să pună mâna pe Kiev.

Prințul Sudaliei, Andrei Bogoliubski, fiul lui George Dolgoruki, ajutat de o coaliție de unsprezece prinți reuși la 1169 să înfrângă pe Mitislav, marele principe al Kievului și să reducă importanța acestuia la aceia de simplu principat, la fel cu celelalte din acea vreme.

După această înfrângere titlul de mare principat a trecut asupra Sudaliei din basinul Volgii și prințul de Sudal deveni mare principe având o supremație deocamdată numai de ordin spiritual asupra celorlalți prinți.

Colonia și-a învins țara de origine. Rusia Mică a fost redusă la un rol secundar.

Invazia tătarilor.

O nenorocire însă și mai mare încercă Rusia Mică în secolul al XIII-lea, când Tătarii lui Octai, conduși de Mangu, strănepotul marelui Gengis-Han, tăbărâră asupra orașelor și satelor ei. Kievul fu devastat cu o sălbătăcie fără pereche. Bisericile și mănăstirile ca și mormintele marilor prinți fură dărâmate și jefuite. Ceiace se refăcuse după jaful întreprins de Sudalieni și Vladimirieni la 1169, fu acum din nou distrus și prefăcut în cenușe și praf.

In tot timpul stăpânirei mongole — *tatarscina* — prinții Rusiei Mici ca și cei din alte regiuni și-au perdut independența, ei atârnau de bunăvoința Hanilor și erau nevoiți să se prezinte acestora din când în când pentru a face dovadă de credința lor sau pentru a li refera asupra situației din principatele supuse.

Fiecare prinț, înainte de a se urca pe tron, trebuia să aibă învoiala, firmanul — iarlikul — Hanului. Fără acesta nimenea nu putea deveni domnul vr'unui principat.

Orice decret, trimis de Han, era ascultat de prinț în genunchi.

Cetățenii din toate aceste principate ruse fură obligați să li plătească tătarilor o dare de cap (capitație). Acest tribut era o greutate insuportabilă pentru populația Rusiei Mici, sărăcită și sleită de vlagă în urma îndelungatelor războaie civile ș'a luptelor cu barbarii din afară. Și cum foarte mulți nu-și puteau achita birul, ei erau nevoiți, conform legământului ce aveau, să între în slujba stăpânilor mongoli, devenind sclavii lor.

Dar pe lângă tributul bănesc, Rușii mai erau siliți să ofere tătarilor și un tribut de sânge, un număr limitat de ostași, cari trebuiau să lupte în rândurile mongole. Acest tribut era asemenea o sarcină foarte grea pentru poporul rărit al Rusiei Mici.

Și în fine niciun principat rus nu putea face război cuiva fără autorizația prealabilă a suveranului tătarilor.

Influința stăpânirii mongole asupra statelor ruse și mai ales asupra Rusiei Mici a fost dezastruoasă. Avântul, ce-l luase aceasta, după îmbrățișarea religiei ortodoxe ș'a civilizației bi-

zantine, fu paralizat de ignoranța barbară și de cruzimea aziatică a noilor stăpâni. O lungă și chinuitoare perioadă de letargie, de îndobitocire sistematică a unui popor, care dăduse semne evidente de înclinări spre o desăvârșire culturală, înseamnă asprul jug mongol.

Sub stăpânirea Lituaniei.

Acest jug se prelungi până prin jumătatea a doua a secolului al XIV-lea, când Rusia Mică cu capitala ei, Kievul, fu cucerită de armatele lituane ale regeluî *Jedimin* urmașul lui Mindvog, încreștinătorul și primul rege al Lituaniei.

Eliberată de sub jugul mongol, Rusia Mică putu subt noua stăpânire să-și păstreze intactă religia și limba sa, căci Lituania, care cuprindea în noile sale hotare un mare număr de provincii rusești, adoptă ea însăș în bună parte ritul ortodox și proclamă pentru o bună bucată de vreme limba rusă drept limbă oficială a statului lituan.

Această stare de relativă liniște și mulțămire dăinui însă numai până către sfârșitul veacului al XIV-lea, când regele lituan *Jagello*, fiul lui Oljerd și nepot a lui Jedimin primi, după stingerea dinastiei de Anjou, să fie încoronat la Cracovia, în 1386, rege al Poloniei.

Jagello, odată cu încoronarea sa, primi religia catolică și constrânse pe supușii săi din Lituania, cari până atunci nu adoptaseră o religie creștină, să se boteze în credința Romei.

Cu trecerea regelui lituan în Polonia și cu strămutarea reședinței regale în Cracovia, Lituanienii constatară că unirea țării lor cu Polonia nu e numai o simplă uniune personală, ci ceva mai mult: anexarea Lituaniei către Polonia.

Iar populația din provinciile ruse, cari făceau parte din regatul lituan, își dădu curând seamă că limba rusă și religia ortodoxă nu se mai bucurau de considerația și toleranța de mai înainte. Limba poloneză și credința catolică se străduiau să li ia locul.

Nemulțumirea comună a Lituanienilor și Rușilor ajută pe prințul Vitovt, fiul lui Kestut, fratele lui Oljerd și unul din marii

eroi populari ai Lituaniei, să constrângă cu forţa armată pe Jagello, ca să recunoască complecta autonomie a Lituaniei şi să numească pe şeful răsculaţilor mare principe al acestei ţări.

Dornic de independenţă şi mărire, Vitovt nu putea însă suferi să fie vazalul nimănui şi de aceia se străduia din toate puterile să scape de subt supremaţia regilor Poloniei, precum se silea să înlăture şi orice supremaţie a Rusiei orientale, fapt care l-a îndemnat să ceară Ruşilor ortodocşi din provinciile sale să-şi aleagă un mitropolit, independent de acela al Rusiei orientale şi având reşedinţa în Kiev.

Câtă vreme Lituania şi-a putut menţine independenţa ei aproape absolută subt dinastia Jagellonilor, populaţia rusă din provinciile aparţinând Lituaniei s'a putut desvolta într'o relativă linişte păstrându-şi limba şi religia ei.

Sub jug polon.

După stingerea dinastiei Jagellone însă aristrocaţimea poloneză începu a agita ideia unei uniri mai strânse între cele două ţări.

La insistenţele ei regele Sigismund al II-lea convocă la 1569 o adunare a tuturor marilor seniori din Polonia şi Lituania la *Lublin*, unde cu concursul câtorva voevozi ai provinciilor lituane se hotărî ca cele două ţări să se lege pe veci într'o *uniune personală*, având un rege comun: pe acela al Poloniei, o capitală comună: Varşovia, o dietă şi un senat comun.

O parte din provinciile ruseşti rămaseră în baza acestei hotărâri şi mai departe în graniţele Lituaniei, dar Rusia Mică fu detaşată de aceasta şi încadrată în statul polon.

Hotărârea dela Lublin avu consecinţe din cele mai serioase pentru provinciile ruseşti şi mai ales pentru Rusia Mică.

Nobilimea poloneză urmărind consolidarea *uniunei dela Lublin* făcea toate sforţările pentru a cuceri şi asimila nobilimea lituaniană şi rusă. Cultura înaintată şi moravurile ei având lustrul unei civilizaţii occidentale erau arme puternice de persuasiune sigură, de atracţie şi de cucerire.

Se punea însă în calea succesului definitiv religia ortodoxă, pe care nici nobilimea şi nici mai ales mulțimile ruse nu voiau s'o abandoneze.

O dispoziție a Ințelegerii dela Lublin garanta respectarea desăvârşită a credinței ortodoxe.

Cetatea aceasta trebuia însă cucerită cu orice preț pentru a se ajunge la o uniformitate politică şi religioasă.

In vederea realizării acestui scop Sigismund al III-lea înlesni întrarea *iezuiților* şi propoveduirea credinței catolice de către aceştia în provinciile ortodoxe ale statului polon-lituan.

Puşi la lucru şi călăuziți în sforțările lor de o cultură solidă şi de o îndemânare neîntrecută în captarea sufletelor, cruciații lui Loyola realizară în curând succese hotărâtoare. Ei convertiră la catolicizm o bună parte a nobilimei ortodoxe. Şi pentru a învinge şi pe cei cari nu se puteau despărți de fastul ritualului ortodox şi de limba liturgică slavonă, iezuiții se mulțumiră cu o stare de provizorat, cu un fel de compromis între ortodocşi şi catolici, cu o *unire* de ocazie, care mai târziu trebuia să devină complectă şi definitivă.

Această Unire consta în recunoaşterea Papei ca şef suprem al creştinismului. Ea lăsa Uniților ritul ortodox şi limba liturgică slavonă. Căci poporul slav, prea legat de tradițiile lui şi prea inamorat de fastul credinței bizantine ca şi de limba lui liturgică, nu uşor putea fi determinat să îmbrățişeze o religie rigidă, lipsită de forme şi amploare, ca cea catolică şi să asculte liturgia într'o limbă, cea latină, care îi era cu desăvârşire streină.

Contopirea supuşilor pravoslavnici cu cei catolici într'o singură credință, cea a Romei, era fireşte şi în interesul Poloniei şi al regelui ei. De aceia statul polon sprijinea din toate puterile acțiunea iezuiților. Unirea şi soliditatea acestui stat ca şi sprijinul Apusului catolic numai în chipul acesta puteau fi garantate.

Dar dacă iezuiții au avut oarecari rezultate, de sigur importante, în sânul nobilimii din provinciile ruseşti, fie din motivul că aceasta era geloasă de strălucirea şi puterea seniorilor polonezi, fie pentru a-şi păstra domeniile, amenințate de puterea

de stat a Poloniei sau pentrucă ea s'a lăsat convinsă de uriaşa putere de persuasiune a ucenicilor lui Loyola, în schimb sforțările acestora au rămas fără roade remarcabile în massele populare. Acestea, prea concrescute cu tradițiile şi datinile strămoşeşti şi prea strâns legate de credința ortodoxă, de biserica şi preoții lor pravoslavnici, la început au refuzat cu îndârjire de a se supune injoncțiunilor iezuitice, iar mai apoi, când odată cu propaganda iezuită interveni şi puterea de stat a Poloniei, ele recurseră la o acțiune de apărare din cele mai vii, pe care nu odată au transformat-o în mişcări şi represiuni violente.

Incă din timpurile cele mai vechi ruşii au cultivat ideia şi spiritul de *asociare*, de colectivitate. Organizațiile lor de ajutor reciproc îşi adâncesc originea până în negura acestor vremi primitive.

Rămaşi acum singuri, amenințați în existența lor, văzând în primejdie însăş credința şi biserica națională şi constatând că chiar unii din episcopii şi mitropoliții lor dela Kiev (Mihail Ragoza şi Ruski) trec la catolicizm Ruşii reînviară vechile lor societăți de asistență mutuală, le transformară în tot atâtea *tovărăşii religioase* şi prin ele începură lupta de apărare, o vaşnică luptă de salvare a naționalității şi credinții strămoseşti.

Colegiilor iezuite aceste tovărăşii le opuseră şcoli şi seminarii, pe cari le ridicau în oraşele ruseşti şi în cari creşteau şi se înarmau cu cunoştințele necesare tinerii ortodoxi, de cari poporul avea nevoie pentru a-i apăra credința. Un astfel de seminar ele întemeiază şi în Kiev pe care mitropolitul ortodox, Petru Movila, îl transformă într'un impozant colegiu, după modelul colegiilor iezuite şi din care cu ajutorul savanților învitați de el făcu un mare şi puternic centru de cultură al Rusiei Occidentale.

Această luptă, purtată cu insistență şi înverşunare, dădu degrabă rezultate. Episcopii, dupăce câțiva din cei trecuți la Unire fură ucişi de massele revoltate, se înspăimântară de primejdia, care-i amenința şi trecură ei înşişi în fruntea celor ce apărau ortodoxismul.

După mitropolitul unit Ruski, se instală la Kiev fanaticul mitropolit ortodox *Petru Movilă*, care pe lângă cultura sa nu

întârzie să-şi pună în aplicare, ca fost căpetenie de oaste şi cunoştinţele sale militare şi să oprească astfel cu ajutorul armelor încercările de convertire la catolicizm ale credincioşilor săi.

Regimentele căzăceşti. Zaporogii.

Pentru a-şi apăra hotarele regatului de încălcările tătarilor şi ale turcilor cari deveneau tot mai dese, regii Poloniei organizează din sânul coloniştilor aduşi din sudul Rusiei de seniorii polonezi pentru a-şi popula întinsele lor domenii din Ucraina (ţară de graniţă), un corp de grăniceri, pe care-l împărţiră după circumscripţii în douăzeci de regimente căzăceşti, având fiecare în fruntea lui un *polcovnic* (colonel) şi toţi ascultând de un *hatman,* ales de cazaci şi întărit de rege, care îşi exercita atribuţiile lui după ce lua avizul unui consiliu al bătrânilor *(starşina).*

Aceşti grăniceri cazaci se bucurau de o seamă de privilegii şi de o desăvârşită libertate individuală şi cetăţenească.

Cum însă numărul lor crescu prea mult şi deveni ameninţător pentru liniştea Poloniei, regele Ştefan Bathori luă măsuri pentru reducerea lor la un număr de abia şase mii considerând cazaci şi grăniceri numai pe cei înscrişi într'un anume *registru,* revăzut şi aprobat de autoritatea de stat, iar restul trebuind să reîntre în şirul ţăranilor sau al robilor gliei.

Cazacii refuzară însă să dezarmeze. Ei rămaseră şi mai departe militari şi cum toţi erau de religie ortodoxă şi descendenţi din massele populare ruse prezenţa lor în Rusia Mică deveni o primejdie reală pentru puterea centrală, pentru nobilimea poloneză şi rusă şi pentru catolicizm.

Un fel de avangardă a acestor cazaci erau aşa numiţii *Zaporogi* sau cazacii de dincolo de faimoasele cataracte ale Niprului având într'una din insulele acestuia puternica lor cetate — *sicia.*

Ei erau o ceată de oşteni vecinic în arme şi gata în ori ce clipă de a apăra credinţa şi pământul slav, ori de a ataca pe păgânii, cari nutreau gânduri de cucerire a acestui patrimoniu.

Zaporogii erau ca şi soţii lor de credinţă de pe cursul de sus al Niprului şi ca şi cazacii de pe Don — *Donţii* — subt

ascultarea unui hatman (pe unul din aceștia — Taras Bulba — l'a învecinicit scriitorul Gogol!), aveau toți drepturi egale, trăiau la mese comune și se socoteau *frați* pe viață.

Pregătiri de libertate.

Persecuțiile religioase începute în veacul al XVI-lea continuară și în veacul al XVII-lea. Și la durerea, pe care o încerca poporul Rusiei Mici pe urma acestor persecuții se adăuga și suferința, pe care acest popor trebuia să o îndure din cauza impilărilor de tot soiul, la care era supus de către seniorii polonezi și polonizați sau de arendașii ovrei ai domeniilor acestora.

Dorul de libertate și râvna de a scăpa de robia, în care gemea poporul ucrainian, nu găseau nicăiri răsunet. Magnații Poloniei și ai Lituaniei erau atotputernici. Nici regele nu putea face nimic în contra voinții lor.

Izolatele revolte ale celor cari nu mai puteau suporta impilările și sarcinile nemaipomenite, cu cari erau împovărați, fură înăbușite în sânge.

Cazacii însă vegheau. Descinși din sânul robilor, cari sufereau, înfrățiți cu ei prin credință și năzuinți comune, ei așteptau numai momentul potrivit pentru a interveni și șeful hotărât, care să-i conducă la biruință.

Și mai aveau o nădejde robii Ucrainei. Dincolo de Nipru, peste hotarele țării lor și mai departe pe țărmii Volgii se înălța tot mai puternică și mai ademenitoare mantia unui stăpân imperial, purpura țarului Marei Rusii, care descindea din aceiaș origine, era rus și ortodox ca și ei și care trebuia să se milostivească de soarta lor și să le vină în ajutor.

Momentul așteptat de poporul Rusiei Mici și de cazacii, cari vegheau la căpătâiul destinului acestui popor, veni.

Bogdan Hmelnițki.

Un modest răzeș cazac, Bogdan Hmelnițki, fusese batjocurit, arestat, bătut și închis de un senior polon. Revoltat de acest ultraj dârzul cazac se înfățișe înaintea lui *Vladislav*, regele Poloniei și ceru dreptate. Regele se plânse de neputința

sa, îl numi în schimb pe răzeşul cazac hatman al Zaporogilor şi înainte de a-l concedia îi arătă un petec de hârtie, pe care desemnase o sabie, spunându-i: „Iată însemnul regal! Apără-te cu sabia împotriva celor ce te batjocuresc. Fă-ți dreptate cu ea şi după ce îți vei lua satisfacție şi vei birui pe duşmanii tăi, vei binevoi să vi să mă ajuți şi pe mine în contra păgânilor şi rebelilor din regatul meu!".

Hmelnițki ascultând sfatul regelui luă comanda zaporogilor şi ajutat de tătarii din Crimeia intră în Rusia Mică. Cazacii de aici se înşiruiră subt steagurile lui şi se răsculară şi robii gliei.

Armatele poloneze fură înfrânte. *Panii* poloni şi seniorii ruşi avură mult de suferit din partea sclavilor răsculați. Castelele lor fură devastate şi cei prinşi acolo ucişi. Arendaşii ovrei îşi părăsiră în grabă avutul şi se refugiară în Polonia din fața masselor, hotărâte să se răzbune.

Bogdan Hmelnițki fu proclamat hatman al întregei Rusii Mici.

Dar regele Vladislav muri şi succesorul lui, Ioan Cazimir hotărî să înăbuşe degrabă şi cu orice mijloace revolta Ucrainienilor.

Tradat în vreo trei rânduri de Hanul tătarilor, care fusese mituit de Polonezi şi înfrânt tot de atâtea ori de aceştia, Hmelnițki se hotărî să recurgă la ajutorul Romanovului Alexe Mihailovici, țarul Rusiei Mari, căruia îi făgădui unirea Rusiei Mici cu Rusia Mare.

Alexe, după ce luă jurământul atamanului şi al adunării demnitarilor, convocați de acesta, şi după ce aprobă ca Rusia Mică să continue a avea armata sa națională, ea alegând şi pe hatman, ca nobilimea să-şi păstreze drepturile avute, ca administrarea oraşelor şi perceperea impozitelor să fie făcute de ucrainieni etc. — declară război regelui polon.

Succesul formidabil al țarului înspăimântă pe hatmanul Bogdan. El se temea de atotputernicia țarului. Scăpat de jugul polonez, dârzul cazac, gelos de libertatea lui şi a supuşilor săi, ezita acum să accepte de bunăvoe stăpânirea unui autocrat ca acela al Rusiei orientale. Rusia Mică independentă, al cărei unic stăpân putea să fie el, îi convenea cu mult mai bine. Şi

aceste gânduri ale hatmanului le înpărtăşeau întocmai şi tovarăşii lui de arme.

Impins de această dorință, Hmelnițki îşi călcă jurământul şi intră în tratative cu Carol al X-lea, regele Svediei, căruia îi ceru ajutorul împotriva țarului.

Dar Alexe Mihailovici încheie pace cu Polonia şi nu peste mult şi cu Svedia.

Ucraina trece sub scetprul țarului.

Bogdan Hmelnițki muri. După el fu ales hatman al Rusiei Mici fiul său Gheorghe. Sub acesta izbucniră noi răscoale. Cazacii îşi împărțeau simpatiile. Unii erau pentru țarul Moscovei, alții pentru independența Rusiei Mici şi în fine erau glasuri, cari pledau pentru regii Poloniei şi Svediei. Ostilitățile între Rusia Mare şi Polonia reîncepură şi durară până când ambele țări îşi sleiră cu desăvârşire resursele, necesare pentru continuarea războiului. Un compromis interveni la 1667 între ele, în baza căruia țarul Alexe lua în stăpânire întreg teritorul Rusiei Mici de pe țărmul stâng al Niprului — Ucraina propriu zisă — inclusiv Kievul şi Smolenscul de pe țărmul drept al acestui râu, restul rămânând Poloniei. Alexe mai renunța în schimb şi la Lituania.

Abia începu Moscova administrația noului teritoriu şi turburările izbucniră din nou. Cazacii nu se puteau împăca cu dictatura țarului şi nu puteau suferi pe demnitarii moscoviți, însărcinați cu această administrare. Insuş *Metodiu*, mitropolitul Kievului îşi arătă nemulțămirea împotriva Moscoviților. El refuză să se supună patriarhiei de Moscova — care dela 1686 în urma renunțării patriarhiei de Constantinopole la suzeranitatea asupra bisericei ruseşti, exercita ea această suzeranitate — şi insista să rămână sub aceia a Constantinopolului. La îndemnul şi directa lui instigare ucrainienii se răsculară şi uciseră un mare număr de demnitari moscoviți. Iar după această ispravă se uniră cu frații lor de pe țărmul drept al Niprului, pe al cărui hatman — Dorocenko — îl proclamară stăpân unic al întregei Rusii

Mici. Temându-se însă de invazia Turcilor, cari în aceste vremuri erau în culmea puterii și cari sub Mohamed al IV-lea invadară solul Rusiei Mici devastând orașele și satele de pe țărmul drept al Niprului cu o sălbătăcie, care egala pe aceia a tătarilor, ucrainienii reveniră și recunoscură din nou stăpânirea țarului.

Prea mult însă nici Ucraina nu rămase liniștită din partea turcilor. Ea deveni ca și Rusia din dreapta Niprului câmp de bătae, câmp de morminte și de mormane de oase. Pacea ce s'a încheiat între țarul, care o apăra și sultanul, care o râvnia, i-o lăsă totuș celui dintâi (1681).

Incercarea Hatmanului Mazeppa. Ucraina își pierde autonomia.

O nouă încercare de rupere a Ucrainei de către Rusia Mare și de proclamare a independenții ei mai făcu pe la începutul veacului al XVIII-lea hatmanul *Mazeppa*, erou învecinicit de versurile lui Pușkin, Byron și Victor Hugo.

Prietin al Poloniei, în care crescuse și aliat al lui Carol al XII-lea, regele Svediei, el fu înfrânt, odată cu acesta, la Poltava (1709) de oștile lui Petru cel Mare.

Faimosal hatman, care simboliza așa de desăvârșit mentalitatea rusului viclean ș'a omului, capabil să inspire toate iluziile pentru a masca năzuințele și gândurile sale intime, se sfârși refugiat, desnădăjduit și plângând soarta țării sale în Benderul Basarabiei.

După el fu ales hatman al Ucrainei Skoropadski, un om supus țarului și gata de a executa toate poruncile acestuia.

•

Petru cel Mare, înșelat așa de crunt de Mazeppa, căruia îi acordase cea mai desăvârșită încredere, temându-se de năzuințele separatiste ale populației și cazacilor din Ucraina și voind să le pună capăt pentru totdeauna luă o seamă de măsuri, cari, dacă nu suprimau încă autonomia provinciei de pe valea Niprului, însemnau totuș o brutală știrbire a acesteia.

Ţarul numi un comisar al său pe lângă hatman, el având dreptul să asiste la sfatul *starşinei*, să controleze activitatea acesteia şi a preşedintelui ei şi să coordoneze interesele şi acţiunile Rusiei Mici cu acelea ale Rusiei Mari, urmărind unificarea şi contopirea definitivă a acestora într'un singur stat.

Cazacii din Rusia Mică perdură, ca şi cazacii de pe Don (Donţii), rând pe rând privilegiile de altădată. Cei cari au mai rămas militari fură puşi sub disciplina comandamentului central moscovit, iar „polcurile“ (regimentele) suspecte mutate în regiunile din Rusia Mare. Ucraina fu împănată, în vederea unificării, cu funcţionari moscoviţi şi orice rus, de ori unde, putea să cumpere proprietăţi, în oricare parte a Rusiei Mici şi să se aşeze aci.

*

Avanpostul Ucrainei, *republica Zaporogilor*, fu şi ea desfiinţată. *Sicia* căzu în mâinile armatelor imperiale şi fanaticii ei locuitori neputând suporta jugul autocratului moscovit, emigrară în Crimeia.

După moartea hatmanului Skoropadski, Petru cel Mare refuză să numească un nou hatman. El îşi perduse toată încrederea în aceste căpetenii de oaste căzăcească.

Succesorii lui mai tolerară instituţia restrângând însă din ce în ce mai mult atribuţiile hatmanului.

Sub domnia Ecaterinei a II-a.

Sub stăpânirea Ecaterinei a II-a vulcanul vechilor pasiuni religioase ş'al năzuinţelor de libertate naţională şi socială izbucni din nou. Fanaticii ortodoxiei urmăreau stârpirea uniţilor. Ucrainienii voiau reunirea cu fraţii lor de pe ţărmul stâng al Niprului şi strângerea tuturor Ruşilor Mici într'un stat liber, independent de Moscova. Iar sclavii din oraşe şi dela ţară, servitorii şi robii gliei clocoteau nădăjduind scăparea din cătuşele stăpânilor.

Autocraţia însă ignora toate aceste năzuinţi, ea nu înţelegea să apere decât scopuri, cari intrau în rostul ei de a fi.

Ea vrea cuceriri cât mai multe, cât mai largi și cât mai desăvârșite. Ea pretindea ca toată lumea din cuprinsul stăpânirii sale și chiar dincolo de aceasta să creadă în ortodoxism și refuza să tolereze năzuinți de emancipare socială în provinciile anexate, atâta vreme cât în Rusia Mare era alta ordinea socială.

Și fiindcă de o reconciliere a acestor năzuinți opuse nu putea fi vorba, Ucraina deveni din nou câmpul de generală și înverșunată încăerare. Pe pământul ei îngrășat de veacuri cu sânge omenesc, plin de *Kurgane*, de morminte strătăiate și risipite de ferul plugului și de oase scorojite de arșița soarelui, se ridicară în arme din nou Cazacii, chemați în ajutor de părinții și neamurile lor robite și setoase de libertate; apărură vijelioși și disprețuitori de moarte, proectându-și busturile puternice în apele limpezi ale Niprului, Zaporogii, rechemați din Crimeia de Ana Ivanovna, și odată cu ei fură gata și oștile impetuoasei țarine Ecaterina a II-a, seniorii și cavalerii regelui Stanislau al Poloniei având alături pe spahii și ienicerii sultanului sau gloatele Hanului din Crimeia. Iar printre toți aceștia se amestecară, setoși de jefuirea și devastarea tuturor și a orice *haidamacii* sau haiducii, cari în pornirea lor de distrugere erau ajutați de plebea dornică de răzbunare și sătulă de robie.

Focul care se încinsese cu bobotaie trecu și în răzoarele vecine. Din stepele Donului, înconjurat de furioase cete de flămânzi, pornea acel faimos brigand *Pugacev*, care, înaintând pe urmele lui Stenko-Razin, amenința cu distrugere creațiunea lui Petru cel Mare.

Autocrația nu era însă sortită să piară. Ritmul ei era în plină ascendență. Soartea îi alesese însă un girant la înălțimea lui Ivan și Petru cel Mare, întemeietorii ei. Ecaterina a II-a știa să domnească, să păstreze și să înmulțească moștenirea primită dela înaintașii săi.

Revolta din Ucraina și sudul Rusiei fu înăbușită de generalii, pe care Ecaterina știu să-i aleagă din cei mai devotați favoriți ai săi. Polonia fu înfrântă. Turcii și Tătarii fură bătuți.

Rusia Mică e în întregime anexată la imperiul moscovit.

... Ş'odată cu alte provincii fu anexată la Rusia şi tot pământul din dreapta Niprului. Rusia Mică fu ruptă în întregimea ei de către Polonia şi cu hotarele, pe cari le avea înainte de uniunea dela Lublin, fu anexată la imperiul moscovit.

Stăpână absolută şi pe Rusia Mică, Ecaterina suprimă instituţia hatmanatului şi prin ucazul din 1783 legitimă servitudinea ţărănească şi aci, întrucât aceasta în Ucraina nu existase de cât *de fapt,* fără a fi fost încadrată în vreo dispoziţie legală.

Confesiunea unită (uniată!) primi şi ea o puternică lovitură. Un an înaintea morţii sale Ecaterina semna ucazul, prin care se suprimau toate episcopiile unite din Rusia Mică (1795)

Se desfiinţează şi republica Zaporogilor.

Odată cu anexarea Rusiei Mici orgolioasa împărăteasă se hotărî să desfiinţeze, de astădată pentru totdeauna, şi cuibul de pe Nipru al Zaporogilor. Generalii ei dărâmară *sicia* şi izgoniră de aici pe vulturii, cari până atunci apăraseră cu fanatizm ortodoxia şi pământul Ucrainei în contra păgânilor. Zaporogii se stabiliră în mici colonii, presărate pe ţărmii mării Negre şi de Azov, devenind din cruciaţii, cari fuseseră altădată, simpli călăreţi sprinteni şi viteji, încadraţi în oştile imperiale.

Dorul de independenţă şi sforţări pentru realizarea ei.

Sub noua stăpânire populaţia Rusiei Mici îndură alături de fraţii lor slavi din Rusia Mare toate relele unui autocratizm fără scrupule. Năzuinţele ei de emancipare şi libertate fură înăbuşite de camarila imperială. Ea păstra însă cu tenacitate vechiul său vis de libertate şi independenţă.

Cărturarii, ridicaţi din sânul ei cultivau şi propoveduiau această năzuinţă în societăţi secrete. Faimoasa *Societate de*

Sud, constituită după anul 1822, în care fusese desființată *Uniunea Binelui Public,* își avea aderenții mai ales printre ofițerii Rusiei Mici, cari propoveduiau idei republicane și preconizau subt această formă independența Ucrainei.

Temători de aceste năzuinți separatiste, țarii Rusiei și camarila imperială nu crufară nici un mijloc și nici o violență pentru a desăvârși unificarea. Ei suprimară și înlăturară orice organizm și orice așezare, care s'ar fi putut opune unei centralizări desăvârșite.

Astfel la 1839 confesiunea și biserica unită fură suprimate pentru totdeauna (sinodul dela Polotk).

Țarul Alexandru al II-lea, urmând politica predecesorilor săi, înlătură prin ucazul din Mai 1876 limba ucrainiană (sau mai bine: idiomul ucrainian) din administrație, justiție și din școli impunând pretutindeni limba Moscovei.

Revoluția din 1905 dădu locuitorilor Rusiei Mici nădejdi de mântuire. Ei se aruncară cu entuziasm în vârtejul războiului civil.

In primele Dume pătrunseră peste 40 de deputați ucranieni. Lupta lor provocă însă din nou reacțiunea autocrației și camarilei țariste. Legea electorală din 1907 îi puse în imposibilitate de a mai alege vreun reprezentant în Duma imperială.

•

După revoluția din Februarie 1917 Rușii Mici socotiră sosit timpul pentru realizarea vechiului lor vis. Ei stăruiau deocamdată pentru federalizarea statului rus, în care Ucraina urma să-și aibă deplina sa autonomie politică. Foarte mulți urmăreau însă o rupere a Rusiei Mici de către Moscova și proclamarea deplinei sale independențe.

Incă subt Kerensky, *Rada* (dieta) ucraniană își reluase vechea sa activitate și năzuia să realizeze vederile revoluționarilor Ucrainei. Autonomia Rusiei Mici devine realitate. Dar modul de a acționa al conducătorilor Ucrainieni făcea pe dictatorul Rusiei revoluționare să bănuiască că aceștia nutresc idei separatiste.

După luarea puterii de către bolșevici Rada numește la începutul lui Noemvrie (1917) un guvern național autonom și proclamă independența *de fapt* a Rusiei Mici.

Comisarii însă, cari urmăresc conservarea unităţii Rusiei pentru motive de ordin *social*, aşa cum ţarii o voiau pentru motive de ordin *naţional*, refuză să recunoască noua stare de fapt. La ordinul lor Sovietul deputaţilor lucrătorilor şi soldaţilor din Kiev declară într'o moţiune, că nu Rada, ci el, Sovietul, e în drept să reprezinte Ucraina. Refuză în consecinţă să recunoască guvernul, numit de Rada şi adaugă că proletarii Rusiei Mici sunt hotărâţi să nu să despartă de tovarăşii lor din Rusia Mare, cu cari împreună vor apăra guvernul central al Sovietelor.

•

Conflictul e astfel declarat. Vechii revoluţionari, adevăraţii patrioţi, intelectualii şi toate elementele conştiente ale Rusiei Mici proclamă independenţa acesteia. Bolşevicii însă, cari vor dictatura proletariatului, cari urmăresc revoluţia mondială şi cari se străduesc să concentreze toată suflarea umană în paradisul bolşevic, se opun, fireşte, cu îndârjire acestei independenţe şi vor face totul cu putinţă pentru a înlătura guvernul „burghez" de azi şi a-l înlocui cu împuterniciţii comisarilor. Cine va eşi biruitor din acest conflict, vom vedea.

Noi românii nu putem dori decât biruinţa celor ce vor separarea Ucrainei de către Rusia. Independenţa ei e garanţia cea mai sigură şi cea mai puternică a independenţii şi înfloririi României-Mari, ce va veni.

Iată în aceste câteva cuvinte esplicarea depăşirii cadrului restrâns al unui rezumat istoric, ce-mi propusesem să fac. A cunoaşte cât mai bine ţara, pe care ni-o dorim vecină, independentă, ordonată şi înfloritoare, este o datorie a noastră a tuturora.

Polonia.

Triburile slave, aşezate pe Vistula, la originea lor nu se deosebeau într'u nimic de triburile de aceiaş rasă din preajma lacurilor Ilmen şi Peipus şi de pe văile râurilor din Rusia nord-vestică. Datinele, limba şi întreagă psihologia lor erau identice.

După cucerirea lor de către Leşi, anarhia, care e o calitate inăscută a slavului, încetă, aşa cum i-se puse capăt prin Varegi şi anarhiei, care stăpânea triburile dela poalele Valdailor.

Graţie energiei cuceritorilor şi simţului de disciplină al acestora se închegă pe Vistula statul polonez, care avea să joace mai bine de douăsprezece secole un rol din cele mai importante în istoria mondială.

Acest fapt însă — închegarea Poloniei — contribui într'o puternică măsură la separarea slavilor poloni de slavii din Rusia. Limba lor luă forme şi accente deosebite de acelea ale limbei ruseşti. Mai aproape de Occident, ei împrumutară cultura şi civilizaţia acestuia şi îmbrăţişară religia Romei, cultul romano-catolic, în timp ce slavii ruşi adoptară religia ortodoxă şi cu ea cultura şi civilizaţia bizantină.

Mai târziu Polonezii şi Ruşii începură a se afirma ca două popoare streine şi având interese deosebite, pentru cari intrară de repeţite ori în conflict armat unul cu altul. Fiecare îşi avea credinţele, năzuinţele şi idealele sale, opuse scopurilor celuilalt. Diferenţele de religie, de naţionalitate, de cultură şi dorinţa de a le uniformiza, setea de cucerire a guvernanţilor, ambiţia şi orgoliul claselor dominante le împinseră la războaie îndelungate şi crâncene.

•

Unită mai întâi la 1386 subt *Jagello* ş'apoi definitiv la 1569 prin *pactul dela Lublin* cu Lituania, care cucerise între timp şi

anexase și provinciile rusești, Rusia Albă și Rusia Mică, — Polonia devine statul cel mai puternic în orientul apropriat al Europei însemnând pentru principatele ruse cea mai serioasă primejdie.

Rezimată pe această forță, ea atacă în repețite rânduri principatele ruse învecinate. Este însă adeseori paralizată în mișcările sale de armatele Hanilor tătari, de Turci și de ostașii Moldovei.

La începutul veacului al 17-lea, în perioada cumplitelor turburări, cari frământau Rusia Mare și când Moskova era amenințată de rebelii, conduși de pretinșii descendenți ai lui Ivan cel Groaznic — falșii Dimitri —, cavaleria regelui Sigismund reușește să cucerească și să pună stăpânire pe Kremlinul Moskovei. Dar după doi ani Polonezii sunt alungați din *Cetatea sfântă* de massele ruse răsculate și conduse de cei doi eroi populari, prințul Pojarski și măcelarul Minin, a căror statuie este astăzi una din podoabele Moskovei.

Un destin rău se părea însă că urmărește Polonia. Rusia Mare devenea subt *țari* (Ivan cel Groaznic luă cel dintâi acest titlu !) o putere de temut. La vest se ridica regatul prusac, manifestând tendința să-și lărgească hotarele și să pună mâna pe Danzig și Thorn, cari o despărțeau de coloniștii săi; Austria, acest monstru, rezultat din inconștiența și lipsa de energie a atâtor popoare alogene, dar înzestrată cu o guvernare centrală hotărâtă, năzuia și ea să-și împingă granițele mai departe și să-și înfigă tentaculele în pământuri mărginașe. In Lituania, în provinciile Baltice, în Rusia Albă, Rusia Mică și Rusia Roșie (Galiția) se afirmă tot mai lămurită o conștiință, urmărind libertăți naționale, desrobiri sociale și libera practicare a credințelor religioase.

In fața acestor amenințări Polonia rămânea pasivă. Ea se lega de așezămintele ei învechite și păstra cu îndârjire organizația sa feudală.

Puterea centrală se distrăma amenințând să se pulverizeze cu desăvârșire. Regele era sclavul marilor seniori. *Liberum veto* îi paraliza orice inițiativă și orice măsuri tinzând la modernizarea și consolidarea Poloniei. Dieta, departe de a-și în-

deplini chemarea sa de făuritoare de legi, corespunzătoare vremii, şi de îndrumătoare a variatelor şi multiplelor frământări populare, se transformase într'o arenă de pugilat reciproc, de certuri continui și de ambiții nestăpânite. Armata rămăsese cu cadrele sale medievale. In afară de cavalerie, Polonia nu avea alte formațiuni militare. Poporul de jos şi mai ales țărănimea pătimea încătuşată de glia, pe care o muncea. Nimeni nu se gândea la emanciparea acestor masse, cari ele singure ar fi putut înlătura primejdiile din afară şi garanta independența şi înflorirea Poloniei. Cei de neam strein şi de altă credință, decât cea catolică, erau urmăriți şi persecutați. *Şliahta* — nobilimea — se lupta să polonizeze toate națiile alogene şi să uniformizeze religia, contopind în credința catolică pe toți supuşii regatului.

Sforțările câtorva patrioți luminați, cari prevedeau furtuna, de a modifica constituția, de a întări puterea regală, a suprima „liberum veto" şi de a reduce prerogativele Dietei se izbiră de nepăsarea multora, de ambiția şi refuzul altora şi de trădarea câtorva.

Rusia, Prusia şi Austria făcură planul să împartă între ele regatul bântuit de anarhie. Ele aveau deci tot interesul de a menține această stare de lucruri şi de a îndeplini cererile nobililor trădători, cari le solicitau intervenția.

Fatalul nu mai putea fi inconjurat. O primă împărțire a strălucitului regat de altădată urmă după războiul dela 1772 prin tratatul din acest an. Ecaterina luă Rusia Albă, Prusia primi Posenul şi Austria — Galiția.

Prima împărțire fu urmată de a doua. Modificarea constituției din Mai 1791 împinse pe duşmanii lăuntrici ai Poloniei şi apărătorii vechei stări de lucruri să ceară din nou intervenția vrăşmaşilor din afară împotriva „jacobinilor" reformatori. Astfel o nouă incursiune a imperialiştilor externi în regatul lui Stanislau Poniatovski determină a doua împărțire a Poloniei.

Răscoala celor ce voiau să păstreze puținul ce le mai rămăsese, sub conducerea eroului popular *Kosciusko,* de origine lituan, nu împiedecă a treia şi definitiva împărțire a țării, care fusese puternica Polonie.

Marele ducat al Varșoviei, înființat de Napoleon și hotărârea acestuia de a reface, ca un răspuns la concursul, pe care i-l dăduseră în toate războaiele sale de până atunci *legiunile poloneze* de subt comanda lui *Dombrovski*, vechiul regat polono-lituan (1812), aprinse nădejdea și înflăcără moralul celor ce ardeau de dorul de a-și regăsi patria pierdută. Dar fatalul se puse și de astădată deacurmezișul.

Alexandru I dându-și seama, că o conștiință ca aceia care prinsese aripi în toate sufletele poloneze și că amintirea unui lung trecut, plin de strălucire, nu pot fi așa de ușor înăbușite, recunoscu Poloniei o constituție liberală și primi să poarte titlul de *rege* al acesteia (1815).

Dar nesuccesul revoluției din 1831 aduse după sine suprimarea acestor libertăți. Inverșunatul autocrat, care era țarul *Nicolae I* retrase constituția dată de predecesorul său. Ministerele Poloniei fură înlocuite cu simple direcțiuni, subordonate guvernului central dela Petersburg. Dieta fu închisă. Regatul era administrat de funcționari, numiți de țar. Armata națională fu și ea abolită și recruții polonezi încadrați în oastea imperială. Impozitele fură unificate treptat și moneda națională înlocuită cu moneda rusă. Averile răsculaților au fost confiscate și foarte mulți încarcerați sau deportați în Siberia și alte provincii îndepărtate ale Rusiei.

Dar și după această definitivă prăbușire a Poloniei naționale, armatele ruse se întâlneau deseori în războaiele, pe cari țarii le purtau în țări streine, cu legiunile poloneze, râvnitoare de a înfrânge pe marele lor dușman și de a-și reînvia patria asasinată. Astfel în Ungaria aceste armate se întâlniră cu revoluționari și legionari comandați de generalii poloni *Bem și Dembinski* (1848).

•

Refăcuți după moartea lui Nicolae I, cel mai înverșunat autocrat al Rusiei, care înecase în sânge năzuințele de emancipare ale supușilor săi, sforțările de libertate ale Polonezilor, Românilor și Maghiarilor, și profitând de oarecari concesiuni, pe cari le acordase Alexandru al II-lea, conducătorii Poloniei, organizați în numeroase societăți secrete, puseră la cale o nouă

încercare de smulgere a patriei lor de 'subt călcâiul strein (1863). Cântând imnul lui Dombrovski: „Nu, Polonia nu va pieri". (Escio Polşa nie sginella), mulţi tineri primiră moartea pentru a reînvia prin ea Polonia iubită.

Incercarea însă dădu şi de astădată greş. Iar urmările fură, cu toată intervenţia celor trei mari puteri: Anglia, Franţa şi Austria în favoarea revindecărilor poloneze, foarte grave. Orice aparenţe de autonomie fură înlăturate. Vechiul regat, atât cât aparţinea acum Rusiei, fu împărţit în zece gubernii. Limba rusă fu proclamată limbă oficială şi sforţări se făceau ca limba poloneză să fie scoasă până şi din învăţământul primar. Universitatea din Varşovia deveni universitate rusă. O adevărată furie de unificare şi rusificare se deslănţui asupra Poloniei. Averile confiscate ale răsculaţilor se vindeau escluziv Ruşilor şi moşiile tuturor nobililor suspecţi fură date ţăranilor, cari le lucraseră până atunci. Deportarea căpeteniilor poloneze în Siberia sau în alte provincii depărtate ale Rusiei, precum şi deplasarea funcţionarilor în guberniile ruseşti aparţineau planului de potolire şi rusificare a Poloniei.

In vremea revoluţiei din 1905 Polonezii aşteptau şi se pregăteau să prinză din nou momentul pentru a-şi realiza visul.

Elementele liberale ruse în frunte cu cadeţii pledau în Duma imperială, în care Polonia era reprezentată printr'un important număr de deputaţi, pentru autonomia complectă a provinciei din basinul Vistulei.

In 1915 guvernul imperial rus la cererea aliaţilor şi pentru a ridica moralul trupelor poloneze, făcu făgădueli solemne de libertate urmaşilor lui Koscinsko. Kerensky, dictatorul Rusiei revoluţionare, repetă şi întări şi el aceste făgădueli.

Dar strălucita ţară de altădată zace astăzi înfrântă şi înăbuşită subt călcâiul de fier al armatelor prusace. Ea şi-a pus toată nădejdea în biruinţa armatelor aliate. Şi pentru această biruinţă legiunile ei luptă şi azi, ca şi odinioară legiunile lui Dombrovski, alături de armatele Franţei, încrezătoare deopotrivă în deslegarea fericită a destinului.

Lituania şi Provinciile Baltice.

Aşezaţi după venirea lor din Azia pe ţărmii râului Nimen, Lituanienii din secolul al VIII-lea, deşi aparţineau aceleaşi familii arice, nu aveau nimic comun cu slavii ruşi. Ei şi-au păstrat credinţa păgână, zeii şi datinele, structura specifică şi limba lor, streină de aceia a slavilor.

Pe la începutul secolului al XIII-lea prinţul *Mindvog*, un primitiv îndrăsneţ şi sanghinar, suprimă pe toate celelalte căpetenii ale singuraticelor triburi lituane şi puse temeliile solide ale statului unitar lituan, la care mai adaugă şi câteva principate ruse din vecinătate. Primi botezul dela papa Inocenţiu al IV-lea şi fu proclamat cu această ocazie rege al Lituaniei.

Urmaşul lui Mindvog — care între timp deveni un fel de Iulian Apostatul, întrucât părăsi creştinismul şi se întoarse iarăş la credinţa lui păgână, — regele *Gedimin* îşi adăogă la regatul său pământul învecinat al Jmuzilor păgâni, supuse Rusia Albă şi cuceri Rusia Mică cu capitala ei, Kievul. Fiul său *Olgerd* consolidă moştenirea părintească. Iar *Jagello*, urmaşul acestuia primi să fie ales rege al Poloniei şi legă astfel într'o *uniune personală* cele două ţări: Polonia şi Lituania (1386).

Subt *Vitovt*, nepotul lui Jagello şi fiul eroului popular *Kestut*, fratele regelui polon, Lituania fu recunoscută şi proclamată *mare principat*, care-şi păstră deplina independenţă de stat până la Uniunea dela Lublin (1569), când legătura între cele două ţări deveni mai strânsă, întrucât ele în afară de regele comun aveau şi o capitală comună — Varşovia — şi o dietă comună şi când Rusia Albă şi Rusia Mică trecură subt sfera de influinţă a Poloniei.

In timpul cât a dăinuit această legătură a Lituaniei cu Polonia prima s'a resimţit puternic de influinţa celei din urmă. In

special nobilimea a adoptat multe din însuşirile şi deprinderile nobilimei poloneze, a cărei limbă o vorbea cu preferinţă.

Un proces spontan de unificare şi contopire sufletească era pe cale de a se desăvârşi între clasele nobilitare ale celor două popoare.

Aşa se explică hotărârea lor, afirmată şi după înglobarea celor două ţări la Rusia, puternic susţinută cu ocazia invaziei lui Napoleon, ca şi în timpul revoluţiei din 1831 şi mai târziu, de a reface uniunea de odinioară.

Ţară puternică şi locuită de oameni gata de toate jertfele, era firesc ca Lituania să fie temută. Ţarii ruşi o râvneau cu ardoare. Ei o atacară în repeţite rânduri. Nu reuşi s'o cucerească definitiv însă decât Ecaterina a II-a, care-şi întinse astfel graniţile împărăţiei sale până în apele Nimenului.

Incercările Lituaniei de a-şi redobândi independenţa sau de a reconstitui vechea unire cu Polonia dădură, ca şi încercările acesteia, greş. Timp de un veac şi mai bine ea cunoscu, ca şi aliata sa şi ca şi celelalte provincii alogene, anexate la Rusia, persecuţiile naţionale, religioase şi sociale, precum şi toate brutalele mijloace ale unei unificări şi rusificări, lipsite de orice scrupule.

Amintirea generalului *Muraviev*, „spânzurătorul", care însărcinat de Alexandru al II-lea cu înăbuşirea răscoalei din Lituania (1863) şi care spunea „că nu e nevoie ca răsculaţii să mai fie făcuţi prizonieri", este de sigur şi astăzi vie în mintea Lituanienilor. Precum la fel va rămânea amintirea evacuărilor în massă a populaţiei civile spre Siberia de către comandamentul rus în războiul încă nesfârşit.

Astăzi Lituania se găseşte subt ocupaţie germană. Ea vrea să devină independentă. Dieta ei a fost redeschisă. Cancelarul Germaniei a declarat în Reichstag că ţara din valea Nimenului nu va mai fi restituită Rusiei.

Viitorul apropiat ne va lămuri şi asupra sorţii acestei ţări.

Ceiace e sigur e că biruinţa aliaţilor poate să însemne independenţa ei. Un triumf al Germaniei ar însemna însă cu siguranţă schimbarea jugului de până eri cu acela al Prusiei.

Provinciile Baltice.

Cele trei provincii din nord-vestul Rusiei și de pe țărmii Balticei: *Letonia, Estonia și Curlanda* derivă din pământurile locuite odinioară (sec. VIII.) de *Letgolii*, aparținând rasei arice (partea de sud a Lituaniei), *Livii* și *Ciuzii*, aparținând rasei finice (partea de nord a Letoniei și Estonia) și *Korsii*, aparținând familiei arice (Curlanda).

Atrași de situația geografică a acestor ținuturi negustorii germani începură să descindă aci încă de prin veacurile 11 și 12. Iar pe urma lor sub pretextul de a încreștina pe păgânii, cari le locuiau, sosiră și misionarii catolici, cari începură să clădească biserici. Populația băștinașe se arătă însă ostilă noii credinți și ostilitatea ei se transformă în violențe când băgă de seamă că trimișii papei urmăresc nu atât cuceriri sufletești, cât mai degrabă cuceriri materiale. Cei trecuți la creștinism își spălară în Dvina botezul primit și se întoarseră la zeii lor păgâni. Papa Inocențiu al III-lea înfuriat trimise sub conducerea episcopului *Buxhöwden* (an. 1200) o expediție de călugări-ostași, care pătrunseră în Letonia pe valea Dvinei cu un mare număr de corăbii și se așezară în cetatea, pe care o clădiră la repezeală și pe care o numiră *Riga*, făcând din ea reședința comandantului lor. Curând apoi acesta — Buxhöwden — chemă și instală în pământul cucerit Ordinul: *Frații miliției lui Cristos*, a căror uniformă consta dintr'o mantie albă, prevăzută cu însemnul unei cruci roșii și o lance. Partea cea mai mare a acestor „frați" erau Nemți veniți din Saxonia și Vestfalia. Ei aveau înfățișarea de călugări, dar în realitate erau ostași nemți.

Strigătul de ajutor al băștinașilor și hotărârea lor de a se opune cu forța acestor pirați cu cruce nu duse la niciun rezultat. „Frații miliției lui Cristos" adânciră cuceririle lor în pământul virgin, pe care-l călcară, și unde întâmpinau o rezistență transformau în cenușe gospodăriile păgâne, iar pe locurile pustii înălțau cetăți, tot atâtea puncte de reazim și apărare „creștinească".

Uniți mai târziu cu cavalerii *Ordinului teutonic* (însemn: crucea neagră,) întemeiat în Prusia Orientală pela 1230, acești

ritteri se declară stăpâni pentru totdeauna ai provinciilor cucerite. Iar *Marele Maestru*, șeful lor, trona în adevărat Domnitor peste toate aceste pământuri. Indigenii letoni și fini fură vreme îndelungată robii lor, îndurând cele mai cumplite persecuții și umiliri.

Țarii ruși socotind aceste provincii ca aparținând Rusiei le atacară în mai multe rânduri. Ivan cel Groaznic purtă un lung și sângeros război cu ordinul cavalerilor letoni, sprijiniți și agitați de Polonia catolică. El reuși însă în cele din urmă să înfrângă rezistența și să curme pentru totdeauna puterea lor. Dar Letonia fu cedată Poloniei scăpând deoçamdată de Ruși.

Mai târziu provinciile Baltice ajunseră subt protectoratul Svediei ș'apoi din nou fură înglobate în statul polon și iarăși recucerite de Carol al XII-lea, regele Svediei.

Petru cel Mare, care ținea să-și deschiză cu orice preț, o „fereastă spre Europa" reuși după lupte îndelungate și pline de jertfe să cucerească definitiv Letonia și Estonia, pe cari le anexă la Rusia (1721), după ce le asigură o autonomie destul de largă. Curlanda fu și ea unită cu Rusia subt Ecaterina a II-a.

Nu putură însă nici aceste povincii să rămână pentru totdeauna cruțate de procesul de unificare și rusificare.

Alexandru al III-lea, mai ales, se sforță să ducă la bun sfârșit această operație. Supărat că Nemții consideră cele trei provincii ca fiind germane — deși conaționali de-ai lor sunt prea puțini acolo — și că ei le reclamă pe seama lor, țarul recurse la o serie nesfârșită de mijloace, cari i-se păreau potrivite pentru a desăvârși rusificarea populației letone și fine din țările Baltice. El puse la cale și încuraje o vie propagandă, care ințea să-i aducă aminte populației de jos și mai ales țărănimii că originea ei nu era germană și că „ritterii" au luat cu forța pământul, care trebuia să fie al băștinașilor. Refuză să dea urmare plângerilor, pe cari moșierii germani le adresau împotriva țăranilor, cari le atacau castelele și le distrugeau gospodăriile. Printr'un ucaz el înlocui limba germană cu limba rusă ca limbă oficială, înlesni propaganda ortodoxă și puse număroase piedeci în calea consolidării confesiunei luterane (pe care o îmbrățișase între timp populația letonă). Suprimă

școlile confesionale înlocuindu-le cu școli de stat ruse și interzise utilizarea limbei germane până și în școlile particulare. Rusifică universitatea din Dorpat. Suprimă tribunalele speciale existente până atunci și ordonă unificarea cea mai completă a justiției, a administrației și extinderea întregei legislații ruse asupra provinciilor Baltice.

Spre deosebire de alte provincii alogene, grosul populației băștinașe se bucura de această răsturnare a ordinei vechi, care nu-i folosise la nimic. Ea ura din tot sufletul pe „ritterii" streini, esploatatori ai avutului național.

In 1905 țăranii letoni nu cerură independență și nu protestară în contra Rusiei, ci ei se ridicară împotriva agresorilor de până atunci — a ritterilor — ș'odată cu devastarea castelelor ș'a moșiilor acestora ei masacrau cu o adevărată pasiune sadică pe stăpânii lor germani.

Astăzi provinciile Baltice — fiecare alcătuind o gubernie — sunt asemenea subt stăpânire germană. Și nimeni nu crede că Nemții biruitori le-ar mai restitui Rusiei sau că le-ar recunoaște independența. Viitorul ne va lămuri și asupra sorții lor

Rusia Albă, Rusia Roşie şi Finlanda

Rusia Albă s'a întemeiat în regiunile locuite odinioară de popoare finice, rusificate în cursul vremii. A primit această numire spre deosebire de *Rusia Neagră*, care cuprindea vechile teritorii lituane (Grodno, Novogrodek şi Bielostok). Supusă în secolii 13 şi 14 de Lituania, a trecut mai târziu subt stăpânirea Poloniei, după a cărei împărţire, la 1793, a fost anexată la Rusia.

Populaţia Rusiei Albe a îndurat în trecut suferinţe cumplite, mai ales din motive religioase. Polonia o persecuta pentru că era ortodoxă. Iar Rusia pentrucă o mare parte a populaţiunei *rutene*, după acţiunea iezuiţilor şi concursul, pe care aceştia l'au avut dela puterea de stat polonă, trecuse la unire. Preoţii uniţi şi credincioşii lor au fost supuşi la torturi fără pereche de către armatele ruse, cari au invadat-o în numeroase rânduri. Insuş Petru cel Mare a ucis cu mâinile sale mai mulţi preoţi uniţi.

După anexare diverse ucaze au căutat să înăbuşe cu desăvârşire unirea şi să restabilească în vechile şi escluzivele sale drepturi religia dominantă: ortodoxia.

Astăzi sunt glasuri cari pretind că cele patru gubernii : Moghilev, Minsk, Vitebsk şi Smolensk, cari alcătuesc Rusia Albă, se vor rupè subt pretexte de ordin istoric, limbistic (graiul rutean are oarecari nuanţări de diferenţiare faţă de graiul Ruşilor Mari !), social, religios şi geografic.

Clasele proletare se pare însă că se opun acestor tendinţe separatiste. Intr'o Rusie Albă independentă ele nu vor putea juca rolul de atotputernicie, pe care-l vor avea păstrând legătura cu sovietele. Şi dacă ele totuş urmând uzul curent, vor proclama Rusia Albă republică, aceasta va fi o „republică sovietică“, incadrată în marea Uniune a republicilor sovietice şi recunoscând consiliul comisarilor ca guvern central.

Rusia Roșie (Galiția).

Vechea Galiție era un fel de prelungire a Rusiei Mici. Triburile slave — Croații albi, — așezate pe țărmii râurilor San, Pripet și Nistru se deosebeau prea puțin de celelalte triburi slave și păstrau cele mai strânse legături cu acestea.

Ca și'n Polonia și Ungaria se afirmă cu timpul și în Galiția atotputernicia unei aristocrații, împotriva căreia prinții nu puteau face nimic.

Pela începutul secolului al 12-lea boerii goniră pe prințul Vladimir și oferiră tronul lui *Roman*, principe de Volhinia. Acesta fu gonit la rândul său de către Maghiari. După moartea lui Vladimir, Roman reintră în Halici, capitala Galiției. Se izbi însă de astă dată de ostilitatea nobilimei. El ceru ajutorul Poloniei și după ce-și consolidă domnia, procedă la înăbușirea atotputerniciei magnaților suprimând pe toți cei cari refuzau să se supună voinții lui.

Cruzimea lui Roman și metodele întrebuințațe în torturarea vrășmașilor săi s'au înscris în istorie ca pilde de cea mai grozavă lipsă de simț uman. Țeapa lui Vlad Țepes a fost cel mai modest instrument, cu care Roman își suprima victimele. Iar Ștefan cel Mare pe el l'a imitat, când a arat Dumbrava Roșie cu Leșii înjugați la plug (Roman procedase la fel cu prizonierii lituanieni).

Subt domnia fiului său *Daniil*, Galiția a fost invadată și pustiită de tătari. Ca să-și populeze țara, rămasă pustie pe urma prăpădului mongol, el coloniză Rusia Roșie cu un mare număr de ovrei, germani, polonezi și armeni.

Daniil se izbi și el de vrășmășia aristocrației, în contra căreia procedă imitând pe tatăl său, dar cu mijloace mai puțin crude.

La insistențele misionarilor catolici Daniil primi religia catolică și fu investit de papa Inocențiu al IV-lea cu titlu de *rege*.

După moartea primului său cap încoronat Galiția trecu când sub stăpânirea Ungariei când sub aceia a Poloniei. Iar în secolul al XIV-lea fu anexată la aceasta și făcu parte din regatul polon până la 1772, când primul partaj al Poloniei trecu vechea Rusie Roșie subt stăpânirea Austriei.

Ce se va alege de ea la sfârşitul războiului, vom vedea. Mulți din cetățenii ei vor reunirea cu Rusia, alții sunt pentru menținerea stării actuale sau pentru independența complectă a Galiției şi foarte mulți, printre cari fireşte în prima linie elementele poloneze, sunt pentru reunirea ei cu Polonia independentă.

Finlanda.

Râvnită multă vreme de Svedia, al cărei protectorat o apăra împotriva poftelor Rusiei şi dorințelor germane, Finlanda a rămas o provincie independentă până la anul 1743, când armatele Elisabetei Petrovna au rupt din trupul ei partea de sud până la râul Kiumen.

Iar mai târziu la 1809 țarul Alexandru I înfrângând oştile lui Carol al XIII-lea, regele Svediei, împinse cucerirea vechei provincii finice până la Torneo.

Finlanda pusă în fața acestei situații de fapt, dându-şi seama de slăbiciunea protectorilor săi scandinavi şi având cunoştință de pactul intervenit între Napoleon şi Alexandru, prin care cel dintâi o oferea în schimbul unor concesiuni importante celui din urmă, fu nevoită să se pună de bună voe subt protectoratul Rusiei şi să recunoască supremația acesteia proclamând *mare principe Finlandez* pe țarul Alexandru I.

Impăratul tuturor Ruşilor primi oferta şi făgădui să respecte autonomia Finlandei, constituția (cea mai veche după constituția Engleză) şi toate privilegiile ei.

Succesorii lui Alexandru respectară şi ei legământul predecesorului lor.

Subt împăratul Alexandru al III-lea elementele şovine ruse, cari nu se puteau împăca cu înjosirea ca mica Finlandă să afişeze o nefirească uniune personală cu uriaşa Rusie şi ca ea să-şi dirijeze toate afacerile sale interne pe picior de egalitate cu guvernul țarist, ca să-şi aibă parlamentul şi senatul său, armata sa națională, moneda, vămile, poşta, timbrele şi căile sale ferate, bugetul, justiția şi învățământul său național, universitatea sa (Helsingfors), crutată de orice amestec şi influ-

ință rusească etc., — începură o intensă agitație pentru restrângerea acestei „prea largi autonomii".

Subt Nicolae al II-lea această agitație continuă cu și mai multă intețire. Țarul însuș găsi că reclamațiunile rusești, mai ales în ceiace privește unificarea armatei, a monedei, precum și a legislației, privind interesele comune a celor două țări, sunt îndreptățite.

Hotărât de a traduce în faptă aceste vederi, împăratul numi la 1899 guvernator al marelui ducat pe dârzul Bobrikov, un om animat de intenții, cari treceau dincolo de vederile țarului și cari vizau o legătură mai strânsă, o unificare mai amplă, o contopire a Finlandei cu imperiul, dacă nu o rusificare complectă a ei.

Șovinul guvernator plăti în 1904 aceste intenții cu viața sa.

Țarul revocă în timpul revoluției (1905) toate măsurile, cari tindeau la știrbirea autonomiei finlandeze și numi un guvernator, al cărui liberalizm era o garanție de respectare a drepturilor marelui ducat.

După ce valurile revoluției au trecut și primejdia a fost îndepărtată agitația pentru spargerea fortăreței autonomiste din Finlanda și-a reluat firul. La 1910 Duma imperială votă o serie de legi, cari însemnau o importantă spărtură în autonomia acordată de Alexandru I, întărită de Alexandru al II-lea și respectată de fiul acestuia Alexandru al III-lea.

Finlandezii recurseră la rezistența pasivă, implorară ajutorul străinătății și trecură uneori și la rezistența activă, care însă nu le fu de nici un folos.

Revoluția din Februarie 1917 aduse însă și pentru Finlanda, ca și pentru alte provincii alogene din Rusia, zorile mântuirii și reîntrarea în vechile sale drepturi.

Inainte de a lua puterea, bolșevicii în ceiace privește chestiunea națională și drepturile popoarelor alogene preconizau idei de cea mai largă libertate și spuneau deschis că ei sunt pentru independența Poloniei, Finlandei, Basarabiei și chiar a Ucrainei rezervând pentru celelalte provincii autonomii complecte. Ajunși însă la putere oamenii, cari constituiră guvernul comisarilor, nu mai erau de această părere.

In republica finlandeză toţi patrioţii reclamau deplina ei independenţă. Bolşevicii însă intrigau şi îndrumau clasele proletare să se opună acestei pretenţii „burgheze". Iar armata rusă, bolşevizată, din Finlanda avea misiunea de a sprijini pe „tovarăşii" de acolo ca să împiedece refacerea vechiului „stat burghez".

Unificarea, care pornea altădată dela camarilla ţaristă urmărind rusificarea cu toate mijloacele, continuă a fi şi preocuparea comisarilor. Ea se manifestă doar în altă formă. Urmăreşte nivelarea socială, unirea proletarilor de acolo cu cei din fostul imperiu, legătura republicei lor cu republica rusă, care în definitiv promovează aceleaşi scopuri: centralizare, dictatură şi rusificare. Atâta doar că centralizarea şi dictatura de azi nu mai sunt ţariste, ci „proletare", ceiace înseamnă însă, spre deosebire de domnia unei adevărate democraţii, un mare deficit în contul civilizaţiei.

Sfârşitul războiului sau poate chiar viitorul mai apropiat va lămuri şi situaţia Finlandei şi a celor trei milioane de suflete, cari o populează.

Basarabia.

Locuită din cele mai vechi timpuri de Români (Moldoveni), după cum o recunosc toți istoricii de bună credință, inclusiv scriitorii și publiciștii ruși; stăpânită de voevozii Moldovei, din care făcea parte integrantă; recunoscută de însăș împărăteasa Ecaterina a II-a atunci când propunea împăratului Iosif al II-lea al Austriei reînființarea *Daciei,* care trebuia să ființeze ca un stat fix și puternic printre cele trei monarhii — Rusia, Austria și Turcia — și care trebuia să înglobeze în hotarele ei Muntenia, Transilvania și Moldova, inclusiv provincia dintre Prut și Nistru, — Basarabia a slujit veacuri dearândul, ca loc de întâlnire a multor oști vrășmașe: ruși, polonezi, turci, scandinavi, tătari și atâtea alte neamuri barbare, ca arenă de bătălie, de sângerare și de moarte, în care Moldovenii și-au dat cu prisosință tributul lor de jertfă.

Și totuși ... In pofida tuturor acestor jertfe, a uraganului și a prăpădului, care s'a abătut asupra lor amenințându-le mereu ființa, Moldovenii au continuat să existe și să întreacă cu numărul lor toate semințiile venetice așezate pe pământul basarabean.

Prin pacea dela București, semnată la 1812, țarul Alexandru I. a rupt Basarabia dela sânul Moldovei și fără să întrebe națiunea, care o stăpânea și o locuia, singura care conta: pe Moldoveni, căci ei erau și băștinașii Basarabiei și întemeietorii și apărătorii și susținătorii ei și aproape unica populație a acestei provincii, a înglobat-o *manu militari* în granițele Rusiei.

•

Un veac și mai bine pământul dintre Prut și Nistru a gemut subt cnutul rusesc.

Autonomia, pe care i-o dăduse cuceritorul ei curând după raptul dela 1812, s'a distrămat încetul cu încetul. Limba moldovenească începu a fi persecutată. Ea fu scoasă din adminis-

trație, din justiție, din școală, din biserică și din cazarmă și înlocuită cu limba rusă și nu se mai păstra de cât în colibele țărănești, în frânturile de versuri și în tristele cântece ale țăranilor basarabeni. Conducătorii moldoveni de altă dată, vechii boeri, marii proprietari în râvna de a-și salva avutul și de a-și menține prestigiul își renegară legea și adoptară naționalitatea rusă. Astfel „turma“ rămase multă vreme fără păstor, abandonată în grija destinului, pierdută în întunerec și ignoranță, sărăcită, persecutată și expusă la toate intemperiile vremii și capriciile unei autocrații brutale, șovine, spoliatoare și lipsite până și de cel mai elementar simț de umanitate.

Următor unui uz practicat și în alte provincii streine, care s'a dovedit eficace în procedeurile de desnaționalizare, guvernul central recurge și în Basarabia la măsura colonizărilor. El seamănă printre moldoveni cele mai variate specii de coloniști: Ruși (Cazaci), Ucrainieni, Ovrei, Bulgari, Găgăuți, Nemți și chiar Elvețieni (Francezi).

Reforma agrară a lui Alexandru al II-lea (1861), din cauza opoziției insistente ce o făceau deținătorii marei proprietăți din Basarabia, abia la 1869 începu a fi aplicată și aci.

Nu fu însă împărțit *obștiilor* țărănești din provincia moldovenească decât ceva subt jumătate din totalitatea pământului cultivabil de aci. Restul rămase și mai departe în proprietatea boerilor ruși sau rusificați, a statului, a bisericilor, a mănăstirilor etc.

Lotul (nadelul) țărănesc fusese original fixat la 6·5 desiatine (7 hectare). Cu timpul însă el se fărâmiță prin succesiuni și înstrăinări.

Mulți ar fi vrut să-și complecteze mica moșioară, alții cari n'aveau pământ de loc ar fi cumpărat bucuros dela proprietarii, cari voiau să-l vândă. Dar *Banca Țărănească*, înființată de guvernul rus la 1882 cu scopul de a înlesni cumpărarea marilor proprietăți pe seama țăranilor, refuza să o facă pentru țăranii moldoveni, lipsiți de pământ. Ea ajuta escluziv pe ruși și pe coloniștii streini și constrângea, pe cât putea, pe basarabeni ca să părăsească Basarabia și să plece căutând așezare și pământ în regiunile depărtate ale Rușiei și în Siberia.

Revoluția din 1905 găsi pe Moldovenii basarabeni în această stare de sbucium neputincios, de adâncă nemulțămire, de mare mizerie și de o surdă revoltă sufletească.

Dar freamătul focului din Rusia Mare se auzi și în Basarabia. Căldura lui pătrunse și în inimile basarabenilor.

Manifestul din 17 Octomvrie 1905 al țarului Nicolae al II-lea, care făgăduia constituție, parlament, libertăți și dreptate, puse în mișcare și populația basarabeană.

O seamă de cărturari, modești fii de țărani și muncitori, de dascăli simpli, de preoți cucernici, în cari trăia încă dragostea pentru trecut, de răzeși dârji se ridicară să propoveduiască și să tălmăcească solia, care venea să trezească din amorțeala lui seculară norodul basarabean.

In entuziasmul lor virgin acești cărturari se strânseră într'o grupare național-democrată și înființară în Mai 1906 prima gazetă moldovenească: *Basarabia*, închinată ideilor „național-democrate" și având ca misiune lupta pentru recâștigarea vechilor drepturi moldovenești și pentru promovarea vieții economice, sociale și politice a basarabenilor.

Insemnăm printre cei cari au condus cu statornicie și însuflețire acest ziar de pregătire a vremilor, ce aveau să vină, pe luptătorii: Pan Halippa, Ioan Pelivan, I. Inculeț, Gh. Stârcea, Mihai Vântu, Al. Nour, V. Herția, A. Mateevici și alții.

La îndemnul lor țărănimea basarabeană începu a se afirma. Ea se organiză (tot la 1906) într'o *Ligă Țărănească*, care intră în legături cu Liga Țărănească Panrusă și primi să populeze diverse mitinguri, în cari se protesta în contra dizolvării primei Dume și împotriva autocrației.

*

După revoluția din Februarie 1917 și mai ales subt guvernarea lui Kerenski basarabenii sunt într'o continuă mișcare. Conștiința lor se trezește și devine activă. Contactul cu frații de peste Prut se afirmă în timpul tovărășiei de arme mai des și mai pregnant. Mitingurile moldovenilor basarabeni, în cari se discuta chestiunea autonomiei țărișoarei lor, sunt puternic frecventate. Congresele cooperatorilor (cooperația în Basarabia luase în timpul din urmă un mare avânt), ale preoților și învățătorilor

votează în vara anului 1917 cu entuziasm unanim pentru autonomia Basarabiei.

Un duh de înviere sufla asupra provinciei dintre Prut şi Nistru. Moaştele strămoşilor adormiţi în sfântul pământ al chinuitei ţări basarabene părea că se trezesc şi ele îndemnând şi călăuzind pe nepoţi spre ţelul suprem.

Ostaşii moldoveni auziră grăind în sufletul lor glasul arcaşilor de altă dată. Ei nu puteau să rămână streini de freamătul care încinsese Basarabia.

Şi iată că ceiace Dumnezeu a voit şi ceiace sufletul omenesc a dorit s'a întâmplat.

Basarabia prin glasul oştenilor săi: *Congresul soldaţilor moldoveni,* constătător din peste 800 de ţărani în uniformă şi ofiţeri reprezentând „comitetele moldoveneşti" ale soldaţilor de origine basarabeană din garnizoanele Cherson, Odesa, Sevastopol, Ecaterinoslav şi altele — a votat în jumătatea a doua a lunei Octomvrie pentru autonomia Basarabiei, pe care ei singuri erau în stare s'o apere şi s'o impună şi altora pentru a fi recunoscută.

Vestea ne surprinde târziu în exilul nostru din Samara de pe Volga. Ea însă ne recompensează de toate pătimirile sufleteşti, prin care am trecut până acum şi ca Saul ne aşternem fruntea în ţărână făgăduind că vom rămânea eterni supuşi şi credincioşi Dumnezeului, care apără şi ajută cu atâta dragoste poporul român.

Intâiul act s'a împlinit. El a fost cel mai greu. Al doilea, care va însemna desăvârşirea: reîntoarcerea ficei martirizate la sânul maică-si, dela care a fost răpită, va urma de sine.

Un înaintaş al doctrinarilor de până eri ş'al autocraţilor roşi de azi, faimosul *Tihomirov,* fostul preşedinte al *Comitetului executiv,* care a condamnat la moarte pe Alexandru al II-lea, convertit mai târziu şi devenit subt Alexandru al III-lea fervent apărător al autocraţiei, pleda în cartea sa „La Russie politique et sociale" (1886) pentru dreptul nostru asupra Basarabiei.

Stăpânii Rusiei actuale ni-au recunoscut şi ei altădată acest drept. Astăzi îşi reneagă credinţele de odinioară, precum poate şi le-ar tăgădui şi dascălul lor.

Dar cu sau fără voia comisarilor, destinul totuş se va împlini.

Tătarii (Mongolii) şi alte neamuri alogene.

Succesorul lui Gengis-Han, întemeietorul imperiului mongol, Oktai, însetoşat ca şi tatăl său de cuceriri, îşi trimise pela începutul secolului al 14-lea o parte din triburile sale dela poalele munţilor Altai să lărgească hotarele imperiului înspre ţările din apus.

In două rânduri principatele ruseşti, slăbite prin nesfârşitele lupte interne, fură călcate şi pustiite, pe alocuri prefăcute în cenuşe şi supuse de hordele barbare ale Aziei subt comanda prinţilor Baty şi Mangu, nepoţii lui Oktai.

După a doua invazie (1240), Tătarii întemeiară pe pământul Rusiei un mare imperiu: *Orda de Aur*, care cuprindea toată întinderea dela lacul Caspic şi Urali până la gurile Dunării având capitală cetatea *Sarai*, zidită de Baty pe Volga inferioară.

Această împărăţie era populată de tătarii cuceritori şi stăpâni, de numeroase triburi turce, de resturile Pecenegilor şi Polovţilor, strămoşii Nogailor şi Circhizilor de azi şi de alte fragmente de neamuri finice, peste care domnea atotputernic Hanul cu reşedinţa în Sarai.

Atâta vreme cât a trăit Baty, Orda de aur îşi păstră întreagă puterea şi legăturile sale cu imperiul mongol. Dar după moartea cumplitului pustiitor de ţări şi popoare, Saraiul refuză să mai recunoască autoritatea Marelui Han din Azia şi proclamă la 1260 independenţa Ordei. Iar după 12 ani Tătarii adoptară religia lui Mahomet.

Vreme de două veacuri aceşti intruşi barbari ţinură sub vasalitatea lor pe prinţii Rusiei, cari fără *iarlikul* Hanului dela Sarai nu puteau să urce tronul niciunui principat.

Influinţa tătarilor asupra desvoltării Rusiei, după cum am mai arătat, a fost destul de puternică, căci ei au oprit cursul normal, civilizatoric, pe care-l luase Rusia după încreştinarea

şi legăturile ei cu Bizanţul şi mai apoi cu Occidentul suspendând sau oprind pe loc pentru multă vreme marşul spre cultură şi civilizaţie al poporului rus.

Au profitat însă din stăpânirea mongolă sforţările de atotputernicie ale prinţilor, cari nu mai aveau trebuinţă de concursul poporului pentru a fi Domni, căci numirea şi întărirea lor pe tron li venea dela Han şi cari ca să-şi poată asigura bunăvoinţa acestuia nu cruţau nici un mijloc pentru a stoarce contribuabililor birul ce trebuia plătit Saraiului.

Sămânţa autocratismului, a centralismului brutal, a sclăviei maselor de jos s'a plămădit în Rusia în această perioadă de vazalitate mongolă.

Ş'a mai profitat sub stăpânirea tătarilor biserica pravoslavnică, căci hanii temători de atotputernicia preoţilor i-au lăsat aceleia toate libertăţile şi i-au întărit toate privilegiile, acordându-i şi dreptul de a justiţia pe credincioşii săi. Preoţii şi călugării fură scutiţi de darea de cap (capitaţie), pe care tătarii o instituiseră asupra Ruşilor şi care s'a menţinut în Rusia şi după distrămutarea împărăţiei mongole.

Imenza avere a bisericei ruse îşi are în bună parte originea în dărnicia Hanilor, cari în definitiv nu dăruiau din al lor, dar cari prin aceste danii îşi garantau liniştea şi supunerea poporului rus.

•

A treia invazie a Tătarilor în Rusia sub conducerea marelui Han *Tamerlan*, care nu cruţă nici Orda de Aur, fu o lovitură puternică pentru existenţa acesteia.

In jumătatea a 2-a a veacului al 16-lea Orda se dismembră şi din ea se alcătuiră trei state independente: acela al *Saraiului* sau *Astrahanului*, *Kazanul*, având capitala cu acelaş nume şi *Crimeia* cu reşedinţa în Krim, toate aceste cetăţi fiind zidite de Tătari.

Statul mongol al Kazanului a fost aşezat în regiunea, stăpânită odinioară de Bulgari şi în ţinuturile populate de Başchiri şi de triburile finice: Ceremişi, Ciuvaşi, Mordvi.

Statul *turco-tătar din Crimeia* a fost înfiinţat tot cam prin acea vreme de Hanul *Asi Ghirai* (atributul obicinuit al hanilor

din Crimeia). Triburile tătăreşti, aşezate aici au reuşit să asimileze cu vremea popoarele indigene: Greci, Armeni, rămăşiţe de Goţi etc.

Tot timpul cât au existat aceste state, principatele ruse au fost mereu invadate şi prădate de către tătari, fie singuri, fie în alianţă cu alte neamuri şi toate ţările ruseşti continuau a fi tributare Saraiului până când Ivan al III-lea, cel Mare, reuşi să scape ţara lui de sub povara birului şi de jugul mongol.

Kazanul sau Statul bulgar, cum se numea de către Ruşi, fu cucerit întâia oară la 1469 de către Ivan al III-lea, dar el îl trecu sub supremaţia aliatului său, Hanul de Crimeia.

Ţarul Ivan cel Groaznic în fine după un asediu greu şi îndelungat captură cetatea Kazanului (1552) şi desfiinţă „Bulgaria“, pe care o anexă ţării sale.

Tot el cuceri Astrahanul, dărâmă Saraiul şi constrânse pe tătarii şi Nogaii de aci să se supună Moskovei.

Iar pentru a slăbi Crimeia, el reuşi să convingă republica căzăcească a Donului să se unească cu Rusia Mare.

Crimeia, pentrucă dispunea de o escelentă situaţie geografică, pentrucă avea aliaţi, când pe Polonia, când pe Kazaci, când pe Ruşi, după cum li cerea interesul şi pentrucă se găsea ca provincie locuită în majoritate de musulmani subt scutul sultanului, protectorul religiei islame, a putut să supraveţuiască pe celelalte state mongole şi să-şi prelungească viaţa autonomă până aproape către sfârşitul veacului al XVIII-lea, când, după ce prin tratatul dela Kuciuk-Kainardji (1774) fu scoasă cu desăvârşire de subt influinţa sultanului, subt pretext de a potoli turburările, provocate de certurile dintre diverse partide şi diverşii pretendenţi la tron, ea fu ocupată de armatele Ecaterinei II-a. Turcia fu nevoită după scurtă vreme să recunoască anexarea celui de al treilea şi ultimul stat tătăresc la Rusia (tratatul dela Constantinopol 1784).

După înfrângerea şi înglobarea lor la Rusia, tătarii n'au dat de loc semne simţite de refacerea statelor pierdute. Ei s'au resemnat şi s'au mulţămit să-şi apere limba şi religia şi să-şi deschiză drumul, pe calea şcolii, spre cultură, civilizaţie ş'un trai mai uşor. Metodele de desnaţionalizare şi urgid rusificării,

persecuţiile religioase (număroase moşeie au fost închise) nu i-au cruţat nici pe ei. Astăzi vechii mongoli sunt puţini, numără abia vreo cinci milioane, trăesc risipiţi prin stepele şi nisipurile Rusiei. Ei nu se pot gândi la independenţă, afară dacă nu cumva „tovarăşii", de cari au şi ei destui, căci sărăcia nu i-a cruţat nici pe ei, nu vor înjgheba pe ici, pe colo — câte-o „republică" !

Alte neamuri alogene.

In afară de popoarele şi provinciile înşirate în paginile ce preced mai sunt în Rusia şi alte neamuri şi provincii streine cu năzuinţi mai mult sau mai puţin de independenţă sau cari nu urmăresc decât scopuri obicinuite: libertăţi complete individuale, cetăţeneşti (politice), religioase, sociale şi economice.

Astfel sunt vechile popoare finice: Ceremizii, Votiacii, Ciuvaşii, (în guberniile Kazan, Viatka şi Nijni-Novgorod), Başchirii (guberniile Samara şi Bugulma) şi Laponii (partea de nord a Finlandei). Apoi neamurile musulmane, risipite în mici ostroave pe pământul rusesc.

Coloniştii germani, aşezaţi în Letonia, Estonia, Curlanda, Lituania şi cam de un secol şi jumătate în sudul Ucrainei, în Caucaz şi în ţinuturile Volgii (după cum am mai arătat) numără ceva peste trei milioane de suflete. Ei asemenea nu se pot gândi la independenţă, cel mult la „respublici". Sunt însă avanpostul conştient al sforţărilor de colonizare şi cucerire germane.

In *Caucaz,* deşi cucerirea lui dăinueşte de mai bine de trei sferturi de veac şi deşi colonizarea aci s'a făcut pe o scară foarte întinsă şi rusificarea a dat roade importante, sunt totuş neamuri şi provincii, cari vor autonomie şi chiar independenţă. Astfel provincia *Georgia,* al cărei ţar, *Heracliu,* sub Ecaterina a II-a recunoscuse protectoratul Moskovei, s'a declarat încă în 1905 independentă, iar astăzi face sforţări pentru independenţa definitivă. Tot aşa *Circhizia,* ai cărei locuitori Cerchezii sunt cunoscuţi pentru bravura şi fanatizmul lor. La fel Abkaria, Daghestanul, ţinuturile armene etc.

In *Turchestanul* din Azia, cucerit sub Nicolae I., Circhizii şi Tătarii nu s'au împăcat niciodată cu stăpânirea rusească. Puternicile colonii ruseşti deacolo n'au avut încă vremea să asimileze. Tot aşa statele vasale *Bukara*, incluziv Samarkanda şi *Kiva*, cucerite de armatele espediţionare ale ţarului Alexandru al II-lea, se pare că-şi vor relua independenţa. *Turcomanii* de pe Oxus, cuceriţi de aceleaşi armate, sunt şi astăzi vrăşmaşi ai Ruşilor.

Această independenţă o râvnesc însă nu numai popoarele indigene din aceste provincii, dar şi... Englezii, cari ar răsufla liniştiţi văzând drumurile spre Indii şi China curăţate şi liberate de oştile ruseşti.

In *Siberia* sunt asemenea diverse popoare, cari şi dacă n'or fi având o cultură deosebită şi dacă n'or fi prea iniţiaţi în tainele civilizaţiei umane, se pare că dragostea de libertate nu li e nici lor streină. Sunt aci numeroase glasuri, cari pledează pentru autonomie şi altele pentru independenţa completă a uriaşei provincii aziatice.

Ce va eşi din toate aceste frământări şi ce se va închega din scânteile, cari ţâşnesc din atâtea pământuri, străbătute de săgeţi, cari pot ucide, dar pot şi invia, vom vedea. Istoria e plină de fenomene ciudate.

Inainte de a termina cu acest capitol, care pentru marea însemnătate, ce comportă chestiunea naţională în Rusia, se cădea să fie şi cât mai lămuritor, ceiace nu se putea face numai în câteva note fugare, trebuie să mai pomenesc de un popor, care-şi are vechimea şi importanţa lui în împărăţia muscălească. E poporul ovreiesc, căruia pentru multe consideraţiuni îi voi închina câteva pagini speciale.

Ovreii din Rusia.

Incă dela începutul alcătuirii lor principatele ruse au fost populate, alături de majorităţile slave şi de minorităţi mai mult sau mai puţin numeroase, de ovrei. Ei s'au strecurat aci venind din ţările vecine odată cu alte neamuri şi s'au aşezat mai ales în *gorodiştele* (târgurile), unde au contribuit la închegarea şi consolidarea comerţului şi industriei ruseşti. Priceperea lor în aceste ramuri de bogăţie naţională, isteţimea, spiritul de iniţiativă şi capacitatea lor de muncă au îndemnat mai târziu pe capii diferitelor principate să-i cheme ei înşişi în cuprinsul ţărilor de subt stăpânirea lor şi să-i aşeze acolo pentru a popula ţinuturi, cari după invazia atâtor popoare barbare şi mai ales după aceia a tătarilor au rămas pustii.

Căzuţi în pământ roditor şi într'o lume, care nu putea opune o concurenţă isteţimei şi priceperii lor, ovreii au devenit degrabă oamenii cari nu erau numai comersanţi şi meseriaşi căutaţi, dar cari s'au dovedit necesari şi în administraţia principatelor.

Nimeni mai bine ca ei nu puteau să administreze avutul oraşelor, să încaseze venitele şi să facă socoteala cheltuelilor. Şi de aceia principii, cari voiau să încaseze cât mai mult şi cât mai prompt, însărcinau pe agenţii ovrei cu perceperea impozitelor.

Şi tot pentru aceleaşi motive marii proprietari angajau ca administratori ai avutului lor pe ovrei dându-le depline puteri asupra robilor cari munceau moşia şi cerându-le să stoarcă cât mai mult venit din ea.

Iar mai târziu ca nici-o grije să nu mai aibă şi ca să poată trăi într'o desăvârşită lenevire, pe care şi-o întrerupea numai când trebuia să plece la război, seniorul îşi arenda moşia ovreiului îmbogăţit, care trebuia să scoată acum rod îndoit din

ea pentru a acoperi cheltuelile proprietarului şi pentru a reţine şi pentru sine un profit satisfăcător.

Aceste însărcinări puneau însă pe ovrei în bătaia tuturor pasiunilor populare. Mânia şi ura plebei sărăcite se revărsau adeseori tumultuoase asupra lor. Astfel venirea lui Vladimir Monomacul pe tronul Kievului e determinată de o cumplită răsmiriţă a plebei împotriva perceptorilor, printre cari foarte mulţi erau ovrei. Iar sângeroasele răzvrătiri, cari au pustiit Ucraina subt Alexe Mihailovici (Bogdan Hmelniţki), Petru cel Mare, Mazeppa şi Ecaterina II-a, au amestecat sfărămând în vârtejul lor, odată cu proprietarii nobili, şi pe numeroşi arendaşi ovrei.

Secolii frământărilor şi fanatizmului religios au mai adăugat un puternic motiv în plus pentru prigonirea fiilor lui Izrael.

Subt Elisabeta Petrovna un mare număr de ovrei, „duşmanii lui Cristos", au fost espulzaţi din Rusia.

Şi în sfârşit curentele revoluţionare din veacul al XIX-lea au ocazionat un nou, dar poate ultim pretext pentru cea mai înverşunată persecuţie a ovreilor.

Revoltaţi pentru răul tratament, la care erau supuşi şi însetoşaţi şi ei de libertate ovreii se inşiruiră cu fanatizmul, propriu rasei lor, în rândul numeroaselor organizaţii revoluţionare, cari luară fiinţă mai ales în jumătatea a 2-a a secolului al XIX-lea.

Puterea centrală, drept răspuns la această acţiune, interveni, pentru a da forme legale persecuţiei şi oprimărilor ovreieşti.

După asasinarea ţarului Alexandru al II-lea, la care au luat parte şi revoluţionari ovrei, fiul celui ucis, înverşunatul autocrat care fu Alexandru al III-lea, luă o serie de măsuri, cari tindeau la înăbuşirea şi stârpirea elementului israelit din Rusia.

Ovreii, cari numărau acum peste 6 milioane de suflete, fură constrânşi prin ucazul dat la 1882 să trăiască escluziv în cele zece districte ale Poloniei (cam 1.200.000 suflete), iar restul (circa 4.000.000) în cele 15 gubernii ale Rusiei sud-estice.

Acest teritoriu fu numit „ţinutul ovreiesc" sau „zona de reşedinţă", pe care niciun ovrei n'o putea părăsi fără a fi supus la pedepse grele.

La sate şi între graniţele acestei zone ovreii nu se puteau aşeza. Iar când un târg oarecare devenea prea încărcat cu

mozaici, guvernatorul avea dreptul ca printr'o simplă ordonanță să transforme târgul în sat și să evacueze pe izraeliți din el. Ucazul dela 1888 silea pe ovrei să se întoarcă în târgurile, pe cari le locuiseră la 1882. Cazacii, însărcinați cu executarea acestei porunci imperiale, ridicau fără cruțare și aruncau pe drumuri sute și mii de familii nefericite, cari pribegeau zile, săptămâni și luni prin pustiul stepelor ucrainiene în căutarea unui popas. Găsit în fine azilul în cine știe ce târg depărtat, sărac și urât, acești Ahasveri — bărbați înfășurați în caftane lungi, negre, murdare și purtând bărbi încâlcite, cu cari își învăluiau ca cu un văl de doliu sufletele în agonie, femei cu fețe palide, pline de pistrui și copii anemici — se strângeau aci, trăind o viață de chin, condamnați la mizerii cumplite, la foame perpetuă — din care cauză li-se mai zicea și „oamenii aerului" căci „trăiau din aer" — și la pătimiri sufletești și fizice fără pereche.

Nici un ovrei n'avea dreptul să cumpere sau să arendeze proprietăți la țară și nu putea să treacă dintr'un târg într'altul fără o autorizație specială.

Ei n'aveau drept electoral nici activ, nici pasiv. Nu puteau alege și nu erau eligibili în consiliile municipale (duma), chiar dacă ei erau în majoritate într'un oraș, și nici în zemstve.

Foarte puțini ovrei mai erau primiți în administrație. De asemenea erau împiedecați de a îmbrățișa profesiunile libere. In barou de pildă nu puteau fi înscriși de cât maximum 10% advocați mozaici.

La universitate și mai târziu chiar și în școlile secundare (ucazul din 1887) era întrodus *numerus clausus*. Astfel în universitățile din „teritoriul ovreiesc" nu erau primiți mai mulți de 10% tineri mozaici, 5% în universitățile din alte ținuturi și 2% la universitățile din Moscova și Petersburg. Școlile confesionale ovreiești fură închise, iar copii ovreilor înscriși în școlile creștine erau trecuți în registre ca ortodocși.

Izraeliții mai erau obligați să plătească și anume biruri speciale. Astfel trebuiau să plătească taxe pentru luminile sabbatului, pentru pasările tăiate după ritul mozaic, pentru caftan (5 ruble), un plus de taxe pentru moșteniri, pentru produsele muncii lor etc.

Duminecile și sărbătorile creștine trebuiau ținute de ovrei, tot așa cum își țineau și sărbătorile lor. Ovreiul sau ovreica, care primea botezul avea dreptul să divorțeze de soția sau soțul rămas mozaic.

Botezarea copiilor ovrei se făcea adeseori chiar împotriva voinții părinților.

Pogromurile se țineau lanț. Ele se nășteau din diverse motive: religioase, sociale, politice. Se desfășurau însă subt ochiul binevoitor al autorităților și jertfele se multiplicau la îndemnul însuș al acestor autorități.

Urmăriți, chinuiți, bătuți și asasinați, ovreii se hotărăsc dela o vreme să părăsească Rusia. Emigrarea lor e ajutată de un comitet având sediul la Londra și președinte pe bancherul Rotchild.

Mai târziu (1895) ei se constituesc într'un partid numit *Bund*, care devine una din cele mai puternice organizațiuni politice în Rusia. Acest partid reclamă ca și celelalte partide alogene drepturi politice, sociale, religioase și libertăți individuale și cetățenești pe seama celor ce-l compun, precum și înlăturarea „liniei de ficsare pe loc".

La congresul revoluționar, ținut la Paris în 1904 de către delegații popoarelor alogene din Rusia, iau parte și delegații Bundului, cari își unesc sforțările cu acelea ale Polonezilor, Letonilor, Finlandezilor, Georgienilor, Armenilor etc. pentru dobândirea libertăților publice pe seama tuturor naționalităților și confesiunilor din imperiul rus.

In revoluția din 1905 ovreii se mișcă și ei. Unul din președinții primului Soviet al deputaților lucrătorilor, — Troțki — era de sânge ovreiesc.

Dar înfrângerea revoluției se sparge mai ales în capul lor. Toată lumea, și cei de sus și cei de jos, se răzbună pe ei.

„Bei Jidov!" (Ucide pe ovrei!) răsună în lungul și latul Rusiei autocrate ca un sinistru ecou al îndemnului, ce pornește înviforat din măruntaiele unor suflete, ce urăsc cu pasiune un popor și o religie.

In prima Dumă ovreii, cari aduc cu ei capitolul unor suferințe de veacuri, tributul de sânge, dat din belșug pentru do-

bândirea unor drepturi, de cari avea să se împărtăşească întreg poporul rus, şi prestigiul, rezultat din participarea lor la luptele pentru doborârea autocrației, precum şi proectul de expropriere, redactat de deputatul izraelit Herzenstein, reuşesc să se impună şi să exerciteze o puternică influință asupra tuturor chestiunilor în desbatere.

In Dumele următoare ovreii n'au mai putut să-şi afirme revendicările obicinuite. Influința lor deasemenea a scăzut mult. In schimb ei sprijineau toate partidele de stânga şi mai ales puternica grupare a Cadeților, partidele social-democrate şi social-revoluționare şi toate organizațiile muncitoreşti. Alături de căpeteniile, cari puneau la cale şi alimentau mişcările şi grevele muncitoreşti, erau totdeauna şi revoluționari ovrei.

Ultimul lor calvar a fost acela din războiul mondial. Faimoasa „evacuare forțată“ a ovreilor din provinciile „amenințate“ în timpul retragerei armatelor ruseşti, în 1915, va rămânea pentru poporul izraelit din Rusia, ca şi pentru popoarele alogene din acele provincii, un capitol de sângeroasă amintire.

După revoluția politică din Februarie 1917, determinată în parte şi de ei, ovreii se înalță din nou pe primul plan al marei bătălii sociale, la care se angaja Rusia şi pun în această bătălie toată îndârjirea, toată ura lor împotriva vechilor aşezări şi tot fanatismul mozaic, înfățişat cu atâta vigoare de Ernest Renan, pentru a dărâma ce-a fost şi pentru a face ca să nu mai revină niciodată țarul, subt care au pătimit atâta.

Iată pentru ce ei, deşi reintrați în vechile lor libertăți, deşi subt Kerensky se bucurau de aceleaşi drepturi ca şi cetățenii ruşi şi deşi cultul lor nu mai e prigonit de nimeni, rămân totuşi membri ai organizațiilor estremiste şi ai partidului comunist de subt conducerea lui Lenin. Aci puteau ei să-şi realizeze mai bine idealul lor. Ideal nu numai de o completă desrobire a ovreilor din Rusia, ci şi de regăsire, de reunire cu frații lor de aceiaş rasă din alte țări.

In guvernul comisarilor poporului şi în organizmele de conducere sovietică revoluționarii ovrei se înfățişează într'un număr impunător. Troțky-Braunstein, Kamenev-Rosenfeld, Zinoviev-Apfelbaum, Ioffe, Steinberg, Suchanis-Himmer, Zalkind (se-

cretarul general la Externe), Steklov-Nahamkis (directorul ziarului oficial sovietic „Izvestia“), Gorev-Goldman și alții sunt toți ovrei, unii, e adevărat, convertiți la creștinism, ca Troțki, Kamenev, Ioffe, dar rămași tot așa de mozaici ca și tovarășii lor.

In organizațiile provinciale sovietice sunt la fel de numeroși „intelectualii“ izraeliți, cari îndeplinesc în mod obicinuit roluri de conducere, de îndemn și acțiune.

In așa de multele comitete militare, de locuințe, de bănci, în comisiile extraordinare, în tribunalele revoluționare de asemeni nu lipsesc niciodată „inteligheanții“ ovrei.

Presa e și ea în bună parte în mâna revoluționarilor mozaici.

Noua lume face în adevăr impresia că ar fi condusă și îndrumată de ovrei. Și aceasta pentru motivul că ei sau mai bine „intelectualii“ lor mobili și fanatici, cum sunt, isteți și neobosiți s'au angajat cu tot avântul în noua mișcare.

Martori oculari ai dărâmării de azi, ai prăbușirii celor ce au fost ș'ai încercărilor de alte „alcătuiri“ noi distingem trecând ca un fir roșu dealungul acestei „opere“ inițiativa și acțiunea iudaică, care urmărește mai mult decât o corectare, mai mult decât o nivelare, mai mult chiar decât o dreptate socială, pe care n'o pot înțelege turmele ignorante, ea râvnește ceiace visează toți pasionații, toți ambițioșii, toți fanaticii: o stăpânire, o dominație, o dictatură.

Nu e deci de mirat, dacă atâta lume socotește acțiunea bolșevică, mai ales acum la începuturile ei, când mai toți cărturarii ruși se țin la distanță și sunt ostili bolșevicilor, ca o acțiune ovreiască și dacă consideră lozinca dictaturei proletare ca o mascare a altei dictaturi: dictatura iudaică.

Râvna ovreilor din guvernul comisarilor de a încheia cu orice preț pacea cu Puterile centrale, unde sunt atâția ovrei cu ambiții și năzuinți identice, e socotită asemenea ca o dovadă a tainicului scop, pe care-l urmăresc revoluționarii ovrei.

Noi însă, cari suntem martorii răsturnărilor bolșevice, nu putem considera poporul ovreiesc, în ansamblul lui, sărac și dornic și el ca și poporul rus numai de dreptate și libertate, ca urmărind scopuri pentru cari luptă „intelectualii“ și semi-

docţii ovrei bolşevici şi socotim ridicol să-i atribuim idei sau ambiţii de „dominaţie universală“, ca acelea, pe cari le pot nutri câteva capete desechilibrate.

Care va fi viitorul ovreilor în Rusia, după ce furtuna de azi se va potoli, ori după ce destinul va relua construirea edificiului astăzi în ruine, vom vedea. Cunoscători ai sufletului rusesc noi socotim că pornirile lui de reacţiune încă n'au murit, ele au adormit numai. Cine ştie dacă adâncurile acestui suflet pentru aceleaşi motive din trecut sau pentru altele noui nu vor mai svârli şi în viitor scânteile pogromurilor, contrar tuturor aşteptărilor lumii civilizate!...

oooooooooooo

Autodeterminarea.

Iată cuvântul magic, care frământă de luni de zile sufletul atâtor nații, dornice de libertate. El a fost aruncat în clocotul războiului mondial de către președintele Statelor Unite. El a fost fluturat de către Kerensky, dictatorul de până eri al Rusiei revoluționare. In lozinca lui: „Pace fără anexii și fără contribuții“ vibra puterea acestui cuvânt. Congresul din Iunie 1917 al sovietelor a adoptat acest nou crez al popoarelor cu entuziasm. Iar congresul al II-lea, ținut în zilele când bolșevicii smulgeau guvernului provizoriu puterea, a repetat ș'a făgăduit tuturor popoarelor alogene acest drept firesc.

In executarea acestei hotărâri a congresului, comisarii publică la 3/16 Noemvrie 1917 următorul decret:

„Declarațiunea privind drepturile popoarelor din Rusia.

Revoluția din Octomvrie a lucrătorilor și țăranilor a început sub steagul comun al libertății.

Țăranii sunt eliberați de sub jugul marilor proprietari.

Astăzi pământul cultivabil nu mai e proprietate privată, ea e suprimată.

Lucrătorii sunt emancipați de subt arbitrarul capitaliștilor, căci deacum un control muncitoresc va fi introdus în uzine și fabrici.

Nu mai rămân decât popoarele Rusiei, cari au suferit și suferă robie. Ele trebuesc asemenea eliberate fără întârziere.

In vremea țarismului popoarele Rusiei erau asmuțate unele împotriva celorlalte. Rezultatele acestei politici sunt cunoscute: masacre și pogromuri deoparte și sclăvia popoarelor de altă parte.

Nu mai poate fi întoarcere spre o astfel de politică rușinoasă. Astăzi ea trebuește înlocuită printr'o politică de inițiativă și de unire benevolă a popoarelor din Rusia.

După revoluția din Februarie când puterea trecu în mânile cadeților burghezi, politica de asmuțare fu înlocuită printr'o politică de neîncredere față de popoarele din Rusia, politică de șicană și provocațiune, acoperită cu lozinci de „libertate“ și „egalitate“. Rezultatele acestei politici sunt cunoscute: antagonismul dintre naționalități s'a accentuat.

Acestei politici de minciună, de șicană și provocațiune trebuie să i-se pună în sfârșit capăt. Ea trebuește înlocuită printr'o politică clară și cinstită, care va duce la desăvârșirea unei încrederi complete între popoarele Rusiei.

Numai grație acestei încrederi se va putea realiza unirea cinstită și solidă a naționalităților din Rusia.

Și numai o astfel de unire va putea închega pe muncitorii și țăranii din Rusia într'o forță revoluționară în stare de a se apăra împotriva oricărei lovituri ce ar veni din partea burgheziei imperialiste și anexioniste.

Plecând dela acest principiu primul congres al sovietelor în luna Iunie a acestui an a proclamat dreptul popoarelor din Rusia de a dispune de soartea lor (autodeterminanea — samoopredelenie).

Al doilea congres al sovietelor din luna Octomvrie a afirmat și mai precis acest drept.

In executarea voinței sovietelor, consiliul comisarilor poporului a hotărât să se conducă în chestiunea naționalităților de următoarele principii:

1. Egalitatea și suveranitatea popoarelor din Rusia.

2. Dreptul popoarelor din această țară de a dispune de soarta lor chiar până la separarea de către Rusia și constituirea lor în state independente.

3. Suprimarea tuturor privilegiilor sau îngrădirilor naționale și religioase.

4. Libera desvoltare a minorităților naționale și grupărilor etnice locuind pe pământul Rusiei.

In numele republicei ruse, comisarul poporului pentru naționalități. Iosif Jugasli-Stalin.

Președintele consil. comis. poporului: *V. Ulianov-Lenin*“.

Cum vor aplica comisarii această lege *fundamentală* a republicei sovietice ruse, se va vedea mai târziu. Până atunci constatăm că Polonezii, Ucrainienii, Finlandezii, Letonii, Lituanienii, Basarabenii, Caucazienii, diversele popoare alogene din Rusia aziatică, Siberiacii şi chiar Ruşii Albi agită mai mult decât o autonomie, ei urmăresc desfacerea de către Rusia şi constituirea provinciilor, pe cari le locuesc, în state indepenpente, unele tinzând să cuprindă în hotarele din nou trase întreg patrimoniul dinainte de anexarea lor la fostul imperiu rus.

Că lupta va fi foarte grea, e în afară de orice îndoială. Căci bolşevicii, cari i-au dat Rusiei titlul semnificativ de *Republica democratică federativă a sovietelor*, nu uşor vor consimţi ca ţările, cari încă fac parte din Rusia, să ajungă subt „stăpâniri burgheze", ci dimpotrivă vor lupta ca ele să rămână în graniţele marei republici federative pentru a avea toate un singur stăpân: dictatura proletară, întruchipată astăzi în persoana lui Lenin, ţarul roşu, succesorul ţarului alb de până eri. Altădată a sfărâmat independenţa acestor state ş'a determinat anexarea lor la Rusia ideia naţională, orgoliul, vanitatea, setea de cucerire şi de stăpânire a unui împărat. Astăzi va împiedeca eliberarea lor ideia socială, concepţia marxistă ş'aceiaş vanitate şi râvnă de cucerire a dictaturei, care de o lună se numeşte proletară sau roşie. Centralizmul ţarist de odinioară va fi înlocuit cu centralizmul proletar. Ambele fiind la fel, nici-o deosebire nu va exista între ele.

... Şi astfel „Declaraţia drepturilor popoarelor din Rusia" se va înşira şi ea printre celelalte legende ale revoluţiei bolşevice, dacă între timp fermitatea popoarelor interesate şi biruinţa aliaţilor nu vor preîntâmpina gândurile viclene ale comisarilor realizând ceiace aceştia consideră în intimitatea lor o simplă potemkiniadă, proprie pentru a orbi pe cei naivi şi ignoranţi.

CAPITOLUL IX.

Noemvrie—Decemvrie 1917.

Armistițiul.

—▬—

Sondarea aliaților. Solii armistițiului. IMPOTRIVIRI ARMATE ȘI — VERBALE. Starea de asediu în ținuturile „contrarevoluționare". Intâia sesiune a Constituantei. Monopolul anunțurilor. Promulgarea legilor.

Comisarii urmărind mereu ideia păcii universale, căci ei își dau seama că numai aceasta îi poate consolida la putere, fac toate sforțările pentru a da forme de realitate unei iluzii sau mai bine pentru a servi Puterile Centrale, față de cari se pare că și-au luat anume angajamente.

Trоțki-Braunstein, comisarul dela Externe, succesorul faimosului socialist rus și spion al Germaniei *Helfand-Parvus* în scaunul prezidențial al primului soviet muncitoresc din 1905, stăruie într'o tumultuoasă activitate în vederea realizării acelei „păci universale", din care azi numai Germania poate profita și care pentru popoarele, dornice de libertate, înseamnă pur și simplu robirea lor pentru totdeauna.

Sondarea aliaților.

Cu o îndrăzneală, proprie semitului, Troțki adresează reprezentanților Antantei la Petrograd, deși nimeni nu i-a recunoscut până acum calitatea de ministru al Rusiei, următoarea scrisoare:

„Prin prezenta am onoare a vă informa domnule Ambasador că Congresul panrus al Sovietelor a numit în şedinţa sa dela 26 Octomvrie — 8 Noemvrie un nou guvern al Republicei ruse: *Consiliul comisarilor poporului.* Preşedintele acestui nou guvern este Vladimir Ilici Lenin, iar direcţia Afacerilor streine mi-s'a încredinţat mie în calitate de comisar al Externelor.

Atrăgând atenţiunea d-voastră asupra textului propunerii de încheiere a unui armistiţiu şi păci democratice fără anexii şi contribuţii şi cu respectarea dreptului fiecărui popor de a dispune liber de soarta sa, propunere, aprobată de Congresul panrus al sovietelor, am onoarea a vă ruga să consideraţi această hotărâre ca o propunere de înfăptuire imediată a unui armistiţiu pe toate fronturile şi ca un început de tratative în vederea definitivării păcii.

.... Primiţi domnule Ambasador asigurarea profundei stime, pe care guvernul sovietelor o are pentru poporul francez, care nu poate să nu vrea pacea, tot aşa precum o vreau şi celelalte popoare, epuizate şi revoltate de această măcelărire umană fără exemplu“....

La această invitaţie, care frizează cinizmul cel mai vulgar, nu răspunde nimeni dintre reprezentanţii aliaţilor. Numai ministrul Spaniei, care asistă impasibilă la focul care mistue lumea, crede că dacă ţara lui poate sta de vorbă cu împăratul Prusiei, diriguitorul masacrului universal, poate şi el ca reprezentant al castelelor din Spania să răspundă unui comisar...

Solii armistiţiului.

Trăgănarea însă nu mai putea fi împinsă la infinit. Comandamentul german voia să ştie, dacă comisarii vor sau nu să încheie pacea. Incetările de ostilităţi, obţinute de singuraticele unităţi de pe front, nu mai puteau fi prelungite. Armatele germane se pregăteau de înaintare şi ameninţau Petrogradul.

Pe de altă parte lozinca păcii democratice şi universale se topea în neant ca o beşică de săpun. Vulgara scamatorie nu prindea consistenţă. Armatele aliate nu se lăsau impresionate de tiradele bolşevice. Şi astfel Troţki şi soţii se vedeau

nevoiţi să rămână la realitate, oricât de dureroasă ar fi fost aceasta pentru ei şi să încheie singura pace, care era posibilă, pacea frontului rus sau mai lămurit: capitularea Rusiei în faţa imperializmului prusac.

La 20 Noemvrie —2 Decemvrie o delegaţie oficială, numită de guvernul comisarilor şi având în frunte pe vechiul comunist *Joffe* şi *Kamenev* ca substitut al acestuia şi pe un muncitor, un soldat şi un marinar ca membri, a plecat la *Brest-Litovsk* pentru a discuta şi încheia cu comandamentul german armistiţiul oficial sau mai bine pentru a ratifica încetările de ostilităţi, încheiate până atunci de unităţile ruse, la îndemnul comisarilor şi al praporscicului Krylenko, generalisimul armatelor ruseşti.

Odată cu plecarea acestei delegaţii şi pe când ea străbătea pământul rus, invadat de soldaţii Kaiserului, Lenin şi Troţki mai făceau o ultimă şi supremă sforţare în vederea provocării acelei miraculoase „revoluţii" mondiale, din care trebuia să rodească fericitoarea pace democratică şi universală. Ei redactau şi lansau prin agenţii lor un apel, adresat soldaţilor germani, prin care aceştia erau somaţi în numele „tovărăşiei" socialiste ca să sprijinească năzuinţele comisarilor şi în unire cu Karol Liebknecht să determine încheierea unei păci democratice.

Apelul fireşte s'a oprit în tranşeiele ruseşti, căci nici una din sentinelele germane n'a îngăduit ca el să ajungă în mâinile ostaşilor lui Hindenburg.

Delegaţia bolşevică ajunsă la Brest-Litovsk prezentă comandamentului german, generalul Hofman, condiţiile armistiţiului, formulate de guvernul comisarilor şi cari se rezumau la aceste două puncte esenţiale:

1. Evacuarea insulelor din golful Riga de către nemţi.
2. Comandamentul german să se oblige că pe tot timpul duratei armistiţiului nu va transporta trupe de pe frontul oriental pe frontul apusean.

Aceste propuneri provoacă însă, cum era şi de aşteptat, indignare în sânul comandamentului german. Generalul Hofman mândru şi îndrăzneţ aduce la realitate delegaţia sovietică. El îi reaminteşte acesteia că numai învingătorii pot pune astfel de condiţii.

Delegaţii comisarilor încearcă să discute, dar după ce li-se arată că generalii germani nu înţeleg să discute politică şi să facă teorii socialiste, bolşevicii consimt să semneze un armistiţiu provizoriu, care avea să dureze numai zece zile, până la 3/16 Decemvrie inclusiv.

La acest termin delegaţia sovietică se prezintă din nou la Brest-Litovsk.

Deastădată comandamentul german, spre uimirea celor naivi, declară că acceptă propunerea a doua a delegaţiei sovietice cu adausul însă „că vor fi deplasate de pe frontul oriental numai acele trupe, a căror transportare *a fost ordonată* înainte de semnarea armistiţiului".

Deşi acest adaus anula aproape întreagă propunerea bolşevică, totuşi Ioffe şi soţii l-au primit şi astfel armistiţiul a fost semnat şi începerea tratativelor în vederea încheierii păcii definitive a fost hotărâtă.

Semnarea armistiţiului (peremir) dă prilej comisarilor şi presei sovietice să lanseze o nouă şi universală chemare către proletarii din toată lumea invitându-i la Brest-Litovsk să sărute, odată cu Ioffe, talpa cizmei prusace.

Telegrafia fără fir dela Petrograd poartă pe undele văzduhului scânteile vestitoare de biruinţă . . .

Vsem! . . . *Vsem!* . . . *Vsem!* . . . (Către toată lumea) sboară pe aripi de flacără înviforată ducând la Paris, la Londra, la Washington, la Viena, Berlin, Iaşi etc. faima păcii, râvnită de toţi.

Acceptarea propunerii a doua de către Nemţi e trâmbiţată ca un mare triumf şi ca un semn de bun augur al „păcii democratice".

Presa sovietică crede că are dreptul să exclame: „Revoluţia rusă nu trădează! Ea apără mai mult decât oricine pe soldaţii proletari ai Antantei!" . . .

Impotriviri armate şi — verbale.

— La Don, Orenburg şi în Rusia bolşevică. —

Onoarea brutal ultragiată, conştiinţa naţională a Rusiei şi revoluţia cu toate iluziile ei de dreptate socială, aşa cum a fost concepută altădată, s'au refugiat în ţinuturile Donului, Orenburgului şi Siberiei, acolo unde trăeşte un neam de oameni: Cazacii, cari au mai păstrat încă câteva frânturi din virtuţile înaintaşilor.

La Don hatmanul *Kaledin*, ajutat de *Alexeiev* şi *Kornilov* îşi alcătueşte din unităţile căzăceşti întoarse dela front şi din populaţia bărbătească deacolo, animată încă de resturi atavice de mândrie şi vitejie, un puternic corp de armată, care înaintează într'un timp până adânc înspre nordul Rusiei şi ocupând Harkovul şi Voronejul se pare că intenţionează să-şi facă drum spre Moskova.

Guvernul provizoriu, alcătuit în provincia de pe valea Donului, se pare însă că nu are nici el puterea de a înţelege situaţia. Republica Donului, reînviată prin voinţa hotărâtă a generalului Kaledin şi din care acesta se gândeşte să facă Piemontul Rusiei, încălcate de vrăşmaşi, şi batjocorită de câţiva aventurieri, nu dă până acum semne de viabilitate. Guvernul rezimat pe opinia unor generali refugiaţi aci, vrea o acţiune repede armată. Kaledin însă stăruie pentru tactica lui Kutuzov. N'are arme, n'are muniţii şi pe urmă la Don nu sunt numai cazaci şi mai ales nu numai patrioţi ci şi foarte mulţi bolşevici! Oraşele de aici, pline de muncitori, sunt infectate de microbul comunist, ca şi celelalte oraşe din Rusia. Marile întreprinderi industriale, risipite pe un sol, bogat în minereuri, sunt şi ele tot atâtea focare de proletariat roşu. Ş'apoi propaganda intensă şi stăruitoare a agenţilor sovietici, cari pledează pentru pace, pentru pământ, pentru distrugerea capitalului, pentru capturarea fabri-

cilor nu poate rămânea nici ea fără efect, când la Don, ca pretutindeni e atâta sărăcime, atâția râvnitori de trai mai bun ș'atâția doritori de pace.

In regiunile Uralilor (Orenburg) generalul *Dutov* a reușit să strângă și el o armată de cazaci, care deocamdată rezistă pe poziție și se pregătește pentru a trece mai târziu la ofensivă.

Noi aflăm că acest cazac intenționează să decreteze mobilizarea întregei populații căzăcești din gubernia Orenburg. Mulți ofițeri și cărturari trec în această gubernie și se pun subt comanda hotărâtului general pentru a combate molima, care s'a abătut asupra Rusiei.

In Siberia se svonește că s'ar fi alcătuit asemenea un puternic detașament de Cazaci, care subt șefia hatmanului *Semenov,* face sforțări pentru a înăbuși întinderea epidemiei bolșevice.

Starea de asediu în ținuturile „contrarevoluționare".

Comisarii hotărâți să-și consolideze puterea, să-și realizeze programul și mai ales deciși să încheie pacea cu Puterile Centrale iau după semnarea armistițiului cu nemții și după ce au siguranța că massele nu le vor opune nici-o rezistență, o serie de măsuri pentru combaterea „contrarevoluționarilor", cum numesc ei pe toți adversarii guvernului sovietic.

Astfel la 26 Noemvrie (st. v.) Lenin și Troțki publică următorul decret:

„1. Regiunea Donului, a Uralului, precum și acele ținuturi, unde vor apărea unități armate *contrarevoluționare* sunt puse subt stare de asediu.

2. Garnizoana locală revoluționară trebue să acționeze cu toată hotărârea contra dușmanilor poporului, fără a aștepta instrucțiile centrului.

3. Sunt oprite orice tratative cu șefii răscoalei, cari sunt declarați trădători ai revoluției și puși în afară de lege.

4. Orice cazac care se va scutura de jugul lui Kaledin, Kornilov și Dutov va fi bine primit și se va bucura de întreaga solicitudine a sovietelor..."

Odată cu aceste dispoziţii comisarii dirijează şi câteva regimente împotriva „contrarevoluţionarilor". Care va fi rezultatul acestor încăerări, se va vedea în curând. Cum însă pecinginea s'a întins cu repeziciune şi cum massele nu arată nici-o hotărâre de a se opune şi mai puţin de a lua armele în contra sovietelor, el se poate ghici de pe acum.

In contra cetelor dezordonate bolşevice se vor opune poate fii Donului, dar împotriva armatelor de agenţi, cari seamănă cu stăruinţă sămânţa anarhiei, cu greu se vor putea opune chiar şi „staniţele" (satele căzăceşti), astăzi pline de mizerie şi setoase de pace.

Intâia sesiune a Constituantei.

Intre graniţele Rusiei bolşevice e în plină şi violentă desfăşurare bătălia verbală.

Conform legii electorale, alcătuită de guvernul provizoriu, alegerile pentru Constituantă trebuiau să înceapă la 12/25 Noemvrie şi să se sfârşească până la 15/28 Noemvrie, ziua pe care era convocată Constituanta la Petrograd.

Incă înainte de alegeri presa şi agenţii bolşevici începură o vie agitaţie în contra Constituantei, deşi aceasta era socotită chiar de căpeteniile bolşevice ca supremul corp legislativ, care avea misiunea să dea Rusiei revoluţionare forma definitivă de guvernământ

Insăşi decretele comisarilor erau date subt rezerva ratificării Constituantei, ele având putere legală numai până la convocarea acesteia.

Naivi, cari credeau în alegaţiunile bolşevice, erau destui. Aceştia socoteau, subt imperiul influinţelor mistice care-i călăuzeau, că odată ce Constituanta era rezultatul sufrajului universal, direct, egal şi secret al poporului, numai ea singură putea să aibă şi îndreptăţirea de a reprezenta acest popor, orice alt corp însemnând o uzurpare a voinţii şi suveranităţii naţionale.

Dacă această Constituantă ar fi fost alcătuită numai din comunişti sau din membri în majoritate bolşevici, guvernul co-

misarilor ar fi fost de sigur încântat. Forţa şi îndreptăţirea lui de a guverna n'ar fi mai fost discutată. Dar rezultatul alegerilor nu era de loc în favoarea sovietelor. Poporul, inclusiv soldaţii de pe fronturi, au dat majorităţi partidelor antibolşevice.

In faţa acestui rezultat comisarii vestesc că ei nu vor recunoaşte Constituanta, „aleasă de burghezi" şi că toată puterea va rămânea în mânile *Congresului panrus al sovietelor*, „constituit din voinţa maselor muncitoare".

Iar ca primă măsură de împiedecare a sesiunii Constituantei, ce-şi anunţase începerea pe ziua de 28 Noemvrie, ei dau o circulară, prin care împuternicesc sovietele districtuale să retragă mandatele deputaţilor, „cari nu mai prezentau voinţa poporului".

Şi tot atunci ei arestară pe membrii *Comisiunei electorale*, instituite şi însărcinate de guvernul Provizoriu cu verificarea mandatelor aleşilor Constituantei.

Dar aleşii acesteia, odată în posesiunea mandatului şi încrezători în forţa, pe care li-o da conştiinţa de membri ai unui parlament, care reprezenta voinţa a peste o sută de milioane de suflete, se socotiră îndreptăţiţi să sfideze pumnul de uzurpatori ai Puterii, cari se rezimau cel mult pe câteva milioane de proletari, constituiţi în cele vreo 900 de soviete, şi rând pe rând ei începură a se strecura spre capitală pentru a fi de faţă la deschiderea Constituantei.

Sosirea lor în Petrograd fu prilej de o tumultuoasă însufleţire şi de manifestaţii grandioase a celor peste 200.000 de burghezi, muncitori, soldaţi şi marinari, cari unii în mod conştient, alţii în mod vag credeau în puterea mântuitoare şi aducătoare de fericire generală a de mult aşteptatei Constituante.

Conduşi de manifestanţi sub steaguri roşii, pe cari străluceau mari şi albe literele: *Toată puterea Constituantei* şi în intonarea frenetică a *Marseillezei* cei vreo 60 de deputaţi pătrund în splendidul palat al Taurizilor, fosta reşedinţă a Dumei imperiale.

Adunarea e deschisă de vechiul luptător, social-revoluţionarul *Schreider*, primarul capitalei, asistat de *Rudniev*, primarul Moskovei, şi el vechi revoluţionar şi ambii aleşi încă sub Kerensky.

In cuvântul său de deschidere primarul Petrogradului se ridică cu violență împotriva condotierilor din mănăstirea Smolny și spune că această zi — 28 Nov. (st. v.) — va fi înscrisă în istoria Rusiei ca cea mai importantă din viața poporului rus.

Adunarea însă nu e în număr. Ea nu poate deci lua hotărîri valabile. Număroși deputați n'au putut sosi, fie din cauza războiului civil, fie din cauza depărtărilor sau pentrucă au fost simplu și pur împiedecați de a veni.

Deputații prezenți aleg totuș în mod provizoriu președinte al adunării pe *Cernov*, fostul ministru al Agriculturii în guvernul Kerensky.

Comisarii însă freamătă de mânie. Ei sunt hotărâți să pună capăt Constituantei. Acuză pe deputații antibolșevici că sunt toți burghezi la fel cu cadeții, iar pe aceștia îi învinuesc că sunt în slujba „contrarevoluției" și că susțin pe Kaledin.

Lenin însărcinează pe ovreiul *Urițki* președintele „Comisiei Extraordinare de combatere a contrarevoluției" să supravegheze activitatea deputaților constituționaliști și să ia toate măsurile pentru împiedecarea acțiunii Constituantei.

A doua zi deputații sunt molestați și nu sunt lăsați să între în palatul Taurizilor decât aceia cari prezintă un bilet roșu, semnat de Urițki.

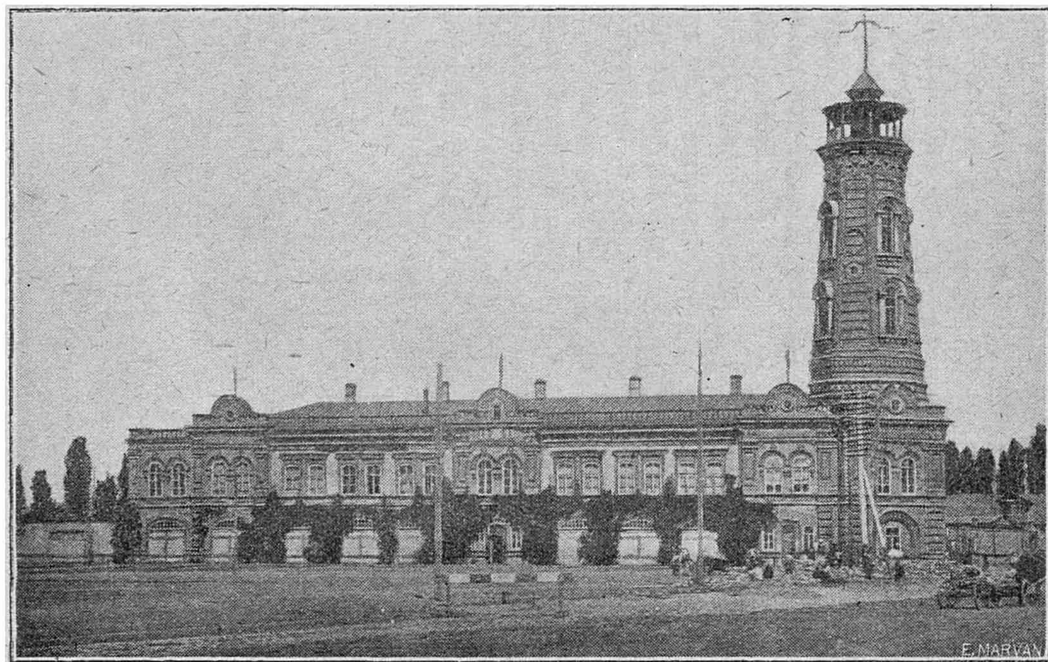
Număroși deputați cadeți, printre cari Kokoșkin, Șingarev, Kutler, foști miniștri în guvernul Provizoriu, prințul Dolgorukov, faimoasa contesă Panin, cunoscută în toată Rusia pentru faptele ei filantropice și alții sunt arestați.

Schreider, primarul capitalei, e și el arestat de aceiași agenți ai lui Lenin, cari cu câteva zile înainte invadaseră și disolvaseră cu forța Duma municipală a Petrogradului.

Cernov și ceilalți sunt amenințați și ei cu arestarea.

La 30 Noemvrie Consiliul comisarilor printr'un decret declară pe cadeți „dușmani ai poporului" și dispune arestarea tuturor șefilor sau mai bine a tuturor deputaților cadeți.

In acelaș timp Lenin repeta circulara către toate sovietele locale cerând acestora să revoace pe deputații, „cari nu reprezintă voința poporului" și să-i înlocuiască cu oameni, „cari sunt în spiritul și ideile claselor muncitoare".

INSTITUT DE CULTURĂ.

Cine cunoaşte structura acestor soviete şi oamenii cari le compun şi mai ales pe fanaticii indigeni şi alogeni, cari le conduc, ştiu că circulara comisarilor înseamnă simplu şi pur înlocuirea deputaţilor aleşi cu deputaţi bolşevici numiţi.

•

Iată cum înţelegeau comisarii să aplice, acum când se găseau la putere, democraţia, pe care altădată o stropeau cu lacrimi sentimentale şi pentru care îşi ofereau capetele la mezat!

Dar Lenin şi tovarăşii nu se opriră numai aci.

Ei nu se puteau supune surprizelor şi de aceia Constituanta trebuia rispită.

Membrii Comisiei electorale fură împiedecaţi de a se mai aduna în palatul Taurizilor.

Şi subt pretext că aleşii Constituantei nu s'au prezentat în număr, comisarii ficsează convocarea ei pe ziua de 5/18 Ianuarie 1918, oprind pe deputaţii aflători în capitală de a mai ţine şedinţă în localul Dumei.

Până atunci Lenin speră, probabil, să aibă o Constituantă roşie, alcătuită din 400 de membri bolşevici.

Aşa se sfârşi întâia încercare de întrunire a Constituantei (ucireditelnoe sobranie), nădejdea tuturor Ruşilor...

Monopolul anunţurilor.

Inăbuşirea presei burgheze şi antibolşevice, a fost, după cum am văzut, încă una din mijloacele utilizate de „democraţia integrală“ bolşevică pentru înfrângerea „bătăliei verbale“, angajate de partidele adverse.

Această înăbuşire nu putea deveni însă efectivă decât lovind în situaţia materială a ziarelor ostile comisarilor.

Urmărind acest scop comisarii redactară şi publicară la 20 Noemvrie 1917 următorul *Decret asupra Monopolului Anunţurilor:*

„Imprimarea anunţurilor în ziare, cărţi şi afişarea lor în chioşcuri, birouri şi alte instituţii se declară monopol de stat.

Anunţurile nu vor putea fi publicate, în Petrograd, decât în organele de publicitate ale guvernului provizoriu muncitoresc

și țărănesc, iar în provincie în presa sovietelor locale ale deputaților lucrătorilor și soldaților.

Proprietarii jurnalelor, ai birourilor de inserare a anunțurilor, tot așa angajații tuturor întreprinderilor de soiul acesta sunt obligați să rămână la postul lor până la predarea întreprinderii în mâinile delegaților guvernului sau ai sovietelor îndreptățite.

... Persoanele, cari se vor fi făcut vinovate de încălcarea acestor dispoziții, vor fi traduse în fața judecății și pedepsite cu închisoare până la 3 anĭ și avutul lor va fi confiscat.

Inserarea anunțurilor cu plată, ca bilanțuri și reclame în publicațiuni particulare sau în orice altă formă deghizată, se va pedepsi ca mai sus.

Casele de publicitate pot fi confiscate în caz de necesitate de către guvern contra unei indemnizații.

Toate casele, birourile și în general întreprinderile, cari se ocupă cu inserarea anunțurilor cu plată sunt obligate să anunțe fără întârziere sovietele locale ale deputaților lucrătorilor și soldaților și de a remite imediat anunțurile sub urmarea pedepselor de mai sus".

Acest decret înseamnă, după cum rezultă din textul lui, nu numai un monopol al anunțurilor, dar și un monopol al presei. Alături de baionetă, bolșevicii vor să aibă în mâna lor și arma tiparului.

Promulgarea legilor.

Că guvernul comisarilor însuș acordă putere de lege *provizorie* decretelor sale și numai până la convocarea Constituantei se vede din următorul:

Decret asupra promulgării legilor, redactat și publicat în Noemvrie 1917 și care conține aceste dispoziții:

„*Până la întrunirea Constituantei,* elaborarea și promulgarea legilor se va face în conformitate cu prezentul decret.

Orice proect va fi supus guvernului spre examinare de către comisariatul competent, purtând semnătura comisarului poporului sau prin biroul creiat de guvern pentru redactarea proectelor de legi subt semnătura directorului departamentului.

După aprobarea dată de guvern, proectul primind redactarea definitivă este semnat în numele Republicei ruse de preşedintele Consiliului comisarilor poporului sau în locul lui şi pentru el de comisarul poporului, care a prezentat proectul. Şi în urmă el va fi adus la cunoştinţa publică.

Fiecare proect de lege va întra în vigoare în ziua când va apare în „Gazeta guvernului muncitorilor şi ţăranilor" (Gazeta rabociavo i krestianskavo pravitielstva).

Guvernul poate ficsa însă şi o altă dată pentru intrarea în vigoare a unei legi. Această dată poate fi anunţată şi telegrafic. In acest caz legea intră în vigoare din momentul când telegrama a fost publicată în fiecare localitate.

Publicarea legilor prin Senat este abrogată. Departamentul proectelor de legi de pe lângă consiliul comisarilor va edita o colecţie de legi şi ordonanţe.

Comitetul central executiv al sovietelor deputaţilor lucrătorilor, soldaţilor şi ţăranilor are oricând dreptul de a suspenda, modifica şi anula orice decret al guvernului".

CAPITOLUL X.

Decemvrie 1917.

Iarăş pe drumuri.

— ▬ —

Saratovul subt stăpânire bolşevică. Imnul flămânzilor. Eşi burjuiule. Sovietul e stăpân şi în Samara.

O telegramă venită dela şeful misiunei noastre mă invită de urgenţă la Saratov.

Chipul ţării mele, imaginea pământului însângerat al patriei mă chiamă stăruitoare, definitiv!

A sosit ceasul mântuirii. Vom pleca din acest iad, în care nu avem pentru ce muri şi ne vom duce acolo unde suferinţa ne va fi mai uşoară, căci ea e împărtăşită de milioane de fraţi şi unde credinţa ne va fi mai tare, căci hotărîrea de jertfă a tuturora va deslega mai degrabă destinul.

•

In trenul, care vine dinspre Siberia se abate aceiaş avalanşe obişnuită de călători. Uşile vagoanelor troznesc din ţâţâni, ferestrele cad în ţăndări şi prin golurile negre, larg deschise, se rostogolesc în acest miez de noapte sute de trupuri nătăvăloase.

Cu sforţări supraumane ne facem şi noi loc — scriitorul acestor rânduri şi credinciosul său soldat G. P. — în enorma

cetate ambulantă, care e trenul rusesc. Suntem poate singurii pasageri cu bilete, căci „tovarăşii" sunt scutiţi de plată de când căile ferate sunt administrate de sindicatele „dorojnicilor" (impiegaţii dela căile ferate).

Dupăce pasagerii se aşează, unde pot, şi trenul îşi ia drumul adâncindu-se în negura stepelor ruseşti, grupurile cari nu pot să adoarmă ţin . . . mitinguri. Din culoarul semiluminat, în care ne strâmtorăm ca într'o cutie de sardele ascultăm şi noi... discursurile. „Tovarăşii" aprobă „peremirul" (armistiţiul) şi reclamă sgomotoşi pacea. Ei condamnă în acelaş timp Constituanta şi sunt pentru dizolvarea definitivă a acesteia ca fiind o instituţie „contrarevoluţionară". Un glas răguşit, care se desprinde de subt lumina palidă a unei lămpi de gaz în agonie, strigă că în Constituantă sunt numai cadeţi, „cari trebuesc ucişi" (streliaty nada vseh!), fiind toţi în slujba lui Dutov şi Kaledin.

Printre ascultătorii acestor „discursuri" sunt însă şi oameni cari nu le aprobă. Ei sunt victimile vremilor de azi şi moştenitorii ordinei de până eri, sunt burghezi cari au totul de pierdut şi cari izgoniţi din comodele lor gospodării sunt sortiţi să populeze azilurile mizeriei de mâine. Tăcuţi ei se adâncesc în massa călătorilor măsurând îngânduraţi proporţiile tragediei, ai cărei eroi involuntari au devenit.

•

La *Penza*, după 24 de ceasuri de drum şi de veghe în picioare, trecem în alt tren, în care avem norocul să ne găsim şi noi un loc şi să ne odihnim ochii înroşiţi de oboseală.

In gară e un continuu vuet de trenuri şi de glasuri de oameni. „Tovarăşii" se întorc dela front. Ei sunt în plină demobilizare. Şi pretutindeni îi întâmpină şi aclamă comitetele revoluţionare şi gărzile roşii, cari au pus stăpânire aproape pe toate oraşele.

Bolşevicii ne urmăresc cu priviri încruntate. Ochii lor de cruciaţi ai răzbunării se înfig asupra nasturilor de pe uniformele noastre şi în scăpărările, cari reflectează sângele de pe fronturi continuă să pâlpâe focul, în care atâţia nevinovaţi ş'au găsit sfârşitul. Dar o înjurătură, care se rostogoleşte printre tre-

muratul unor buze cărnoase, birue pe o clipă furia. „Tovarăşii" trec mai departe şi noi rămânem intacţi.

La Rtişevo trebue să schimbăm din nou trenul. Dar de aci suntem condamnaţi să facem restul drumului, într'un ger cumplit de 25' şi în bătaia doborâtoare a unui crivăţ nemilos, pe platforma unui tren militar. „Vânătorii", adăpostiţi în vagoanele încălzite, refuză să ne primească şi pe noi şi zăvoresc furioşi uşile când dau cu ochii de uniformele noastre.

Morţi de oboseală şi înţepeniţi de frig descindem în sfârşit în amurgul zilei de 6 19 Decemvrie, după un drum de 48 de ore, în sgomotul infernal din uriaşa gară a Saratovului.

Peronul, intrările şi eşirile din gară sunt păzite şi supravegheate de gărzile roşii. Saratovul e subt stăpânire bolşevică. Pe drumul dela gară spre centrul oraşului se ridică la toate răspântiile scăpărând prin ceaţa, care învălue frumosul oraş de pe Volga, baionetele „crasnocvardeiţilor" (gardiştilor roşii), gata parcă de a se îndrepta în orice clipă asupra „burjuilor contrarevoluţionari".

Un *izvoscic* (birjar) ne conduce la hotelul *Tiumin*, unde îşi are domiciliul camaradul nostru, voluntarul Lt. Gavrilă Bogdan, unul din membrii comisiei de concentrare a voluntarilor de pe Volga.

Intâlnirea cu vechiul nostru cunoscut e un prilej de o firească bucurie. De atâta vreme n'am mai stat de vorbă cu cărturari români. Fiecare ne povestim, atâta timp cât ne mai putem ţine ochii deschişi, odiseia, prin care am trecut. Prietenul B., un blând şi cuminte dascăl din Ardeal, povesteşte de drumurile lui prin *Uralskul* de dincolo de Volga, unde a văzut ţinuturi variate, a cunoscut moravuri ciudate, oameni primitivi, dar buni, porturi şi atitudini interesante şi mâhnit îşi arată părerea de rău că la izbucnirea „războiului civil" din ţinutul Saratovului a fost nevoit să-şi suspende activitatea.

Hotelul, în care ne incartiruim şi noi e un fel de „izba" (colibă) de proporţii uriaşe cu lemnul în distrămare. Camera, în care sunt instalat, e neagră de vreme, tavanul se pierde în pânze groase de paianjeni, podelele putrede joacă subt picioare, în colţuri se văd găuri de şoareci, prin ferestrele hodo-

rogite suflă vântul, mobila străluceşte de murdărie, iar patul e o mizerabilă brancardă uzată.

Şi totuş cât de bine am să dorm... Trupul omenesc suportă astăzi mai mult decât o piele de câine, el e gol de suflet, frumosul nu-l mai animează şi nici visurile de altă dată nu-l mai turbură.

Subt stăpânire bolşevică.

Saratovul este astăzi în mâna sovietelor. Bolşevicii au dat lupte grele şi îndelungate pentru cucerirea lui. *Iunkării* (elevii şcoalelor militare), ofiţerii aflători în garnizoană, tinerimea universitară, o mare parte a cărturarilor şi negustorilor le-au opus o rezistenţă înverşunată. Pe străzile principale s'au săpat tranşeie şi adversarii au stat săptămâni întregi faţă în faţă luptând cu granate de mână, cu arme şi mitraliere şi făcând uz chiar de artilerie. In cele din urmă „burjuii" au fost nevoiţi să părăsească frontul, deoarece li s'a terminat muniţia. Dar ei au continuat să se apere cu ceiace au avut. Bolşevicii n'au putut pune stăpânire pe oraş decât luptând pas de pas, asediind adeseori casele particulare, cari se transformaseră în cetăţi şi capturând stradă de stradă...

Pe urma luptătorilor bolşevici, spune prietenul nostru, avansau cete de „sansculoţi": bărbaţi, femei şi copii, provăzuţi cu dăsagi, cu coşuri şi cărucioare. Ei năvăleau în casele cucerite, îşi umpleau dăsagii cu ce găseau mai de preţ în ele şi plecau apoi mai departe.

După înăbuşirea rezistenţei burgheze bolşevicii şi-au inaugurat domnia asupra oraşului cu asasinarea în masă a Iunkărilor şi ofiţerilor, pe cari i-au putut prinde.

Cu grabă şi zel au procedat apoi la aplicarea decretelor comisarilor dela Petrograd. Au confiscat casele celor căzuţi în „războiul civil" şi ale burghezilor bogaţi constrângând pe vechii proprietari să locuiască în una sau două camere, cele mai strimte şi mai dosnice, au rechiziţionat pe seama proletarilor tot surplusul de haine găsite în proprietăţile bogătaşilor şi-au însuşit automobilele şi trăsurile publice şi le-au 'confiscat pe

cele particulare, au pus stăpânire pe sucursala băncii de stat şi pe băncile şi întreprinderile particulare declarându-le „naţionalizate".

Cei cari au avut imprudenţa să protesteze au fost declaraţi „contrarevoluţionari" şi aruncaţi în închisoare. Teroarea cea mai înverşunată s'a deslănţuit asupra oraşului. *Comisia extraordinară bolşevică* având chemarea să urmărească „contrarevoluţia" are ziua şi noaptea ochiul deschis. Garda roşie populează zilnic beciurile numeroaselor închisori cu pretinşii vrăşmaşi ai nouei administraţii. Şi în casele rămase fără stăpân se instalează fel de fel de existenţe, foste până eri clienţi ai puşcăriilor pentru crime şi delicte infamante, aventurieri, cari trăesc din speculaţiuni ordinare, farnienţi învrăşmăşiţi cu munca şi toată liota de trântori şi sanghinari, cari urăsc pe deaproapele lor numai pentrucă acesta a învăţat o şcoală sau pentrucă îmbracă o haină mai curată sau în fine pentru că poartă... o cravată.

Urmele „războiului" abia terminat se văd încă foarte bine. Unele tranşeie au rămas neastupate. Multe clădiri sunt sfredelite de gloanţe şi sfărâmate de schije. Galantarele magazinelor mai luxoase sunt distruse. Geamurile caselor din străzile în cari lupta a fost mai înverşunată sunt sparte.

Incolo oraşul, privit în ansamblul lui, şi-a păstrat aproape neatinsă înfăţişarea de altă dată. El e tot aşa de ordonat şi tot aşa de curat. Zăpada e curăţată de „burjui", cari sunt puşi la lucru cu rândul.

In amurg străzile şi trotuarele se populează cu lume de toate categoriile. Femei cu chipuri distinse, îmbrăcate în splendide blăni de samur sau astrahan îşi risipesc parfumul eleganţei lor pe largile trotuare, bogat şi feeric luminate de mari becuri electrice, în societatea cavalerilor burghezi, cari au reuşit să se sustragă magnetului *ohranei* bolşevice.

Galantarele luxoaselor magazine, cruţate de gloanţele „tovarăşilor" îşi îmbie şi astăzi, ceva poate mai restrâns, dar tot aşa de ademenitoare, bogăţia costumelor, derivând din fabricile ruseşti sau streine ca şi variaţia alimentelor proaspete şi gustoase.

Prin feerica perdea de dantelă, croşetată de mari fulgi de zăpadă, sclipind ca cristale multicolore subt potopul de lumină

al becurilor electrice, sboară aceleaşi limuzine elegante ca şi altădată. Atâta doar că în ele nu mai foşnesc rochii de mătase şi nu mai strălucesc fracuri, ci saltă ca nişte manechine înţepenite pozele grave, ridicol de grave, ale „tovarăşilor", noii stăpâni ai urbei Saratov.

Pe proaspătul covor de zăpadă moale ca mătasea se înfundă însă din când în când tălpile unor cizme mari, aspre, de iuft. Ochii celor ce se plimbă cad şi se fixează involuntar asupra acestor urme. Pupilele privitorilor se lărgesc puternic şi tremură ca subt văpaia unui fior, când magnetul lor se întâlneşte cu baionetele „crasnocvardeiţilor". Căci nimic nu e azi mai uşor decât ca de pe trotuar să treci în beciul umed al ohranei roşii.

•

Lumea, care nu se poate despărţi de ce a fost ori care urmăreşte altceva decât ce a fost în trecut, nu e capabilă de a se împăca nici decum cu ceiace este în prezent.

De aceia oamenii, cari vor o libertate pentru toţi şi nu una pentru cei din dreapta ori pentru cei din stânga, urmăresc cu o firească pasiune desfăşurarea evenimentelor din ţara Donului şi din codrii Uralilor. Guvernul provizoriu dela Novocercavsk făgădueşte libertate pentru toţi. Dutov asemenea.

Vestea despre cucerirea Ţariţinului ş'a Harkovului de către cazacii liberatori este primită de aceşti oameni cu o adevărată esplozie de entuziasm. Inaripata lor fantezie vede deja oştile lui Kaledin înaintând spre Saratov şi susţine că *sotniile* lui Dutov au intrat în Samara ...

Crăciunul nemţesc înseamnă nu numai pentru număroşii burghezi nemţi de aci un prilej de bucurie, dar şi pentru burghezii pravoslavnici. Toţi nădăjduesc într'o schimbare spre mai bine.

Noi nu mai sperăm nimic, căci nu mai credem în nimic. Rusia anarhică, Rusia fără armată e scoasă din rândul cruciaţilor dreptăţii.

•

Spre marea noastră amărăciune, noi trebue să mai rămânem în lumea deaci. Numai şeful misiunei e chemat în ţară.

Camaradul B. va continua să rămână în Saratov, iar cel ce scrie aceste rânduri are ordin să se înapoieze cu soldatul G. P. în Samara. Undeva, departe, se crede probabil că se mai poate face ceva în Rusia. Noi cei de aci zadarnic argumentăm că lagărele sunt goale, că prizonierii ardeleni şi bănăţeni sunt risipiţi şi că nu le mai putem da de căpătâi, că nimeni în Rusia nu mai vrea război şi că America, Japonia, Franţa şi Anglia sunt însăşi neputincioase să reînvie frontul din Rusia...

Dar peste toate calculele şi raţionamentele se înalţă aşa de adeseori fatalitatea. Ne vom supune şi noi ei şi vom aştepta ca din misterele, pe cari le închide cu atâta grije, să se desluşească cât mai degrabă neprevăzutul.

Imnul flămânzilor.

In după amiaza zilei de 15/28 Decemvrie încercăm să ne îmbarcăm în trenul, care pleacă spre Penza. Incercarea ni e zadarnică. Garnitura geme de lume. Insăş acoperişele vagoanelor sunt pline cu masse de drumeţi. Pe postamentul celor două vagoane din urmă se îndeasă asemenea grămezi de oameni. Ei se acaţă desnădăjduiţi de drugii de fer, care le spânzură pe deasupra capetelor, fără să se mai gândească la primejdia, care-i poate ajunge în cale.

Pe colţul unei scări se caţără ca o căprioară urmărită şi hotărâtă să se adâncească în neant o studentă, ai cărei ochi albaştri lăcrămează de ger şi peste capul căreia se balansează cizmele grele, de iuft înăbuşitor ale câtorva „tovarăşi".

Insemnăm chipul ei, căci el reoglindează parcă însuş destinul Rusiei.

Trenul pleacă şi altul nu mai avem până mâine.

Cum însă în Rusia de azi nimic nu mai merge după o anume ordine, ci totul este determinat de capriciul clipei şi călăuzit de întâmplare, ne luăm şi noi inima în dinţi. Un „vicinal" pleacă la *Atkarsk*. Ne urcăm în el şi pornim cu câţiva alţi drumeţi în necunoscut. La Atkarsk îndrăznim să trecem într'un tren de marfă. Frânarii, grămădiţi în vagonul de lângă locomotivă, ne primesc şi pe noi şi ne fac loc în jurul unei

sobiţe, pe care flecăreşte prietinos un samovar. Toată noaptea stăm de vorbă şi bem ceai. Frânarii şi-au păstrat, spre deosebire de obicinuiţii „tovarăşi", intact sufletul naiv, blând şi bun al Rusului de altădadă şi se grăbesc să ne trateze cu belşugul de ospitalitate al acestuia.

Dimineaţa sosim la Rtişevo. E un frig de plesnesc ouăle de corb. Şi'n trenul mixt, care soseşte nu ne găsim loc decât într'o „tiopluşcă" fără foc, rece ca o casă de morţi. Din norocire vagonul se umple cu lume. Sunt peste treizeci de proletari, muncitori, cari vin de undeva şi cari nu ştiu încătrău merg.

La plecarea trenului din gară câteva glasuri fredonează melodii ruseşti ca să se încălzească ş'apoi deodată toate cele treizeci de voci se unesc ca să intoneze *Imnul flămânzilor,* balada lui *Stenko Bazin,* căpetenia cetelor de răzvrătiţi, cari acum două veacuri şi mai bine ameninţau domnia ţarilor.

„Vsio otdam nye pojaleiu
Bujnu golovu otdam...
Razdəjotsa golos vlastnâi
Po okrestnâm beregam...

(Imi dau tot fără regret
Imi dau şi capul meu buiac ..
Sună glasul lui puternic
Peste ţărmii depărtaţi...)

„Volga, Volga maty rodnaia
Volga ruskaia reka
Nye vidal'l tâ podarka
Ot donskogo kozaka...

(Volga, Volga maică dulce
Volga, Volga râu rusesc
N'ai avut tu până acuma
Parte de dar căzăcesc...)

„I ştob nye bâlo rozdora
Mejdu volnâmi liudymi,
Volga, Volga maty rodnaia
Na krasaviţu primi...

(Şi ca ceartă să nu fie
Intre solii libertăţii,

Volga, Volga maică dulce
Na, primeşte acest cadou...)

„Şto vâ ciortâ priunâli
Ei tâ Filka şut pliaşi
Brianem bratsi udaluiu
Na pomin eia duşi!...

(Nu vă întristaţi copii mei
Tu Filca drag bufon să râzi
Veseli fraţi viteji cântaţi
Eternă îi fie pomenirea!...)"

. . . .

Adineauri trupul îmi tremura de frig. Acum nu mai simt nimic. Se desprinde atâta văpaie din aceste fiinţe palide, cu ochii încălziţi de febră, încât nu mai e cu putinţă să-ţi mai regăseşti fizicul.

Aceste treizeci de glasuri par a se fi topit într'unul singur, puternic, formidabil, stăpânind nu numai acest vagon, dar toată infinita câmpie, pe care o străbatem. Sdrenţele de pe aceşti „bosiaki" par a fi dispărut; umerii galbeni, aşa de reliefaţi adineauri, ai unor feţe, spintecate de creţe adânci şi dese, nu se mai mai văd nici ei. Peste toate aceste treizeci de capete sbârlite se înalţă atotstăpânitor ceva, ce nu mai are nimic din vremelnicia materiei. E sufletul. Vibrarea celor treizeci de voci, e vibrarea lui, e manifestarea, e strigătul lui, care răsună cu tărie de aramă şi oţel. Niciodată nu voi uita acest imn al flămânzilor, în care armonia e mai desăvârşită ca oriunde, dar pe care n'ar trebui să-l mai cânte nimeni. Niciodată această scenă nu-mi va mai eşi din creier, căci imaginea mizeriei — morale şi fizice — se leagă de om cu puterea unei obsesii. Nicicând nu voi scăpa de ecoul acestui strigăt desnădăjduit, căci sufletul e al tuturora şi oricât ai vrea să te izolezi, să ignorezi, să înfrângi, n'ai puterea s'o faci. In jurul meu şi'n imaginea mea îşi vor striga mereu mizeria şi răzvrătirea aceste stranii arătări, desprinse din paginile lui Gorki, Gogol, Dostoievski, Tolstoi, Puşkin etc. Şi ca să nu le mai auzi, ar trebui să faci ca să nu mai fie flămânzi, să nu mai existe sdrenţoşi, să nu mai fie betegi. Dar ca să fie aşa, trebuie să cunoşti, să simţi mizeria, să te ardă

frigurile beteagului. Căci fără să cunoşti şi fără să simţi nu vei putea niciodată îndrepta...

Subt lutul fiecăruia şi subt poşghiţa de pământ a acestor flămânzi şi răzvrătiţi trăeşte un suflet, o gândire, o judecată. Dacă n'ar fi fost aşa, ei n'ar fi putut deveni eroii atâtor pagini celebre şi n'ar fi putut exista un Tolstoi, un Gorki şi alţi atâţia.

O adâncire, o cunoaştere a acestei lumi ar da măsura, cu ajutorul căreia s'ar putea proceda la o îndreptare, la o îndrumare spre bine. Au refuzat s'o facă însă autocraţii de eri şi nu vor putea s'o facă nici dictatorii nebuni de azi. Şi iată pentru ce în Rusia talazurile răzvrătirii şi anarhiei nu se vor aşeza niciodată.

Eşi burjuiule!

Dela un timp pasagerii din „tiopluşca" noastră se răresc. Ei se risipesc pela diverse staţii. Iar înspre seară rămânem abia vreo 5—6 inşi. Frigul începe să devină iarăş insuportabil. Sunt 29°. Câtăva vreme măsurăm în lung şi'n lat vagonul şi ne învârtim în strimtul lui ca nişte fiare în cuşcă. Incercarea rămâne însă zadarnică, nu ne mai putem încălzi. Suntem înţepeniţi deabinelea.

Dar într'o gară aflăm că în urma noastră vine un tren accelerat. Mă hotărăsc să-l aştept aci şi să continui drumul cu el. Soldatul G. P. reuşeşte însă să-şi găsească un loc într'un vagon de clasă al trenului cu care am venit şi pleacă mai departe pentru a reţine cel puţin în trenul dela Penza locuri mai convenabile.

Acceleratul nu întârzie prea mult. Urc grăbit în el şi mă reped într'un compartiment de clasa I. Dar câteva trupuri nătăvăloase, trântite pe canapelele despuiate de învelitori, se ridică înfierbântate şi-mi strigă să închid uşa. Sunt soldaţi, cari vin dela front. Incerc să-i capacitez ca să-mi dea şi mie un loc, dar ei îşi înfig ochii furioşi asupra nasturilor uniformei mele. Li arăt biletul, ei râd cu hohot, iar unul îmi trânteşte sgomotos uşa în nas strigând cu un glas răguşit, ameninţător: *Uhadi burjui i. t. m. l..* (Eşi burjuiule m. t.!..).

Fireşte că insistenţa mea nu mai are rost. Sânt nevoit să rămân în culoar, sau mai bine — în liber cu alţi „burjui". Trenul pare a fi fost însuş pe front. Ii lipsesc toate geamurile şi uşile abia se mai ţin în ţâţâni. Din eleganta catifea de pe canapele tovarăşii şi-au făcut obiele.

Era de sigur mai bine în „tiopluşcă" decât aci, dar se vede că nu ne este dat să scăpăm din cleştele fatalităţii aşa de curând.

Mâhnit şi revoltat de barbaria tovarăşilor mă întreb, adâncindu-mi ochii în infinitul câmpului de zăpadă, ce am eu ca să pot fi calificat „burjui" şi tratat cu sălbătăcie de soldaţii tolăniţi pe canapelele din compartimentul dela spatele mele? Intrucât ei sunt „proletari" şi eu „burjui"? Cu cât suferă dânşii mai mult decât mine? Care dintre noi o fi având mai multe bucurii ori întristări în viaţă? Sunt ei mai săraci decât mine? Sunt eu mai bogat decât ei? Cu cât muncesc dânşii mai mult şi mai greu decât cel huiduit de ei? Şi cu cât o fi mai grea truda lor decât a mea?

Şi în definitiv pot ei pune despărţitoare între toţi „burjuii" şi toţi „proletarii"?

Cumpănind trecutul şi făcând bilanţul unei vieţi, trăite mai mult în suferinţă, adâncind calvarul, pe care îl străbat de atâta vreme, nu pot răspunde decât cu constatarea, pe care am făcut-o de atâtea ori: Cât de cumplită e ignoranţa şi cât de oarbă e ura oamenilor! Dacă Rusia e astăzi prada celei mai cumplite catastrofe cauza e această ignoranţă brutală ş'această ură sălbatică precum şi cei cari lipsiţi de prevedere au alimentat cu bună ştiinţă microbii distrămării!...

In tovărăşia unor siberiaci cari vin din Moldova.

Târziu după ce s'a întunecat ajung aproape neom, cu trupul înţepenit de suflul de ghiaţă al crivăţului, la Penza. In gară mă aşteaptă credinciosul meu soldat, care îmi spune că a găsit nişte locuri potrivite într'un tren militar. El îmi cere să-l urmez imediat spre triaj, unde se găseşte trenul. Pe drumul lung şi întu-

necat, împiedecându-ne adeseori de şine şi traverse, înaintăm încet printre sutele de vagoane blocate în imenza gară. Din când în când trecem pe subt sclipirea baionetelor gărzilor roşii, cari de câtva timp au înlocuit şi la Penza miliţia social-revoluţionară. Amintiri trecute, sforţările de astă toamnă, chipurile trudite ale prizonierilor din lagărele dela marginea oraşului, figurile desnădăşduite ale celor trei sute de voluntari, cari veneau dela Taşkent, ecoul sinistru al pocnetelor de armă, cari bufneau înăbuşit în atmosfera umedă de atunci, ne însoţesc paşii, amorţiţi de frig şi oboseală.

Triajul pare a se depărta pe măsură ce ne apropiem de el.

— Nu ne-am rătăcit cumva Gh?

— Nu! suntem îndată acolo, răspunde asigurător soldatul meu... Să vedeţi că o să vă placă, mai adaugă bunul meu tovarăş simţind parcă nevoia să-mi alunge îngrijorarea. Sunt nişte siberiaci cari vin dela frontul românesc...

— Cum, din România?...

Lumea toată ştia şi gazetele scriau că soldaţii ruşi încasaseră oarecari paturi de puşcă pe frontul moldovean. Şi pentru asta bolşevicii din *Sovdepia* jurau că la cea dintâi ocazie vor mânca fripţi pe toţi „burjuii", români.

— N'aveţi grije! se grăbi să răspundă soldatul ghicind gândurile mele. Sunt oameni buni, ei povestesc o mulţime de minuni despre păţăniile lor prin România...

In clipa următoare călăuza mea se opreşte şi bate puternic la uşa unui vagon. Cineva răspunde dinăuntru şi imediat uşa se repede zuruind în lături. O ceată de uniforme brune stă adunată în jurul unei sobe. Magnetul privirilor lor se îndreaptă spre noul sosit. Nimic sălbatic în aceste priviri, ci un uşor surâs pare că tiveşte buzele celor douăzeci de soldaţi. Ei se întâlneau cu o uniformă, pe care o mai văzuseră şi care le reamintea probabil lucruri interesante. Unul din ei se repede şi-i ajută ofiţerului român să urce în „tiopluşcă" şi toţi primesc salutul acestuia cu obişnuita blândeţe şi ospitalitate rusească.

Vagonul — tiopluşca — are înfăţişarea unei colibe ambulante. Sunt instalate aci două rânduri de paturi de scânduri (priciuri), peste cari sunt aruncate în disordine mantale, blăni,

căciuli mari din păr de capră, pături, saci cu merinde şi ciobote de pâslă (valenchi).

Abia aşezaţi în vagon, tovarăşii ne oferă ciai, cârnaţi, slănină, ouă şi pâine. Mâncăm cu o poftă de lup, căci răbdăm de 30 de ore şi bem pahar după pahar de ceai ca să ne desţepenim oasele.

„In Rusia se găseşte mâncare destulă, spune un tovarăş. In România nu-i decât mămăligă şi fasole“ ...

După „masă“ parte din tovarăşi se retrag pe priciuri, alţii mai rămân în jurul sobei şi toţi fumează mohorcă înegurând vagonul cu fum.

Cei de lângă sobă povestesc de casele lor, de nevestele şi copii lor şi printre picături amestecă frânturi din viaţa trăită în Moldova.

Rupt de oboseală, eu mă retrag englezeşte. Soldatul meu mi-a aşternut la „parter“ pe scândurile de subt priciurile tovarăşilor o manta de ploaie, mi-a pus căpătâi o raniţă şi mă învelesc cu mantaua militară.

Dar pe când încerc să trec în lumea visurilor, un hohot de râs îmi risipeşte somnul. Siberiacii îşi povestesc păţăniile din Moldova.

— Tu câte paturi de puşcă ai căpătat? întrebă unul.

— Tu câte zile ai stat închis? întreabă al doilea.

— Tu când te înapoiezi? ...

Răspunsurile urmează unul după altul şi toate sunt întovărăşite de hohote de râs.

Unul spune că-l doare o coastă, decând un vânător îndesat l'a adiat cu un pat de puşcă. Altul se plânge că-i vine ş'acum să sughiţe de pe urma unei trânteli mâncate dela un Român mic de statură. Un al 3-lea povesteşte că stomacul nu i-se mai îndreaptă, de când a fost supus în închisoare la un post sever cu mămăligă şi fasole plină de gărgăriţe. Un al patrulea spune că timp de patru zile, cât a fost închis, n'a fost tratat de cât cu apă ...

— Era să mă înece în apă, se plânge acesta.

— Doar n'aşteptai să te îneci în vodcă! observă un altul.

HAMALI DINTR'UN PORT DE PE VOLGA.

— Bucură-te că nu te-au băgat în Siret, ca să nu-şi mai facă Românii de lucru cu adusul apei, îşi dă cu părerea un glas din fundul vagonului.

Toţi râd de stau să cadă în brânci. Vreo doi dela „etaj" se rostogolesc de râs la „parter".

„Inapoierea" la front încă li face haz. Mai toţi au concediu de 15 zile.

„De două săptămâni suntem pe drum, spune unul, alte două vom face până acasă... Să nădăjduim că om mai fi pe front, când s'o muta el la noi, încheie acesta în hohotul general.

Dela o vreme însă oboseala îi înfrânge pe toţi. Somnul biruie şi buna dispoziţie. Rând pe rând „camarazii" se retrag şi se întind pe paturile dela „etaj". Câţiva inşi descalţă cioboatele pentru a da variaţie aerului de mohorcă din tiopluşcă. Ş'apoi în curând totul se potoleşte, tăcerea e desăvârşită. O lumină de seu, uitată în colţul vagonului, veghează la capul tuturora şi razele ei slabe, galbene se risipesc peste feţe buhăite, peste bărbi şi plete încâlcite dând spaţiului înfăţişarea unui adevărat „azil de noapte".

Numai afară, în preajma noastră s'aud mereu uruituri de roate şi buşituri continui şi puternice de vagoane. Dela un timp se pare că se potoleşte ş'acest sgomot. Sunt două ceasuri după miezul nopţii. Trenul nostru încă nu pleacă, căci nu-i locomotivă.

Soldatul meu a adormit de mult, alături de mine. Inchid şi eu ochii şi fac sforţări s'adorm. Dar în clipa când truda mea era spre sfârşit deodată creierul şi inima sunt răvăşite de svâcniri puternice. Am impresia că vor să se desprindă dela locurile lor. Şi tot vagonul pare că se mişcă, se clatină, se sbuciumă ca prins în văpaia unei flacări. Un siberiac din fundul vagonului smulge din taina unui fluer o doină, care se revarsă în valuri de foc peste trupurile pe jumătate adormite. „Camaradul" îşi aruncă pe furiş ochii spre „parterul" nostru. Şi când ne simte pulzaţia sălbatică a inimei, el îi dă drumul fluerului cu îndoită înflăcărare. Am senzaţia, că mă sufoc. Soldatul meu mă atinge uşor cu mâna. „Aud" îi răspund eu încet şi el respiră fericit. Arunc apoi mantaua la oparte, îmi desfac vestonul

şi las să pătrundă, să coboare şi să se adâncească în tot plinul lor până în măruntaiele sufletului divinele sunete ale doinei. Ele sunt glasul duios, plin de dor şi de suferinţă, strigătul dureros şi chemător al neamului meu, care vine din meleaguri depărtate, porneşte din spaţ pustiu de cimitir, se ridică din potop de lacrimi şi din ocean de sânge şi se înalţă purtat de puteri nevăzute peste toate ororile deaci, înfrânge viforul deafară, potoleşte volbura de patimi, care a încins această lume şi coboară în toate inimile pacea şi buna înţelegere. Smuls de atâta vreme din pământul ţării mele, rupt şi despărţit de-ai mei, osândit să pribegesc fără preget dealungul stepelor şi troienelor ruseşti, silit să fiu mărturie la cea mai cumplită desfăşurare de ură omenească, la această sălbatică cruciadă de răzbunare a unora contra altora şi la un carnaj uman fără pereche în istorie, — iată că mi dat în aceste clipe, aci în această cabană ambulantă, plină de mohorcă şi acreală să uit această lume şi să mă simt în lumèa mea, între semenii mei, între mucenicii, cari suferă, cari se lasă legaţi în lanţuri, târâţi în închisori şi cari mor pentru un ideal, pentru o credinţă...

Niciodată nu voi uita această clipă de fericire. Ii mulţămesc în gând vânătorului siberiac, care simte mulţămirea mea şi e fericit şi el. Patul de puşcă al Românului de statură mică se pare că nu l'a supărat prea mult. In dosul acestui pat de puşcă era un suflet, cum mai bun şi mai nobil nu e altul. Siberiacul răspunde prin fluierul lui acestui suflet. Şi ca să ne întărească această convingere el dă drumul după doina tristă de adineauri şi „Anei Lugojana".

Vagonul stă să sară în sus. Iar soldatul meu îmi strânge tremurând mâna ca apucat de friguri.

Suntem amândoi numai urechi, simţire şi suflet. Trupul aşa de trudit până adineauri nici nu-l mai simţim. Somnul ni s'a dus. Vânătorul socoteşte că e bine ca să alăture la arta noastră şi arta lui. El potriveşte în clipa când trenul se pune în mişcare pe duiosul lui fluer una din cele mai frumoase „doine" ruseşti: *Iamscik nye gănyi loşadyei* (Iamscik nu goni caii tăi !). Iar un frumos bariton din colţul opus al vagonului îl acompaniază încet. Strofa :

„Tak grusno i scucino krugom
Toskliv besotradyen moi puty,
A proşloie kajetsa snom
Tomit na bolevşuiu grudy...

(Ce trist şi urât e în preajma mea
Greu şi pustiu e drumul meu,
Icoana trecutului stins
Imi surpă pieptul bolnav...

sună ca o poveste dureroasă a fiecăruia, iar refrenul:

„Iamscik nye gănyi loşadyei
Mnye nye cuda bolşe speşity,
Mnye nye kavo bolşe liubity
Jamscik nye gănyi loşadyei!...

(Jamscik nu goni caii tăi,
Căci n'am unde mă grăbi,
Eu nu mai am pe cine iubi
Jamscik nu goni caii tăi...)

pare că îi ţine isonul pustiului şi viforului de afară.

*

Uruitul trenului face să tacă şi cântecul acompaniatorului. Uriaşul car de foc se rostogoleşte grăbit în adâncurile întunecate ale stepelor...

Câtva timp gândul meu măsoară sufletele a două neamuri. Câtă asemănare şi câtă depărtare între aceste două suflete!

Aşezaţi pe strimtul lor pământ şi strânşi între hotare nu prea distanţate, Românii s'au deprins să se preocupe mai mult de existenţa lor şi să-şi mărginească fantezia numai până la asigurarea acestei existenţe, refuzând să depăşească limitele realităţii. Ruşii, cari nu cunosc hotare, căci ţara lor e nemărginită, largă şi întinsă ca însuş globul pământean, n'au simţit niciodată nevoia de a-şi îngrădi gândirea şi fantezia lor a putut să se desvolte la infinit fără a fi zăgăzuită de brutalitatea realităţii.

Ordonaţi cei dintâi, căci sunt mereu îngrijoraţi de păstrarea peticului lor de pământ, cei din urmă sunt întruchiparea dezordinei ş'a anarhiei, căci nu s'au simţit niciodată ameninţaţi în existenţa lor şi nici n'au bănuit vreodată că Rusia ar putea fi cândva cucerită de cineva.

Dar în acelaş timp câte note comune, câte linii identice, cât prisos de simţire, de toleranţă, de umanizm, de dragoste şi

însufleţire pentru artă, pentru ideal, pentru desăvârşire e în sufletul acestor popoare... Şi câtă primejdie ascunde această reciprocitate de calităţi!... Inchid ochii, căci nu vreau să descifrez enigmele viitorului.

*

A doua zi mă trezesc în sunetele unui adevărat cor barbar. „Tovarăşii" horcăesc ca patrupedele, a căror slănină li-a clădit înfăţişarea diformă a trupurilor nătăvăloase ş'al căror nume îl poartă uneori.

Pereţii vagonului sunt plini de moroz şi trupul, înegrit de sgura de cărbune de pe jos şi frământat de mărunţii musafiri ai oricărei „colibe" ruseşti, mi-e înţepenit ca osul. Abia îmi mai pot mişca mâinile. Printre scândurile, pe cari zac, suflă un vânt aspru, rece ca crivăţul de afară.

Siberiacii se trezesc şi ei rând pe rând. Iar la staţiile următoare asediază gardurile, rup scânduri, capturează traverse smulg stâlpi şi-i dau de zor foc sobiţei din mijlocul cabanei ambulante. *Chipiatokul* ne desţepeneşte şi el oasele şi rezervele de slănină, unt şi cârnaţi ne asigură cuantumul de căldură, cu care vom putea învinge greutăţile drumului ce ni-a mai rămas.

Atmosfera din „tiopluşcă" devine degrabă tot aşa de prietinoasă ca şi azinoapte. Siberiacii ne dau toate atenţiunile şi au grija ca să fim pe deplin mulţămiţi.

Ce păcat că aceşti oameni, poporul rus, lumea asta de muncitori ai „cernoziomului" n'au avut şi nu au conducători, care să-i înţeleagă şi să-i călăuzească pe drumul cel adevărat! In trecut ca şi azi ei au fost copii vitregi ai „mamei ruse", străini în casa lor şi iată pentru ce odinioară ca şi azi ei pot fi întrebuinţaţi la acte, cari sunt protivnice firii şi sufletului lor.

Dacă cândva viitorul le va da şi lor conducători adevăraţi, dacă cineva li va cere să-şi numească şi ei în mod liber pe aceşti conducători, am credinţa că poporul rus, ţăranii ruşi încetând de a mai fi instrumente oarbe în mâna unor clici, vor fi tot aşa de pacinici, tot aşa de îngăduitori şi tot aşa de *civilizaţi* ca şi alte popoare.

*

In după amiaza zilei de 17 Decemvrie (st. v.) sosim în sfârşit la Samara. Ne luăm rămas bun dela tovarăşii de drum, le mulţămim de ospitalitate şi ei se despart de noi cu inima Rusului iubitor de oaspeţi.

Cu sufletul îndoit şi stingher ne îndreptăm apoi spre vechea noastră locuinţă. Cine ştie dacă mai suntem aşteptaţi!

La răscrucea din „Saratovskaia uliţa" întâlnim o ceată de oameni, îmbrăcaţi civil, având o rozetă roşie la uriaşele lor căciuli din păr de capră şi purtând pe umeri carabine legate cu sfoară. Sunt *crasnocvardeiţi* (gardişti roşi)!

La Saratov se spunea că Samara e în mâinile lui Dutov ş'acum ne întâlnim cu ostaşii sovietelor! Ei ne privesc lung, cercetător, o clipă pare că-i bate gândul să ne oprească, dar trec mai departe.

Ce-o mai fi ş'asta?

Sovietul e stăpân şi în Samara.

Domiciliul nostru e puternic zăvorât. El nu ni-se deschide decât după-ce batem de câteva ori la uşe şi după ce asigurăm pe cei dinăuntru că suntem vechii lor chiriaşi.

Proprietarii ni-au făgăduit la plecare că nu vor închiria camera înainte de primirea avizului nostru. Nu s'au ţinut de cuvânt. Făgăduiala e o calitate a rusului, împlinirea ei e ceva ce nu se cunoaşte în Rusia.

Camera noastră e de nerecunoscut. Podelele sunt îmbrăcate cu mari şi bogate covoare persiane. De pe pereţi strălucesc culorile variate, exotice şi atrăgătoare ale unor prea luxoase cuverturi orientale. Iar pe mese şi în unghiurile camerei stau îngrămădite vase şi obiecte, cari îmi reamintesc bogatele colecţii din muzeie.

Transformatorul camerii mele şi posesorul acestor minunate comori e noul chiriaş, Victor Ivanovici. Intins pe o canapea moale, şi ea orientală, el pare în mijlocul acestor avuţii un mic Arun al Raşid.

In războiul, care pentru Rusia a luat sfârşit, V. I. fusese judecător militar cu grad de colonel în armata din orient. Revoluţia bolşevică l'a surprins în Erzerum. Şi cum armata rusă a început să se descompună, s'a hotărât să plece şi el către casă.

In timpul cât funcţionase însă ca judecător militar, fiind tot timpul „foarte corect şi sever", cum ne lămureşte el, „a cumpărat" aceste covoare şi obiecte orientale, pe care le-a adus cu sine şi pe care fiindcă nu le mai poate transporta la Moskova, unde îşi are domiciliul şi unde îl aşteaptă o soţie şi vreo trei copii, e hotărât să le vândă aci!

„Cu anarhia asta, se plânge colonelul, am mai perdut câte ceva din „calabalâc" pe drum (probabil i l'au „cumpărat" tovarăşii, cum îl „cumpărase" şi el dela cutare paşe).

Mustaţa stufoasă şi îndoiturile brutale de pe figura-i ştearsă ne fac să credem că V. I. a fost în adevăr judecător „sever". Astăzi însă el tremură ca un epure, surprins în tufiş şi ne asigură că e fericit să locuiască cu noi până când îşi va desface „marfa".

•

De 48 de oare Samara trăeşte subt stăpânire bolşevică. Sovietul socotind sosit momentul pentru înlăturarea administraţiei socialisto-burgheze a hotărât să ia cu asalt primăria şi instituţiile publice ale oraşului.

Lovitura s'a dat ca de obicei prin surpriză, într'o noapte. Populaţia Samarei s'a culcat în seara de 15 Decemvrie (st. v.) subt stăpânirea vechei administraţii şi s'a trezit dimineaţa subt steagul sângeros al bolşevicilor. Pilda a dat-o capitala şi după ea s'au luat toate celelalte oraşe.

Incăerarea a fost scurtă şi fără multă vărsare de sânge.

Bolşevicii au pus degrabă stăpânire pe primărie, poştă, gară şi pe temniţa oraşului. In schimb clubul lor a fost surpat de o bombă social-revoluţionară îngropând subt dărâmături câţiva membri ai comitetului central.

Clienţii de până eri ai uriaşei temniţe (tiurma) din Samara au fost eliberaţi pentru a fi trecuţi în slujba sovietului şi mai ales pentru a alcătui garda roşie, iar primarul, membrii dumei

şi toţi şefii de servicii, precum şi număroşi cadeţi au fost instalaţi în locul lor.

Decretul Comisarilor privitor la rechiziţionarea locuinţelor le serveşte noilor stăpâni pentru înlăturarea persoanelor ostile lor.

Bazaţi pe acest decret delegaţii sovietului şi gardiştii roşii pătrund ziua şi noaptea în casele „burghezilor", ridică pe „contrarevoluţionari" şi-i aruncă în temniţă sau îi suprimă în drum către aceasta subt pretextul că au încercat să fugă de subt escortă.

Că *oamenii*, cari până *eri* îşi ispăşeau în puşcărie crimele săvârşite, nu înţeleg să se poarte, odată intraţi în bogatele case burgheze, ca mironosiţele, e de sine înţeles.

Şi iată pentru ce zăvoarele casei, în care am intrat adineauri s'au desfăcut aşa de greu....

CAPITOLUL XI.

Decemvrie 1917.

Tratativele de pace.

Declarația Sovietelor. Răspunsul centralilor. Lămuriri pe vârful sabiei. Ucraina tratează și ea. Conflictul cu România. O „dovadă". Nemții la Petrograd.

In vederea tratativelor de pace guvernul sovietic a însărcinat cu conducerea lor aceiaş delegație, care a încheiat armistițiul. Iar Puterile Centrale au numit delegați pe cancelarul *Kühlman* din partea Germaniei şi pe *Czernin* din partea Austriei. Delegații Turciei şi Bulgariei aveau, fireşte, numai rol de figuranți.

Locul, în care urmau să se ducă trativele, a rămas tot *Brest-Litovskul.*

Declarația Sovietelor.

La scadența armistițiului (15 Dec. st. v.) deputațiunea sovietică s'a prezentat la Brest-Litovsk, unde în aceiaş zi a prezentat delegației Puterilor Centrale următoarea *Declarație* de principii, care avea să servească ca bază de discuție a tratatului de pace:

1. Sunt escluse anexările forțate ale teritoriilor ocupate în cursul războiului. Trupele cari ocupă aceste teritorii sunt obligate să le evacuieze în termenul cel mai scurt.

2. Popoarele cari și-au perdut independența politică din cauza războiului trebue să și-o recapete în modul cel mai desăvârșit.

3. Să se garanteze popoarelor, cari n'au avut independență politică înainte de războì, posibilitatea unei libere consultări pe cale de *referendum* asupra regimului politic ce vor să-l adopte. La această consultare va fi admisă întreagă populațiunea teritorului respectiv, incluziv emigranții și refugiații.

4. In cazul când aceste teritorii sunt locuite de mai multe naționalități, drepturile minorităților trebuiesc garantate prin legi speciale asigurând independența unei culturi naționale și pe cât e posibil autonomie administrativă.

5. Niciun beligerant nu e obligat să plătească vreo contribuție. Contribuțiile încasate trebuiesc restituite. Reparațiile pagubelor, pe cari războiul le-a cauzat particularilor, trebuiesc făcute cu ajutorul unui fond special din vărsămintele proporționale ale beligeranților.

6. Chestiunile coloniilor trebuiesc rezolvate în conformitate cu principiile espuse mai sus.

Orice soi de restricțiuni directe sau indirecte îndreptate împotriva micilor națiuni, boicotajul economic și restrângerea libertății comerțului prin tratate vamale sunt inadmisibile".

Răspunsul Centralilor.

După zece zile, la 25 Decemvrie, delegația Puterilor centrale înmânează deputațiunei sovietice următorul *Răspuns* la declarația acesteia:

„Delegațiunile puterilor aliate accentuiază ca prim punct de plecare voința clar exprimată a guvernelor și popoarelor, pe cari le reprezintă, de a încheia cât mai degrabă o pace generală și justă. In deplin acord cu punctul de vedere, pe care guvernele lor l'au expus în repețite rânduri, delegațiunile quadruplei alianțe sunt gata a încheia imediat pacea generală

fără anexiuni forțate și fără contribuțiuni. Ele se raliază la opinia delegației ruse, care condamnă prelungirea războiului în vederea unor scopuri de cuceriri. Bărbații de stat ai guvernelor aliate au accentuat mai mult decât odată în programele și declarațiile lor că aliații nu vor prelungi războiul nici cu o zi pentru scopuri de cuceriri teritoriale. Guvernele aliate au respectat acest punct de vedere, fără a devia vreodată. In acest moment ele își afirmă cu solemnitate hotărârea de a semna imediat condițiunile de pace cari vor pune capăt războiului, condițiuni deopotrivă de juste pentru toți beligeranții fără nici-o escepție. Este însă necesar de a afirma că propunerile ruse nu se vor putea realiza decât numai în cazul când toți beligeranții fără escepție se vor angaja într'un termen fix de a îndeplini cu rigoare și fără rezerve condițiunile obligatorii pentru toate popoarele. Puterile quadruplei alianțe care tratează în prezent cu Rusia, nu vor putea, bine înțeles, să se lege în mod unilateral prin astfel de condiții fără a avea siguranța că aliații Rusiei vor recunoaște și îndeplini cu onestitate și fără rezerve condițiunile din chestiune față de quadrupla alianță. Plecând din aceste principii delegațiunile acesteia declară în ce privește cele șease puncte, espuse în declarația rusă, cele ce urmează:

La punct 1. Puterile aliate n'au intențiunea să anexeze cu forța teritoriile ocupate în cursul războiului. In ce privește chestiunea trupelor, cari ocupă în prezent teritoriile cucerite, soluția va fi cuprinsă în tratatul de pace, întrucât nu va interveni un acord pentru evacuarea trupelor din cutare ori cutare teritoriu înainte de semnarea tratatului de pace.

La punct 2. Puterile aliate nu au intențiunea să priveze de independența politică popoarele, cari au pierdut-o în decursul războiului.

La punct 3. In ce privește chestiunea de a alipi grupuri, de naționalități, cari nu posedă independență politică la cutare sau cutare stat, puterile quadruplei alianțe sunt de părerea că ea nu poate fi rezolvată pe cale internațională. In cazul dat această chestiune trebuiește rezolvată de către fiecare stat în acord cu popoarele sale pe căile indicate în constituție.

La punct 4. In ce priveşte garantarea drepturilor minorităţilor, bărbaţii de stat ai quadruplei alianţe au declarat în repeţite rânduri că aceasta face parte esenţială din dreptul de autodeterminare al popoarelor, el trebuind să fie înscris în constituţie.

La punct 5. Puterile aliate au accentuat de mai multe ori posibilitatea de a renunţa reciproc nu numai la restituirea cheltuelilor de război dar şi la aceia a daunelor cauzate de război. De acord cu acest punct de vedere, fiecare beligerant va avea să supoarte numai cheltuelile prilejuite cu întreţinerea supuşilor săi, făcuţi prizonieri de război şi reparaţiile ce se cuvin supuşilor civili ai statului duşman pentru stricăciunile cauzate pe teritoriul său propriu, cu violarea dreptului internaţional. Crearea unui fond special, propus de către guvernul rus nu poate fi discutat decât numai în cazul când toate celelalte puteri beligerante vor lua parte la aceste tratative într'un termen fix.

La punct 6. Din cele patru puteri aliate numai Germania posedă colonii. De acord cu propunerile ruse, delegaţiunea germană declară următoarele: Restituirea către Germania a teritoriilor coloniale ocupate cu forţa în decursul războiului formează partea esenţială a revendicărilor germane, la cari Germania nu va putea renunţa cu nici-un chip. Cererea guvernului rus de a se evacua imediat aceste teritorii concordă cu punctul de vedere german.

In ce priveşte realizarea dreptului popoarelor de a dispune liber de ele, aceasta nu e cu putinţă în prezent din punct de vedere practic, parte din consideraţiile expuse mai sus, parte din cauza condiţiilor naturale, în care se găsesc coloniile germane. Faptul că indigenii din aceste colonii au rămas, în ciuda tuturor obstacolelor şi a imposibilităţii materiale de a fi victorioşi, fideli prietinilor lor germani, probează devotamentul şi hotărârea lor neclintită de a aparţine Germaniei. Acest fapt e mai categoric decât ori ce alt soi de manifestare a voinţii poporului.

In ce priveşte relaţiunile economice, delegaţiunile celor patru puteri aliate aprobă principiile expuse în Declaraţia rusă. Ele le aprobă şi pentrucă puterile quadruplei alianţe s'au de-

clarat cu toate ocaziile în contra restricţiunilor economice, fiind convinse că restabilirea unor raporturi economice normale şi corăspunzătoare intereselor popoarelor este una din condiţiile cele mai importante în pregătirea şi desăvârşirea legăturilor de prietinie între popoarele cari se găsesc astăzi în război".

•

Răspunsul „Centralilor", eşit din experienţa diplomatică a lui Czernin şi Kühlman este, trebue s'o recunoaştem, destul de isteţ. El se îndreaptă nu atât către ruşi, ci mai vârtos către aliaţii de până eri ai acestora.

Delegaţia rusă, care tratează în numele unui popor, însetoşat de pace şi voind s'o aibă cu orice preţ, primeşte cu o reţinută satisfacţie răspunsul „quadruplei alianţe" şi face numai de formă câteva escepţii. Aşa la observaţia germană dela pct. 3. spune că aceasta „limitează în mod simţitor principiul *pace fără anexiuni* şi la observaţia dela pct. 5. adaugă că quadrupla alianţă „poate transforma cheltuelile de întreţinere a prizonierilor într'o contribuţie deghizată".

Nimic din rest nu emoţionează pe tovarăşul Joffe şi nici pe secundul acestuia, Kamenev. Tonul reţinut al notei, ambiguitatea frazei, atributele singuratice, cari pot da loc la numeroase restălmăciri, lipsa de precizare a principiului de autodeterminare, care interesează în gradul cel mai înalt neamurile din provinciile aflătoare azi subt ocupaţie germană, dedesupturile, pe cari le ascund câteva propoziţiuni, lasă cu desăvârşire indiferenţi pe delegaţii sovietici.

La Petrograd răspunsul nemţilor provoacă o adevărată esplozie de entuziasm. Comisarii şi presa lor li spun celor ce nu ştiu citi că delegaţia centraliştilor a acceptat subt presiunea democraţiei, care se afirmă tot mai puternică şi în ţările celor patru state aliate, punctul de vedere sovietic.

Troţki organizează un mare miting, la care iau parte toţi dezertorii adunaţi la Petrograd. Cuvântul lui e ascultat şi aplaudat cu frenezie, căci neobositul Braunstein se înfăţişează ca iniţiator şi maestru al păcii.

Telegrafia fără fir trimite şi ea veste în toată lumea — *vsem, vsem, vsem* — că pacea generală, pacea sovietică, pacea proletară e aproape de realizare...

•

In curând însă vin deziluziile. Czernin şi Kühlman se arată stupefiaţi de felul cum interpretează Comisarii răspunsul lor. Ei lămuresc pe delegaţii acestora că nota quadruplei alianţe conţine anume precizări — ca de pildă în ce priveşte autodeterminarea şi chestiunea contribuţiilor — cari sunt ignorate sau falş interpretate de guvernul sevietic.

Comisarii în posesia acestei înştiinţări se supără, acuză pe Centrali de intenţii subversive şi ameninţă. In numele lor Joffe adresează delegaţiei nemţeşti o notă cominatorie.

Lămuriri pe vârful sabiei.

Dar Kühlman şi Czernin în loc de răspuns împing pe generalul Hofman înainte. Acesta din însărcinarea lor întinde lui Joffe pe vârful sabiei o hârtie de următorul cuprins:

„Delegaţia rusă vorbeşte pe un ton ca şi cum ea ar reprezenta pe învingătorii, cari ni-au cucerit ţara. Or situaţia de fapt e tocmai contrară acestui punct de vedere.

Trupele victorioase germane se găsesc pe teritoriile ruse. Delegaţia rusă pretinde recunoaşterea dreptului de autodeterminare al naţiunilor într'o formă, pe care guvernul rus însuş n'o recunoaşte pe teritoriul de subt autoritatea sa.

Guvernul actual al Rusiei se reazimă escluziv pe violenţă. Tot omul care cugetă altcum decât el este declarat de către guvernul bolşevic duşman al revoluţiei (contrarevoluţionar) şi e scos de subt scutul legii.

Pentru aceste motive înaltul comandament german socoteşte necesar să refuze *învinşilor* orice amestec în regiunile ocupate şi din consideraţii tehnice socoteşte că nu trebuie să evacuieze trupele germane din Curlanda, Lituania, Riga şi din insulele aflătoare în golful Rigii".

•

Şi pentrucă Nemţii nu înţeleg să se oprească numai la vorbe, ei trec şi la fapte. Armata germană întră în Dvinsk fără a întâmpina vreo rezistenţă şi face pregătiri să înainteze mai departe...

Troţki tună şi fulgeră. Ameninţă cu ruperea tratativelor, vorbeşte de mobilizarea tuturora, cari mai pot purta o armă. . Dar după 24 de ore întărâtatul Mepfisto îşi dă seama că vorba n'ajută şi că singur glasul lui nu poate înăbuşi tunul german. Actorul schimbă rolul. Troţki se hotărăşte să ia el însuş conducerea tratativelor de pace şi pleacă la Brest-Litovsk.

Kühlman şi Czernin îl aşteaptă. Ei consimt fireşte să asculte pe fostul librar vienez şi se înduplecă să continue tratativele cu el.

Comedia rulează înainte. Actul al doilea reclamă un actor în plus. Troţki, librarul dela Viena, spionul dela Paris, ostaticul din Canada era cel mai indicat. Kühlman se luptă să rămână grav, Czernin se stăpâneşte cu greu.

Ucraina tratează şi ea.

Patria lui Mazeppa îşi proclamase nu de mult independenţa. O mână de patrioţi alcătuiseră de curând un guvern care făgăduia să ducă lupta mai departe pentru înfrângerea militarismului german. Aliaţii şi cu ei toţi naivii şi toţi necunoscătorii situaţiei din Ucraina credeau în această făgăduială. Ofiţerii aliaţi se ofereau să sprijinească nobila hotărâre, iar voluntarii naţiunilor din monarhia austro-ungară, strânşi la Kiev, se arătau şi ei gata de jertfă şi decişi să lupte alături de soldaţii Rusiei Mici pentru a dărâma şubreda alcătuire habsburgică şi a da fiinţă unor vechi idealuri.

Hotărâtă să-şi realizeze angajamentul luat faţă de sine şi faţă de aliaţi, Ucraina se străduia să-şi închegheze o armată a ei, naţională, şi s'o pună în situaţia de a lupta. *Rada* luă contact cu comandamentul cazacilor dela Don şi încerca să se pună de acord cu guvernul dela Novocercavsk în privinţa unui plan comun de luptă.

Revoltat de acţiunea Radei guvernul comisarilor adresează acesteia un ultimat, în care-i cere să-şi lămurească în timp de

48 de ore atitudinea faţă de soviete, să lase drum liber armatelor revoluţionare trimise în contra lui Kaledin şi să oprească imediat trecerea trupelor căzăceşti prin teritoriul ucrainian. In caz de refuz armata sovietelor va invada Ucraina.

Dar Rada nu se înspăimântă. Drept răspuns la ameninţarea sovietică ea lansează un manifest către poporul ucrainian, prin care acordă pământul ţăranilor, stabileşte ziua de 8 ore de muncă, amnestiază pe toţi delicuenţii politici şi promite convocarea Constituantei pe 21 Ianuarie 1918.

Dar cei cari coboară din Mazeppa nu puteau fi altfel decât acesta. Imprejurările, dorinţa de pace generală, care era tot aşa de accentuată în Ucraina ca şi în Rusia, râvna mujicilor ş'a muncitorilor de a lua locul şi de a-şi însuşi avutul burghezilor şi profunda, potologica ostilitate a masselor împotriva guvernelor burgheze sau mixte au constrâns Rada să schimbe de front. Pe când Troţki descindea la Brest-Litovsk, se înfăţişe alături de el, ca parte contractantă, ş'o deputaţiune ucrainiană având misiunea să discute şi să încheie pacea cu Centralii în numele guvernului şi poporului ucrainian. Ea pretinde în primul moment că se prezintă în numele republicei ucrainiene, făcând parte din statul federativ rus, dar după puţin timp ea trata în numele Ucrainei libere şi independente.

Mirarea celor cari sunt martorii acestor precipitate schimbări de atitudine, e mare. Dar cum evenimentele nu stau pe loc şi cum Brest-Litovskul devine centrul, în care se desfăşură cea mai sinistră comedie, ale cărei umbre macabre se proectează asupra lumii întregi, în curând toate privirile acesteia se concentrează asupra ecranului, pe care destinul înseamnă o judecată ş'o osândă.

Conflictul cu România.

Pusă între ciocan şi nicovală, între Centralii vrăşmaşi şi Rusia trădătoare, România face sforţări supraumane ca să se salveze, să-şi păstreze neatinsă onoarea şi să-şi asigure posibilităţile de realizare a idealului, pentru care a intrat în război.

In mijlocul acestor sforţări este firesc că autorităţile ei, conştiente de înalta şi greaua lor misiune, trebuiau să ajungă în conflict cu organele revoluţionare şi cu multiplele comitete ale unei armate în plină debandadă, care nu mai voia să lupte, care părăsea frontul fără ştirea şi împotriva ordinelor comandamentului, care hotărâse să fixeze şi pe front ziua de opt ore de „muncă“, care îşi vindea efectele şi armamentul pe preţuri ridicole sau pentru beutură, care în târgurile Moldovei se îndeletnicea cu negustoria de săpun, zahăr, seminţe etc. şi care pe deasupra furniza spioni pe seama duşmanilor.

Măsuri drastice trebuiau şi fură luate de autorităţile române. Defetiştii fură dezarmaţi şi expediaţi peste graniţă. Spionii de teapa lui Roşală şi alţii fură arestaţi. „Musafirii“ austriaci invitaţi la „bratanie“ de tovarăşi, fură ridicaţi şi aruncaţi peste front sau făcuţi prizonieri şi internaţi.

Aceste măsuri deşi nu erau pe placul comisarilor, ele fură totuş considerate ca un bun pretext pentru a găsi aliatei de până eri nod în papură. Guvernul sovietic adresă, spre stupefacţia generală, o notă cominatorie guvernului român prin intermediul legaţiei din Petrograd.

Nota se sfârşeşte cu această îndrăzneaţă ameninţare:

„Socotim necesar să advertizăm autorităţile române că guvernul sovietelor va lua cele mai severe măsuri împotriva conspiratorilor contrarevoluţionari români, complici ai lui Kaledin, Scerbacev şi ai Radei, oricari ar fi situaţiile pe cari le ocupă aceşti conspiratori în ierarhia română“.

Atitudinea aceasta a guvernului sovietic faţă de o ţară, care de drept continuă a fi aliată a Rusiei, poate părea stranie şi ea e înfierată de aliaţi cu toată tăria unei îndreptăţite indignări. Dar cine cunoaşte pe comisari şi în deosebi pe omul, care girează Comisariatul Externelor, cine a reuşit să pătrundă cât de puţin dedesuptul tratativelor de pace, psihologia motivelor, cari au determinat aceste tratative şi scopurile, pe cari ele le urmăresc, şi cine ştie că Czernin şi Kühlman zâmbesc plini de înţeles când văd sforţarea, pe care oamenii *lor* dela Petrograd o fac pentru a-i servi, nu se mai emoţionează de gesturile, fie ele oricât de nebuneşti, ale comisarilor.

O „dovadă".

Un oarecare dezertor sosit de curând din Moldova descrie în ziarul local bolşevic „Gazeta lucrătorilor şi ţăranilor" o serie de „păţănii", cari i-s'ar fi întâmplat pe frontul moldovean şi arată că Românii au arestat ş'au împuşcat la Iaşi un mare număr de soldaţi ruşi comunişti pentru motivul „că au fugit dela front sau pentrucă făceau propagandă pacifistă".

Imitând pe comisari acest „corespondent" cere să se ia măsuri severe în contra „burjuilor români" şi să se dea tot ajutorul „proletarilor din România, ca să înlăture dela putere pe vrăşmaşii revoluţiei".

Agitaţia pe această chestiune se intensifică. Mai ales că dela un timp se răspândeşte svonul că Românii ar fi având intenţiunea să între în Basarabia şi s'o „anexeze la România". Presa sovietică şi dezertorii fugiţi dela front ca şi „revoluţionarii" dezarmaţi şi aruncaţi peste Prut alimentează cu stăruinţă această agitaţie.

Nemţii la Petrograd.

E vorba deocamdată numai de o mică avantgardă. Grosul va năvăli ceva mai târziu.

La Brest-Litovsk „dârza" delegaţie sovietică i-a solicitat delegaţiei germane „aşa între patru ochi" un împrumut de două miliarde de ruble pentru refacerea Rusiei. Delegaţia Centralilor n'a refuzat cererea, dar a înţeles s'o folosească ca pretext pentru „a studia pe teren" starea actuală a Rusiei. Guvernul comisarilor s'a grăbit să admită dorinţa nemţilor şi i-a învitat să trimită o deputaţiune la Petrograd pentru a se convinge *de visu* de „solidaritatea sovietelor şi de creditul, pe care îl merită acestea".

Inainte de Crăciunul ortodox această deputaţiune, având în fruntea ei pe contele *Mirbach* şi ca membrii mai importanţi pe amiralul Kaiserburg şi M. Lamshof, fostul reprezentant al Băncii Germane în Rusia, s'a înfiinţat în capitala sovietelor.

Deputaţiunea numără peste patruzeci de persoane, partea cea mai mare germani şi câţiva austriaci.

14

Stările din Rusia fireşte că nu li-au convenit celor cari veneau cu gândul de a pune ochii şi mâna pe cât mai multe. Economia, finanţele, comerţul, industria statului rus sunt în plină descompunere. Şi pe deasupra viaţa socială, noua „ordine" de stat nu oferă nici-o garanţie pentru plasarea de capitaluri sau de încheieri de tratate economice.

Dar deputaţiunea ţinea totuş să se „informeze" în vederea unor combinaţii de mai târziu, să pregătească terenul pentru realizarea acestora şi mai ales să netezească drumul pentru marşul, pe care armatele germane ar fi „eventual" nevoite să-l facă spre Petrograd. (In acest scop deputaţiunea trebuia să fie ajutată de marele număr de spioni, cari răvăşeau Rusia cu ştirea şi asentimentul comisarilor înşişi).

Nil admirari, spunea cândva Horaţiu. Nici noi nu ne mai mirăm azi de nimic. De ce n'ar descinde nemţii la Petrograd şi de ce nu s'ar simţi aci ca acasă la ei, când cei cari tratează cu Kühlman şi Czernin sunt servitorii credincioşi ai acestora!...

CAPITOLUL XII.

Decemvrie 1917.

Crăciunul.

Ceață. Un pom de Crăciun. Glas de clopot. La Biserică. Pravoslavnicia în distrămare. „Virtutea" națională — simbol revoluționar. Masa Rusului. Soarta cărturarilor. Femeia rusă. Cum se agrăesc Rușii. Ca să-și aducă aminte de moarte. PRESA. Intemeietorul presei naționale. Cenzura. Presa subt bolșevici.

E seara de Crăciun!

Nici colinde, nici sunete de clopoței, nici muget de buhai, nici pocnete de harapnic...

Zăpada scârțăe strident subt picioarele trecătorilor și gerul de 26° pătrunde până la os. O ceață groasă se întinde și învălue ca într'un giulgiu uriaș vechea cetate de pe țărmii Volgii. Becurile electrice, aninate dealungul ulițelor înegurate, abia mai clipesc. Par niște ochi înghețați. Casele burghezilor, odinioară așa de vesele, astăzi par umbrele unor pușcării, cari își răsfrâng tremurătoare siluetele macabre în dâra subțire de lumină sură a felinarelor din preajmă. Ferestrele sunt înfundate cu obloane, ca nimic să nu se vadă de afară, iar zăvoarele de pe uși nu cad niciodată. Ulițele înfundate în ceață sunt pustii. Nocturna pace, o totală suspendare a vieții, e turburată

numai rareori, când glasul răguşit al gardiştilor roşii, mereu în căutarea „contrarevoluţionarilor" somează umbrele, rătăcite în noapte, să se legitimeze. Acest glas aduce aşa de mult cu somaţiunea înfrigurată a asasinului, care cu mâna în gâtul victimei îi cere acesteia să spună unde sunt cheile dela casa de bani. Somaţiunea e urmată uneori de pocnete surde de armă. Cineva e trimis în lumea morţilor în această noapte a Naşterii.

Un pom de Crăciun.

Intr'o cameră dosnică a casei noastre se aprinde un „Pom de Crăciun". Ce îndrăsneală!... Dar copii continuă să trăiască şi să se bucure. Ei te fac să uiţi de tot ce te priveşte pe tine, prizonier al societăţii şi al vieţii, şi să împlineşti chiar cu riscul de a te esclude din acestea toate capriciile unor inimi, cari pentru a trăi şi a se bucura nu au nevoie de creier... Gazda noastră are o copilă mică, anemică, bolnăvicioasă. De dragul ei mama a uitat şi de soviete şi de gardişti şi de temniţă şi de tâlhari şi de moarte ş'a cumpărat din toată lipsa ei, din cumplita sărăcie, care o chinue, un mic, un sărăcăcios brăduşcan din bazar, unde l'adusese îndrăzneala şi nepăsarea unui mujic.

Câteva luminiţe sunt aninate pe crengile pomului şi lanţuri mici de hârtie colorată, simbolizând astăzi alte lanţuri, le leagă unele de altele.

Un clincănit ascuţit de clopoţel vesteşte sosirea „îngerului". Copila se repede nervoasă, tremurând, bate în pălmi, râde uscat şi se opreşte în faţa luminilor. Prinsă în reflexul sumbru al acestora ea are înfăţişarea unui înger al morţii. Mâna ei mică, dungată de vine subţiri, albastre, ridică o păpuşe de ceară, ascunsă sub pom şi tot aşa de „vie" ca şi copila.

In loc să ne bucure, acest pom ne întristează. Sumbrele şi sărăcăcioasele tremurături de lumină, cari cad din luminile presărate pe pom şi se risipesc în spaţiul strimt, închis, astupat cu obloane şi ferecat cu zăvoare, par privirile îngheţate ale unor ochi de stafie. Copila, obosită dela o vreme de efortul de bucurie, pe care fragedа ei inimă a silit-o să-l facă, aruncă

dela un timp jucăriile şi se aşează pe un scaun din faţa pomului. Pe buzele ei mici şi vinete încremeneşte un zâmbet subţire, ca un fir îngheţat, alb, de brumă. Iar în ochii ei mari şi ficşi se răsfrâng prin dungile de lumină, ce cad pe pupilele larg deschise, înspăimântate şi chinuite de friguri, tot pustiul şi toată tragedia de afară.

Glas de clopot.

Târziu, către miezul nopţii, văzduhul se umple de un zgomot surd, prelung. Din turnul catedralei, a cărei umbră se înalţă stăpânitoare peste oraşul în agonie, se desprinde bonţănitul adânc, puternic şi sguduitor al clopotului cel mare. Unda lui despică depărtările, străbate massele de ghiaţă ale Volgii adormite şi se pierde în întunerecul stepelor. El le reaminteşte celor ce mai cred Naşterea Celui ce avea să răscumpere prin jertfa vieţii sale păcatul, multele păcate omeneşti.

In noaptea asta însă, când moartea pare atotstăpânitoare, când întunericul şi teama sileşte pe oameni să se înmormânteze de vii, acest lugubru svon de clopot nu pare de loc un vestitor al vieţii, ci un bocet trist de moarte, un prohod. Răguşit, surd şi adânc, el nu vesteşte mântuire, ci judecată şi osândă. Glasul lui descinde din lumea umbrelor, din adânc de infern, răscoleşte suflete şi înfiorează pe toţi, cari mai păstrează o legătură cu viaţa...

Niciodată seară mai tristă ca asta n'am avut. Niciodată creierul nu mi-a fost mai inactiv, mai pustiu, mai răvăşit ca astăseară şi nici odată n'am simţit atâta neputinţă de a trăi cel puţin cu amintirile, ca acum. Bolta cerului e înecată în negură şi prin ea nu se intrezăreşte nici-o stea, nici-o rază, nici-o nădejde, nici-o călăuză .. Nimic nu poate înoda ce a fost cu ce e şi nu poate lumina ce e pentru a intrezări ce va fi. E o noapte neagră, desăvârşită, infinită şi veşnică ca însăş noaptea morţii.

•

Ziua de Crăciun!

E frig în odae ca într'o casă de morţi. Capul mi-e înţepenit şi abia îmi mai simt mâinile. Focul a devenit un lucru

de lux. Bogatele covoare, cari îmbrăcau pereţii camerei până mai deunăzi, au fost vândute de colocatarul meu de teama de a nu da peste ele bolşevicii. Rămasă goală şi lipsită de aceste găteli camera pare şi mai pustie şi mai rece. Aşezată însă la stradă, în bătaia soarelui, lumina pătrunde în ea de cum se face ziuă. Şi acest belşug de raze de lumină topeşte tristeţea, împrăştie întunerecul şi pogoară pacea în suflet. Ochii, treziţi la viaţă, urmăresc cu lăcomie prin perdeaua sură de aburi, pe care îi respir, florile de ghiaţă, crescute pe ferestri şi frigurile cari îi ardeau aseară se risipesc pe încetul. Nicio biruinţă nu poate egala pe aceia a vieţii asupra morţii, a luminei asupra întunericului. Ea e slăvită de toţi, căci pe urma ei nu rămâne nici-o patimă, nici-o ură, nici-un dor de răzbunare. Vrăşmaşul biruit nu se mai vede, forţele lui s'au evaporat, nimeni nu le mai simte şi nu se mai teme de ele. Viaţa, lumina dă senzaţia eternităţii şi fiinţa, oricât de vremelnică ar părea, respiră prin această senzaţie a perpetuităţii, a nemuririi.

Iată pentru ce în această dimineaţă, oricât de pustiu şi frig e în gheţarul nostru şi oricât de vie ar trăi în noi realitatea tragediei deafară simţim căldura sărbătorii de azi. Renăscuţi şi refăcuţi prin lumină simţim Naşterea Omului, care ne reaminteşte, ori decâte ori uităm, că moartea şi întunericul au fost înfrânte pentru totdeauna prin venirea Lui între noi şi prin învierea, care a înlăturat lespedea de pe mormântul, în care fusese aşezat.

Din turnul catedralei porneşte din nou glas de clopot. Dar de astădată undele lui se resfiră ca tot atâtea trâmbe de lumină, cari despică şi risipesc ceaţa şi coboară căldura, pacea şi fericirea în suflete. Acest glas e strigarea solemnă, biruitoare şi cucernică a Adevărului. Genunchiul se frânge şi se pleacă umilit în faţa lui. Din măruntaiele amorţite ale fiinţii se ridică credinţa, pe o clipă adormită, pentru a li da celor slabi, chinuiţi şi prigoniţi încredere, nădejde şi siguranţă.

Ori câtă gălăgie ar fi afară şi neînţelegere şi vrăşmăşie noi ni avem pacea noastră. E pacea sfântă, adâncă şi nebiruită, pe care ni-o dă Naşterea Mântuitorului.

...In această clipă de împăcare cu mine, de abnegaţie şi despărţire de cele materiale, soldatul meu se precipită brusc

în cameră. El aduce samovarul şi o bucăţică de cozonac. Vorba sfătoasă, domoală şi fără sfârşit a acestei minunate maşini ruseşti pare un glas de prunc nevinovat, iar ceaiul amestecat cu cozonacul moale şi aromat îmi dă impresia cuminecăturii.

La Biserică.

Negura de eri a dispărut şi vremea s'a mai potolit. Din norii albi şi luminoşi cad fulgi deşi de zăpadă, cari sclipesc ca nişte fire de argint şi împrospătează troianele, ce învăluie de mai bine de două luni oraşul.

Catedrala — soborul Samarei — e o puternică şi impresionantă creaţiune artistică. E cea mai pompoasă, mai masivă şi mai desăvârşită construcţie din această regiune. Zidită în stil bizantin ea înfăţişează toate formele templului lui Justinian, care de secole îşi împrumută modelul bisericilor ortodoxe.

In interiorul larg, majestuos şi proporţionat se răsfrâng în bogate străluciri razele soarelui, cari pătrund prin ferestrele multicolore ale soborului. Iconostasul e îmbrăcat în întregime într'o splendidă armură de aur. Candelabrele şi sfeşnicile, din cari se înalţă drepte un potop de făclii de ceară curată, galbenă, ale căror reflexe curcubeice se întâlnesc cu acelea ale sutelor de becuri electrice aprinse, sunt din aur şi argint masiv. Portretele sfinţilor, cari împodobesc iconostasul, puternicile columne şi zidurile până sus în cupola şi catapeteazma templului, sunt lucrări de artă desăvârşită, a căror alcătuire răsfrâng în toată idealitatea lui sufletul celor pe cari îi înfăţişează. Pietre scumpe de toate culorile, înfipte în ramele acestor portrete, ţin locul lămpilor electrice, ele revarsă peste făptura icoanelor lumini discrete, mistice, cari trezesc curiozitatea, măresc cucernicia şi întăresc credinţa. In faţa pristolului îngenunche câţiva preoţi în strălucitoare odăjdii aurite. Din mijlocul lor se ridică figura de patriarh, înseninată de o lungă şi bogată barbă şi plete albe ca zăpada, a episcopului Samarei. El pare pustnicul, care acum câteva veacuri a fost descoperit în peştera dela gurile Samarcii, pe ale cărei maluri se înalţă astăzi uriaşa cetate a Samarei. Pe podiul din faţa altarului răsună plină şi puternică

ca o încrucişare de ecouri adânci, sguduitoare vocea de bas neîntrecut a diaconului. Iar de deasupra, din corul templului, pornesc înaripate glasurile de argint ale cântăreţilor bisericii — bărbaţi şi femei — cari încununează armonia comorilor de artă ale acestui sobor.

Toată această strălucire, tot acest belşug de cucernicie şi de misticism atrage însă de astădată prea puţină lume. Odinioară la marile sărbători, valuri de credincioşi inundau biserica. Astăzi imensul spaţiu al soborului, deşi e Crăciunul şi deşi oficiază bătrânul vlădic al Samarei, e aproape gol, glasurile preoţilor şi răspunsul coriştilor răsună în pustiu.

Pravoslavnicia în distrămare.

De când cu revoluţia şi mai ales începând dela stăpânirea sovietelor lumea de jos, proletarii, arată o complectă desinteresare, dacă nu vrăşmăşie faţă de biserică. Bigotizmul de altă dată, acea îngrămădire de fanatici, cari înţepeneau îngenunchiaţi pe lespezile de peatră ale bisericii, ascultând ceasuri dearândul liturghiile şi litaniile fără sfârşit, acele înfrigurate închinări în faţa sfintelor icoane, făcătoare de minuni şi acea pasionată întrecere de a bate cât mai multe mătănii şi de a face cât mai multe cruci, astăzi nu mai există. Pravoslavnicia, aşa cum a fost cunoscută, e în plină distrămare. Temelia, presupusă până eri de granit, se surpă pe încetul, pe neobservate, fără sgomot ca şi când ar fi făcută din nisip.

Desprinsă din strălucirea imperiului bizantin şi aducând de acolo splendoarea mantiei imperiale, absolutismul şi atotputernicia acesteia, concepţia de stat teocratic şi tot belşugul de mijloace spirituale, cu care se influinţează, se cuceresc şi se stăpânesc sufletele, mai ales cele cari au fost ferite de contactul cu ştiinţa, investită cu bani şi bogăţii enorme nu numai de bigoţii capi ai principatelor ruse, dar şi de cuceritorii streini (Tătari), biserica rusă a devenit ş'a fost în cursul secolilor reazimul cel mai puternic al prinţilor ruşi, sprijinitoarea statornică,

a autocrației, chezășia liniștei ș'a ordinei de până eri, factorul de seamă al măririi și întinderii Rusiei.

Mitropolitul Moskovei până la Boris Godunov, patriarhul începând dela acesta erau prinții spirituali, atotputernici ai Rusiei, cari alături de șefii principatelor ruse și de țari au făurit și întărit statul absolutist, teocratic rus. Iar sfântul Sinod, creațiunea lui Petru cel Mare, primprocurorii generali ai acestuia, numiți din sânul elementelor cele mai reacționare și uneori chiar dintre șefii armatei (ca subt Nicolae I-iul!) ș'a concetrat tot rostul și toată activitatea sa în menținerea și consolidarea acestui stat ș'a autocrației țariste.

Preoțimea, care dintr'u început, reuși să aibă, cu toată ignoranța ei, un puternic ascendent asupra poporului bigot al Rusiei și care deveni cu vremea și mai ales în urma ucazelor și vergilor lui Petru cel Mare și Elisabetei Petrovna un formidabil și disciplinat corp de ostași la îndemâna autocrației, secunda din răsputeri și ajutora consolidarea și înflorirea acesteia.

Alexe, fiul lui Petru I-iul, avea dreptate când spunea: „La moartea tatălui meu eu voi șopti ceva episcopilor, aceștia vor transmite șoapta preoților și preoții o vor comunica credincioșilor, iar eu voi fi făcut țar, chiar fără voia mea!".

Forța aceasta a preoțimei trebuia însă să fie și ea supusă mai târziu, ca și autocrația, în slujba căreia se găsea, loviturilor celor cari luptau pentru libértate. Revoluționarii veacului al XIX-lea loveau tot mai intețit în biserică și slujitorii ei. Fanatizmul unor oameni ca *Pobedonosciev*, procurorul general al sfântului Sinod subt Alexandru al III-lea și Nicolae al II-lea, colaboratorul intim al celui dintâi și dascălul celui din urmă, care știa să armonizeze așa de bine puterea materială a imperatorului rus cu puterea spirituală a pravoslaniciei, nu mai putea înăbuși efectele dezastruoase ale acestor atacuri. In loc de „Tatăl Nostru" mulți credincioși spuneau puternic, ca să fie auziți: „Noi vom mânca dimineața ovrei, vom dejuna proprietari și vom cina preoți!".

Iată explicarea pentru ce lumea, care a dărâmat autocrația — proletari și burghezi — nu mai simte îndemnul de a veni la biserică. Nu-i atrage nici strălucirea odăjdiilor, nici lumina

multicoloră a făcliilor, nici splendoarea ritualului, nici miracolul icoanelor, nici arta desăvârşită arhitectorală şi mistică a templului. Odată cu autocraţia ţaristă se distramă şi ortodoxia. Bunul, blândul, supusul şi bigotul popor rus de altă dată răsturnând pe ţar nu mai ascultă azi nici de preoţi.

O cuvântare, pe care un diacon o ţine din uşa altarului şi în care acesta pledează pentru credinţă şi ortodoxie îşi frânge ecoul în zidurile reci şi pustii ale soborului. Glasul însuş al preotului e timid, sec şi lipsit de puterea convingerii. El nu are nimic din tăria glasului preoţesc din „Slujba adevărată" a lui Lermontov. Se teme parcă omul ca nu cumva să fie înhăţat şi... cinat de gardiştii, cari îşi fac în acest moment apariţia în tinda bisericii cu puştile pe umăr legate cu sfoară...

„Virtutea" naţională — simbol revoluţionar.

Uriaşa cetate de pe Volga are prea puţină înfăţişare de sărbătoare. Tovarăşii îşi continuă în colţuri de uliţi mitingurile obişnuite, cari li fac, după părerea lui Lenin, „cea mai bună educaţie revoluţionară" şi în cari discută cu aceiaş pasiune chestiunile dela ordinea zilei. Sovietul e şi el în plină şi neîntreruptă activitate. Execută ordinele dela Centru şi născoceşte el însuş fel de fel de măsuri, privind întărirea administraţiei bolşevice, pe cari le aplică fără întârziere. Preocuparea lui principală rămâne însă urmărirea „contrarevoluţionarilor" pe cari gardiştii roşii îi ridică ziua ori noaptea din căminele lor şi îi „incartiruiesc" în formidabila puşcărie a Samarei, zidită de cei cari nu se puteau gândi că vre-o dată vor fi şi ei locatarii acestei sinistre „Case a Morţilor".

Magazinele micilor sfârnari, cari au îmbrăţişat credinţa roşie, precum şi dughenele ovreieşti sunt toate deschise. Proprietarii lor îşi dau silinţa să apară cât mai „internaţionali", tratează cu o sgomotoasă atenţiune pe prizonierii puterilor centrale, cari sunt lăsaţi liberi de soviet şi ţin să se găsească cât mai mult în treabă pentru a arăta cât de mare a fost ura lor împotriva ucazelor de odinioară, cari îi obligau să ţină sărbă-

torile pravoslavnice şi cât de bucuroşi sunt astăzi când pot sfida însăş sărbătoarea Crăciunului.

Un singur fapt arată doar că azi e sărbătoare: Mulţimea de oameni beţi. Sărbătorile au făurit ş'au menţinut tradiţionala virtute rusească: beţia. Şi tovarăşii cari au lepădat toate tradiţiile, pe aceasta una se încăpăţinează s'o respecte cu toată rigoarea. Afumaţi de „samogonca", gătită în întunericul dughenelor ovreieşti, ei leagă ce e cu ce a fost — prezentul cu trecutul —, amestecă conştientul cu inconştientul şi probează că firea, păcatul şi patima trăesc şi-şi afirmă *virusul* în ciuda ori cărei „disciplini revoluţionare". Am chiar impresia că beţia a devenit un semn simbolic al calităţii de „tovarăş". Cine nu bea, nu e tovarăş. Iar cel ce înjură pe omul beat, e „contrarevoluţionar.

Pe vremuri Petru cel Mare pretindea ca atunci când bea el să se îmbete toţi cei din societatea lui. Iar Ana Ivanova pedepsea sever pe invitaţii, cari refuzau să se înbete. Tovarăşii de azi pedepsesc şi ei lipsa de respect faţă de această strămoşească virtute şi în încăpăţânarea de a rivaliza cu strălucirea capetelor încoronate ei şi-ar vinde de dragul acestei virtuţi nu numai puştile, caii, mitralierele, tunurile, onoarea, hainele de pe ei, dar şi Rusia. *O împărăţie pentru o sticlă de votcă!*

Masa Rusului.

Ruşii, după cum am mai văzut, pun un deosebit preţ pe mâncare. De cum se scoală ei dau foc samovarului şi odată cu cele câteva pahare de ceai îşi aprovizionează stomacul din greu cu cărnuri, unt, marmeladă, ouă, miere etc. Iar la miezul zilei încălzesc din nou samovarul pentru a goli iarăşi câteva pahare de ceai peste plăcintele *(blini)*, pentru care au o deosebită predilecţie. După amiazi, cam între 3 şi 4 oare iau dejunul obişnuit, compus din mezeluri şi mâncări grele şi variate dar mai ales din ciorba *(sci)* specific rusească, gătită dintr'o amestecătură de zarzavaturi, printre cari prevalează varza, şi din piftele făcute din carne de vacă tocată Ceaiul nu lipseşte nici de astădată. El se bea în loc de cafea. Intre 7 şi 8 ore seara burghezul rus ia o uşoară cină frugală, care se re-

duce uneori la câteva pateuri *(pirogi)* şi fireşte la două-trei pahare de ceai. Cina adevărată se serveşte înainte de culcare, între orele 10 şi 11 seara, când rusul are grije să-şi provadă stomacul cu cărnuri reci, peşte, brânzeturi, pâine, pişcote *(suharei)* şi.... ceai.

Dela revoluţia comunistă însă această nesfârşită listă de bucate s'a redus în mod simţitor. Burghezii sunt aproape mai lipsiţi şi trăesc mai rău chiar de cât proletarii. Garnitura, care se înşiruia aşa de îmbelşugată şi variată în jurul samovarului, s'a limitat aproape numai la o bucăţică de pâine neagră, compusă dintr'o amestecătură de orz, ovăs, paie şi tărâţe, la o minusculă porţie de unt şi rareori se mai văd pe masa burgheză mâncările gustoase de odinioară. Alimentele obişnuite ca: pâinea, untul, oăule, laptele, zahărul şi carnea nu se pot dobândi decât cu cartelă şi cu mari sforţări, după aşteptări adeseori de ceasuri înaintea magazinelor sau a depozitelor de aprovizionare.

Cum azi e Crăciunul proprietarii caselor, în cari locuim, fac sforţări să dea acestei sărbători baremi într'o măsură redusă atribuţiile de odinioară. Cumpără tot ce pot şi cât pot. Ţin samovarul mereu subt presiune şi-l garnisesc cu crâmpeie din bucatele de altă dată, căci pentru după masă ei au invitaţi.

Soarta cărturarilor.

Puşi într'o chinuitoare situaţie de umilinţă, prigoniţi şi urmăriţi mereu pentru bănuiala că ar fi vrăşmaşii noii stări de lucruri, ameninţaţi în orice moment cu arestarea şi incarcerarea în cazematele Samarei, cărturarii ruşi sunt astăzi mai solidari ca oricând. Ei se caută, se adună şi solicită mângăere şi ocrotire împotriva teroarei şi a furtunei, care s'a abătut asupra lor. Casa gazdei noastre se umple pe încetul cu neamuri şi cunoscuţi: Profesori, profesoare, slujbaşi de stat, ofiţeri despuiaţi de epoleţi, comersanţi, industriaşi, pensionari etc.

Infăţişarea acestor oameni e cât se poate de jalnică. Dacă din chipurile lor ar lipsi liniile, cari marchează pe omul de carte, ei nu s'ar deosebi de loc de proletarii, cari până eri alcătuiau gloata supusă şi muncitoare. Sărăcăcios îmbrăcaţi,

subțiați la față și cu urme de friguri în priviri, semn al chinului și spaimei lăuntrice, ei par niște muschetari, înfrânți de cruzimea neprevăzutului. Femeile, cari altădată străluceau în bogatele lor costume și blăni luxoase, astăzi sunt îmbrăcate în vestminte de muncitoare. Temători de rechiziții și confiscări, bărbați și femei, își ascund în beciuri sau în gropi săpate în pământ hainele mai de preț, precum și prisosul ce trece peste două rânduri de înbrăcăminte, două perechi de albituri, o pereche de cizme sau ghete, un palton, o căciulă etc., cât îngădue un decret al sovietului. Bijuterii, inele, decorații nu mai poartă nimeni, sunt și ele ascunse.

Așezați la o masă rotundă și încăpătoare, relicvie a vremurilor de nepăsare, de bucurie și de uitare, oaspeții povestesc, fiecare, necazurile și pătimirile curente. Profesorii se plâng că școala e în plină distrămare și că educația copiilor se găsește în mare primejdie. Ofițerii sunt rușinați de starea de umilință, în care i-au cufundat sovietele. Iar un bătrân general, care a stat în slujba armatei și a țării timp de 45 de ani, constată amărât că la bătrânețe trebuie să se mulțămească cu o leafă lunară de 8 ruble, solda unui soldat. Comersanții își plâng și ei soarta. Bolșevicii îi încarcă cu impozite și îi silesc, deși nu le mai rentează, să aducă mărfuri. Și în sfârșit industriașii sunt mâhniți pentru rolul, la care au fost degradați, căci azi nu ei, ci muncitorii sunt stăpânii intreprinderii. Producția s'a redus în mod simțitor, materiile prime lipsesc, profit nu mai există și cu toate astea muncitorii cer salarii mari. Patronul care refuză să satisfacă această cerere riscă să ajungă în temniță.

Aceste plângeri ficsează o stare de fapt, dar ne desvăluesc și un trecut. Cărturarii ruși aproape în totalitatea lor au luptat pentru emanciparea Rusiei, pentru desrobirea țăranilor și pentru respectul muncii. Inchegând încă în cursul veacului al XVIII-lea diverse societăți cu caracter secret și postându-se dealungul veacului al XIX-lea și până la prăbușirea autocrației țariste în prima linie de foc pentru eluptarea și triumful libertății ei au dat jertfe nenumărate în drumul spre ajungerea scopului lor. Universitățile ruse, ca și Academia lui Petru cel Mare, număroasele Cercuri literare și cluburi au fost tot atâtea fo-

care de propoveduire a ideilor şi curentelor liberatoare şi de luptă acerbă pentru biruinţa acestora. Stăpâniţi şi călăuziţi de fanatizmul, propriu slavului, cărturarii ruşi au îmbrăţişat suferinţa cu frenezie şi bucuroşi au primit să răscumpere chiar cu preţul vieţii lor noua lume aducătoare de libertăţi şi de emancipare morală pe seama poporului rus. Nu există aproape nici un mare scriitor rus, care să nu fi trecut prin cazematele „Petru şi Paul“ sau prin cumplita „Casă a Morţilor“ din gheţurile Siberiei. Masonii de pe vremea Ecaterinei şi din timpul domniei autocraţilor următori; Decembriştii, cari cereau, umplând pământul capitalei cu sângele lor, lui Nicolae I-iul constituţia; membrii atâtor societăţi tainice, toate urmărind prăbuşirea autocraţiei; rândurile nesfârşite ale liberalilor, foarte mulţi conservatori; octobriştii, cari luptau pentru realizarea făgăduelilor lui Nicolae al II-lea (rescriptul din Octomvrie 1905); constituţionaliştii democraţi (cadeţii), progresiştii de mai târziu, socialiştii, etc. toţi au îndurat începând dela vergile ţarilor, suprimate abia de Alexandru I-iul, cele mai cumplite suferinţe ş'au dat jertfe fără de număr pentru democratizarea Rusiei.

Autocraţia ţaristă a căzut în urma acestor lupte şi jertfe.

Care e însă soartea luptătorilor ş'a urmaşilor atâtor mucenici?

O vede toată lumea. Cărturarii ruşi sunt astăzi oamenii cei mai de plâns. Poporul, pentru care au luptat, i-a părăsit. El nu e sub conducerea lor, ci sub mâna câtorva aventurieri, cari le făgăduesc cerul şi pământul. Politica nefastă a regimului ţarist, care a împiedecat contactul intelectualilor cu massele populare, care s'a silit să distrugă autoritatea lor, care a asmuţat chiar armata în contra „intelighenţii“, cultivând în cazărmi spiritul de ură în contra ei şi care s'a lăsat călăuzită numai de interesele unei camarile orgolioase şi oarbe, e singură vinovată de această jalnică stare de lucruri şi de cumplita nenorocire, în care se sbate astăzi Rusia. Poporul, rămas în ignoranţă şi care abia a ajuns să-şi însuşească câteva noţiuni din codul — *Domostroi* — popii Silvestru, fostul ministru al lui Ivan cel Groaznic, nu degrabă va înţelege teoriile constituţionale şi legaliste ale urmaşilor lui Nabokov. Ci până atunci

el se va îndruma după iresponzabilii de azi, cari îi îngădue şi-l îndeamnă să trăiască în complectă destrăbălare şi anarhie. Iar profesorii de universitate şi literaţii vor trece dela catedrele şi masa lor de lucru pentru a curăţi zăpada de pe străzi sau pentru a încărca cărbuni în vagoane...

Femeia rusă.

Istoria Rusiei e plină de figuri femenine, cari au jucat roluri de iniţiativă, de îndrumare, de progres şi de hotărîtoare prefaceri politice şi sociale.

Olga, văduva lui Igor, mama şi regenta minorului Sviatoslav, a fost cea dintâi princesă rusă, care a îmbrăţişat credinţa ortodoxă şi care a fost trecută drept „Sfta Elena" în calendarul bisericei pravoslavnice.

Elena Glinska, soţia urmaşului lui Ivan al III-lea, Vasilie Ivanovici, mama şi regenta lui Ivan cel Groaznic, s'a afirmat ca o femeie de mare energie şi îndrăzneală. Puternicele întărituri ale Moscovei — Kitai gorod — dela ea purced. Vrăşmaşii Rusiei şi ai dinastiei moscovite au găsit în ea o apărătoare neînfricată a tradiţiei şi măririi Marelui principat al Moscovei.

Republica novgorodiană a aflat, la răspântia cea mai primejdioasă a existenţii sale, în sufletul de oţel şi de martiră al fanaticei *Marfa*, văduva posadnicului Boreţski, învecinicită în romanul lui Karamsin „Regenta Marfa sau supunerea Novgorodului", pe cea mai hotărîtă apărătoare a independenţei sale împotriva tentativelor de cucerire şi subjugare a prinţilor moscoviţi.

Petru cel Mare a avut în timpul minoratului regentă pe sora sa *Sofia*, o femeie de o energie şi ambiţie, pe care numai voinţa robustă a lui Petru a putut-o mai târziu înfrânge.

Cumplita *Ana Ivanovna* a lăsat în istoria rusă nu numai amintirea majestăţii sale fizice, a luxului, pentru care cheltuia comori, ş'a urgiilor, pe cari le aranja în societatea curtizanilor (Biron!) ş'a popilor, dar şi amintirea unui regim (*bironovcina*, dela Biron!) de o străşnicie, care întrecea uneori chiar pe aceia a lui Ivan al IV-lea.

Frumoasa şi autoritara fică a lui Petru I-iul, *Elisaveta Petrovna*, dârza apărătoare a ortodoxiei, prigonitoarea fanatică a religiilor streine ş'a ovreilor, a consolidat, a lărgit ş'a înălţat, mai ales prin invazia Prusiei şi cucerirea Berlinului prestigiul imperiului rus.

Ecaterina a II-a, Semiramida Nordului, care cu mână de fier a ştiut ş'a isbutit să menţină, să întreacă şi să întindă statul lui Petru cel Mare până în apele Nimenului şi în sud până la Mare.

•

Eliberată din *terem* şi putând să iasă în lume fără voal şi fără litieră, datine importate în Rusia odată cu acceptarea creştinismului bizantin, femeia rusă a deschis, ajutată chiar de întâiul ei liberator Petru cel Mare, dârza luptă pentru completa ei emancipare şi pentru pregătirea marelui rol social, pe care avea să-l joace mai târziu.

Stăruitorul concurs, pe care i-l'a dat câteva împărătese şi mai ales Ecaterina a II-a şi soţia lui Paul I-iul prin marele număr de şcoli şi institute, întemeiate pe seama sexului femenin, ambele fiind călăuzite de convingerea că o mamă cultă şi bine educată va putea promova cultura şi educaţia copiilor mai mult decât toţi dascălii, au contribuit într'o puternică măsură la accentuarea procesului de emancipare femenină.

Astfel încă pe vremea Ecaterinei femeile din aristocraţia rusă începură şi ele a se interesa de ideile şi curentele, cari au promovat revoluţia franceză şi cari alcătuiau bagajul intelectual al proaspeţilor masoni ruşi.

Impinse de un îndemn, care proba o fire înclinată spre lucruri ce ies din comun, femeile se sileau din toate puterile să fie admise şi ele în societăţile secrete, cari începură să ia fiinţă sub domnia lui Alexandru I-iul. Soţiile Decembriştilor au eşit în stradă luptând şi pretinzând constituţia alături de bărbaţii lor. Iar după ce rebeliunea a fost înăbuşită, ele numai cu forţa au putut fi oprite de a-şi însoţi bărbaţii în exilul din Siberia.

Impăraţii din secolul al XIX-lea, dar mai ales Alexandru al II-lea au îmbrăţişat şi ei convingerile Ecaterinei a II-a. Ţa-

CATEDRALA DIN SAMARA.

rul Liberator a înfiinţat un mare număr de gimnazii şi progimnazii pe seama sexului femenin, iar universităţile ş'au deschis largi porţile femeilor studente, dându-le dreptul să îmbrăţişeze orice cariere.

Cercurile literare şi organizaţiile revoluţionare începură a număra printre membrii lor tot mai multe femei, cari întreceau adeseori pe bărbaţi în talent, iniţiativă şi îndrăzneală participând direct şi executând personal actele menite să desăvârşească scopurile acestor societăţi.

Bogăţia sufletului, cultura, înaltele şi puternicile sentimente, cu cari erau înzestrate, au dat marilor scriitori ai veacului al XIX-lea un inepuizabil material pentru scrisul lor. Femeile eroine din baladele, epopeile şi romanele ruse sunt comorile cele mai de seamă ale acestor opere. *Felicia* lui Derjavin, scriitorul de origine tatară, înfăţişând tot ce sufletul Ecaterinei a II-a avea mare; *Tatiana* din „Eugeniu Onighin", monumentala operă a lui Puşchin; fantastica fică a boerului Kociubei din „Poltava" aceluiaş scriitor; *Tamara* din „Demonul" lui Lermontov; *Prinţesa Zenaida* din „Primul Amor" a lui Turgheniev; *Irina* din „Fumul" aceluiaş scriitor; *Sonia* din „Crimă şi Pedeapsă" a lui Dostoevsky; *Liza* din „Fraţii Karamazov" şi *Nelly* din „Umiliţi şi batjocoriţi" ai aceluiaş scriitor; Katiuşa din „Invierea" lui Tolstoi, Ketty Levin din „Ana Karenina", *Principesa Maria* (mama lui Tolstoi) din „Război şi Pace" ale aceluiaş scriitor, — înfăţişează tot variatul şi specificul complex de sentimente, de viaţă şi de manifestare sufletească a femeii ruse.

Inainte însă de a fi un element de puternică şi sgomotoasă contribuţie la promovarea şi primenirea vieţii sociale ca atâtea femei martire, cari şi-au găsit expresiunea supremă în faimoasa „mamă a revoluţiei" *Breşko-Breşkovskaia* sau în cunoscuta filantroapă contesa *Panin,* — femeia rusă a înţeles şi înţelege să fie o cultivatoare fanatică a sentimentului de dragoste. Intreagă viaţa şi toate mişcările ei sunt dictate şi călăuzite de acest sentiment. El o face să fie soţie devotată şi fanatică ca o *Natalia Dolgorukaia*, care nesocoteşte suferinţa şi acceptă cu suflet senin orice sacrificiu, după chipul vechilor femei slave, cari primeau să fie arse alături de soţii lor dece-

daţi. El dă familiei ruseşti acea atmosferă de căldură, de prietenie şi seninătate, care se desprinde cuceritoare din „Ana Karenina“, din „Puterea Intunericului“ lui Tolstoi, din „Cronica Familiei“ lui Aksakov şi celelalte romane ruseşti. El alimentează acel foc maternel, care se afirmă cu putere în „Mama“ lui Gorki şi care nu cunoaşte nici-o jertfă şi nici o menajare a vieţii când e vorba ca mama rusă să-şi mântue copilul său.

Sentimentul de dragoste al femeii ruse e lipsit de orice egoizm. El există numai pentru dragostea în sine. Deaceia spune ea cu atâta abnegaţie:

„... No nye grusinaia ia, nye pecialna ia,
Utyeşitelna ved' sudba moia;
Vsio cito lucişavo v' jizni Bog dal nam
V' jertvu otdal ia ognionâm ociam!“
(... Dar nu sunt tristă şi nici supărată,
Căci buna mea soartă mă mângâe;
Tot ce mi-a dat Domnul mai bun în viaţă
Eu am jertfit pentru frumoşii lui ochi!).

Acest sentiment e totdeauna prezent. El e însăşi viaţa Rusoaicei. Fără el nu poate trăi. Din această cauză mulţi cred că femeia rusă e puţin fidelă.

Bătută, umilită şi ţinută odinioară în sclăvie, soţia rusă e astăzi, în multe privinţe, superioară bărbatului comun. Odată cu cultura a evoluat în ea şi sentimentul, care o dominează şi care îi călăuzeşte viaţa. Preferă bărbatului de rând şi mai ales bărbatului simplu pe omul superior, cult şi respectuos faţă de sentimentele şi libertăţile ei. Un om de litere, un ostaş brav, un cântăreţ bun, un orator distins, un causeur inteligent, un pianist priceput, un bărbat civilizat şi cu cunoştinţe, fie el chiar străin, e privit cu simpatie de femeia rusă.

•

Dela lovitura bolşevică încoace femeia burgheză e prigonită şi umilită la fel cu bărbatul. Nu mai puţin e rău tratată şi femeia, care refuză să îmbrăţişeze evanghelia bolşevică, fie ea oricât de revoluţionară şi aparţină chiar partidelor socialiste de cea mai accentuată „stângă“. Ea e *umilită şi batjocorită*

împreună cu bărbatul social-revoluţionar, chiar dacă amândoi şi-au trăit o bună parte din viaţă în temniţă sau în Siberia.

Femeile cari cântă însă pe struna comunistă se bucură şi subt noul regim de o deosebită atenţiune. Faimoasa teroristă *Maria Spiridonova*, asasina generalului Lujenovski (1905), revenită în Rusia revoluţionară după 12 ani de robotă în cazematele Siberiei, este numită în calitatea ei de fruntaşe a partidului social-revoluţionar de stânga, aliat cu bolşevicii, prezidentă a Congresului ţăranilor în locul social-revoluţionarului de dreapta *Avksenteiev*, închis în cetatea Petru şi Paul ş'apoi încredinţată cu conducerea secţiei ţărăneşti a Comitetului Central executiv. Tovarăşa *Kollontai* (o ediţie a faimoasei prinţese Daşkov din vremea Ecaterinei a II-a !), fostă înainte de revoluţie soţia unui cunoscut general ţarist, iar azi căsătorită după toate formele religioase, în faţa unui preot, contrar uzanţelor bolşevice, cu sdravănul marinar *Dybenko*, comisarul marinei, conduce secţia asistenţei sociale din guvernul comisarilor. *Nadejda Constantinovna Ulianova*, soţia lui Lenin, este una din cele mai apreciate şi respectate colaboratoare ale noului regim. Ea împarte în mod efectiv munca cu bărbatul său.

Provincia nu rămâne nici ea mai prejos decât capitala. Aci, în numeroase soviete conduc şi hotărăsc în multe chestiuni fanatizmul şi inteligenţa femenină.

Cum se agrăesc Ruşii ?

Adunată în casa asta burgheză, toată această societate de cărturari şi de foşti luptători pentru democraţia sinceră reînvie un crâmpei din viaţa socială de până eri a Rusiei. Bărbaţii se agrăesc aşa de familiar şi frumos pe numele de botez, unit cu acela al tatălui, ca de ex. Vasile Ivanovici (Vasile a lui Ion). Iar femeile pe acela de botez, unit cu numele tatălui, ca de ex. Elena Vasilievna (Elena lui Vasile). Agrăirea bărbaţilor ni reaminteşte felul de a se chema al ţăranilor din unele regiuni dela noi, ca de ex. George a lui Ioan, Nicolae a lui Vasile, cu deosebirea că aceştia când se agrăesc între ei întrebuinţează numai numele de botez şi uneori şi acesta prescurtat ca

în Maramureş, unde în loc de: „Măi George!" se zice *scurt:* „Măi Ghio!" sau în loc de: „Măi Dumitre!" „Măi Mi!" în loc de: „Măi Toadere!" — „Măi Toa!"...

Streinul agrăeşte pe burghezul rus cu cuvântul *gospodin* (domnule). Femeia însă numai foarte rar e agrăită cu vorba *gospoja* (doamnă). Ea a continuat să rămână în mentalitatea rusă subordonată, sclavă bărbatului, „lucrul" lui. Şi nici Petru cel Mare care dădu femeii libertatea să se căsătorească cu cine vrea, care umilea pe bărbat tăindu-i barba şi care rădea capul soţiei sale Eudoxia ş'o închidea în mănăstire pentrucă nu voia să se despartă de vechile datini, nici alţi ţari şi nici şcoala n'au fost în stare să şteargă aceste urme ale unei sclăvii multiseculare.

*

Târziu după miezul nopţii număroasa societate trece prin faţa pomului de Crăciun, despuiat de puţinele lui podoabe de mica Vavuşca, care adormită într'un fotel vechi din colţul salonului pare un înger al morţii şi se strecoară pe furiş în stradă pentru a se îndrepta, fiecare spre casă. Uliţile răsună încă de sgomot. Tovarăşii sărbătoresc cucerirea Omskului de către trupele roşii şi în ecoul întârziat al strigătelor lor ei slăvesc începutul... revoluţiei mondiale şi triumful dictaturei proletare universale.

După plecarea oaspeţilor zăvoarele cad din nou grele pe uşi şi casa până adineauri veselă şi luminoasă se cufundă în tăcere şi întuneric.

Ca să-şi aducă aminte de moarte.

Azi noapte cineva a ucis doi gardişti bolşevici în faţa teatrului orăşenesc. Trupurile lor însângerate rămân până seara întinse pe giulgiul de zăpadă. Din când în când trecătorii se opresc pentru a vedea dacă cei ucişi nu sunt deai lor ş'apoi trec nepăsători mai departe. Sovietul dă ordin ca cele două cadavre să fie înmormântate chiar în locul, în care au căzut „pentruca burjuii când es din teatru să-şi aducă aminte de

moarte şi de răzbunarea proletarilor". Câţiva din burghezii „eşiţi la sorţi" sunt ridicaţi chiar în această seară din casele lor şi aruncaţi în beciurile ohranei roşii ... Iar a doua zi mari afişe, lipite pe localurile publice şi pe geamurile şi uşile cafenelelor, ceainăriilor şi restaurantelor îndeamnă pe tovarăşii proletari să smulgă ... epoleţii ofiţerilor, să-i arunce afară din local şi să-i dea pe mâna gărzii roşii ... Ceeace înseamnă arestarea, încarcerarea şi foarte adeseori linşarea (samosud) — „contrarevoluţionarului".

Presa rusă.

Presa rusă s'a ridicat în cursul vremii la o înălţime, care cu drept cuvânt putea fi invidiată. Ea s'a aşezat cu cinste alături de cea mai bună presă din occident.

Intâiul jurnal rus, editat de Nachtşokin, reputatul sfetnic în afacerile externe al lui Alexe Mihailovici, al doilea Romanov pe tronul ţarilor, era un simplu buletin de informaţii pentru uzul personal al ţarului, conţinând ştirile reproduse din jurnalele streine.

Petru cel Mare, care în călătoriile sale prin ţările din Apus a avut prilejul să cunoască importanţa presei şi care a înţeles că opera sa de reformare şi primenire a vieţii sociale din Rusia va putea fi mult ajutată de cuvântul imprimat, şi-a dat toată silinţa să promoveze şi în ţara sa industria tipografică ş'a înfiinţat după creiarea şi introducerea alfabetului civil ş'a limbii oficiale şi literare ruse, întâiul mare organ de publicitate: *Gazeta Petersburgului.*

Până la Ecaterina a II-a însă presa rusă nu reuşise să-şi deschiză calea, pe care trebuia să meargă. Ea era mai mult un amestec de impresii personale, de înregistrări de evenimente interne şi externe, de încercări literare mai mult sau mai puţin reuşite şi de dări de seamă asupra variatelor aspecte şi întâmplări obicinuite din viaţa socială curentă. Dar marea şi puternica frământare intelectuală, care cuprinsese Apusul şi care urmărea o fundamentală transformare a vieţii sociale ş'a instituţiilor, care guvernaseră până atunci societatea şi statele, n'a putut rămânea fără ecou nici în Rusia. Insăşi Ecaterina se molipsi de teoriile, cari vizau închegarea unei lumi noui şi intră în legătură directă cu marii promotori ai acestei lumi. Iar alături de ea, la îndemnul şi sub protecţia ei, se ridică o

serie întreagă de gânditori ruşi, cari se sileau să transplanteze teoriile şi ideile filozofilor occidentali în solul virgin al imperiului moscovit.

Intemeietorul presei naţionale.

Cel mai de seamă printre aceştia fu *Nicolae I. Novikov*. Membru al primei loji masonice ruse, înfiinţate în Petersburg la 1772 de masonii, cari începuseră să-şi afirme existenţa în Rusia încă sub Elisabeta Petrovna, acest creier viguros reuşi, în urma contactului, pe care-l avea prin societatea, al cărei conducător era, să se aprovizioneze cu tot belşugul de armatură intelectuală, care ilustra occidentul. Purtat de setea lui de înoire socială, îndemnat de firea sa fugoasă şi neastâmpărată şi călăuzit de sentimentul unui patriotizm fanatic, Novikov se apucă cu frenezie de lucru pentru a-şi traduce în faptă gândurile. Minte clar văzătoare şi practică el înţelese încă dela început că cel mai bun şi mai eficace instrument pentru realizarea scopurilor sale este presa. Aci putea el să organizeze şi să îndrumeze marea bătălie, pe care o visa şi prin care avea să înfrângă pe duşmanii nouii alcătuiri sociale şi să înscrie triumful deplin al statului modern, aşezat pe temeliile solide ale patriotizmului, moralei şi dreptăţii sociale. In gazetele, înfiinţate sau conduse de el şi mai ales în „Gazeta Moskovei", al cărei tiraj a luat degrabă proporţii neaşteptate, el lovea de front moravurile societăţii deatunci (stricăciunea administraţiei, corupţia magistraturei, destrăbălarea camarilei şi abuzurile curtezanilor atotputernici, spoliarea ţăranilor ş'a servilor...), despica cu vigoare problemele la ordinea zilei, ataca cu îndrăzneală teoriile la modă, supunea celei mai crude critici actele de guvernământ, se străduia să-şi impună convingerile, să creieze o opinie publică, expresie a raţiunei chibzuite şi logice, să dea frumuseţe şi variaţie stilului, să împrumute viaţă şi fond expunerii, să aducă în discuţie idei şi să impună soluţii.

Ca să asigure presei posibilitatea de imprimare în condiţii bune şi eftine el s'a silit să intensifice cât mai mult indus-

tria tipografică şi a infiinţat puternica *Societate tipografică*, care a promovat apoi închegarea altor multe tipografii. Iar pentru a răspândi gazetele şi cărţile, editate subt conducerea şi îndemnul lui, el a înfiinţat şi un mare număr de librării.

Novicov, secundat în uriaşa sa activitate de câţi-va scriitori contimporani şi mai ales de marele istoric şi romancier *Karamzin*, intrat şi acesta în templul literelor şi al gândirii pe poarta masoneriei, de prinţesa *Daşkov*, prezidenta Academiei de ştiinţe şi alţii, a fost adevăratul întemeietor şi promotor al presei naţionale ruse, al gazetăriei critice, reformatoare, al scrisului viu, îndrumător şi educativ.

Urmaşii lui având mai toţi concursul larg şi devotat al pleiadei de scriitori ca *Bielinski*, maestrul criticei ruse, *Puşkin* părintele poeziei naţionale, *V. A. Jukovski*, cântăreţul gloriei ruseşti, fabulistul *Krylov*, precum şi al celorlalţi mari scriitori de mai târziu, au continuat opera începută cu aceiaş ambiţie nobilă, pricepere şi entuziasm, reuşind să consolideze presa rusă şi să facă din ea, mai ales de pe vremea lui Alexandru al II-lea o formidabilă putere.

Cenzura.

Pentru a reduce şi a paraliza efectele imediate ale acestei mari puteri organizate autocraţia, combătută şi vrăşmăşită de mai toţi gazetarii de talent şi de toţi marii scriitori ai veacului al XIX-lea, a recurs mereu la arma cenzurei, care era manuată şi aplicată cu o asprime fără pereche.

Conform regulamentelor de cenzură nici-o gazetă nu putea apare fără o autorizaţie prealabilă, dată de puterea administrativă şi fără depunerea unei cauţiuni de 5000 ruble (pentru jurnale) şi 2500 ruble (pentru reviste).

Fiecare publicaţie provincială era supusă cenzurii prealabile. Gazetele din cele două capitale — Petersburg şi Moskova — se bucurau de oarecare favoare, ele fiind scutite de această cenzură, dar conducătorii lor riscau să îndure toate rigorile administraţiei, care aplica pedeapsa fără vreun drept de apel la justiţie, în cazul când gazeta incălca ordinele, cari opreau

anume publicaţii. Advertismentul, repetat, da dreptul puterii administrative să pună ziarul advertizat subt cenzura preventivă, dacă nu se conforma „circularelor" biroului de cenzură.

Dela această pedeapsă se trecea foarte uşor şi la alte măsuri. Ziarul era oprit să se mai vânză cu numărul, era suspendat pe un termen dela o săptămână până la şase luni sau în fine suprimat de către comitetul suprem de cenzură, constituit din ministerul de Interne, al Justiţiei, al Instrucţiei publice şi procurorul general de pe lângă Sftul Sinod.

Subt regimul interdicţiei de publicare intrau diferite chestiuni de stat, organizarea armatei, chestiuni dinastice, felul de viaţă al familiei imperiale, dar şi lucruri cari nedumeresc pe cei cari ţin la libertatea gândirii. Astfel era interzis să se publice şi să se scrie despre grevele muncitoreşti, despre sectele religioase, turburările din universităţi, abuzurile şi corupţia administraţiei şi magistraturei, despre... Tolstoi şi Gorki, de actele poliţiei, uneori era şters cuvântul „biurocraţie" şi suprimate nume şi descrieri de lucruri obişnuite, dacă nu erau pe placul cenzorului.

Dar în afară de opreliştele, înşirate în număroasele „circulare administrative", cari se adresau conducătorilor de ziare, mai era interzis să se publice şi chestiuni, cari intrau în cadrul „rezoanelor de înaltă politică" sau mai corect cari nu erau în vederile guvernului. Directorul de ziar era „invitat" în mod discret, dar hotărît, prin scrisoare confidenţială, verbal sau pe cale telefonică de biroul cenzurii ca să nu publice nimic despre cutare chestiune, persoană sau întâmplare.

Foarte adeseori bietul director de ziar trebuia să-şi prezinte foaia spre cenzurare nu numai la un singur birou ci la mai multe deodată, dupăcum publicaţia privea chestiuni de diferite ordine. Aşa dacă scria despre o chestiune militară, despre una bisericească, poliţienească sau esternă, el trebuia să-şi plimbe ziarul înainte de a apare pela birourile de cenzură militară, bisericească, la prefectul poliţiei sau la ministerul de Externe.

Broşurile ruseşti cuprinzând mai puţin de douăzeci pagini şi traducerile de mai puţin de 40 erau asemenea supuse cenzurei preventive. La fel şi cărţile provenite din străinătate, pre-

cum şi cele scrise în limbile alogenilor („colonialilor") polonezi, finlandezi, ucrainieni, armeni etc.

Ca să scape de subt sabia cenzurii, cărturarii şi mai ales organizaţiile revoluţionare recurgeau adeseori la imprimăriile clandestine şi-şi plasau articolele de propagandă şi critică în gazetele tipărite în suterane. Răspândirea acestora, precum şi strecurarea publicaţiilor streine revoluţionare numai cu mari greutăţi putea fi împedecată, căci organizaţiile secrete erau multe şi puternice. In toată această vreme cenzura ocupa o importantă poziţie în bugetul imperiului, căci trebuia întreţinută o întreagă armată de agenţi, însărcinaţi cu aplicarea severului Regulament al controlărei scrisului.

Presa subt bolşevici.

După căderea autocraţiei, la care a contribuit într'o puternică măsură şi presa rusă, aceasta şi-a dobândit ş'a sărbătorit libertatea, pentru care a luptat. Bucuria a fost însă de scurtă durată.

Regimul bolşevic a scos din arsenalul regimului ţarist toate instrumentele şi metodele de prigonire şi înăbuşire a presei, pe cari le aplică cu o egală rigoare faţă de gazetele ostile bolşevicilor. Ziare, cari până eri erau mândria gândirii omeneşti şi ruseşti sunt cenzurate cu o cruzime canibalică sau simplu şi pur suprimate, iar directorii şi colaboratorii lor închişi ca şi pe vremea regimului ţarist în închisorile, administrate astăzi de comisarii poporului.

Şi totuş... bolşevicii pretind că ei au proclamat şi că respectă libertatea presei. De dragul teoriei, dar sfidând realitatea, ei publică la 27 Octomvrie st. v. următorul decret:

„I. Vor fi suprimate numai gazetele, cari:

a) Vor îndemna la rezistenţă activă şi făţişe împotriva guvernului lucrătorilor şi ţăranilor;

b) Vor semăna şi încuraja dezordinea denaturând cu bună ştiinţă faptele;

c) Vor aţâţa la acte criminale, adecă la acţiuni pasibile de urmăriri judiciare.

II. Suspendarea provizorie sau definitivă nu va putea fi executată decât în baza unui ordin emanând dela Consiliul Comisarilor poporului.

III. Aceste măsuri n'au decât un caracter provizoriu. Ele vor fi anulate prin un ucaz special, îndată ce viața imperiului va reintra în normal".

Decretul e aplicat la început cu oarecare blândețe. Gazetele suspendate sau suprimate n'au decât să-și schimbe titlul ca să-și continue apariția regulată. Dar dela o vreme blândețea se evaporează și comisarii înclină spre rigoare. In ședința din 5 Noemvrie a Comitetului Central executiv Lenin spune următoarele: „Noi bolșevicii am afirmat cu toate ocaziile că atunci când vom veni la putere vom suprima gazetele burgheze. A tolera aceste gazete înseamnă a înceta de a mai fi socialist". Părerea lui Lenin stârnește vii discuții în sânul comitetului executiv. Mulți fruntași bolșevici și chiar parte din membrii Consiliului Comisarilor sunt protivnici tezei șefului bolșevic. Ei cer ca să se respecte libertatea de presă. Discuția amenință să provoace o spărtură în sânul guvernului și în comitetul executiv. Atitudinea hotărâtă a lui Lenin însă, sprijinită și de fanatismul lui Troțki, triumfă. Deaci încolo regimul față de presa nu numai burgheză, dar față de toate gazetele, cari nu sprijinesc guvernul bolșevic, se înăsprește.

Ca primă măsură de înăbușire a glasului acestei prese, comisarii decid *naționalizarea* imprimeriilor câtorva mari jurnale burgheze. Iar prin decretul dela 7 Noemvrie st. v. ei proclamă *monopolul anunțurilor*, prin care îi dau o lovitură de moarte presei antibolșevice. In plus ridică tariful poștal, fixând taxa de expediere a unui jurnal la 16 Kop. și îngreunează prin toate mijloacele distribuirea și răspândirea presei antiguvernamentale, în vreme ce tot ei înmulțesc publicațiile bolșevice, le ajută bănește, ușurează răspândirea, transportul și distribuirea acestora.

Crăciunul ni aducea cândva și bucuria Gazetelor. De astădată nu mai avem această bucurie. Jurnalele, cari odinioară aduceau scrisul lor frumos, bogat și plin de o nobilă gândire, apar sub firme deosebite ca „Nașe Slovo" (Cuvântul nostru) sau „Novoe Slovo" (Cuvântul nou) în loc de „Ruskoe Slovo"

(Cuvântul rus), „Novâi Dyen“ (Ziua nouă) în loc de „Dyen“ (Ziua), „Svobodania Rieci“ (Discursul liber) în loc de „Rieci“ (Discursul), „Zaria Rosii“ (Zorile Rusiei) în loc de „Utro Rosii“ (Dimineaţa Rusiei), „Luci“ (Raza) în loc de „Rabociaia Gazeta“ (Gazeta muncitorilor), „La Trahison“ (Trădarea) sau „Le Combat“ (Lupta) în loc de „L'Entente“ (Inţelegerea), redactată de Ludovic Naudeau, corespondentul ziarului „*Le Temps*“ şi pline de petele cenzurii. Singură „Novaia Jizni“ (Viaţa Nouă) a lui Gorki continuă să apară subt vechea ei numire şi neprofanată de mâna cenzurii.

In schimb gazetele bolşevice „Pravda“ (Adevărul) „Izvestia“ (Ştiri) cu toţi puii lor provinciali purtând acelaş nume şi număroasele „Gazet soldat, rabocih i krestianin“ (Gazeta soldaţilor, lucrătorilor şi ţăranilor) sau „Krasnaia Gazeta“ (Gazeta Roşie), fiecare cu marca ei locală, deşi cuprind articole şi informaţii de o sângeroasă aţâţare împotriva burghezilor şi cărturarilor, împotriva aliaţilor de până eri, care toţi sunt „capitalişti“, „burjui“, „asasini“, „sugători de sânge proletar“ şi deşi pledează pentru o pace ruşinoasă şi propoveduesc umilirea faţă de pumnul prusac şi defetismul cel mai destrăbălat, se bucură de cea mai largă protecţie şi de tot concursul regimului.

Stând în faţa bazarului, în care se înşiruesc toate aceste produse ale tiparului, editate de condeie cuminţi, dar înfrânte şi de condeie îndrăzneţe, dar ignorante, am senzaţia că mă găsesc în faţa unei ghilotine. Victima stă subt ameninţarea fierului, pe care călăul îl ţine gata pentru ori ce. In trecut ca şi în prezent libertatea gândirii a fost şi e victima, iar *dictatura*, fie de dreapta sau de stânga, ţaristă sau bolşevică călăul ei.

CAPITOLUL XIII.

Ianuarie 1918.

Anul nou.

Arestarea ministrului României.

Inițiativa lui Noulens. Nota Corpului diplomatic. Demersul pe lângă Lenin. „Rezoanele" comisarilor. Ordinul de eliberare. Un șantaj. „Procesul verbal" de plecare. Falșul „Pravdei". Ultimatul comisarilor. Invadarea Legației italiene.

De mai bine de două săptămâni gazetele bolșevice și oratori improvizați protestează în mitinguri împotriva guvernului român, „care arestează comitetele armatelor ruse, dezarmează și expediază acasă pe tovarășii doritori de pace și refuză să acorde ospitalitate pe teritorul român delegaților armatelor dușmane, cari vin în vizită la stat-majorele sovietice".

După această intensă pregătire, dechisă de artileria verbală bolșevică, la Petrograd Comisarii aruncă bomba decisivă, a cărei esplozie pune toată lumea diplomatică în mișcare. Patruzeci de marinari și gardiști roșii, înarmați cu puștile lor legate cu sfoară și prevăzuți cu un ordin dat de Lenin, pătrund în preseara Anului Nou în localul Legației române, din care ridică pe ministrul *C. Diamandy* și-l depun cu întreg personalul Legației în închisoarea Petru și Pavel.

Inițiativa lui Noulens.

Avizat din timp de acest abuz nemaipomenit *Noulens*, ministrul Franței, încunoștiințează de cele întâmplate pe ministrul Statelor Unite, decanul Corpului diplomatic din Rusia, care la rândul său invită pe reprezentanții tuturor țărilor aliate și neutre, aflători în Petrograd, la o consfătuire pentru orele 12 din ziua de Anul Nou.

Nota Corpului diplomatic.

Miniștrii adunați, constatând faptul, hotărăsc să acționeze grabnic și pe propria lor răspundere fără a mai aștepta avizul guvernelor respective. Chestiunea era prea gravă. Ea trebuia soluționată fără întârziere. După o sumară discuție toți cei adunați redactează și semnează următoarea notă de protest :

„Subsemnații șefi de misiuni diplomatice, reprezentând în Rusia toate statele aliate și neutre, profund indignați de arestarea ministrului României C. Diamandy și afirmând solidaritatea simțămintelor lor împotriva violării imunității diplomatice, respectate de veacuri de către toate guvernele, reclamă punerea în libertate imediată a d-lui Diamandy ș'a întregului personal al Legației".

Protestul e o splendidă și până acum fără pereche manifestare de solidaritate a tuturor celor cari reprezintă mai bine de trei sferturi din globul pământesc cu reprezentatul unei Țări martire, batjocurite și trădate de mafia bolșevică, El e semnat de miniștrii Statelor Unite, Franței, Angliei, Italiei, Japoniei, Belgiei, Serbiei, Svediei, Norvegiei, Elveției, Danemarcei, Portugaliei, Spaniei, Olandei, Greciei, Chinei, Siamului, Brasiliei, Argentinei și Persiei.

Demersuri pe lângă Lenin

Iar în după amiaza aceleiaș zile — Anul nou — toți repezentanții acestor state, având în fruntea lor pe decanul Corpului diplomatic se prezintă la mănăstirea Smolny, sediul Co-

misarilor poporului, pentru a face un demers personal pe lângă Lenin. Şeful bolşevic îi întâmpină cu un aer de satisfacţie şi triumf. El e acompaniat de un personaj îmbrăcat în uniformă de soldat. „E tovarăşul *Zalkind*, substitutul lui Troţki la comisariatul Externelor, doctor în ştiinţe dela Sorbona", spune Lenin.

„Rezoanele" comisarilor.

Ministrul Statelor Unite transmite preşedintelui Comisarilor nota redactată la ameazi şi-i cere în numele Corpului diplomatic să pună imediat în libertate pe ministrul României. Lenin, ajutat de „doctorul" dela Sorbona încearcă să arate miniştrilor aliaţi şi neutri „rezoanele" pentru cari a fost arestat d-l Diamandy: „o divizie rusă înconjurată şi făcută prizonieră de armata română, soldaţii ruşi dezarmaţi şi în fine arestarea unor ofiţeri austriaci, veniţi în *gosti* (în vizită) la un regiment rus". Şeful bolşevic crede „că prin această măsură se înlătură un război ş'o vărsare de sânge inevitabilă între Rusia şi România". Reprezentanţii statelor aliate refuză însă să discute aceste „rezoane" şi constatând numai faptul în sine: arestarea unui diplomat, încălcarea inviolabilităţii diplomatice, ceiace nu s'a întâmplat decât în Turcia secolului al XVII-lea, pretinde liberarea ministrului român. Zalkind se strădueşte să argumenteze teza şefului său recurgând la interpretări ridicole, luate din arsenalul sofisteriei sovietice. Ministrul Belgiei indignat îl îndrumă să rămână în cadrul faptelor, iar ministrul Serbiei *Spalaikovici*, scos din fire de palavrele „doctorului", care la un moment dat are îndrăzneala să vorbească de... „trădarea" României, nu mai poate să-şi înfrâneze revolta, ci ridicând glasul şi ameninţând cu pumnul li strigă celor doi comparşi adevărul în faţă, arătându-le „că nu aliaţii, ci ei comisarii sunt trădători şi că purtarea lor a nenorocit micile popoare, cari au crezut în ajutorul şi'n cuvântul Rusiei".

Lenin şi tovarăşul lui rămân stupefiaţi. D. Noulens, ministrul Franţei, caută să atenueze impresia produsă de reprezentantul Serbiei încercând să justifice îndreptăţirea revoltei acestuia. Dar Lenin răspunde cu un calm reţinut; „Imi mai place limbajul ministrului Serbiei decât limbajul diplomatic".

Discuţia îndelungindu-se la infinit reprezentanţii statelor aliate cer un răspuns categoric şi pun în vedere preşedintelui comisarilor, că întrucât cererea lor nu va fi îndeplinită, vor părăsi fără întârziere Rusia.

Pus în faţa acestui ultimat Lenin promite că guvernul comisarilor va examina chestiunea şi că răspunsul va fi comunicat ministrului Statelor Unite încă în acea seară.

Consiliul comisarilor, convocat de urgenţă de preşedintele lui, hotăreşte punerea în libertate a ministrului român ş'a personalului Legaţiei.

Ordinul de eliberare. Un şantaj.

Iată ordinul de eliberare:

„Consiliul comisarilor poporului. Intâi Ianuarie 1918.

Către Comisarul fortăreţei Petru şi Pavel:

Ordin

Puneţi în libertate pe ambasadorul României şi pe toţi membrii ambasadei române arestaţi şi atrageţi-le atenţiunea că ei vor trebui să ia toate măsurile ca armatele ruse înconjurate şi arestate pe frontul român să fie puse în libertate. Preşedintele comisarilor poporului (ss) Ulianov (Lenin). Secretarul Consiliului (ss) Gorbunov".

Inainte însă de a fi lăsat liber ministrul României e invitat de şeful închisoarei să semneze o declaraţie, prin care d-l Diamandy îşi lua obligamentul de a interveni pe lângă guvernul său, „ca să li-se restitue soldaţilor ruşi armele confiscate şi ca ofiţerii austriaci arestaţi să fie imediat puşi în libertate".

Ministrul român refuză de a semna această declaraţie şi cere ca eliberarea sa să se facă fără condiţii. In caz contrar preferă să rămână în închisoare.

„Procesul verbal" de plecare.

In după amiaza zilei de 2 Ianuarie d-l Noulens, ministrul Franţei, descinde, neliniştit de întârzierea executărei ordinului

de punere în libertate a colegului său, în închisoarea Petru şi Paul şi după discuţii îndelungate cu şeful închisorii acesta consimte să elibereze pe d-l Diamandy, care redactează şi semnează următorul

Proces-Verbal

„La 2 Ianuarie 1918, ora 10 dimineaţa şeful bastionului *Trubeţkoi* se prezintă la mine pentru a-mi ceti o comunicare, primită dela Consiliul Comisarilor poporului la 1 Ianuarie 1918, după care punerea mea în libertate şi a personalului legaţiei se făcea pendentă de luarea unor anume măsuri pentru liberarea unor trupe ruse, înconjurate şi arestate de armata română pe frontul român. Eu am răspuns că nu voi accepta ca eliberarea mea să fie legată de vreo condiţie şi că faţă de o încălcare atâta de brutală a dreptului internaţional refuz să tratez chestiuni de stat atâta vreme cât voi fi ţinut închis. In urma acestei declaraţiuni am părăsit împreună cu personalul legaţiei: colonel Palade, Arion, maiorul Drăgănescu, d. Zafiropol, locot. Bratu şi curierul Madison celula No. 59, pe care am ocupat-o din seara de 31 Decemvrie 1917 ora 9, când soldaţii ruşi au pătruns, violând dreptul de exteritorialitate, în localul Legaţiunei pentru a proceda la arestarea mea şi a personalului Legaţiei. (ss) C. Diamandy. Făcut în dublu exemplar la 2/15 Ianuarie 1918 în fortăreaţa Petru şi Paul (bastion Trubeţkoi)".

Ministrul României şi personalul Legaţiei sunt puşi astfel în libertate fără condiţii.

Falşul „Pravdei".

In aceiaş zi „Pravda", ziarul guvernului, publicând comunicatul asupra arestării şi punerii în libertate a ministrului României adaugă „că tovarăşul Zalkind ar fi primit asigurări din partea ministrului Statelor Unite că imediat după eliberarea d-lui Diamandy dânsul va depune o notă de protest cerând eliberarea imediată a Ruşilor şi Austriacilor arestaţi în România şi că va telegrafia ministrului american din Iaşi ca acesta să transmită guvernului român o notă identică".

Decanul Corpului diplomatic desminte imediat invenția „doctorului dela Sorbona", de care însă acesta avea nevoie pentru a li furniza cetitorilor naivi ai gazetei bolșevice un argument în justificarea nu a arestării, ci a eliberării ministrului român, determinată de emoționanta solidaritate și energica intervenție a reprezentanților statelor aliate și neutre.

Ultimatul Comisarilor.

Infrânt și umilit *sovnarkomul* (Consiliul comisarilor) nu se resemnează. El redactează și expediază după puțin timp guvernului român un ultimat de următorul cuprins:

„Comandantul diviziei revoluționare 49 ni-a înaintat un protest împotriva atitudinei autorităților române, după care acestea nu numai că nu țin niciun cont de principiul eligibității, care e în vigoare în armata rusă, refuzând să ia contact cu șefii aleși și cu reprezentanții comitetelor, dar îndrăznesc să confiște și rezervele noastre de provizii, lăsând caii noștri fără nutreț. Românii împiedecă mai departe deplasarea trupelor noastre cu forța armată. Unul din regimentele diviziei 49, regimentul Troițko-Sergievsky 194 a fost înconjurat de forțele române, cari tăindu-i legăturile cu baza de aprovizionare l'au dezarmat și condus înăuntru țării.

„Autoritățile române au mai arestat comitetul regimentului 195 și pe ofițerii austriaci, invitați ca oaspeți la statul major al acestui regiment.

„Față de aceasta Consiliul Comisarilor poporului pretinde guvernului român să pună în libertate persoanele arestate, să pedepsească pe cei cari au dat ordinul de arestare și au comis actele arbitrare menționate și cere garanții că astfel de fapte nu se vor mai repeta. Dacă nu vom primi un răspuns în decurs de 24 ore, vom considera această tăcere ca o nouă ruptură și vom continua a lua cele mai energice măsuri militare. (ss) Lenin președ. C. C. P. Krilenko generalissim și Podvoisky comisarul Războiului".

•

Ultimatul acesta desvălue un gând și fixează o realitate. Comisarii erau în sufletul lor de mult în contra aliaților și pentru

Puterile Centrale. Ei socot că a sosit vremea ca să-şi traducă gândurile în fapte. In curând vom avea un războì ruso-român, pe care dacă nu l'a putut face Stürmer, îl vor face Lenin şi Troţki pentru a primi încă odată confirmare adevărul că Rusia, fie cea reacţionară de erì, fie cea „democrată“ de azi sau mai bine: că orice dictatură a Rusiei, de dreapta sau de stânga, ni e deopotrivă vrăşmaşe.

Anul nou ni-se deschide subt dureroase auspicii. Doar cuvântul aşa de frumos a lui Wilson, care făgăduieşte libertate neamurilor subjugate şi asigurarea, pe care Lloyd George o dă „că războiul va libera ţări şi neamuri“, ne compensează întru câtva supliciul de a fi martorii celei mai urâte căderi morale.

Invadarea legaţieì italiene.

Tot în noaptea de 31 Decemvrie — 1 Ianuarie câţiva soldaţi înarmaţi au pătruns în localul legaţiei italiene şi forţând zăvoarele au pătruns în beci, de unde au furat mai multe sticle cu vin. Trecând apoi în biroul ambasadorului, numai cu mare anevoinţă au putut fi îndepărtaţi deaci.

Ministrul Italiei, care spre norocul lui lipsea în acest timp dela legaţie, a transmis în ziua următoare guvernului sovietic o notă de o îndreptăţită indignare protestând împotriva brutalei încălcări a... dreptului de exteriorialitate.

Diplomaţii protestează .... Dar ei ştiu, ca şi alţi muritori că în Rusia sovietică siguranţa de drept nu mai e o favoare pentru nimeni şi că aci cea mai primejdioasă nesiguranţă e adevărata „stare normală“...

CAPITOLUL XIV

Ianuarie 1918.

Constituanta ori Sovdepul?

Adunarea staturilor. „Ideile“ Apusului. Pentru constituţie. Sub. Nicolae al II-lea. Duma imperială. Cele patru Dume. Evenimentele din Februarie şi Martie 1917. Guvernul provizoriu. Abdicarea ţarului. O profeţie împlinită. Convocarea Constituantei. O repetare de metode. Deschiderea şi decursul Adunării. Dizolvarea Constituantei. „Dreptatea“ sovietică. DOI MARTIRI. Kokoşkin şi Şingarev.

Sentimentul de conlucrare, de iniţiativă şi de activitate în comun a dăinuit, după cum am văzut, din cele mai vechi timpuri în Rusia şi el este şi astăzi tot aşa de puternic:

Dragostea de libertate, dusă până la extrem, neîngrădită de nimic, împinsă până la anarhie, asemenea a fost şi este una din însuşirile de căpetenie ale poporului rus. Autocraţia a putut fi necesară pentru a înfrâna cândva depăşirile libertăţii legale sau pentru a asigura existenţa vechilor instituţii de stat din Rusia ţaristă, dar ea n'a fost niciodată iubită. Dictatura de azi a luat fiinţă odată cu lovitura bolşevică şi se menţine prin teroarea, pe care o exercitează un pumn de condotieri îndrăzneţi, dar poporul rus n'o aprobă şi n'o simpatizează.

Rusul a fost şi este colectivist, el a cultivat sentimentul de apropiere, de dragoste şi de sprijin reciproc numai pentru

că a crezut şi crede că prin colectivitate îşi poate elupta şi asigura mai bine acest bun individual: libertatea.

Iată lămurirea, pentru care poporul rus încă din cele mai vechi vremuri a reclamat instituţii de ordin constituţional, pe cari ţarii au fost nevoiţi să le dea.

Adunarea staturilor (Zemski Sobor).

Ivan al IV-lea, după luptele şi frământările îndelungate ale claselor libere din Rusia, suspendate un timp îndelungat de invazia tătară, a fost nevoit să convoace prima Adunare a staturilor generale — *Zemski Sobor* —, compusă din diversele staturi ale imperiului moscovit pentru a discuta şi a da fiinţă unor aşezăminte fundamentale de stat, iar administraţia propriu zisă s'o ezerciteze prin vechiul Consiliu de Stat — *Duma* —, prezidat de el şi alcătuit din membrii înaltei aristocraţii. Acest consiliu a fost înlocuit mai târziu, sub Petru cel Mare, cu *senatul*, întemeiat de acesta, cu *înaltul Consiliu Secret*, subt Ana Ivanova, şi iarăşi cu Senatul sub Elisabeta Petrovna.

Ţarii următori au continuat să facă şi ei întrebuinţare în împrejurări grele şi importante de *Adunarea generală* — Zemski Sobor —, constituită din deputaţii diverselor staturi ale Rusiei şi având putinţa prin marele număr de reprezentanţi ai micei nobilimi şi ai preoţimei să tempereze uneori escesele de putere ale ţarului ş'ale consilierilor săi.

Subt Ana Ivanova înaltul Consiliu secret încearcă să impună stăpânei tuturor Rusiilor anume *Puncte*, cari însemnau un început de constituţie, dar cari fură respinse de Adunarea staturilor, încă prea îmbibate de respectul pentru atotputernicia imperială.

Ideile Apusului.

Ecaterina a II-a convocă şi ea, la 1766, în vederea alcătuirii unui nou cod al imperiului, o Adunare generală, care, spre deosebire de cele anterioare, era compusă din deputaţii tuturor marilor instituţii de stat, tuturor ordinelor, claselor, sol-

daţilor, miliţienilor, cazacilor şi a tuturor neamurilor, provinciilor, districtelor şi oraşelor din Rusia.

In „Instrucţiile", privind alcătuirea noului cod, Ecaterina înscria aceste formidabile noutăţi, imprumutate de sigur dela cei cari pregăteau marea Revoluţie franceză:

„Nu naţiunea e pentru Domnitor, ci acesta pentru naţiune"... „Libertatea e dreptul de a face tot ce nu e interzis de lege"... „Mai bine să scape zece vinovaţi decât să fie osândit un nevinovat"... şi alte adevăruri, cari contrastau în mod violent cu realitatea.

Deputaţii fură declaraţi inviolabili pe tot timpul cât va ţine Adunarea şi scutiţi pentru totdeauna de pedepsele corporale.

Influinţaţi şi sugestionaţi de ideile noi, cari frământau Apusul, mulţi din membrii acestei adunări îşi ridicară cuvântul pentru lărgirea libertăţilor poporului, pentru îngrădirea drepturilor boereşti asupra servilor, pentru emanciparea şi slobozenia ţărănimii, pentru toleranţa religioasă etc.

Dar înflăcărarea pentru această înoire de lucruri ţinu puţină vreme. Când din Franţa veni vestea că *ideile* ucid oamenii şi sfarmă instituţii, Ecaterina trimise la vatră pe „deputaţi" şi continuă să domnească după calapodul înaintaşilor săi făcând o largă întrebuinţare de bravura şi devotamentul Orlovilor, Potemkinilor, Galiţinilor, Dolgorukilor şi alţi favoriţi şi amanţi.

Alexandru I., elevul elveţianului Frederik Laharp, călăuzit de învăţăturile acestuia şi supt puternica influinţă a patriotului şi umanistului *Speranski,* reluă firul ideilor de emancipare, pentru câtva timp întrerupt de autocratismul brutal al lui Paul I. In primii ani ai domniei sale el părea complet câştigat pentru instituţia reprezentanţei naţionale, pentru guvern constituţional, pentru liberarea servilor şi emanciparea ţărănimii.

Polonia îşi dobândi subt el constituţia, pentru care lupta dela căderea ei subt jugul moscovit. Basarabia obţinu şi ea autonomie.

Dar după invazia franceză (1812) şi după înlăturarea lui Speranski, acuzat de clasele dominante de pe atunci de idei subversive şi de vrăşmăşie faţă de imperiu, fiindcă simpatiza cu Franţa revoluţionară, ţarul Alexandru, ca şi Ecaterina, îşi

înfrână pornirile liberatoare şi se mărgini să-şi manifeste înclinările numai în cercurile restrânse ale saloanelor pariziene fără a mai întreprinde ceva pentru realizarea lor. Locul lui Speranski îl luase faimosul reacţionar *Arakceief*, fostul sfetnic al lui Paul I., dascăl al Trepovilor de mai târziu.

Pentru constituţie.

Puşi în imposibilitate de a mai propovedui pe faţă ideile liberale, cărturarii de peatunci alcătuiră număroase societăţi secrete — *Uniunea de salvare, Uniunea Binelui Public, Societatea de Nord, Societatea de Sud*, Societatea Slavilor Uniţi — cari împreună cu organizaţiile masonice refăcute şi cu acelea ale popoarelor alogene şi mai ales cu puternica *Societate Patriotică* a Polonezilor continuau cu asiduitate lupta pentru dobândirea libertăţilor publice, rezumate în cuvântul *constituţie*, luptă care culmină în sângeroasa încordare de pe străzile Petrogradului din Decemvrie 1825 (Decembriştii) în clipa când Alexandru închidea ochii.

Asaltul acesta pentru înfrângerea autocraţiei şi pentru dobândirea constituţiei, devenită o ideie fixă a aproape tuturor cărturarilor, un cuvânt magic pentru toată lumea, o fluturare mistică pentru toţi fanaticii, s'a perpetuat dealungul întregului veac al XIX-lea. Pentru susţinerea lui s'au angajat batalioane nenumărate de ostaşi înregimentaţi în multiplele societăţi secrete ruse şi alogene, logodiţi cu moartea, cuprinşi de o adevărată frenezie de a popula puşcăriile şi de a muri...

Alexandru al II-lea, oricât de mult ar fi dorit să rămână autocratul, care fusese tatăl său Nicolae I, nu mai putu. Prea era generală strigarea tuturora şi prea înverşunată lupta pentru harta libertăţilor publice. El liberă pe servi, emancipă pe ţărani, împărţi pământul, descentraliză Administraţia şi înainte de tragicul său sfârşit semnă, la 1881, un proect de Constituţie, care apărea în Monitorul Oficial în clipa când trupul i-se risipea subt esplozia bombelor aruncate de agenţii terorismului.

Alexandru al III lea, călăuzit la început de sfaturile lui Loris-Melikov, era înclinat să execute hotărârea dela sfârşitul

vieții tatălui său, dar mai târziu biruit de sugestiile camarillei și mai ales de puterea de persuaziune a dascălului său, dârzul reacționar *Pobedonoscev*, procurorul Sfântului Sinod și de generalii Ignatiev și Katkov, el continuă să domnească după rețeta moșului său Nicolae I.

Sub Nicolae al II-lea.

Sub Nicolae al II-lea lupta pentru dobândirea constituției continuă cu aceiaș intețire. Fiul lui Alexandru al III-lea n'avea însă energia tatălui său. O fire mai sensibilă, mai nehotărâtă decât acesta și poate pentru asta și mai supus influențelor din afară, țarul Nicolae ținea să fie în acelaș timp și autocrat și democrat. Legat prin sângele și prin educația sa de tradiția, pe care o moștenise dela un lung șir de înaintași, el se luptă să împace, să armonizeze cele mai izbitoare contraste, cari se încrucișau în personalitatea sa. De aceia actele sale nu poartă marca unei chibzueli limpezi, ci mai degrabă timbrul unei hotărâri precipitate, unei impresii de moment.

Emoționat și înspăimântat poate de tumultuoasa avalanșe a muncitorilor, cari la 9/22 Ianuarie 1905 subt conducerea popii Gapon cereau subt ferestrele palatului imperial constituția, pentru care erau hotărâți să moară; impresionat de rezoluțiile înțelepțești ale adunării zemstvelor, populate de tot ce Rusia avea mai patriot și mai inteligent; mișcat de apelurile nobilimei însăș; zguduit de dezastrul armatei sale, care refuza să mai lupte în Manjuria și întrezărind poate urmările, pe cari le puteau avea mișcările cari frământau imperiul, Nicolae al II-lea prin rescriptul dela 18 Februarie 1905 făcea făgăduială Rusiei „că va convoca într'o adunare generală pe oamenii cei mai destoinici, aleși de popor, pentru a elabora și examina proectele de legi“....

Pretențiile grupărilor liberale, existente în acel timp, erau relativ destul de reduse. Ele cereau o minimă participare a poporului la dirijarea afacerilor publice. Multă vreme programul lor se reducea la acordarea unor libertăți elementare: ca siguranța de drept, abolirea bătăii, examinarea și jude-

carea delictelor politice de către justiţie şi nu de administraţie, mai multă chezăşie pentru libertatea presei ş'a dreptului de întrunire. Şi numai mai târziu agitau pentru o adunare Naţională cu caracter de constituantă. In schimb elementele radicale cereau cu hotărâre încă de mult o Reprezentanţă naţională, Constituantă, aleasă pe baza sufragiului universal, direct, secret şi proporţional, guvern constituţional, deplina respectare a libertăţii de gândire, dreptul de întrunire şi asociare, completă libertate de presă şi de cuvânt, toleranţă desăvârşită religioasă, învăţământul obligator şi gratuit în şcoalele elementare, autonomia universităţilor etc.

Duma imperială.

Ţarul Nicolae urmărind împăcarea prezentului cu trecutul, păstrarea intactă a tradiţiei şi învestmântarea ei după moda curentă, persuadat şi terorizat de anturajul reacţionar şi mai crezând că trebuie să stabilească un echilibru, o armonie între ce a fost şi ce se cerea să fie, urmărind în acelaş timp şi împlinirea făgăduelii sale, — prin legea din 6 August st. v. 1905 acordă Adunarea, care împrumută, pentru a acoperi gândul intim al împăratului, strâns legat de trecut, numirea de: *Duma imperială*. Ea trebuia să fie aleasă de proprietarii dela oraşe şi sate, precum şi de delegaţii ţăranilor ş'avea însărcinarea de a desbate, a examina şi a da soluţii în legătură cu proectele de legi, cari i-se prezentau. Hotărârile Dumei urmau apoi să fie supuse deliberărilor Consiliului imperial, un fel de senat sau mai bine o cameră de revizuire. Impăratul îşi rezerva însă dreptul de a decide liber, independent de hotărârile celor două Corpuri „legiuitoare".

Captat din nou de elementele mai avansate şi mai ales de contele Witte, ţarul Nicolae lansă la 17 Octombrie st. v. 1905 un manifest cunoscut subt *Manifestul din Octombrie*, prin care da mai multă preciziune şi amploare promisiunilor anterioare spunând „că aleşii poporului vor avea dreptul de a participa într'o măsură efectivă la controlul legalităţii actelor administrative şi că nici-o lege nu va putea intra în vigoare fără asen-

timentul Dumei". In plus manifestul mai promitea şi o estindere a dreptului de vot, fără însă a-i da caracterul de sufragiu reclamat de elementele avansate.

Inainte de convocarea Dumei, dar după alegerea ei, ţarul, convins din nou de anturajul său, semnă un maldăr de legi, prin cari atribuţiile Dumei erau simţitor limitate. Hotărârile asupra apărării naţionale, politica externă, încheierea de tratate internaţionale, chestiunea datoriei publice şi alte importante probleme de stat continuară a fi rezervate pe seama ţarului autocrat, care putea decide independent de părerile Dumei sau a Consiliului imperial.

Cele patru Dume.

Intâia Dumă se întruni în Palatul Taurizilor, strălucitul palat a lui Potemkin, faimosul favorit al Ecaterinei-a II-a şi cuceritorul Tauridei, în primăvara anului 1906. Alegerile, cari au decurs sub controlul şi firească presiune administrativă, au dat majorităţi partidelor mai avansate şi în special *Constituţionaliştilor democraţi* (Cadeţi), reprezentanţii şi tălmăcitorii mentalităţii, năzuinţelor şi sforţărilor aşa numitei *Intelighenţe,* compuse din majoritatea cărturarilor ruşi şi *Partidului Muncii,* care combătea legalismul, accentuat mereu de cadeţi şi care îşi formulase un program agrar, întreţesut de principii socialiste.

Cadeţii reuşiră prin numărul, disciplina, hotărârea de luptă, bogăţia şi noutatea programului lor să se impună chiar dela primele şedinţe ale Dumei ca îndrumători şi conducători ai acesteia. In adresa de răspuns la mesaj ei îşi precizară liniile de luptă în următoarele : Amnestiarea tuturor delictelor politice şi eliberarea deţinuţilor politici, abolirea pedepsei cu moarte, libertatea personală şi completa siguranţă de drept, libertatea de presă, de întrunire şi asociare, toleranţă religioasă, reforma agrară, legi de protecţie a muncii, sufragiul universal, descentralizarea administrativă, libertăţi pe seama popoarelor alogene, autonomia Poloniei, guvern constituţional, răspunzător în faţa Dumei, suprimarea Consiliului imperial, instrucţia obligătoare

şi gratuită pe seama poporului, suprimarea deosebirilor dintre clasele sociale....

Intâiul parlament al Rusiei ţariste nu fu, fireşte, pe placul regimului. Prea erau multe plângerile, protestările şi prea înverşunată ciocnirea între „lumea nouă" şi „lumea veche", ca existenţa lui să fie prea mult îngăduită. El fu după abia câteva luni de viaţă dizolvat de către Stolypin, noul primministru. Membrii concediaţi se întruniră la o adunare de protestare pe teritoriul Finlandei, unde redactară o moţiune, prin care poporul era invitat să refuze a mai plăti dările şi a mai face serviciul militar, aceasta ca un act de demonstraţiune împotriva dizolvării Dumei. Dar regimul dispuie în baza legilor în vigoare pe semnatarii acestei moţiuni de drepturile politice şi ei nu mai putură fi aleşi în Duma viitoare.

•

Alegerile pentru a doua Dumă fură făcute cu şi mai multă presiune şi violenţă administrativă. Erau în deosebi urmărite partidele progresiste şi mai ales cadeţii. Prigoana aceasta însă dădu câştig de cauză partidelor şi mai avansate, elementelor extremiste şi mai ales grupărilor socialiste. Alegătorii erau prea dornici de o lume nouă şi prea sătui de cea veche, pentruca să-şi dea votul pentru perpetuarea acesteia. Lipsa de înţelegere a regimului pentru spiritul vremilor noi, orbirea şi înverşunarea lui împotriva cadeţilor, cari reprezentau cumpăna între trecut şi viitor, linia de ascendenţă normală pe drumul evoluţiei fireşti şi alcătuiau etapa de trecere fără zguduiri şi primejdii pentru stat dela autocraţie la constituţionalism, făcu să încline axa evoluţiei sociale spre organizmele extreme, revoluţionare, vrăşmaşe ale echilibrului de forţe în stat.

Deschisă în Februarie 1907, Duma a doua fu şi ea dizolvată după câteva luni. Pretextul fu găsit în agitaţiunea şi atitudinea revoluţionară a majorităţilor, făcând parte din partidele radicale sau socialiste, cari urmăreau impunerea şi realizarea programelor lor integrale şi cari pretindeau mai ales statuarea şi convocarea unei constituante.

De astădată regimul recurse, în vederea asigurării lucrărilor viitoare ale Dumei şi pentru salvarea autocraţiei, la o mă-

sură radicală. Captat din nou de elementele reacţionare, Nicolae al II-lea semnă şi promulgă, fără consultarea şi avizul Dumei, un ucaz, prin care se modifica radical legea electorală în vigoare şi prin care se escludea dela dreptul de vot masse întregi de populaţiune, precum şi provinciile bănuite de idei avansate sau de gânduri de emancipare politică.

•

Duma a treia, alcătuită în majoritate din elemente conservative sau moderate, printre cari se ficsa gruparea destul de puternică a *Octobriştilor*, având drept program ideile şi concesiunile enumerate în manifestul imperial din Octomvrie 1905, colaborarea cu guvernul şi cucerirea treptată a libertăţilor publice şi reformelor administrative şi sociale — dăinui din 1908 până la 1912.

Escluse din Dumă elementele radicale şi extremiste continuară cu îndoită înverşunare, pe faţă şi clandestin, lupta împotriva autocraţiei şi pentru întronarea unui regim de legalitate şi de democraţie, solicitând mereu convocarea constituantei, intrată deja adânc în conştiinţa masselor şi aşteptată ca un miracol aducător de fericire pentru toţi.

•

Duma a patra e aleasă şi constituită tot pe bazele legii electorale din 1907. Elementele conservative şi moderate sunt în majoritate, dar pătrunde în ea şi un număr de elemente radicale (cadeţi) şi socialiste.

Ţarul declară războiul şi decretează mobilizarea (1914) având întregul asentiment al acestei Adunări. Cadeţii şi toate elementele cu adevărat patriotice, între cari şi socialiştii mai moderaţi, precum şi marea majoritate a cărturarilor ruşi, suspendă lupta împotriva regimului şi-şi dau tot concursul lor în lupta contra duşmanului din afară şi pentru dobândirea victoriei finale. Ei au credinţa că această victorie va încununa cu laurii biruinţei şi lupta pentru întronarea unui regim de dreptate în Rusia.

Dar reacţiunea stă la pândă. Ea se teme că înfrângerea Kaiserului va provoca o diminuare a forţelor autocraţiei ruse. Şi de aceia ea conspiră, acţionează în taină şi face sforţări

pentru încheierea unei păci separate cu Germania. *Blocul negru*, alcătuit din sânul grupării ultraconservatoare: „Uniunea Ruşilor adevăraţi", precizează deja condiţiile acestei păci. Defetizmul reacţiunei merge paralel cu acţiunea defetiztă a elementelor extremiste, bolşevice, cari se deosebesc de reacţiune numai în ce priveşte aprecierea urmărilor ce se pot desprinde dintr'un războí victorios pentru Rusia. Căci bolşevicii cred că acesta va consolida autocraţia sau că cel puţin va întări burghezia, ceiace asemenea nu le convenea, în vreme ce vechii conservatori şi mai ales membrii „Uniunii", partizani ai perpetuării regimului de până atunci, cari alcătuiau majoritatea Consiliului imperial şi anturajul ţarului, se temeau de o slăbire sau chiar de prăbuşirea acesteia.

Atotputernică la Curte şi având şi concursul ţarinei, care ca principesă germană simpatiza cu Germania, clica reacţionară profitând şi de absenţa ţarului, care îşi petrecea cea mai mare parte din vreme la Marele Cartier general, se amesteca tot mai mult în guvernarea ţării, îndrumând alcătuirea şi schimbarea guvernelor potrivit cu scopurile ce le urmărea.

Pusă în gardă faţă de această primejdioasă acţiune, Duma, care în majoritate era pentru continuarea războiului alături de aliaţi, se pregăti să ia o atitudine şi protestă. Guvernul însă, instrument al camarillei defetizte şi germanofile, recurse de repeţite ori, la arma eficace a prorogării. Duma lipsită astfel de putinţa de a se întruni nu mai putea controla şi critica actele guvernului şi acţiunea subversivă a defetiştilor, sprijiniţi de însăşi jumătatea imperială.

In faţa acestei situaţii, pline de consecinţi dezastruoase şi îngrijorată de proporţiile uriaşe, pe care le luase corupţia, de marile furturi cari s'au descoperit la intendenţa armatei, de număroasele acte de trădare, încurajate de miniştri înşişi, de dezastrul, în care ajunsese căile ferate diminuând şi ameninţând să facă imposibil transportul şi aprovizionarea armatei, văzând că la cârma ţării se perindă cele mai mediocre şi mai suspecte personalităţi, înlăturându-se toţi cei capabili, şi simţind datoria de a apăra onoarea Rusiei şi viaţa ei împotriva defetiştilor din dreapta şi din stânga, în contra duşmanilor dinăun-

tru şi din afară, la iniţiativa şi propunerea aceloraşi Cadeţi, cari pare că erau pe drumul de mijloc sau pe calea de aur, cari urmăreau închegarea acelui echilibru social, de care Rusia avea atâta nevoe, Duma se refăcu şi hotărî să treacă fără întârziere la acţiune. Partidele din dreapta şi din stânga sau mai bine toţi cari îşi iubeau patria, fie că mărturiseau credinţe mai avansate sau mai moderate, se concentrară în anul 1915 în acel faimos *Bloc progresist*, care îşi ficsă ca prim scop cererea şi obţinerea unui minister responsabil în faţa Dumei sau cel puţin „numirea unui minister, având încrederea opiniei publice".

Graţie acestei concentrări de forţe, Duma putu să determine înlăturarea din fruntea ministerului de război şi darea în judecată a lui *Suhomlinov*, care încuraja slăbirea rezistenţei şi dezagregarea armatei, neglija aprovizionarea acesteia, înlesnea fraudele în stil mare la Intendenţa oştirei şi care pe deasupra era acuzat că a informat pe inamic de planurile statului major rus şi înlocuirea lui cu Polivanov, care în scurtă vreme reuşi să refacă armata (reacţiunea a putut însă să-l înlăture în curând pe acesta!). A putut apoi să obţină, în urma interpelării lui Miliukov, demiterea lui *Stürmer*, care era pe punctul de a semna un tratat de pace separată cu Germania, prin care Polonia trecea subt supremaţia Prusiei, Strâmtorile se neutralizau şi pământul ţării româneşti se împărţea între Austria şi Rusia. Nu poate însă împiedeca numirea ca ministru de Interne a faimosului *Protopopov*, partizan al păcii separate şi creaţiunea combinaţiilor de culise, ţesute de germanofilii defetişti.

Evenimentele din Februarie şi Martie 1917. Guvernul provizoriu. Abdicarea ţarului.

Acţiunea de salvare a statului rus şi onoarei acestuia, întreprinsă de Bloc, este însă şi ea în curând paralizată de greutăţi insurmontabile. Organizarea dezastruoasă a aprovizionărei populaţiei provoacă protestări violente din partea acesteia şi pealocuri turburări. Abandonarea guvernării de către ţar în mâinile ţarinei ş'a camarillei, care urmăreşte încheierea păcii

separate cu orice preţ, agitaţia fără frâu a organizaţiilor clandestine, corupţia, care se întinde ca o epidemie şi pe deasupra valul de infecţie, revărsat asupra dinastiei ş'a clasei diriguitoare de imoralul mujic Rasputin, care dărueşte mitre episcopeşti, numeşte şi concediază minişlri, face aproape cu neputinţă acţiunea Dumei şi precipită debaclul. Lipsea doar scânteia ca focul să se producă. De undeva veni şi această scânteie. Intr'o zi pâinea lipsea în diverse cartiere ale Petrogradului. Mulţimea flămândă şi înfuriată devastează brutăriile, lucrătorii din fabrici se pun, la 23 Februarie, în grevă şi invadează străzile Capitalei fluturând steaguri roşii şi cântând *Marseillesa*. Guvernul mobilizează poliţia şi pe cazaci, instalează mitraliere pe coperişele caselor şi'n turnurile bisericilor şi decretează la 27 Februarie (st. v.) prorogarea Dumei. Din această clipă înverşunarea devine generală, massele trec la fapte. Arsenalul armatei e invadat şi devastat. Regimentul de Volhinia, trimis să reocupe arsenalul, trece de partea răsculaţilor, celelalte trupe se pun şi ele la dispoziţia Dumei. *Rodzianko*, preşedintele Adunării imploră telegrafic pe ţar ca să-i dea ţării guvernul dorit de opinia publică şi singurul în stare să mai salveze ordinea şi ţara. El repetă cererea într'o a doua telegramă insistând: „Ceasul suprem, în care se va decide de soarta ţării ş'a dinastiei, a sunat. Mâine va fi prea târziu"! Ţarul nu răspunde nimic, dar guvernul demisionează şi conducerea afacerllor publice o ia un comitet, alcătuit din şefii tuturor partidelor din Dumă. Membrii guvernului demisionat sunt arestaţi. Trupele din capitală defilează în frunte cu ofiţerii lor în faţa Dumei, dela care aşteaptă ordine. Kerensky, şeful Partidului Muncii, vorbeşte masselor şi schiţează programul de viitor al regimului popular. Locul guvernului demisionat îl ia un guvern provizoriu, alcătuit din membrii Dumei. Prim-ministru şi ministru de Interne e desemnat prinţul *Lwov*, preşedintele zemstvelor şi vechi luptător democrat, ministru al justiţiei A. F. Kerensky, ministru al Externelor Miliukov, ministru al Războiului şi Marinei Gucikov, fostul preşedinte al Dumei a treia, ministru al Muncii M. V. Nekrasov, vicepreşedintele Dumei, ministru al Agriculturii A. I. Şingarev, ministru al Industriei A. I. Konova-

lov şi în fine ministru al Comunicaţiilor M. I. Terescenko (ambii aceştia din urmă membrii ai vechei grupări liberale).

In discursul, în care îşi anunţa constituirea noul guvern, rostit în Palatul Taurizilor şi în faţa unei lumi enorme de cunoscutul profesor şi om politic, ministru al Afacerilor Streine Miliukov, constatând prăbuşirea vechiului regim prin voinţa şi sforţările unanime ale tuturor bunilor patrioţi, face apel la solidaritatea naţională şi unirea tuturor partidelor şi cetăţenilor şi cere armatei mai ales să-şi păstreze intactă disciplina pentru ducerea la bun sfârşit a marei sarcini, care apasă asupra noului regim. Nu găseşte necesară numai decât schiţarea unui program de acţiune, dar declară că preocuparea guvernului provizoriu în privinţa formei de guvernământ este transformarea monarhiei absolutiste în monarhie constituţională, ţareviciul urmând să ia locul actualului ţar şi având regent pe fratele acestuia marele Duce *Mihail Alexandrovici*, urmând ca imediat după ce ordinea va fi restabilită şi primejdia va fi trecut să se facă pregătirile pentru convocarea Constituantei, reclamată de toţi bunii patrioţi, care aleasă prin vot universal, secret, egal şi direct, se va declara în ultimă instanţă asupra formei definitive de guvernământ şi asupra tuturor principiilor constituţionale, pe care se va întemeia noua organizaţie de stat.

Ţarul pus în cunoştinţă de evenimentele dela Petrograd se îndreaptă imediat spre capitală. Dar revoluţionarii îi taie drumul. Nevoit să rămână în gara Pskov, aci e covins de generalul Ruski, sprijinit şi de avizul marelui Duce Nicolae şi al generalilor Brusilov, Alexeiev şi Evert să abdice. Sosind în acest timp — 2/15 Martie 1917 — şi delegaţii Dumei: Gucikov şi Şulghin, ţarul convine cu aceştia ca să abdice în favoarea fratelui său Mihail Alexandrovici şi nu a ţareviciului Alexe, de care nu se poate despărţi. Cu scrisoarea de abdicare a lui Nicolae al II-lea trimişii Dumei se înapoiară în capitală. Dar marele Duce Mihail, pus în cunoştinţă de dorinţa fratelui său, pentru motive de ordin constituţional, care prevăd urmarea la tron a ţareviciului, refuză să primească coroana şi declară că n'o va primi decât din mâna constituantei, singura în drept să modifice ordinea de succesiune la tron şi noua formă de guvernământ.

Cu refuzul marelui Duce Mihail monarhia pare înmormântată. Profeţia lui Rodzianko s'a împlinit. Dinastia şi-a perdut tronul. Romanovii, la câţiva ani abia după serbarea aniversării de trei sute de ani dela încoronare, par a fi înlăturaţi pentru totdeauna dela conducerea destinelor Rusiei. Sarcina de îndrumători ai acestora cade acum întreagă asupra Dumei şi asupra guvernului provizoriu, desemnat de ea. Nici cea dintâi, nici cel din urmă nu erau însă expresiunea voinţei populare. Aceste instituţii nu erau rezultate din asentimentul şi votul liber esprimat al poporului. Revoluţia nu Duma a făcut-o, ea a jucat numai un rol preponderant în desfăşurarea loviturei. Din aceste cauze peste capul şi împotriva ei şi a guvernului provizoriu „burghez" şi „capitalist" se înălţa atotputernicia Sovietului central reînviat, cu Ceize preşedinte, cu Skobelev şi Kerensky vicepreşedinţi ş'acele numerease „comitete populare", soviete, înfiinţate la repezeală, cari lipsite de scrupule şi răspundere agitau fără rezerve massele ignorante, setoase de pace şi dornice de a trăi fără muncă şi fără griji.

O profeţie împlinită.

Alunecată pe panta concesiunilor, prinsă în mreaja celei mai destrăbălate demagogii, Duma, eri aclamată de massele în delir, constată în curând golul, care s'a făcut în jurul ei. Massele i-au scăpat şi ei şi guvernului din mână, nu mai au putinţa să îndrumeze evenimentele şi să canalizeze curentele cari frământau Rusia.

Goremkin, fostul prim-ministru al lui Nicolae al II-lea, dârz apărător al absolutizmului şi vrăşmaş al oricărei încercări de reforme a spus cândva: „Nimic nu trebuie să se clintească din edificiul în fiinţă. De se va atinge numai o mică parte din el, întreg edificiul se va prăbuşi cu sgomot enorm şi mirosuri otrăvitoare se vor ridica din ruine". Iar un alt om de stat rus spunea: „Toată lumea vrea dărâmarea acestui zid (autocraţia). El va fi dărâmat. Dar când prăbuşirea va fi fapt împlinit, atunci abia va începe marea încăerare. Unirea va dispărea şi sângele cetăţenilor ruşi va curge din belşug!" Viziunea e azi realitate.

Guvernanţii de până eri au ignorat cu o îndărătnicie prostească stările de fapt, ei n'au făcut nimic pentru pregătirea vremilor noi şi pentru preîntâmpinarea tragediei de azi. Cele două Dume din urmă au avut un prea slab contact şi foarte puţină legătură cu poporul. In ele n'a existat nici un partid cu rădăcini în massele populare. Iar Duma ultimă n'a avut nici energia şi nici cuminţenia de a se pune în calea curentului, ci s'a lăsat târâtă de el. Ş'acum n'are nici puterea, nici autoritatea de a-l stăpâni şi îndruma. Poporul e ipnotizat şi condus de demagogi şi aventurieri. Guvernul provizoriu e un izolat, o nefericită barcă purtată şi izbită din toate părţile de furia valurilor. El n'are niciun reazim. Destinul i-a spulberat nădejdea într'un monarh constituţional şi nu-i rămâne decât... supapa Kerensky, care mâine va deveni moara de vânt, prea puternică pentru a măcina tot grâul revoluţiei şi incapabilă de a dumica ceva din neghina acesteia.

„Mirosuri otrăvitoare se vor ridica din ruine... Atunci va începe marea încăerare"... Mirosurile se simt deja. Incăerarea se pregăteşte...

Convocarea Constituantei.

Dar deocamdată şi ceice n'au vrut ce e azi şi ceice vor mai mult decât e, urmăresc toţi alcătuirea unei puteri centrale şi închegarea unei autorităţi, fără de care Rusul nu poate trăi, deşi firea lui e protivnică acesteia. Şi fiindcă nu întrevăd pentru moment ceva mai bun ei cer convocarea neîntârziată a Constituantei, punând în stăruinţa lor tot fanatizmul, pe care li-l dă forţa atavică a unor frământări, lupte şi jertfe de mai bine de un veac. Dar Constituanta nu ia fiinţă decât subt regimul bolşevicilor, cari şi ei voiau să-şi consolideze autoritatea şi stăpânirea cu ajutorul acestei adunări. Aleasă la 12 Noemvrie, ea e convocată în sesiune pe ziua de 28 Noemvrie 1917, când un decret al comisarilor o proroagă ş'o convoacă din nou pe ziua de 5 Ianuarie 1918.

In această adunare, care e o nădejde de bine pentru foarte mulţi, o fluturare mistică, o icoană miraculoasă, un izvor

de apă vie şi de regenerare şi fericire pentru tot atât de mulţi, un instrument de parvenire, de mărire şi de revenire la vechile metode de înăbuşire a libertăţilor publice pentru alţii, vechile partide nu mai pătrund de loc sau numai mici epave, slabe resturi din formaţiunile, cari altădată se aşezau pe băncile din stânga ale Palatului Taurizilor. Locul lor îl ia o lume pistriţă, o învălmăşeală de mantale sure, un formidabil cor de voci primitive, nedeprinse încă cu notele parlamentare, o înşiruire de tabere vrăşmaşe, o negură de săgeţi veninoase... Satele trimit mai ales pe social-revoluţionarii din dreapta (279 aleşi), cari au dus cea mai stăruitoare luptă pentru Constituantă şi cari, după părerea alegătorilor, aveau putinţa şi vrerea ca să le dea prin votul acestei adunări titlul de a stăpâni pe veci pământul, în posesia căruia au intrat. Oraşele şi-au împărţit voturile între *bolşevici* (165 aleşi), cari li dăduse muncitorilor stăpânirea asupra uzinelor şi le făgăduiau perpetuarea dictaturei proletare şi *cadeţi*, în care îşi pusese toată nădejdea „inteligbenţa" şi toţi cei cari voiau o restabilire a armoniei sociale ş'o mântuire a Rusiei.

Diversele grupări se înfăţişează cam în proporţiile următoare: Social-revoluţionarii de dreapta: 279; Social-revoluţionarii din stânga, urmaşii teroriştilor de odinioară, colaboratori azi ai bolşevicilor şi adevăraţii maximalişti, căci ei cei dintâi în Rusia au adoptat maximul din doctrina socialistă (şi nu bolşevicii, cari au primit această numire, după cum am mai văzut, numai pentru că au obţinut majoritatea în legătură cu propunerile lui Lenin, privitoare la doctrina socialistă, formulate la congresul din Kienthal) în număr de 35; menşevicii (socialiştii rămaşi în minoritate la Kienthal) 3, socialiştii ucrainieni 79, cadeţi 16, bolşevici 165 şi naţiile alogene, fiecare având unul sau mai mulţi deputaţi.

In faţa acestei situaţii bolşevicii, cari sperau să capteze Constituanta pentru planurile lor, văzând că nici cu cele mai drastice măsuri ca arestarea cadeţilor şi ca decretul de revocare a mandatelor celor ce refuzau să recunoască noua ordine în stat, nu pot ajunge la acest scop, se hotărăsc pentru o atitudine, care însemna nimicirea instituţiei, în care poporul rus

îşi pusese atâta nădejde. După prorogarea dela începutul lui Decemvrie bolşevicii fixează ziua de 5 Ianuarie pentru întrunirea aleşilor Constituantei. Dar în vederea acestei întruniri guvernul sovietic ia cele mai straşnice măsuri. Mobilizează gărzile roşii şi împănează toate străzile cu armată, aşează în curţi şi pe coperişele caselor mitraliere, face să circule pe străzile principale artilerie şi tancuri. Biroul Constituantei, în care o comisie parlamentară pregătea proectele de legi, çe aveau să fie discutate de aceasta, este călcat cu câteva zile înainte de adunare şi devastat complet de gardiştii roşii. Redacţiile ziarelor antibolşevice sunt perchiziţionate, gazetele suspendate sau suprimate, redactorii arestaţi şi închişi.

O repetare de metode.

Partidele antibolşevice într'o înţelegere supremă se pregătesc şi ele de cea mai hotărâtă rezistenţă şi de atac. Populaţia infometată, chinuită de lipsa alimentelor şi mai ales a pâinei, prigonită de administraţie şi revoltată de teroarea, pe care o deslănţuise pumnul de aventurieri, îşi dă şi ea concursul. Cărturari, industriaşi, comersanţi, foarte mulţi muncitori deziluzionaţi de tovarăşii din fruntea ţării, se pregătesc să facă o puternică manifestaţie aleşilor Constituantei. In ziua de 5 Ianuarie masse compacte de cetăţeni se îndreaptă spre palatul Taurizilor, unde se va ţine adunarea. Dar în calea lor apar prompt marinarii şi gardiştii roşii şi fiind-că manifestanţii vor să-şi ajungă cu ori-ce preţ şcopul, soldaţii trag în ei. De unde-va trage şi artileria. Număroşi cetăţeni cad şi umplu troianele capitalei cu sânge, aşa cum le umpleau acum 13 ani manifestanţii, conduşi de popa Gapon... Printre cei ucişi e şi deputatul socialist Longinov, reprezentantul Siberiei, iar printre răniţi Maxim Gorki, apostolul „frăţiei" şi al „păcii" universale.

Manifestanţii asediaţi şi ciuruiţi de gloanţe se risipesc umplând, cei răniţi, văzduhul cu gemete şi strigăte de durere.

După ce „ordinea" a fost restabilită, bolşevicii deschid porţile palatului vechei Dume şi 455 de deputaţi, prevăzuţi toţi cu biletul de intrare al comisarului pentru Constituantă, Urîţki,

iau loc în bănci. Niciun cadet nu e lăsat în incintă. Deputaţii „burghezi" se găsesc mai toţi în chiliile dela Petru şi Paul. Cei admişi în sală sunt aproape în întregime socialişti.

Deschiderea şi decursul adunării.

Preşedintele de vârstă, bătrânul menşevic Hvostov, fost ministru în guvernul provizoriu, încearcă să deschidă Adunarea. Dar cuvintele lui sunt întâmpinate de un vacarm enorm, care nu se potoleşte decât în clipa când apare *Sverdlov*, preşedintele „ispolcomului" (comitetul central executiv). Acesta aşezându-se lângă preşedintele Adunării ia cuvântul, fără a-l cere, şi spune următoarele:

„Comitetul central al Sovietului deputaţilor muncitorilor, soldaţilor şi ţăranilor m'a însărcinat să deschid Constituanta....

In numele acestui comitet Sverdlov cere apoi ca Adunarea să aprobe următoarea propunere:

„Constituanta proclamă Rusia Republică a sovietelor deputaţilor lucrătorilor, soldaţilor şi ţăranilor. Toată puterea centrală şi regională aparţine sovietelor.

„Republica Sovietelor e întemeiată pe temelia unirei, liber consimţite, a naţiunilor din Rusia, alcătuind federaţia republicilor naţionale a Sovietelor.

„Constituanta proclamă suprimarea dreptului de proprietate privată asupra pământului. Acesta se declară proprietate a naţiunii şi se dă ţăranilor fără nici-un preţ de rescumpărare.

„Constituanta aprobă decretul Consiliului Comisarilor poporului asupra controlului muncitoresc şi asupra Consiliului superior economic, care indică primul pas spre naţionalizarea industriei şi a mijloacelor de transport.

„Constituanta aprobă decretele şi demersurile făcute pentru naţionalizarea băncilor, dezarmarea claselor bogate şi formarea unei armate socialiste compuse din gărzi roşii.

„Constituanta aprobă politica Sovietului privitoare la anularea tratatelor secrete şi la încheierea unei păci generale democratice fără contribuţii şi anexii.

„Constituanta sancţionează legea privind anularea împrumuturilor de stat şi consideră drept cea dintâi lovitură dată

puterei capitalului băncilor internaționale. Smolny speră că Adunările constituante vor lua o atitudine hotărâtă în această direcțiune, pe care o vor păstra până la victoria definitivă.

„Constituanta salută politica Comisarilor poporului, cari au proclamat independența Finlandei, dreptul de autodeterminare al Armeniei și cari au luat măsuri pentru evacuarea Persiei de către trupele ruse.

„Constituanta declară că fiind aleasă pe baza de liste ale partidelor politice, stabilite înainte de revoluția din Octomvrie, nu înțelege să opună puterea sa aceleia a guvernului Sovietelor, care singură este expresiunea intereselor claselor muncitoare".

Sverdlov după citirea acestei propuneri ține să lămurească adunarea că guvernul sovietic o socotește drept bază de discuție și de hotărâre a Constituției, după care apoi încheie sentențios :

„Din ordinul Comitetului central executiv al sovietului deputaților, muncitorilor, soldaților și țăranilor declar Constituanta deschisă"...

După acest monolog penibil Adunarea procedează la alegerea președintelui. Grupările antibolșevice candidează pe social-revoluționarul de dreapta *V. Cernov*, iar bolșevicii și colaboratorii lor pe *Maria Spiridonovna*, social-revoluționară de stânga. Cernov, care întrunește 244 de voturi față de cele 153 ale adversarei sale din cele 402 voturi esprimate, e proclamat ales.

După discursul președintelui, un discurs deslânat, lipsit de logică, plin de contraziceri și încărcat de planuri încurcate, ia cuvântul *Buharin*, leaderul și doctrinarul bolșevic, care cere ca Adunarea să recunoască înainte de a intra în discuția ordinei de zi puterea sovietelor, susținând că reformele anunțate de Cernov nu vor putea fi înfăptuite decât prin guvernul comisarilor.

Adunarea respinge însă propunerile bolșevice și adoptă ordinea de zi, precizată de reprezentantul Blocului anticomunist, social-democratul *Ceretelli* și care constă din următoarele puncte:

1. Instituirea şi proclamarea Republicei democratice, bazată pe votul egal, direct, secret şi proporţional fără deosebire de sex.

2. Recunoscându-se ca singurul organ autorizat şi reprezentând voinţa poporului rus, Constituanta în vederea încheierii păcii să procedeze la alegerea din sânul său a unei comisii speciale, care va fi însărcinată să stabilească condiţiile armistiţiului pe front şi să propună tuturor puterilor beligerante de a intra imediat în discuţii pentru o pace generală democratică întemeiată pe principiile Revoluţiei ruse.

3. Constituanta să recunoască printr'o lege specială trecerea gratuită a pământului în stăpânirea celor cari îl muncesc.

4. Să ia măsuri în vederea restabilirii industriei şi a raporturilor acesteia cu agricultura.

5. Constituanta să decreteze imediat ziua de 8 ore de muncă.

6. Constituanta să asigure, să restabilească şi să întărească prin lege drepturile cetăţeneşti dobândite prin Revoluţie.

7. Să se garanteze prin legi speciale drepturile naţionalităţilor (alogenilor)".

Majoritatea acceptă punctele, cetite de oratorul ei, cari în definitiv sunt aproape identice cu cele din programul bolşevic. Deosebirea stă numai în faptul că Blocul refuză să recunoască guvernul comisarilor şi proclamă Constituanta drept organ suprem constituţional şi singur în măsură de a decide de soarta Rusiei.

Bolşevicii văzând că nu pot capta Adunarea pentru scopurile lor se retrag cu hotărârea de a pune capăt Constituantei.

Câtă vreme bolşevicii au fost prezenţi desbaterile deveniseră imposibile. Ei au întrodus fel de fel de partizani, capabili de orice, gardişti roşii şi marinari, cari urlau, fluerau, huiduiau, înjurau ori de câteori un orator al Blocului lua cuvântul. Pe când vorbea deputatul socialist Fundamiski, fostul prietin al lui Kerensky, un marinar puse arma la ochi şi ameninţa că trage dacă oratorul mai continuă să vorbească. Pilda acestuia fu imitată şi de alţi „tovarăşi", cari şedeau în bănci printre deputaţi.

După retragerea deputaţilor bolşevici desbaterile decurg întro relativă linişte. Blocul ia în discuţie chestiunea păcii. Vorbeşte toată lumea şi fiecare orator ţine să facă propuneri, să emită planuri, să argumenteze... Şedinţa ţine toată noaptea şi pare că vrea să se întindă la infinit. Poate şi pentrucă fiecare deputat are senzaţia că... a doua şedinţă nu se va mai ţine.

La ora 5 dimineaţa un marinar armat urcă la tribuna prezidenţială şi bătând pe umăr pe preşedintele Adunării îi strigă: „Destul tovarăşe, garda e obosită, ridică şedinţa!"

Adunarea fără a ţine seamă de această invitaţie continuă să delibereze. La ora 6 preşedintele ridică însă şedinţa şi convoacă pe deputaţi pentru după ameazi, când se va continua discuţia asupra ordinei de zi.

Dizolvarea Dumei.

Ţeka (Ţk — comitetul central executiv) însă cam în aceiaş vreme decide de soartea Constituantei. Comisarii declară cea dintâi adunare naţională, dorită de toţi Ruşii, ca fiind protivnică revoluţiei, contrarevoluţionară, şi hotărăsc dizolvarea ei. Deputaţi socialişti, luptători, cari au pătimit ani dearândul în cazemate şi 'n exil siberian pentru libertate şi cari ei au făcut revoluţia din Martie (Lenin, Troţki şi soţii erau peatunci în streinătate) sunt timbraţi drept vrăşmaşi ai revoluţiei... (pentru că refuză să aprobe dictatura roşie, cum au refuzat altădată să aprobe dictatura ţaristă !)

Populaţia revoltată de hotărârea comisarilor s'adună din nou, se înşirue pe străzi, se îndreaptă spre palatul Taurizilor şi vrea s'ajungă la Smolny. Dar puştile troznesc din nou, sângele cald înroşeşte zăpada şi mulţimile se risipesc urlând pentru ca după puţin timp totul să reintre în linişte.

Bolşevicii spun şi scriu : „Constituanta a fost. Trăiască sovdepul"! (Consiliul deputaţilor).

Când se va inversa această constatare, este cu neputinţă de prevăzut ! Poporul rus e iubitor de libertate. Dar Rusia e ţara contrastelor, a estremelor ş'a tuturor posibilităţilor.

„Dreptatea“ sovietică.

Ceiace n'au putut să facă prin constituantă, comisarii sunt hotărâţi să facă prin Congresul sovietelor, care este instrumentul lor. Aci ei declară Rusia „Republică federativă a sovietelor deputaţilor muncitorilor, soldaţilor, ţăranilor şi cazacilor“. Reîntăresc dispoziţiile din Decretul de reformă agrară afirmând că „pentru a realiza socializarea pământului, proprietatea privată se suprimă“ şi că „întreg pământul cultivabil se declară proprietate naţională şi se predă celor cari îl muncesc fără nici un preţ de răscumpărare pe baza unei distribuţii egale a uzufructului. Se declară asemenea proprietate naţională pădurile, subsolul şi apele prezentând un interes naţional, domeniile şi întreprinderile agricole de model şi de cultură specială împreună cu întregul inventar“. Ratifică decretele privitoare la „controlul muncitoresc“, la „împrumuturile contractate de guvernele ţariste“, la bănci, „cari au fost predate statului muncitorilor şi ţăranilor“, la „armata roşie şi dezarmarea claselor bogate“. Institue „munca obligatorie“ pentru toţi. Proclamă „necesitatea unei păci generale democratice a claselor muncitoare fără anexii şi contribuţii pe baza dreptului popoarelor de a hotărî de soarta lor“. Declară massele muncitoreşti „singure în drept de a exercita puterea în stat prin organele lor autorizate: Sovietele deputaţilor lucrătorilor etc.“ Statuiază că „autoritatea supremă în Republica socialistă federativă a Rusiei o va ezercita Congresul panrus al sovietelor, compus din delegaţii sovietelor urbane şi ai congreselor guvernamentale (rurale) într'o anume proporţie. In intervalul dintre şedinţele congresului atribuţiile acestuia îi revin comitetului central executiv, numit de congres, care alege din sânul său şi pe membrii Consiliului Comisarilor. Proclamă... libertatea presei precum şi... libertatea de întrunire şi asociare. Statuiază asupra dreptului de vot, pe care-l acordă cetăţenilor de ambele sexe din Republica rusă fără deosebire de confesiune, naţionalitate şi origine, dacă trăesc pe urma unei munci productive, sunt ţărani sau cazaci agricultori şi nu esploatează munca altora pentru folosul propriu sau dacă sunt soldaţi ai armatei şi ma-

rinei sovietice. Refuză dreptul de vot celor ce exploatează munca altora pentru a trage foloase personale, celor cari trăesc dintr'un venit ce nu e produs prin munca proprie, comersanţilor, intermediarilor şi agenţilor comerciali, preoţilor şi călugărilor, membrilor fostei jandarmerii şi ohranei ţariste, precum şi foştilor membri ai dinastiei ruse". Dau dreptul alegătorilor „să revoace oricând pe deputatul ales în Congres şi să procedeze la o nouă alegere".

Iată la ce au dus jertfele atâtor generaţii de luptători şi martiri. Comisarii fixează cu brutalitate contururile „raiului bolşevic".

*

Odată cu deschiderea Constituantei în capitala ţării partizanii ei aranjează mari manifestaţii de simpatie în toate oraşele din provincie.

In Samara exilului nostru suntem martorii uneia din cele mai uriaşe manifestaţii. Pela miezul zilei un lung şi nesfârşit convoi, în care se înşiruie bărbaţi şi femei şi toată lumea însetoşată de libertate, toţi cei în cari trăeşte amintirea atavică a luptelor pentru Constituantă, porneşte din capul uliţei principale (Dvorianskaia uliţa) hotărâţi să traverseze această stradă şi să se scurgă în spre parcul Alexandru din centrul oraşului. Peste capetele manifestanţilor flutură sute de steaguri roşii de pe cari se desprind însemnate cu litere mari, albe lozincile: Trăiască Constituanta! Toată puterea Constituantei! Mântuiţi Rusia!

Sgomotul produs de manifestanţi pare vuetul Volgii în timp de furtună.

La un moment dat pela mijlocul convoiului se iscă o ceartă, care degenerează degrabă în încăierare. Câţiva agenţi sovietici se legaseră de manifestanţi, cari la rândul lor au răspuns cu vârf. Incăerarea se întindea şi ameninţa să devină generală. Atât i-a trebuit sovietului local, care supraveghea manifestaţia. Câţiva marinari... călări şi un detaşament de gardişti roşii înarmaţi până'n dinţi închid pe manifestanţi din ambele capete ale străzii. Urmează discuţii violente, protestări, îmbrânceli. Marinarii şi gardiştii trag în carne vie, sângele curge din

belşug. Din cazarma artileriei pornesc câteva ghiulele. Lumea înfiorată ţipă, urlă, aleargă, se refugiază în curţi şi'n casele deschise. Alţii cad, sunt striviţi în învălmăşeală şi mulţi fug înebuniţi de spaimă dealungul uliţei. Risipiţi şi aruncaţi în ascunzători manifestanţii se resemnează degrabă, marinarii şi gardiştii se retrag şi ei. Rămâne doar un singur paznic, cel mai grozav, al ordinei sovietice: moartea. Cadavrele celor căzuţi sunt lăsate până noaptea în stradă, ca să le servească de advertisment „contrarevoluţionarilor" şi ca bandiţii să le poată jefui subt protecţia nopţii.

Corpul Letonilor, cari au luat şi ei parte la înăbuşirea acestei manifestaţii, publică a doua zi în ziarul local bolşevic această ameninţare:

„Tremuraţi burjuilor, baionetele vânătorilor letoni sunt îndreptate în contra stomacurilor voastre pline! (noi am văzut mai multe stomacuri goale printre manifeştanţi!) Trăiască Constituanta! (?) Trăiască bolşevismul!

Ignoranţa brutală şi bestia umană şi-au dat mâna pentru a sugruma tot ce e suflet şi pentru a înăbuşi tot ce i-se cuvine acestuia.

Pentru Constituantă s'a vărsat atâta sânge ş'au pierit atâtea vieţi. Revoluţia pregătită de toţi cărturarii Rusiei şi dorită de milioanele de ruşi în loc să însemneze biruinţa înseamnă moartea ei.

Doi Martiri

— Kokoşkin şi Şingarev —

Două nume cunoscute în viaţa politică, socială şi economică a Rusiei. Două nume de cărturari, cari şi-au topit toată energia, învăţătura şi toată marea lor iubire de ţară şi popor în uriaşul cazan al frământărilor pentru emanciparea şi libertatea naţiunii ruse.

Pe savantul profesor F. F. Kokoşkin îl vedem în primul plan de luptă încă din 1906, când în memorabila adunare a Zemstvelor, ţinută în casa prinţului Dolgorukov, făcând parte din „stânga" acestei adunări, preciza în linii de o luminoasă claritate proectul de reformă constituţională şi da rotunziune, putere şi amploare faimosului Manifest al Naţiunii, care influinţă aşa de mult pe Nicolae al II-lea şi care i-a servit acestuia ca izvor de orientare asupra instaurării regimului parlamentar.

Ca membru în al patrulea guvern provizoriu, alcătuit de A. F. Kerensky (27 Iulie — 10 Septemvrie 1917), Kokoşkin s'a distins în deosebi prin elaborarea proectului de lege electorală pentru Constituantă. Această adunare era visul lui, ideia lui fixă, iar votul universal, secret, direct era pasiunea lui. Constituanta trebuia să se întemeieze pe cea mai largă şi desăvârşită voinţă populară.

A. I. Şingarev era şi el unul din fanaticii, care socotea că trebuie să-şi jertfească viaţa pentru binele poporului său. Toată mintea şi tot prisosul marelui său suflet şi-l'a pus în slujba patriei ş'a naţiei ruse. Modest doctor de plasă odinioară el era mereu în contact cu poporul, îngrijea şi lecuia gratuit, bătea mereu drumurile dela ţară purtând în toate părţile cuvântul său luminos şi iubitor, făclie a redeşteptării, împărţea broşuri lămuritoare, scrise în ceasuri de veghe şi-şi fărâmiţa sufletul alături

de falanga intelectualilor, hotărâţi să sufere şi să moară pentru libertate.

Ca ministru al Agriculturii în primul guvern provizoriu, alcătuit după revoluţia din Februarie 1917, Şingarev, călăuzit de marea lui dragoste de ţară şi de neam, precum şi de adâncile sale convingeri şi sentimente democratice, a ştiut ş'a reuşit să impună *monopolul cerealelor*, rezolvind astfel marea problemă a aprovizionării, care în acele împrejurări nu-şi putea găsi o mai potrivită soluţionare. Ca ministru de finanţe în guvernul coaliţiei el şi-a dat asemenea toată truda pentru asanarea finanţelor ţării.

Fruntaşi ai partidului cadeţilor şi ambii făcând parte din comitetul „mântuirii naţionale", Kokoşkin şi Şingarev au fost aleşi deputaţi în Constituantă. In ziua primei convocări a acesteia (28 Noemvrie) amândoi sunt însă arestaţi şi încarceraţi în cazematele Petru şi Paul — Bastilia Rusiei — (utilizată deopotrivă de dictatura albă de eri şi de dictatura roşie de azi), unde erau închişi toţi miniştrii burghezi din ultimul guvern provizoriu, prezidat de Kerensky, precum şi faimosul revoluţionar Burzev, care se plânge că poporul, pentru care a luptat, îl închide în aceiaş temniţă, în care îl închisese acum 35 de ani regimul tarist. Umiliţi, batjocuriţi, infometaţi şi torturaţi mai bine de o lună de zile cei doi cărturari se îmbolnăvesc grav. Comisarul închisorii dispune transportarea şi internarea lor în spitalul Maria (Mariinkaia bolniţa) în chiar ziua dizolvării Constituantei (6 Ianuarie 1918). Marinarii şi gardiştii roşii însărcinaţi cu transportarea proferau în drumul spre spital cele mai scandaloase injurii la adresa celor doi bolnavi. La un mement dat ei se hotărâseră să arunce pe bolnavi în canalul Fontanka. Dar fiind ziuă şi temându-se de mulţimea trecătorilor briganzii îşi amânară planul infernal pentru mai târziu. Nerăbdători însă şi înebuniţi de ură marinarii şi gardiştii sanghinari îşi puseră în gând să năvălească în chiar acea noapte în spitalul Maria pentru a-şi executa planul. La miez de noapte sunară la poarta spitalului, cineva le deschise şi ei pătrunseră mai întâi în camera lui Şingarev, căruia îi despicară capul cu baionetele şi după ce îi mai traseră două gloanţe, unul în piept şi altul în stomac, tre-

cură în camera lui Kokoşkin pe care-l suprimară asemenea scurt cu un glonte de revolver descărcat în cap.

Asasinatul acesta ese din comun. El emoţionează şi pune în mişcare întreaga capitală şi pe toţi cari au cunoscut pe cei doi cărturari. Comisarii înşişi tremură în chiliile mănăstirii lor. Lenin îşi trimite pe şeful său de cabinet Bonci-Bruevici să cerceteze cele întâmplate şi promite că sancţiuni severe se vor da ucigaşilor. Inmormântarea se face într'o atmosferă încărcată. Asistă zeci de mii de oameni. Pe crucile celor doi martiri prietinii lor înseamnă: F. F. Kokoşkin asasinat 7 Ian. 1918. A. I. Şingarev asasinat 7 Ian. 1918. Ca să nu se uite niciodată fapta abominabilă!

Pe cei cari au nefericirea să fie martorii acestor acte de barbarie nu-i interesează însă făgăduiala dictatorului bolşevic. Aceşti martori ştiu că asasinatul din spitalul Maria ca şi alte mii de asasinate identice sunt fructul celor cari propoveduesc şi conduc „lupta pentru dictatura revoluţionară a proletarilor, soldaţilor şi ţăranilor urmărind transformarea socială a Rusiei pe bazele programului bolşevic". Suprimarea celor doi mari democraţi este rodul unor agitaţii şi aţâţări continui, făcute metodic nu numai împotriva „burgheziei" ş'a „capitaliştilor esploatatori", dar şi împotriva tuturor cărturarilor, tuturor celor „ce purtau un palton", tuturor luptătorilor pentru libertatea adevărată, pentru armonia claselor, ordinea întemeiată pe lege, regimul parlamentar real şi pentru întronarea acelei democraţii, care se întemeiază pe raţiune şi echilibru sufletesc.

Spectatori obiectivi şi distanţaţi a celor ce se vorbesc în mitinguri simţim o cumplită amărăciune când auzim că oameni, pentru cari au luptat ş'au suferit cei doi martiri, aprobă sălbaticul asasinat. Stăpâniţi de amintiri trecute simţim greutatea lor, ele ne strâng şi ne apasă ca nişte obezi. Şi ignobilul act din capitala Rusiei ni-se înfăţişează ca un cumplit şi dureros advertisment, iar aprobările celor pe cari îi auzim vorbind în aceste mitinguri adorm în noi — în aceste clipe — cu lovituri brutale de măciucă atâtea sfinte iluzii ş'atâtea nădejdi de aur. Un Decembrist spunea, înainte de a fi executat: „Cea mai mare greşeală a mea este de a fi vrut să culeg înainte de a

semăna!" Mărturisirea aceasta ar fi putut-o face şi cei doi cărturari înainte de a-şi da duhul. Şi cu ei atâţia robi ai iubirii faţă de deaproapele lor...

Dar mitingurile sfârşite, încercăm după puţină vreme bucuria şi mângăierea convertitului de pe drumul Damascului. La noi, în lumea sufletească a poporului nostru, străluce şi stăpâneşte lumina Celui ce s'a jertfit pentru biruinţa Adevărului. Ostaşi ai acestuia oamenii noştri nu ucid pe cei ce li-au făcut bine. Cei cari răsplătesc suferinţa şi jertfa celor buni cu astfel de fapte, cei cari urăsc pe cei ce li-au făcut bine şi le răspund cu cea mai cumplită ingratitudine sunt Ruşi. Distrugătoarea epidemie se mărgineşte la hotarele Rusiei. Bolşevizmul este al Ruşilor, numai al lor. Sufletul altor neamuri îl refuză, sănătatea lor îl resping ca pe un microb dăunător şi nimeni pe care natura l'a dăruit cu o judecată, nu se va putea hotărî să-şi dărâme de bună voie şi cu ştiinţă echilibrul minţii pentru a-şi lipsi viaţa de busola conştiinţii. Rusia cultivatoare de contraste şi iubitoare de estremităţi era odinioară o vastă închisoare, astăzi e o uriaşe casă de nebuni sau şi una şi alta. La aşa o soartă nu poate râvni nicio ţară şi nici un popor.

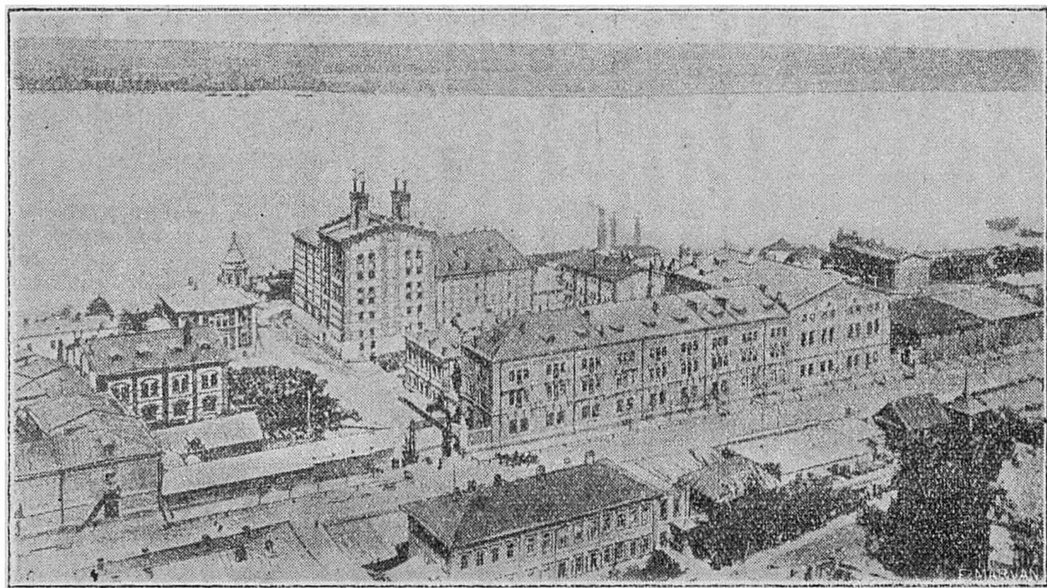
CAPITOLUL XV.

Februarie 1918.

Viaţa economică

Elementul muncitoresc. Rolul social-democraţiei. Sub guvernul provizoriu. Sub regimul bolşevic. Decretele. Epidemia salarelor. Naţionalizarea băncilor. Anularea împrumuturilor. Abolirea dreptului de succesiune. Impozitele bolşevice. Potopul bancnotelor. Anarhia căilor de comunicaţie. Consiliul superior al economiei Naţionale. Haos...

Viaţa economică în Rusia a început să se accentueze şi să ia proporţii de o mai intensă desvoltare abia subt domnia lui Alexandru al II-lea. In acest timp luară fiinţă număroase întreprinderi comerciale şi industriale. Fură construite o sumă de fabrici şi uzine în diverse regiuni ale imperiului. Industria metalurgică mai ales promitea să ia un mare avânt. Pentru a se face faţă nevoilor de credit fură înfiinţate multe bănci, se înlesni circulaţia efectelor şi legi speciale facilitau încheierea tranzacţiilor comerciale. Reţeaua căilor ferate fu mărită în proporţii apreciabile, se dădu toate ajutoarele pentru înfiinţarea şi desvoltarea flotei comerciale, maritime şi fluviale. Porturi nouă, la mare şi pe ţărmii fluviilor, fură înfiinţate, iar cele în suferinţă refăcute. Poşta şi telegraful fură unite şi concentrate într'o direcţie unitară.

FABRICA DE BERE DIN SAMARA.

Subt Alexandru al III-lea şi mai ales subt Nicolae al II-lea această tendinţă de accentuare şi înflorire a vieţii economice în Rusia, a intensificării industriei mari şi mici ş'a comerţului, în mare şi mic, se menţinu viguroasă făgăduind să ridice cu timpul imperiul ţarilor la treapta, pe care se găsesc ţările din Apus.

Sub impulzul şi cu concursul larg al capitalului strein: englez, francez, belgian şi german (mai puţin!) solul Rusiei se umplu de intreprinderi comerciale şi industriale în plină înflorire. Petersburgul şi Moskova ca şi împrejurimile acestora, bogatul pământ în minereuri din valea Doneţului, Uralul, Caucazul şi diverse regiuni ale Siberiei îşi întemeiau şi afirmau o viaţă industrială şi comercială din ce în ce mai intensă. Căile de comunicaţie se multiplicară străbătând întinsele ţinuturi ale imperiului şi navigaţia maritimă şi fluvială făcu progrese uimitoare. Exportul, în afară de acela al cerealelor, produsul principal al solului rus, luă o desvoltare din ce în ce mai accentuată. Cărbunele, petrolul, arama, aurul, ferul, oţelul, bumbacul şi chiar produsele textile făceau o puternică concurenţă produselor străine pe piaţa mondială.

Elementul muncitoresc.

Odată cu această puternică afirmare a vieţii industriale şi comerciale începu a se înjgheba în Rusia şi o viaţă muncitorească, care, ca pretutindeni, trebuia să dea naştere, fie subt impulzul unor necesităţi fireşti, fie subt acela al unor agitaţii, întemeiate pe doctrine şi programe muncitoreşti, unei lupte între patron şi angajaţi, între capital şi muncă, între „exploatator" şi „exploatat". Lupta aceasta, dusă la început pe cont propriu şi prin forţe proprii urmărea, în primele ei faze, scopuri de ordin escluziv profesional, dar mai târziu contagiată şi sugestionată de „ideile" apusului, ea primi să fie îndrumată de agenţii social-democraţiei, cari îi schimbară caracterul şi-i lărgiră ţintele. Subt îndemnul şi la stăruinţele acestora ea depăşi în curând cadrul strimt al preocupărilor strict profesionale, îmbrăcă armura luptei de clasă şi năzuia spre realizări politice imediate: ca răsturnarea regimului, atunci în fiinţă, şi înlocuirea

lui printr'un regim democrat mai propriu pentru consolidarea muncitorimii, sau mai îndepărtate: ca acapararea puterii de către clasa muncitorească însăşi şi realizarea integrală a programului economic muncitoresc.

Rolul social-democraţiei.

Revoluţia din Februarie 1917, născută dintr'un concurs de împrejurări, în mare parte lămurite, a ridicat pe primul plan elementele muncitoreşti, cari îşi dăduseră partea leului în determinarea şi reuşita marei transformări politice, care a urmat. Social-democraţia se luptă însă să esploateze această victorie în favoarea sa şi să îndrumeze desfăşurarea evenimentelor escluziv în spre realizarea ţintelor sale finale şi această sforţare i-se părea cu atât mai uşoară, cu cât în faţa sa nu avea un vrăjmaş redutabil. Unica mare piedecă: autocraţia ţaristă, dispăruse. Duma, aleasă în baza unei legi electorale, pline de restricţiuni, nu reprezenta o forţă, ea n'avea rădăcini în masse. Guvernul provizoriu, numit din sânul ei, nu însemna nici el voinţa unei opinii publice. Burghezia nu luase încă proporţiile unui organizm social puternic. Ş'atâta cât era — cărturari, industriaşi, comercianţi etc. — nu se ficsează într'o grupare politică unitară şi consistentă, ci trăia împărţită în diferite partide de dreapta sau de stânga, cari adeseori îşi risipeau energiile în încăierări reciproce. Organul central al social-democraţiei: sovietul, socotea, în această situaţie, sosit momentul de a trece, acum după victoria politică, la lupta pentru realizarea marei transformări sociale, care trebuia să se clădească pe înfrângerea burgheziei şi pe prăbuşirea capitalului.

Subt guvernul provizoriu.

Lwov şi prietinii săi burghezi din primul guvern provizoriu fireşte că n'au putut rezista prea mult asaltului, pe care forţa organizată socialistă îl da. Dându-şi seamă de necesitatea imperioasă de a rămânea la guvern şi sgâlţâiţi mereu de pretenţiile, cari izvorau impetuoase din doctrina şi programul fără în-

ceput și fără sfârșit al socialismului, ei înșiși fură nevoiți să facă concesii, cari depășeau convingerile proprii și cari distrămau pe încetul concepțiile lor de refacere și consolidare a noului stat.

Kerensky și tovarășii săi socialiști din guvernul provizoriu, alcătuit după retragerea lui Lwov, erau simpli delegați și agenți ai Sovietului central. Ei acționau la îndemnul și subt controlul acestuia.

Konovalov, ministru de comerț și industrie în guvernul Lwov, ajutat de vastele sale cunoștințe și de experiența lui de mare industriaș, procedă în grabă la luarea unor măsuri, destinate să ușureze situația economică și să reducă cel puțin în parte greutățile, cu cari era osândit să lupte guvernul provizoriu. Printr'o lege propusă și votată de acesta încă în luna Martie, K. înlătură formalitățile multiple, cari se cereau subt regimul țarist la înființarea și înregistrarea unei societăți comerciale sau industriale. In temeiul acestei legi streinii primeau și ei drepturi egale cu Rușii și nu se mai făcea nici-o deosebire între comercianții sau industriașii aparținând unei naționalități alogene sau unei confesiuni alta decât cea ortodoxă. Iar pentru a tempera marele conflict dintre capital și muncă el dădu ființă camerelor de conciliațiune și comisiilor de arbitraj trebuind să funcționeze în toate regiunile industriale. Promovă încheierea de contracte colective de muncă, asemenea pe regiuni, și ajută din toată puterea desvoltarea și funcționarea uniunilor profesionale. Tot el insistă și reuși să impună organizarea unui Minister al Muncii. Convins apoi că nimic n'ar putea lua mai ușor ascuțișul luptei de clasă ca o cointeresare a muncitorilor la beneficiile întreprinderii și eventual, în cazuri anume precizate, introducerea lor — prin delegați — în organele de conducere, ale aceleia, Konovalov pregătea stăruitor un proect de lege urmărind realizarea acestor convingeri.

Tot în vederea atingerii țintei sale, K. preconiza în guvernul provizoriu impozitul pe proprietate, pe beneficiile realizate în război precum și urcarea impozitului pe venit și pe moșteniri.

Presionat de Soviet și poate captat și el de moda „democrației integrale", ori neputând rezista solicitărilor stăruitoare ale

muncitorilor sau poate simțind că nu se poate opune fatalității, Konovalov consimți să propună și să facă să se voteze de guvernul prezidat de prințul Lwov, faimoasa lege, prin care li-se da ființă legală comitetelor de uzine, cari fuseseră înființate încă din Februarie, imediat după revoluție. In senzul acestei legi comitetele nu se puteau ocupa decât escluziv de interesele profesionale ale muncitorilor și n'aveau dreptul să se amestece în conducerea tehnică și'n administrația întreprinderii, precum li era asemenea interzis de a angaja sau a concedia muncitori Cum și cât timp au înțeles aceste comitete de uzine să respecte legea din Aprilie 1917, am văzut și cu altă ocazie. Ea a fost mai degrabă poarta, prin care s'au strecurat toate abuzurile și prilejul de a duce revendicările socialiste până la capăt. Rezimați pe textele acestei legi muncitorii, asmuțați și înebuniți de agitatorii bolșevici, au sfârșit prin a înlătura pe patron și a pune mâna pe mijloacele de producție, adecă pe fabrică și uzină. Konovalov și guvernul, din care făcea parte au putut fi bine intenționați atunci când au redactat această lege, dar ei au uitat că nici împrejurările, nici oamenii, nici mai ales nivelul scăzut, la care se găsea muncitorimea rusă, nu le îngăduiau atâta grabă în rezolvirea unui punct atât de important din programul muncitoresc, când mai ales li lipsea și puterea de a îndruma executarea legii în spiritul în care o făuriseră.

Nimic însă din ce făceau „burghezii“ din guvern nu-i convenea sovietului. Chiar și capete mai luminate ca Skobelev, Ceretelli, Ceize, Cernov își arătau nemulțămirea și agitau stăruitor pentru „socializarea“ industriei.

In guvernul coaliției, alcătuit subt prezidenția lui Kerensky, miniștrii socialiști și mai ales Skobelev, ministrul Muncii, credeau că vor putea „desăvârși“ această operă a „socializării“.

Dar guvernarea e una și doctrina e alta. Miniștrii socialiști luând contactul cu realitatea au înțeles în scurtă vreme că ceiace combina așa de îndrăzneț fantezia lor, nu putea găsi aplicare imediată. Puși în fața pretențiilor stăruitoare ale muncitorilor de a li-se urca mereu salarele și constatând disproporția grozavă între aceste pretenții și producție, văzând anarhia, care bântuia în întreprinderile industriale și la căile ferate, aflând

că multe din aceste întreprinderi sunt nevoite să-și închiză porțile, pentrucă nu mai puteau funcționa, și că traficul pe căile ferate se reduce îngrijorător de pe o zi pe alta, consultând rapoartele, cari arătau debandada generală în viața economică a proaspetei republici, s'au grăbit să bată în retragere. Era însă din nefericire prea târziu. Masele agitate și ațâțate mereu de demagogia fără frâu a acestor doctrinari și șefi ai sovietului central, refuzau de a asculta cuvântul de potolire al lui Skobelev și soții, pe care aceștia se sileau să-l strecoare în cuprinsul uzinelor, și începură subt influința și îndemnul agitatorilor bolșevici, noii lor conducători, să insulte pe tribunii de până eri, numindu-i „trădători ai cauzei muncitorești". Deaci încolo lavina nu mai putea fi oprită. Sclavii eliberați, asmuțați de balivernele demagogilor iresponzabili, turmele lipsite de sentimentul de patrie, orbite de ura de clasă și călăuzite numai de înverșunarea instinctelor, târau din răsputeri Rusia spre descompunerea totală și definitivă.

Sub regimul bolșevic. Decretele.

Lovitura bolșevică n'a fost decât desăvârșirea debaclului, sancționarea acestei descompuneri. Iar decretele comisarilor n'au făcut decât să consfințească anarhia generală, să dea formă legală prăbușirii vieții economice.

Decretul reformei agrare, care ar fi putut fi rezolvită prin Constituantă spre satisfacția tuturora, aruncă pământul țăranilor, cum ar arunca cineva cu indiferență un ciolan unor fiare flămânde, pentru a provoca sfâșierea între ele. Fără a ține cât de puțin seamă de legătura, care trebuia să existe între prezent și trecut pentru a putea asigura viitorul, acest decret, cade ca o lovitură de măciucă, care prăbușește întreg edificiul agrar al Rusiei. Ignorând realitățile dela țară și sfidând psicologia schimbată a țăranului rus, care preferă proprietatea privată, decretul comisarilor, luat din doctrina marxistă, „socializează" și „naționalizează" mult înainte de vreme pământul desechilibrând și distrugând astfel întreagă ordinea de muncă țărănească, care

multă vreme nu va fi în stare să dea Rusiei contingentul de producție agricolă, ce o pusese printre primele state exportatoare de cereale. Cel mai mare izvor de bogăție al Rusiei este astfel adânc sdruncinat. Țăranii nu mai au, în urma acestui decret, siguranța proprietății lor, ei sunt împinși la sfâșieri reciproce, cari cine știe dacă se vor mai sfârși vreodată.

Decretul, prin care se introduce și se sancționează controlul muncitoresc în întreprinderile industriale, pe care legea comitetelor de uzine a lui Konovalov încercase să-l înlăture, deși exista de fapt, smulge dintr'o lovitură uzina și mina din mâna patronului, de subt conducerea inginerului și priceperea tehnicianului și le trece în mâna muncitorului ignorant, leneș, lacom și anarhic, care deaci încolo va pune pe patron și ingineri să execute ei munca manuală sau îi va suprima pur și simplu. Decretul formal de „naționalizare" (confiscare) al acestor întreprinderi, prevăzut de aceiaș doctrină marxistă, nu va întârzia nici el prea mult, dacă până atunci întreprinderile vor mai exista.

Epidemia salarelor.

Urcarea continuă a salarelor îngreunează peste măsură situația patronului. Disproporția între salare și producția în general este izbitoare. Abia după câteva luni salarele lucrătorilor s'au sporit dela 130 până la 200 la sută, iar rendementul muncii a scăzut cu mai bine de 50 la sută. Numărul muncitorilor angajați, în loc să se reducă din cauza scăderii producției, se înmulțește. Comitetul uzinei angajează cu ușurință pe tovarășii dornici de a intra în întreprindere. Muncitorii aleși în comitete (sunt atâtea! Comisarii le-au înmulțit la infinit), deși nu mai lucrează, sunt și ei plătiți și încă mai bine decât „alegătorii". Deasemenea lucrătorii înrolați în garda roșie (sovietul a înființat câte o astfel de gardă în fiecare întreprindere mai mare) continuă a-și primi salariul integral dela întreprinderea, la care se găseau în momentul înrolării. Ciocnirile între salariații calificați și lucrătorii negri — *ciornâe rabocie* (angajați provizoriu) — pe chestia salarelor merg asemenea pe pielea patronului,

care pentru a păstra proporţiile este nevoit a urca plata ambelor tabere. Bolnavii au asemenea, conform decretelor în vigoare, dreptul la salarul integral, şi decând comitetele sunt stăpâne în uzine, bolnavii sunt tot mai numeroşi, iar doctorii, ameninţaţi şi terorizaţi de muncitori, sunt nevoiţi să constate totdeauna existenţa „boalei". Tot patronul trebuie în fine să contribuie cu o simţitoare cotă la fondurile pentru caz de şomaj şi celelalte asigurări sociale ca şi pentru întreţinerea numeroaselor comitete, însărcinate cu administrarea acestora şi alcătuite din atâţia trântori. Ziua de muncă e limitată prin decretul comisarilor la 8 ore, dar în realitate muncitorii nu mai lucrează nici 6 ore, iar alţii de loc şi salarul îl încasează toţi. Spre deosebire de altădată plata muncitorului se ridică sub bolşevici la mii de ruble pe lună. Munca se dezorganizează pretutindeni, la oraşe ca şi la ţară. Preţurile de producţie ale fabricatelor creşte depăşind peste măsură costul normal ş'odată cu ele creşte, fireşte, şi preţul de vânzare, scumpind viaţa în mod îngrijorător. Preţurile maximale, introduse în anul al doilea al războiului, sunt menţinute de toate guvernele, cari s'au succedat. Subt bolşevici însă ele nu mai pot fi aplicate, fie pentru motivul că micii negustori, bolşevizaţi, ca şi număroşii negustori ambulanţi (foarte adeseori soldaţi) nu vor să le respecte, fie că ruinează pe producători sau pe vânzătorul în mare.

Naţionalizarea băncilor.

Decretul din 14/27 Decemvrie 1917, promulgat de comisari în urma raportului pretinsului financiar Sokolnikov, declară operaţiunile de bancă monopol de stat şi trece toate băncile private subt controlul *Băncii Poporului* (vechea Bancă de stat) transformându-le în sucursale ale acesteia. Toate activele şi pasivele acestor bănci sunt trecute în portofoliul Băncii Poporului.

Printr'un al doilea decret din aceiaş zi comisarii dispun luarea în primire a depunerilor în prezenţa depunătorilor şi vărsarea lor în cont curent pe numele proprietarilor. De opoziţia deponenţilor nu se ţine seamă. Comisarii anunţă că vor respecta numai interesele micilor deponenţi.

Decretul dela 29 Decemvrie 1917 suspendă plata cupoanelor şi suprimă tranzacţiile asupra titlurilor.

Decretul dela 26 Ianuarie 1918 declară confiscat în favoarea Băncii Poporului întreg capitalul social, de rezervă şi special al băncilor private naţionalizate. Toate acţiunile acestor bănci sunt anulate şi orice plată de dividendă e oprită. Ele urmează să fie prezentate fără amânare sucursalelor locale ale Băncii Poporului, deaci încolo singura lor proprietară. Contravenienţii sunt ameninţaţi cu confiscarea avutului şi cu închisoarea.

Deponenţii nu pot ridica mai mult de 150 ruble pe săptămână. Şiruri nesfârşite de oameni aşteaptă zilnic în faţa sucursalelor Băncii Poporului, ca să li-se dea mica sumă, la care au dreptul şi fără de care sunt ameninţaţi în viaţa asta scumpă să piară de foame. Plata nu se face deobicei decât în baza unui certificat, liberat de comitetul de uzină sau de către soviet.

Decretele acestea sunt o lovitură de moarte ce se dă creditului. Comerţul şi industria sunt condamnate la o iremediabilă ruină.

Dar comisarii nu se opresc nici aci. Ei vor să dea lovitura de graţie capitalizmului.

Anularea împrumuturilor. Abolirea dreptului de succesiune

Prin decretul dela 8/21 Ianuarie 1918 guvernul bolşevic dispune „anularea tuturor împrumuturilor, contractate de către guvernele proprietarilor şi burghezilor ruşi, anularea tuturor garanţiilor date de acele guverne pentru împrumuturile diverselor întreprinderi şi instituţiuni, precum şi anularea tuturor împrumuturilor streine, fără escepţie“.

•

Sovietele urmăresc în acelaş timp şi desfiinţarea *dreptului de succesiune*. Ele pun deja fel de fel de piedeci la trecerea succesiunii mobiliare în mâna moştenitorilor burghezi.

Impozitele bolșevice.

Iar pentru a aplica în totalitatea lor dispozițiile programului marxist, în afară de măsurile de ordin financiar arătate — naționalizarea (confiscarea) băncilor private și anularea împrumuturilor — comisarii intensifică impozitul progresiv pe venit și pe capital și nu mai dau nici-o atențiune impozitelor indirecte, acestea urmând să fie desființate. La birurile directe și pe capital sunt supuși însă numai „burjuii", cei încadrați în oastea bolșevică n'au de plătit nici-o sarcină către stat și sunt scutiți de orice contribuție și pe cât pot *ei* iau dela stat (tot așa cum iau și dela burghezi !). Gărzile roșii execută cu toată brutalitatea pe cei ce mai au ceva (burjui !) dar pe „tovarășii" îi lasă să huzurească în averile furate dela alții

Cât încasează statul bolșevic din birurile „ordinare" și „extraordinare" impuse pe burghezi? Foarte puțin sau aproape de loc. Căci burghezii despuiați de avutul lor, de proprietățile urbane rechiziționate sau confiscate (decretul din Noemvrie), de pământul, de întreprinderile, de uzinele, fabricile, băncile, mărfurile, de banii și de toate posibilitățile lor de producție, nu mai au de unde și din ce plăti. Cărturarii nici ei nu pot satisface pretențiile statului, căci multe din profesiunile, pe cari le practicau sau slujbele, în cari se găseau, au fost desființate. Prea puțini dintre ei mai câștigă câte ceva, cei mai mulți sunt pieritori de foame și mereu subt amenințarea morții. Advocații și magistrații nu mai au din ce trăi, căci advocatura ca și magistratura țaristă au fost desființate și înlocuite cu . . . „justiția norodului", (vechea justiție de clasă înlocuită tot cu o justiție de clasă !). Inginerii sunt alungați din uzine sau uciși, locul lor luându-l te miri ce . . . meșteri-strică. Profesorii sunt privați de slujbă ca ostili noii ordine de stat, alții continuă să stea în grevă refuzând să-și dea contribuția la distrămarea sufletească a școlarilor. Medicii nu câștigă nici ei. Tovarășii vor să fie tratați gratuit ș'adeseori nefericiții ucenici ai lui Esculap sunt sacrificați pentrucă n'au reușit să vindece pe beteagul bolșevic (ca pe vremea lui Ivan al III-lea când bieții doctori erau arși pe rug ca vrăjitori . . .). Și cu acești cărturari de elită alte zeci

de mii de slujbaşi nu-şi mai primesc salarul, ei fiind în grevă sau concediaţi. Astfel o bună parte din impozitele de altă dată nu mai pot fi încasate.

Şi pentrucă nici impozitele, nici confiscările, oricât de numeroase ar fi, nu pot satisface nevoile de numerar şi schimb ale statului, comitetelor şi cetăţenilor, comisarii sunt siliţi să intensifice la infinit fabricarea hârtiei monedă. Când au naţionalizat băncile private ş'au sechestrat miliardele, de cari dispuneau acestea, erau convinşi că statul va avea de acum cantitatea de monedă necesară. S'au înşelat. Cetăţenii, văzând că bolşevicii le confiscă banii, refuză să mai facă depuneri la băncile naţionalizate şi-şi ţin economiile în casă. Banca Poporului devine astfel în curând goală şi bolşevicii ca să poată plăti salarele şi ca să satisfacă apetiturile crescânde ale plebei, setoase de trai uşor, tipăresc zilnic zeci şi sute de milioane de ruble în hârtie „Kerensky" sau chiar ţaristă (lunar cam trei miliarde), fără vre-o acoperire aur. Astfel piaţa întreagă este inundată cu teancuri de „Kerenke" (bancnote Kerensky) brune şi roşii în valoare de zeci de miliarde. Etalonul aur, întrodus subt Nicolae al II-lea, nu mai există. Rublele aur sunt îngropate în pământ sau ascunse subt podelele caselor de cei cari le mai au. Lipsiţi cu desăvârşire de credit, bolşevicii nu îndrăznesc să tipărească bani sovietici, ci menţin în circulaţie bancnota veche.

Fireşte că scumpirea vieţii în aceste condiţii merge în galop. Ea se accentuează pe măsură ce se înmulţeşte numărarul, a cărui valoare e tot mai redusă. In scest moment lumea nu se mai preocupă de război, ci aproape numai de scumpetea vieţii şi insistă pentru pace în credinţă că numai punând capăt războiului viaţa se va eftini.

Este de prisos să mai arătăm că banii cu toate măsurile luate lipsesc de pe piaţă. Producătorii în împrejurările schimbate au nevoie de numerar şi de fonduri de rulment cel puţin împătrite. Nimeni însă nu le încuviinţează aceste sume. Banca Poporului, după cum am văzut, li refuză „burjuilor" chiar şi sumele depuse la fostele bănci private.

Cu decretul din 14 Februarie comisarii, cărora nici milioanele tipărite zilnic nu le mai ajungeau, au întrodus în circu-

laţie pentru înlesnirea schimbului, obligaţiunile „împrumutului libertăţii", a căror valoare nominală nu întrecea suma de 100 ruble. Plătirea cupoanelor este însă interzisă.

Anarhia căilor de comunicaţie.

Pe lângă toate aceste rele se mai adaugă şi o dezastruoasă deteriorare a căilor ferate ş'a altor mijloace de transport şi căi de comunicaţie.

Inainte de lovitura bolşevică era ataşat pe lângă ministerul de comunicaţii aşa numitul *Vikjel* sau comitetul central al impiegaţilor dela căile ferate. Acest comitet era alcătuit pe atunci din elemente în majoritate ostile bolşevicilor şi era un organ auxiliar de mare importanţă pentru minister. După lovitura sovietică comisarii intervenind au făcut ca în comitet să primeze elementele bolşevice, cari la rândul lor au pus stăpânire efectivă pe căile ferate.

Dezorganizarea drumului de fer începuse încă înainte de revoluţia din Octomvrie. După ce însă Vikjelul a devenit bolşevic şi căile ferate au intrat în mâna muncitorilor dezorganizarea a mers crescând producând un adevărat haos în administraţia căilor de comunicaţie. Comitetele răsar şi se înmulţesc ca ciupercile după ploaie. In fiecare gară, în staţii, în ateliere, în depozite se înfiinţează comitete, cari îşi fac de cap. Trenurile vin şi pleacă când pot, sau când vor comitetele şi comisarii ori turmele de dezertori, cari fug dela front. Cele de marfă sunt adeseori oprite şi jefuite de tâlhari sau de bandele de soldaţi, cari mişună în dezordine pe toate drumurile. La fel sunt jefuite, deteriorate şi despuiate de podoabele lor gările, magaziile şi atelierile. Un „mers al trenurilor" nu mai există şi massele sure de călători nu-l mai respectă. Ei speculează adeseori locurile vânzându-le pe bani puţinilor pasageri burghezi. Asemenea şi vagoanele de marfă. Sute de locomotive şi mii de vagoane zac deteriorate prin gări. Nimeni nu se gândeşte să le repare. Rendementul atelierelor e întristător de micşorat. Combustibilul nu mai ajunge, din lipsa lui trenurile întârzie zeci de ceasuri. Nimeni nu se îngrijeşte de aprovi-

zionările necesare. Transportul alimentelor se face cu mare greutate, deoarece șefii de soviete din diversele gări refuză să îngăduie transportarea lor mai departe. In plus capii sovietelor din diverse regiuni sau districte, transformate în adevărate republici sovietice autonome, nu lasă ca alimentele deaci să fie duse în alte regiuni.

Dacă lucrurile vor merge tot așa, căile ferate din Rusia vor ajunge în starea, în care se găseau subt Nicolae I, când a fost construit întâiul drum de fer.

Dar în imperiul țarilor au avut un mare rol pe tărâmul transporturilor și peste tot în înjghebarea, consolidarea și prosperarea vieții economice, a comerțului și industriei ca și a civilizației marile râuri ca : Dnipru, Volga (a cărei lungime e de aproape 3800 Klm.), Neva și altele. Pe cel dintâi s'au scurs în vremurile vechi, venind din primele orașe negustorești — Novgorod și Pskov —, așezate la izvoarele celor mai de seamă râuri rusești și pe lacurile Ilmen și Peipus, și ceva mai târziu din Kiev bărcile, făcute din trunchi de copaci și corăbiile cu pânze ale negustorilor slavi ducând în împărăția bizantină produsele lor : cereale, miere, ciară, blăni etc. Și tot peaci veneau negustorii streini (*gosti*—musafiri sau streini) aducând cu ei mărfurile din Bizanț, după cari apoi au venit deacolo diverși emisari și preoți pentru a sădi în principatele ruse credința ortodoxă, civilizația și moravurile bizantine. Pe Volga, asemenea din vremuri vechi, au pătruns aceiași negustori novgorodieni și mai târziu emisarii Hansei germane ș'apoi membrii „ghildelor" orășenești pentru a întemeia pe țărmii ei centre de negoț și pentru a deschide calea în vederea lărgirii stăpânirii rusești. Acest minunat fluviu — „mama Volga (maty rodnaia)" — a devenit cu vremea principala arteră de comerț a Rusiei orientale și „drumul" constant de vară și de iarnă (cu săniile) al cetățenilor ruși. O minunată și puternică flotă comercială, construită subt Alexandru III și Nicolae al II-lea, tăia valurile făcând legătura între numeroasele și înfloritoarele orașe și porturi semănate pe țărmii ei, între sud și nord, între orient și occident. Pe Neva Petru cel Mare, zidind Petersburgul, a reușit să des-

chiză faimoasa sa „fereastră“, pe care a făcut să intre comerţul, industria şi civilizaţia europeană.

Dela revoluţie aceste mari şi puternice căi de comunicaţie suferă ca şi căile ferate. Cauzele sunt aceleaşi: dezorganizarea muncii în porturi şi pe vapoare, înverşunata luptă de clasă şi insistenţa muncitorilor de a se înstăpâni pe porturi, vapoare etc. Ei rivalizează în anarhie şi'n pornirile lor brutale cu marinarii rebeli şi sălbatici din flotele mării Baltice şi Negre. Incă astătoamnă circulaţia se redusese simţitor, multe vapoare nu s'au mai mişcat din porturile acestor fluvii.

Guvernul comisarilor a socotit că e bine să dea ş'acestei stări de lucruri o bază legală. Prin decretul dela 26 Ianuarie st. v. — ziua dela 1—13 Februarie nu mai există în calendarul bolşevic, deoarece comisarii adoptând calendarul grecorian au înscris ca zi următoare zilei de 31 Ianuarie data de 14 Februarie — el hotăreşte confiscarea flotei de comerţ a intreprinderilor particulare, trecându-o în proprietatea statului sau mai bine a muncitorilor anarhizaţi, leneşi, ignoranţi, ahtiaţi de a realiza maximul de profit cu minimul de muncă şi având mai ales dorinţa de a lua locurile „burjuilor“, fără însă a depune munca, priceperea şi grija acestora în administrarea unui avut.

Rentabilitatea drumului de fer ş'a celorlalte căi de comunicaţie se înţelege că a devenit minimă. Intreţinerea lor în schimb costă cu mult mai mult. Statul pentru a face faţă numai pretenţiilor de salar ale lucrătorilor (dorojnicilor) e nevoit să ridice bugetul căilor ferate cu aproape cinci miliarde în timp de abia patru luni, fără nici-o perspectivă de îndreptare a situaţiei.

Paralel cu dezorganizarea căilor de comunicaţiune suferă fireşte şi poşta. Mulţi din vechii funcţionari sunt şi azi în grevă, alţii sunt forţaţi să lucreze, iar alţii sunt concediaţi şi lăsaţi pe drumuri. Noii slujbaşi, dintre care unii ignoranţi cu totul, nu pot răspunde însărcinărilor.

Consiliul superior al Economiei naţionale.

Pentru a îndruma noua ordine de viaţă economică şi pentru a „construi“ în conformitate cu programul marxist, după ce

ordinea veche, intocmirea burgheză a fost distrusă şi capitalismul suprimat, şi pentru a dirija noua alcătuire industrială şi comercială în folosul proletariatului, comitetul central executiv sovietic înfiinţează prin decretul dela 5/18 Decemvrie 1917 Consiliul superior al Economiei naţionale, pe care îl detaşează pe lângă guvernul comisarilor şi-l pune sub controlul acestora. El e constituit din membrii Consiliului muncitoresc de control, din reprezentanţii tuturor comisariatelor şi din diverse personalităţi având experienţă în materie economică.

Misiunea Comitetului superior al economiei naţionale nu este numai de a „construi", ci şi „de a pregăti această construire", sau mai bine „de a desăvârşi opera de distrugere a ordinei capitaliste". El are deci dreptul „de a confisca, a rechiziţiona, a sechestra" ş'apoi puterea „de a obliga diversele ramuri de industrie şi comerţ de a se federaliza „de a lua măsurile necesare privitoare la producţie, la repartiţia bunurilor şi la resursele financiare ale administraţiei". El are şi obligaţiunea de a prezenta consiliului comisarilor pentru legiferare toate proectele de legi, precum şi tot materialul necesar privind viaţa şi activitatea economică naţională".

Acelaş decret mai prevede că „toate instituţiile în fiinţă de economie naţională, sunt puse sub controlul Consiliului economic, el având dreptul să facă modificările şi transformările ce va socoti necesare".

La iniţiativa acestui Consiliu şi în baza proectului alcătuit de el, comisarii prin decretul dela 3 Ianuarie 1918 înfiinţează consiliile economice regionale şi locale în vederea organizării şi îndrumării vieţii economice provinciale şi locale, pe cari le pun subt controlul consiliului superior.

Activitatea acestui consiliu, precum şi a număroaselor consilii economice provinciale, se desfăşură în marginile ideologiei şi patimilor bolşevice. „Specialiştii", cari fac parte din el n'au decât vot consultativ. In toate chestiunile supuse deliberărilor lui triumfă totdeauna voinţa celor cari urmăresc distrugerea ordinei vechi şi anarhizarea completă a vieţii economice. Larin, preşedintele consiliului şi faimosul demagog, lipsit de orice judecată şi condus numai de ura lui de clasă şi de se-

tea de a distruge, este pentru completa şi cât mai urgenta naţionalizare a tuturor întreprinderilor economice, industriale, comerciale, financiare, de transport etc. şi pentru desăvârşita „socializare“ a tuturor mijloacelor de producţie. La îndemnul lui ş'a tovarăşilor săi, la fel de „instruiţi“, Consiliul procedează în curând la naţionalizarea unei serii întregi de întreprinderi şi pregăteşte de zor terenul în vederea decretării naţionalizării complete şi definitive.

Iar ca primă măsură a monopolizării comerţului el sugerează şi comisarii decretează, la 6/19 Ianuarie, „că nici un fel de produs sau marfă nu va mai putea fi importată sau exportată fără autorizaţia (permisul) comisariatului de comerţ şi industrie, acesta putând să confişte şi să considere drept contrabandă mărfurile importate fără permis“.

Ca şi guvernul comisarilor, Consiliul superior economic „se osteneşte“ să lanseze cât mai multe decrete, pentru ca ordinea veche economică să fie cât mai degrabă lichidată şi înlocuită cu „ordinea“ economică bolşevică.

Haos . . .

Acesta este regimul vieţii economice de subt stăpânirea bolşevică.

La ţară mujicul bun şi blând, sgâlţâit de instinctele sale şi împins de violenta sa pasiune după pământ, acum după ce a intrat în posesiunea lui, nu ştie sau n'are ce face cu el. Măcinat de sforţările făcute, trudit de război, zăpăcit de lozincile revoluţionare şi tentat să creadă că din moment ce nu i-se mai cer impozite şi alte îndatoriri către stat, ar putea trăi şi fără muncă, el pluteşte în vag, se sbate în nesiguranţă şi lasă să zacă totul în paragină, în grija fatalităţii, subt scutul destinului. Dar pe de altă parte el n'are nici utensilele trebuincioase, îi lipsesc instrumentele necesare pentru lucrarea pământului.

La oraşe şi'n regiunile industriale e un complet haos. Aci guvernează avalanşa de comitete — biurocraţia bolşevică — şi turmele majoritare sunt conduse de o sumă de indivizi în-

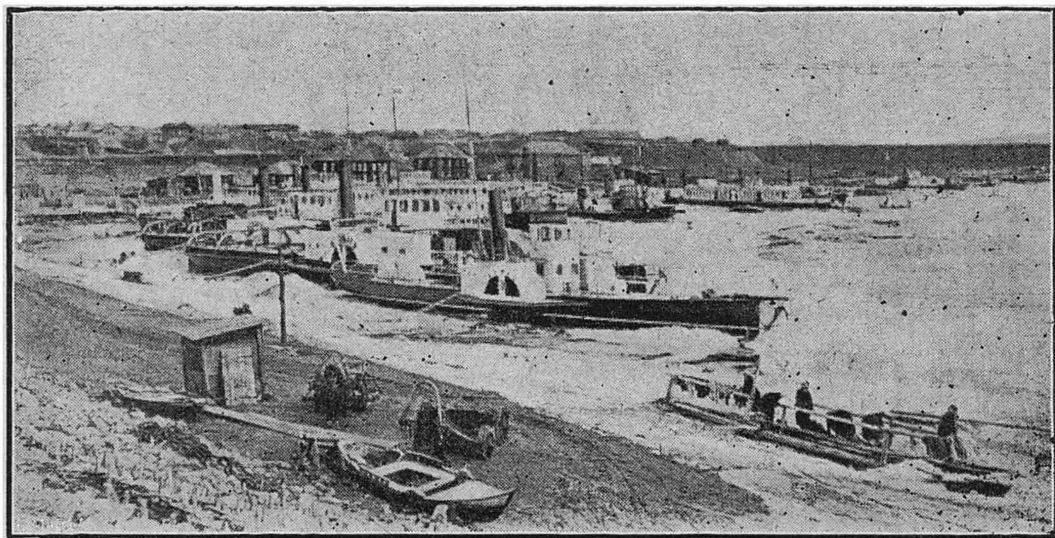
drăzneți și violenți, de o seamă de firi însălbătăcite, de niște creeri înfierbântați, de un număr de capete ireale, fantaste și lipsite de orice contact cu realitatea. Ajunși stăpâni pe uzine ei se luptă să stoarcă din acestea totul fără a-i da ceva în schimb și fără a-i asigura posibilitățile de producție. Cer și smulg salarii fantastice și când uzina nu mai are de unde le da, îi cer statului, ai cărui proprietari se socot. Pun la muncă pe foștii patroni și când aceștia refuză să le împlinească poruncile, ei sunt târâți în fața comitetelor, batjocoriți, bătuți sau suprimați simplu și pur fără a mai fi traduși în fața Tribunalelor revoluționare sau a consiliilor de combatere a contrarevoluției, prezidate de sanghinarul Peters. Burghezia a luat locul regimului țarist în ochii masselor. Ea e atacată, lovită și prigonită parcă cu o ură și mai mare, deși a dat atâtea jertfe pentru cucerirea libertății pe seama tuturora.

Căile ferate sunt în plină debandadă. Ele sunt acaparate și devastate de mantalele sure, cari fug dela front și cad asupra orașelor și satelor ca o ploaie de lăcuste, ca o hordă de tătari pustiind tot ce găsesc în cale.

Plehanov, socialistul, luptătorul fanatic pentru statul-monopol și pentru regimul colectivității, omul care cerea guvernarea ideală „prin popor și pentru popor“, opusă biurocrației țariste, care refuza să acționeze „prin popor“, dar pretindea că lucrează „pentru popor“, văzând tot acest furnicar de comitete, de dezertori dela muncă și dela datoria de a-și apăra și mântui țara, de ucigași ai revoluției și de distrugători a tot ce înseamnă o putere de producție, a putut în marea lui deziluzie să schimbe chemarea lui Marx strigând acestei turme: *„Dezertori* din toate țările uniți-vă“!

Iată rezultatul aplicării programului integral a lui Marx și Engels!

Regimul sovietic n'a dat decât ruină și foame. El e un regim de jaf, de distrugere, de perpetuă amenințare și de sânge. E regimul sclavilor, liberați peste noapte, al dezertorilor ș'al hordelor, cari refuză să se pună subt paváza autorității, cari nu vor să-și creieze o ordine legală și cari nu înțeleg să se supună decât instinctelor de distrugere și de dărâmare. E re-

PORTUL SAMARA.

gimul aventurierilor indigeni şi streini, duşmani ai patriei ruse. Unde şi cum va sfârşi această fatală experienţă, s'o spună cei cari au îndrăzneala profeţiei!

Noi martori ai acestui spectacol constatăm cu câtă uşurinţă se poate prăbuşi o ţară, un popor ş'o civilizaţie.

Nu de o revoluţie socială, nu de această păgânească şi precipitată transformare avea nevoie Rusia, care nu-şi formase încă o burghezie, o clasă de mijloc completă, dar care dispunea totuş de o armată destul de puternică burgheză pentru a putea face din revoluţia politică din Februarie 1917 un punct de plecare pentru noua evoluţie, lentă, pacinică, sigură şi prosperă, o temelie solidă a noului stat rus. Populaţia din imperiul ţarilor avea nevoie încă de lumină, de ajutorul marinimos al culturii, de marile daruri ale disciplinei sufleteşti, de pavăza clar văzătoare şi protectoare a autorităţii, de îndrumarea raţiunii cumpănite, pentru ca după prăbuşirea regimului ţarist, aşa de puţin prevăzător şi urât de toţi, să se poată proceda la consolidarea nouii stări de lucruri, la alcătuirea şi îndrumarea unui regim democratic, înţelept şi real. O colaborare a tuturor celor cu dragoste de ţară şi cu grije pentru întărirea şi prosperarea ei, o înţelegere între conducătorii socialişti şi burghezi cu escluderea aşa de fatalei lupte de clasă, cu consecinţele ei aşa de funeste, o armonizare înţeleaptă a tuturor marilor interese, o uniune sacră a tuturor celor cari au luptat ş'au înfrânt ţarismul, — ar fi putut înconjura debaclul, iremediabilul dezastru de azi.

Neprevăzători, orbi, inconştienţi şi criminali au fost cei cari au condus destinele acestei ţări subt regimul ţarist, căci ei au ignorat constant realitatea, au încălcat libertăţile publice şi individuale, au neglijat ş'au oprit să se dea acestei populaţii o educaţie politică şi socială, o conştiinţă, o disciplină a sufletului.

Dar dacă oamenii knutului ţarist îşi au partea lor de cumplită vinovăţie nu mai puţin constatăm ca martori ai evenimentelor deaci că o vinovăţie tot aşa de mare apasă şi sufletele acelor conducători, fie de dreapta sau de stânga, fie burghezi sau socialişti, cari de dragul popularităţii sau tentaţi de moda

democraţiei ori răpiţi de visuri şi ademeniţi de doctrine şi chimere au lăsat frânele din mână, au rupt contactul cu realitatea, au tolerat şi încurajat toate apetiturile şi s'au lăsat terorizaţi, debordaţi şi înfrânţi de instinctele colectivităţii.

Astăzi oricât ar regreta şi oricât ar vrea să întoarcă suflarea furtunei, ei n'o mai pot face.

Răspunderea pentru haosul de azi, pentru nefericirea acestei ţări o au toţi conducătorii ruşi şi mai ales toţi guvernanţii ei, pentrucă ei au fost deopotrivă robii prejudecăţilor, ai unei gândiri vrăşmaşe realităţii ş'ai încăpăţânării de a crede orbeşte în soluţii, cari n'au fost trecute prin retorta raţiunii ş'a experienţii. Ei sunt cu toţii Ruşi şi deaceia şi bolşevismul e, din fericire pentru civilizaţia şi sănătatea umană, o boală specifică a Ruşilor şi limitată escluziv la hotarele Rusiei.

CAPITOLUL XVI.

Februarie 1918.

„Războiul“ comisarilor cu România

Părerea presei. Ce spune norodul. Ostilitatea celorlalţi. Prikaz pentru agenţii guvernului român. Ostatic. Acţiunea lui Rakovsky. Samoohrana. Voluntarii continuă a se înscrie. Voluntarul Gheorghe Munteanu. PACEA CU ROMÂNIA. Vsem, vsem, vsem. RĂZBOIUL CU UCRAINA. Donul cedează şi el. Sinuciderea lui Kaledin. Moare şi Kornilov. Dutov se retrage în Turkestan. Lupta din Finlanda.

Neprimind nici un răspuns din partea Guvernului Român la ultimatul dat după eliberarea ministrului Diamandy, comisarii printr'un *comunicat* publicat la 13/26 Ianuarie în oficiosul bolşevic declară război României pentru motivele expuse de Lenin şi Zalkind Corpului diplomatic cu ocazia intervenţiei dela 1 Ianuarie.

Prin acelaş comunicat Sovietul confiscă tezaurul „oligarhiei române“, depozitat la Moscova şi declară că îl va restitui „poporului muncitor român“ atunci când acesta „va scutura jugul oligarhiei opresoare“.

Odată cu aceasta comisarii repetă „anatema“, aruncată asupra generalului Scerbacev, comandantul armatelor ruse de pe frontul român, „întovărăşit cu oligarhia română“ şi pe care

„oricine şi oriunde îl va putea ucide“, el fiind „duşman al poporului“ (vrag noroda) şi „pus în afară de lege“ (vnye zakona).

Comunicatul în încheiere advertizează pe ministrul României că... „Rusia găsindu-se în stare de război cu ţara, pe care o reprezintă, să părăsească de urgenţă Petrogradul“.

Ministrul României refuzând să ia act de „comunicatul“ comisarilor, aceştia i-l înmânează la 16/29 Ianuarie printr'un delegat special şi-i cer ca în termen de zece ore să părăsească Rusia.

Diamandy trebuind să plece încredinţează cu protecţia supuşilor români pe ministrul Franţei, iar pentru cazul că şi acesta va fi nevoit să plece roagă pe ministrul Norvegiei să protejeze pe cetăţenii români.

In această vreme Basarabia, a cărei autonomie fusese proclamată la 22 Octomvrie 1917 de către congresul soldaţilor moldoveni şi care fusese declarată la 2 Octomvrie 1917 de către *Sfatul Ţării*, numit de acelaş congres al soldaţilor, „republică autonomă“, aparţinând Republicei federative ruse, este încălcată mereu şi jefuită de bandele de dezertori, cari fug dela front sau sunt aruncaţi peste Prut de armata română.

Populaţia pacinică a Basarabiei cere ajutorul aliaţilor şi al României împotriva jefuitorilor. Consiliul directorilor generali, un fel de guvern al republicei dintre Prut şi Nistru şi o delegaţie a Sfatului Ţării cer la Iaşi intervenţia armatei române pentru restabilirea ordinei.

Bolşevicii aflând de aceste demersuri se năpustesc cu furie asupra Chişineului, pe care-l devastează necruţând nimic, fură fondurile comisiei interaliate de aprovizionare, arestează pe câţiva din directorii generali, o parte a membrilor Sfatului Ţării şi un număr de voluntari ardeleni, veniţi să ajute pe fraţii basarabeni. Mulţi sunt osândiţi la moarte.

Guvernul român găsind că trebuia să răspundă apelului desnădăjduit al populaţiei Basarabiei hotărăşte să trimită, la 13 Ianuarie 1918, divizia 11 subt comanda generalului Broşteanu, care intrând în Chişineu reuşeşte să restabilească degrabă ordinea în această veche provincie moldoveană.

Cărturarii ruşi fără deosebire de par tid au cuvinte de înverşunată pornire împotriva acestui act şi înregistrează cu mare satisfacţie „protestul", pe care „preşedintele Sfatului Ţării, Ivan Constantinovici Inculetz" îl ridică, cum spun gazetele „în contra invaziei armatei române".

Dar la 24 Ianuarie — 6 Februarie 1918 Sfatul Ţării într'un elan de supremă conştiinţă proclamă independenţa Basarabiei smulgând-o din ghiarele vulturului cu două capete, care o răpise acum un veac şi mai bine dela sânul maicei sale. Iar directorii generali de până acum devin „Miniştrii Republicei Moldovene" dintre Prut şi Nistru.

Părerea Presei. Ce spune norodul. Ostilitatea celorlalţi.

Presa vorbeşte deja de „războiul Ruso-Român", fără însă a înregistra vre-o bătălie sau vre-o înfrângere dintr'o parte sau alta. Căci războiul acesta se face mai mult între comisari şi România, el e un război de vorbe. Dezertorii risipiţi prin Basarabia n'au, după intrarea armatei române mai ales, deloc de gând să se angajeze într'o bătălie cu aceasta, ci doar se grăbesc ceva mai bine decât înainte, ajutaţi poate în graba lor şi de oarecari ustensile ale ostaşilor români, de a trece Nistrul.

In articolele şi reportajele din presa bolşevică, scrise în bună parte de condeie nepravoslavnice, România e înjurată în stil curat bolşevic pentru „raptul", pe care îl face ocupând Basarabia şi pentru „barbaria", de care a dat dovadă comandamentul român arestând pe „musafirii" nemţi ori în fine pentru indelicateţa de a refuza să admită ca soldaţii să-şi petreacă vremea ... în mitinguri şi nu în tranşee.

Ziarele burgheze şi cele socialiste (nebolşevice. Bolşevismul nu e socialism!) ca „Naşe Slovo" (fostă „Ruskoe Slovo"), Ruskii Viedomosti, „Zaria Rosii" (fostă „Utro R.), „Voljskoe Slovo" (din Samara), atâta cât şi cum mai pot apărea, înregistrează fără comentar conflictul dintre comisari şi România. Critică însă în accente pline de violenţă şi protestează fără a-şi alege termenii împotriva „invaziei armatei române" în Basarabia

advertizând guvernul român că în privinţa apărării şi conservării „pământului rus" cetăţenii Rusiei înţeleg să fie perfect uniţi.

Odinioară un gazetar rus, *Victor Toporov*, fost redactor la „Reci", ziarul lui Miliukov, îi spunea profesorului Nicolae Iorga, la Văleni, în 1912, că „democraţia" rusă ajungând la putere „va restitui României Basarabia, răpită de regimul ţarist". Nimeni însă nu-şi aduce aminte astăzi de această făgăduială şi nici o gazetă burgheză sau socialistă ori de altă nuanţă „democratică" nu mai sprijineşte acest drept sacru al Românilor.

E interesant însă ce se vorbeşte în mitinguri pe această chestie. Comisarii sau agenţii sovietelor atacă fireşte România, dar oratorii neoficiali, tălmăcitori ai opiniei publice, expresie a gândurilor şi psicologiei comune se ridică împotriva războiului în general şi deci şi împotriva războiului cu România, întrucât „socialismul, după părerea lor, exclude acest instrument burghez în tranşarea conflictelor internaţionale". Ei critică pentru această incălcare a „crezului socialist" pe comisari şi li cer să caute a tranşa conflictul cu România după prevederile codului socialist, neuitând nici de importantul articol al „samoopredeleniei" (autodeterminării). Mulţi din aceşti „oratori" şi foarte mulţi din cei care-i ascultă au fost pe frontul român şi au trecut prin Basarabia aducând cu ei şi oarecari amintiri, producătoare de friguri. Ei fac mărturie că majoritatea populaţiei din Basarabia e românească (moldoveană), că armata românească nu seamănă de loc cu cea rusească şi că nici decum nu se poate glumi cu ea. „Dacă Basarabenii vor să trăiască liberi sau să se unească cu România, n'au decât s'o facă!", spun aceste glasuri din popor. „No ladno!" (fie, bine!), răspund indiferent, fumând mahorcă cei cari ascultă şi cari idee nu au în ce colţ al lumii e Basarabia... „Şi dacă Lenin propoveduește autodeterminarea popoarelor şi pacea, atunci el trebue să pună capăt războiului cu România şi să facă pace cu ea,, căci poporul scăpat abia dela război nu mai vrea să-l înceapă din nou", mai lămuresc aceste glasuri. „Tak i est! Doloi voină!" (aşa e, jos războiul), întăreşte unanimitatea celor prezenţi.

Nu aşa judecă însă cei cari au fost deprinşi cu gloria şi mărirea de altă dată a Rusiei. Cărturari, negustori, vechii ofi-

ţeri, despoiaţi de epoleţii lor, uită cumplita mizerie morală şi materială, la care i-a adus regimul sovietic pentru a se preocupa aproape numai de „înstrăinarea" Basarabiei şi intenţiile României „de a şi-o anexa". Prieteni până eri cu aceşti oameni, astăzi ei şi-au denunţat simpatia faţă de cel ce scrie aceste rânduri. Insăşi gazda la care locuesc, o strănepoată a unui colonel sârb şi soţie azi a unui colonel cazac, se uită cruciş la chiriaşul ei şi cu un fanatizm demn de un Krijanici, întâiul propoveduitor şi întemeietor al slavofilismului în Rusia, izbucneşte în ocări şi blesteme la adresa României când află din ziare că armata română ar fi înaintând spre Odesa. „Mă sinucid, strigă ea plângând şi făcând gesturi dezordonate de nebună isterică, în clipa când Românii vor ocupa Odesa !".

Prikaz pentru agenţii guvernului român.

Neputincioşi de a mai închega pe dezertori şi oardele, dedate la jaf, într'o armată capabilă de a rezista disciplinei, avântului şi entuziasmului ostaşilor români ca şi moldovenilor, dornici de libertate, ahtiaţi de ordine şi hotărâţi de a se reuni cu patria mamă, *comisarii* continuă războiul de vorbe şi ameninţări. Troţki adresează garnizoanelor din Rusia un ordin semnat şi de „generalissimul" Krylenko, prin care porunceşte... „ca Regele României să fie arestat ori unde va fi găsit". Iar sovietul ordonă „ca toţi agenţii guvernului român aflători pe pământ rusesc să părăsească în 24 de ore republica sovietelor. Cei cari nu se vor supune vor fi arestaţi şi trimişi la închisoare sau internaţi în lagărele prizonierilor, iar cei cari vor fi prinşi că lucrează împotriva regimului sovietic vor fi împuşcaţi pe loc (na mestye)". In continuare acest decret spune „că vor fi escepţionaţi de sub rigorile lui numai muncitorii români (dezertorii !), cari vor fi primiţi şi trataţi cu dragoste frăţească de tovarăşii ruşi şi cari vor găsi adăpost oricând şi oriunde în republica sovietelor. Nu vor fi însă în nici un chip cruţaţi burghezii şi oligarhii români, ei urmând a fi trataţi la fel cu agenţii guvernului României".

Ostatic...

In baza acestui ordin comandantul militar local, care a trecut şi el în slujba sovietului, declară pe cel ce scrie aceste rânduri cu începere dela 1 Februarie 1918, „ostatic al sovietelor" şi-i trimite vorbă să fie gata „pentru a fi internat în lagărul prizonierilor".

Toţi „prietenii" de până eri aprobă dispoziţia „nacialnicului" sovietic. Numai un advocat, bine cunoscutul S. St., se indignează împotriva acestei măsuri. El e armean de origină, cunoaşte România, a vizitat capitala ei şi vorbeşte şi azi binişor româneşte. Ingrijorat de soarta noastră S. St. insistă să ne refugiem în casa lui şi să stăm acolo, „până se va mai potoli furia comisarilor". Tot a doua zi el ne vizitează, pentru a vedea „dacă mai suntem liberi".

Spre norocul nostru un voluntar — Adam Gusan — ne aduce în aceste zile dela comandamentul Voluntarilor din Kiev nişte documente salvatoare. Ele ne decretează drept „misionari ai Crucii Roşii internaţionale" şi poartă pecetea acesteia şi semnătura şefului secţiei pentru Rusia, pe care numai noi o putem descifra (e a colonelului P., comandantul voluntarilor). Stăpâni pe aceste documente şi mai ales pe ştampila, cu care sunt prevăzute, vom reuşi poate să rezistăm pe poziţie. O ştampilă face mai mult ca o armată în lumea bolşevicilor analfabeţi. Iar ştiutorii de carte ne vor lăsa, probabil, în pace pentru motivul că misionarii Crucii Roşii sunt internaţionali şi... nemţi, pe cari bolşericii îi respectă deopotrivă.

Acţiunea lui Rakovsky.

Acţiunea împotriva României o dirijează vechiul ei vrăşmaş, faimosul bulgar Rakovsky, care ca atâţia aventurieri, şarlatani şi escroci reuşeşte să ocupe un loc de frunte în această ţară de orbi... La iniţiativa şi cererea lui, Troţki, cu care se cunoştea de multă vreme, consimte să înfiinţeze un „Inalt colegiu pentru chestiunea românească", pe care-l detaşează pe lângă comisariatul externelor şi în fruntea lui numeşte ca şef

pe Rakovsky însuş. Ajutat puternic de Soviete, acesta se pune pe treabă, agită, scrie, lansează manifeste, publică articole în gazete în contra „burgheziei şi capitaliştilor români“ şi mai ales se sileşte să închege din dezertorii streini ai armatei române, trecuţi în Rusia, o „armată revoluţionară“ având misiunea „de a libera România de sub jugul oligarhiei“, dar în realitate de a lărgi hotarele Bulgariei infeudând în cuprinsul acesteia... şi Dobrogea românească.

Acest „colegiu“ mai are şi rolul de secţie a ohranei bolşevice. Agenţii lui, în frunte cu „şeful“, vânează în toată Rusia, după „burghezii şi oligarhii români“, pe care-i arestează, îi aruncă în puşcăriile sovietice, îi torturează şi-i ameninţă cu moartea.

Samoohrană.

Dispoziţia noastră în această situaţie poate fi uşor ghicită. Ostatici ai bolşevicilor, ameninţaţi de a pierde orice legătură cu comandamentul voluntarilor, terorizaţi de perspectivele întunericului din beciurile ohranei sovietice şi a epuizărei oricăror resurse de trai, indignaţi de trădarea acestei Rusii, care se pregăteşte să-şi străpungă pe la spate aliata de până ori, ne menţinem şi ne ajutăm cu ce ne poate da destinul în astfel de împrejurări. Insărcinaţi de „comitetul de case“ (domovoi comitet) să facem de pază (samoohrană) tot a doua noapte împrejurul casei noastre, plimbându-ne câte două ceasuri în pustiu, în ger şi întuneric, dârzul şi credinciosul meu tovarăş de suferinţă, soldatul voluntar G. P., nu odată îşi descarcă această dispoziţie adâncind cu patul armei coastele tâlharilor nocturni sau făcând să ţiue pe la urechile acestora plumbii, plecaţi din ţeava armei sale.

Voluntarii continuă a se înscrie.

Cititorul acestor însemnări crede, probabil, că prizonierii ardeleni aflători în Rusia, în aceste împrejurări, când ciclonul roşu face ravagii teribile asupra acestei ţări şi când comisarii

şi descarcă avalanşa lor de ocări şi trimet săgeţi otrăvitoare asupra României, stau nepăsători sau resemnaţi în lagărele lor. Nu. Ei ţin contact viu şi azi cu delegaţii guvernului român. Mulţi din ei cer şi azi să fie trecuţi pe lista voluntarilor şi trimişi „la Ţara Românească". Astfel Petru Nacea, Ion Glava, Ion Vuc din Câlnic, Pavel Blocău, Achim Vit din Valea Paii, judeţul Caraş Severin, Nicolae Mărginean din Făgăraş, Ion Neamţu din Tolaj, judeţul Arad şi alţii veniţi de curând dela ţară se înscriu voluntari şi încredinţaţi „că nebunia bolşevică s'a sfârşi degrabă", ei se îmbarcă în trenuri şi înarmaţi cu documente, prevăzute şi azi cu ştampila Corpului, pleacă spre România, încredinţaţi că vor putea pătrunde printre cordoanele bolşevice şi ajunge la ţintă.

Cu alţii şi mai ales cu cei din districtele învecinate întreţinem o intensă corespondenţă, pe care o facem să ajungă la destinaţie prin intermediul unor trimişi speciali. Lăsaţi liberi de către bolşevici, prizonierii noştri trec din district în district, din voloste în voloste şi se întâlnesc cu fraţi de ai lor, cărora le duc cuvântul şi îndemnul delegaţilor guvernului român.

Sdrobiţi de muncă, chinuiţi de necazuri, de foame şi de boli, mulţi din aceşti prizonieri ajung în spitale. Noi ajutaţi de „biletul Crucii Roşii" reuşim să pătrundem la ei şi să le ducem un cuvânt de înbărbătare, care le face mai mult bine decât tratamentul şi hrana mizerabilă din spital.

Voluntarul Gheorghe Munteanu.

Intr'unul din aceste spitale sunt martorul unei scene ce nu voi uita nici odată. Un tânăr ca de vre-o 25 de ani, palid, cu faţa suptă şi cu ochii căzuţi adânc în orbite şi chinuiţi de friguri, întins pe un pat sărăcăcios şi murdar din colţul stâng al unei camere strimte şi plină de betegi îmi face semn să mă apropiu.

„Domnule, începe el, cu voce şoptită, stinsă şi întreruptă de lungi popasuri, eu am să mor. Mă gândeam de mult să intru voluntar în armata română, da n'am reuşit că sunt beteag

de mai bine de un an. Dumneata, dacă vrei să-mi faci un bine şi să-mi uşurezi sufletul... scrie-mă voluntar. O să mor mai liniştit aşa... Şi dacă îi ajunge cândva acasă şi-i vedea pe părinţii mei să le spui că am murit... ca ostaş român... Dacă or afla de asta n'are să le pară aşa rău de moartea mea".

Faţa bolnavului se impurpurează şi svâcneşte sub focul unor pete roşii, iar în ochii lui ard, jucând ca într'un izvor, lacrimile, apă sfântă pornită din adâncul sufletului.

Am deabea puterea să scot din buzunar lista voluntarilor.

Cu mâna tremurândă îi scriu numele: *Gheorghe Munteanu* şi lângă el trag o cruce. Bolnavul se îndreaptă pe perină, se sforţează să se ridice şi pune radios degetul pe cruce. Senin şi uşurat ca după cuminecătură el îşi lasă apoi greu capul pe pernă. Il întreb de adresă, dar nu mai are grai. Faţa pare a-i fi luminată de străfulgerarea unei raze divine, iar ochii parcă-i râd.

Voluntarul Gheorghe Munteanu era în agonie, el murea fericit căci devenise ostaş român.

Doctorul spitalului se apropie de pat şi nu-şi poate reţine nici el lacrimile când află de cele petrecute. Tremurând îmi strânge mâna şi bâlbăe încet: „Ce eroi aveţi D-voastră!".

Pacea cu România.

— Vsem, vsem, vsem. —

De ce-or fi declarat bolşevicii război României, nu ne putem nicidecum lămuri. Pentru a le fi pe plac nemţilor? Pentru a arăta că sunt tari? Pentru a provoca o diversiune şi a-şi întări astfel regimul? Pentru Basarabia? Din motive patriotice, imperialiste sau sociale? Pentru a salva o sumă de tovarăşi? Pentru a desfide lozinca lor curentă: autodeterminarea, de care fac atâta caz? Enigmă!

La fel de nedumeriţi rămânem când aflăm că bolşevicii au încheiat pace cu România. — Abia de puţină vreme Muraviev, comandantul oştirii roşii, instalat în Kiev, după cucerirea şi devastarea lui, ameninţa România „cu pumnul de fier al revoluţiei ruse", dacă ea „1) nu va evacua imediat Basarabia, 2) nu va pedepsi pe ucigaşii lui Roşială (!), 3) nu va lăsa liberă trecerea armatelor ruse peste teritorul ei şi al Basarabiei şi 4) nu va extrada pe generalul Scerbacev" şi spunea armatei române, în aprobarea tuturor comisarilor şi a vechilor şi noilor imperialişti ruşi, despre care aflase că ar înainta spre Odesa, „că mai degrabă va preface acest oraş în cenuşe (na pepelia), nelăsând să rămână din el piatră pe piatră (kamen na kamnia), decât s'ajungă în mânile burghezilor români!"

...Dar iată că după o declaraţie de război şi nici o bătălie, după câteva armistiţiuri şi foarte multe ameninţări, după o cumplită furtună într'un pahar cu apă, guvernul bolşevic prin emisari autorizaţi discută cu „delegaţii generalului Averescu, col. Rădulescu şi căpitan Cadere" şi se grăbesc să încheie pacea cu România înainte de a li-se tăia această posibilitate de către nemţii, cari înconjurând Basarabia coborau spre Odesa.

La 25 Februarie 1918 gazetele ruseşti publică următoarea radiogramă:

„Ţarskoe Selo (Palatul de Iarnă). Berlin, Viena, Paris, Constantinopol, Sofia şi la toţi, la toţi (vsem, vsem, vsem.). Statul major revoluţionar comunică această telegramă, primită din Odesa pentru a o face cunoscută lumii întregi:

„In Odesa s'a încheiat pacea cu România. Condiţiile puse de guvernul sovietic şi acceptate de către România sunt următoarele:

1. România se obligă ca în decurs de 2 luni să evacueze Basarabia, inclusiv Benderul.

2. Teritoriile evacuate vor fi succesiv ocupate de către armata rusă.

3. Administraţia trece în mâinile organelor civile autonome.

4. In fiecare oraş se va forma din sânul populaţiei locale miliţie pentru apărarea intereselor locuitorilor.

5. Guvernul român declară că nu se va amesteca în afacerile interne ale populaţiei basarabene.

6. Guvernul român va pune în libertate pe toţi prizonierii şi arestaţii ruşi atât politici cât şi pe cei deţinuţi pentru delicte comune, fiind stabilit că sub pretext de infracţiuni comune au fost arestaţi numeroşi delicvenţi politici.

7. O comisie, alcătuită din doi delegaţi ruşi şi doi români, va lămuri şi rezolvi conflictul dintre Rusia şi România.

8. României i se recunoaşte dreptul de a-şi apăra depozitele din Basarabia şi pe cetăţenii săi, aflători în această provincie, cu armata sa.

„Autorităţile locale primind aceste condiţii au avizat guvernul român că le acceptă din partea lor şi au mai adăugat aceste două puncte:

„1. Imediata evacuare a districtului Akerman de către armatele române.

2. Complectă amnestie dezertorilor şi delicvenţilor politici români.

„Inaltul Colegiu (i. e. Rakovski!) pentru afacerile române e încredinţat că guvernul român va primi aceste două puncte şi în consecinţă pacea între România şi guvernul sovietic va fi asigurată. Vicepreşedintele statului major Regional: Sirokovici".

Intrucât corespunde adevărului această radiogramă, nu putem şti.

Războiul cu Ucraina.

După cum am văzut, guvernul bolşevic ceruse prin Troţki, Radei (dietei) ucrainiene, în Decembrie, să-i dea concursul în lupta contra Donului şi în orice caz să lase să treacă peste teritorul ei trupele sovietice, trimise în contra „rebelilor" lui Kaledin şi să împiedice pe cazaci şi „contrarevoluţionari" să ajungă în republica din sudul Rusiei.

Răspunsul Radei n'a fost satisfăcător, el înconjura chestiunea, care-i interesa în primul rând pe comisari şi vorbea exclusiv numai de reintrarea trupelor ucrainiene în Rusa Mică. Iar Petliura, comisarul războiului în guvernul republicei ucrainiene, printr'o notă cominatorie cerea lui Krylenko să elibereze fără întârziere pe ofiţerii şi soldaţii ucrainieni arestaţi şi să-i lase să se înapoieze imediat în Ucraina.

In faţa acestei atitudini, pe când secretariatul general al Radei se pregătea să convoace Constituanta ucrainiană, Congresul naţional al sovietelor din Ucraina, întrunit la Harkov, se declară drept singură şi unică putere pentru întreaga republică ucrainiană. Iar sovietul dela Moskova trimetea şi punea la dispoziţia comitetului executiv sovietic dela Harkov un număr de 3000 de gardişti roşii, puşi sub comanda faimosului colonel *Muraviev*, fost director de poliţie sub regimul ţarist şi comandant militar al Petrogradului după lovitura bolşevică, pentru a porni în contra Radei.

Ciocniri de mai mici proporţii se întâmplă între gardiştii roşii şi între *haidamaci* (nume împrumutat dela haiducii Ucrainei de odinioară, cari luptau împotriva boierimii ş'a coloniştilor, aduşi aici de ţari şi mai ales de Ecaterina II), apărători ai independenţei Ucrainei şi partizani ai Radei.

Cum însă nici Rusia Mare nu mai avea o armată şi nici Rusia Mică şi cum comisarii credeau că vor putea cuceri Ucraina şi cu obicinuita armată de propagandişti sovietici, se încearcă

şi dintr'o parte şi din alta o împăcare. Stalin, comisarul naţionalităţilor, primeşte delegaţia ucrainiană trimisă în acest scop şi tratativele încep.

In cursul acestor discuţii Rada însă ţine la 11 Ianuarie o şedinţă istorică, în care se proclamă complecta independenţă a Ucrainei şi se hotăreşte continuarea luptei cu bolşevicii, precum şi continuarea tratativelor de pace cu Puterile Centrale. *Universalul* (hotărîrea) Radei mai prevedea drept organ suprem executiv a liberului stat ucrainian *Sovietul miniştrilor poporului* (soviet norodnih ministrov), care va funcţiona astfel până la adunarea constituantei ucrainiene. Preşedinte al acestui „Sfat de miniştri“ este numit cunoscutul socialist şi foarte popularul profesor universitar, *Gruşevski*.

In faţa acestui act al Radei, care reda Ucrainei hotarele şi independenţa ce avusese până la hatmanul Bogdan Hmelnitzki, discuţiile cu Stalin se întrerup brusc şi delegaţia Radei aduce la Kiev declaraţia de război a comisarilor, semnată de Lenin, Troţki şi Krylenko.

Muraviev se îndreaptă cu armata lui spre Kiev. Sforţările Ucrainei şi ale lui Scerbacev de a alcătui o oştire ucrainiană n'au putut da rezultate. Imprejurările nu erau deloc prielnice pentru aceasta. Populaţia ţărănească şi muncitorească sătulă de război şi dornică de a fi stăpână pe pământul oferit gratuit de soviete şi pe uzine, sta în mare parte pasivă. Numai haidamacii, cari nu puteau fi consideraţi ca o armată regulată, sprijineau Rada şi năzuinţele ei.

Subt această ameninţare delegaţiunea ucrainiană semnează la Brest-Litovsk pacea cu Puterile Centrale, care e ratificată la 9 Februarie de Rada refugiată din Kiev.

După lupte izolate şi mai puţin sângeroase armata lui Muraviev întră la 16 Ianuarie în Kiev ş'aici se încinge o luptă pe viaţă şi pe moarte între bolşevici şi susţinătorii Radei. Cinci zile durează această încăerare, care se sfârşeşte cu înfrângerea apărătorilor cetăţii Sftului Vladimir şi cu cucerirea ei de către armata roşie.

Ce a urmat după această „biruinţă“ a roşilor se aseamănă cu invaziile de odinioară ale Pecenegilor, a armatelor

lui Andrei Bogoliubski ş'a Tătarilor. Martorii oculari, veniţi dela Kiev, povestesc lucruri îngrozitoare. Au fost morţi peste 6000 şi răniţi mai bine de 10.000 de „contrarevoluţionari“, nefăcându-se nici o alegere între bătrâni şi tineri, între bărbaţi şi femei şi necruţându-se nici chiar copii. Au fost devastate şi jefuite magazinele, călcate şi furate casele particulare. Şi nu s'au cruţat nici bisericile de străveche măreţie ca: Mănăstirea Catacombelor, Lavra, Sft. Sofia, din care s'au furat şi s'au batjocorit odoarele sfinte, s'au jefuit aurul şi pietrele scumpe, iar preoţii şi monahii au fost alungaţi, bătuţi şi unii ucişi. Muraviev ţinea să fie la înnălţimea lui Muraviev „spânzurătorul“, însărcinat de guvernul lui Alexandru al II-lea cu „pacificarea“ Lituaniei. Impins înainte de liota, în fruntea căreia se găsea, el trebuia să execute tot ce cerea aceasta şi să laude toate „bravurile“ şi barbariile oardelor ignorante, vindicative şi ameţite de sânge. Karamsin spunea despre oardele lui Bogoliubski, când acestea invadau şi jefuiau la 1169 Kievul: „Spre vecinica lor ruşine, învingătorii uitară că erau Ruşi. Timp de 3 zile nu numai locuinţele particulare, dar şi bisericile şi mânăstirile, ba şi templul Sftei Sofii şi catacombele fură jefuite“. Aceste cuvinte se pot spune şi despre cei cari la 21 Ianuarie au invadat Kievul cu adausul doar că azi nici Tătarii şi nici alte neamuri n'ar putea face ce fac Ruşii. Numai Ruşi pot fi cei cari se pretează la astfel de cruzimi şi acte de nebunie.

Ca să restabilească ordinea şi să scape Ucraina de bandele roşii, guvernul lui Gruşevski, după ratificarea păcii cu Puterile Centrale, a cerut concursul armatelor germane şi austriace, cari intrând în Rusia Mică nu şi-au bătut capul numai cu alungarea roşilor, ci poate mai mult cu căratul stocului de cereale găsit aci, precum şi a altor produse ale bogatei Ucraine, de care flămândele Puteri Centrale aveau atâta nevoie.

Bolşevicii înfrânţi şi alungaţi de germani, nu cedează. Ei organizează un război de guerillă (partizanskaia voina) împotriva ostaşilor Kaizerului şi împotriva gărzilor albe (haidamaci) ale Radei, pe care-l ajută puternic guvernul comisarilor.

... Şi astfel Ucraina e condamnată să rămână ce-a fost în cursul veacurilor: pământ scăldat mereu de sânge şi îngrăşat

cu oasele cetelor învrăjmăşite ce şi-au dat deatâteaori întâlnire în cuprinsul lui.

Donul cedează şi el. Sinuciderea lui Kaledin.

Donul devenise pentru cei ce visau restabilirea ordinei în Rusia şi mântuirea ei oaza, spre care năzuiau să străbată toţi cei cu dragoste de ţară.

La un moment dat se svonise că sotniile căzăceşti, puse sub comanda lui Kaledin ş'a generalilor Alexeiev şi Kornilov au pătruns adânc spre nord împingând regimentele roşii până dincolo de Harkov şi Voronej.

Pe la începutul lui Februarie însă o veste dureroasă îşi făcu loc şi cerni toate inimile patriotice ruse. Hatmanul Kaledin s'a sinucis.

In scrisoarea, pe care a lăsat-o la moartea sa, el lămurea motivul sinuciderii: „neînţelegerea cu generalii Alexeiev şi Kornilov, cari, în deosebiri de vederi cu el, voiau o acţiune şi'n afară de regiunea Donului şi'n tot cazul o acţiune mai energică şi mai intensă“. In afară de asta Kaledin mai arăta „că oştirea sa, lipsită de provizii şi de material de răsboi, nu se poate ataşa decât de comandanţii cari o duc la izbândă, ceiace el nu mai putea face“.

După moartea lui Kaledin, armata de subt comanda lui, contagiată şi ea în bună parte de microbul bolşevic, se distramă pe încetul şi regimentele roşii cuceresc degrabă provincia dela Don cu oraşele Novocerkask şi Rostov.

Noua provincie infeudată la republica federativă a sovietelor e botezată „Republica sovietelor din ţinutul Donului“.

Moare şi Kornilov.

Micul număr de cazaci şi ofiţeri, hotărîţi să lupte şi după moartea hatmanului lor în contra bolşevicilor, au trecut sub comanda generalului Kornilov în provincia Kubanului. Aici însă într'o luptă, pe care o angajase cu un detaşament de roşii

Kornilov este ucis de gloanțele a doi „gorți“ și astfel ultima rezistență „contrarevoluționară“ e suprimată. Bolșevicii deveniți stăpâni pe Don au drumul deschis și pentru cucerirea Caucazului.

Moartea lui Kornilov e primită de bolșevici cu o adevărată explozie de bucurie. Omul care le cauzase atâta grije și teamă, generalul temerar, asupra căruia de luni de zile se strigă de către partizanii sovietelor teribilul „slovo i dielo“, pe care Kerenski și după el comisarii l-au declarat „dușman al poporului“ și l-au pus „în afară de lege“, a căzut.

Cum însă el e produsul Rusiei tuturor paradoxurilor, cine știe dacă acest fanatic și dârz apărător al Rusiei glorioase de altădată, acest neînduplecat „fiu de țăran și de cazac“ nu va renaște cândva alături de Sviatogor, Micula Seliaminovici, Kociubei, Minin, Pojarski și alți eroi ai legendei ruse.

Dutov se retrage în Turkestan.

Cazacii din Urali de sub comanda lui Dutov avansează la un moment dat până la porțile Buzulukului. Bolșevicii din Samara tremurau. Ei ațineau calea tuturor trenurilor cari se îndreptau spre Orenburg și pușcau adeseori asupra pasagerilor fără a mai cerceta dacă ei sunt sau nu cazaci. Dar în urma alarmei date de sovietul din Samara întăririle bolșevice resping pe Dutov, înaintează și ocupă Orenburgul, făcând legătura cu Tașkentul. Sotniile căzăcești, epuizate și lipsite de provizii și muniții se retrag împreună cu hatmanul lor în pustiul Turkestanului, unde așteaptă vremuri mai bune.

Geloși de a păstra pe seama Rusiei sovietice toate provinciile, cari au aparținut imperiului țarilor, bolșevicii fac toate sforțările de a nu le pierde. Basarabia li-a scăpat din mână. Iar Polonia, provinciile Baltice, Lituania, Ucraina se găsesc subt ocupație sau protectorat german.

Lupta din Finlanda.

Finlanda s'a proclamat în Decembrie 1917 Republică independentă. Franța și Germania au recunoscut-o ca atare.

Trupele sovietice întârzie însă, cu toate insistenţele depuse, să evacueze teritorul finlandez.

In 15 Ianuarie gărzile roşii răsculate proclamă la Helsingfors Finlanda — republică sovietică. Membrii Dietei şi ai Senatului se refugiară în nordul ţării, la Nikolaistadt. Războiul civil se încinge şi se desfăşoară cu violenţă între roşii, ajutaţi de bolşevici, şi albi, între „sudişti" şi „nordişti". Când se va sfârşi şi în ce condiţii, nu se poate prevedea. E probabil însă că Germania şi Franţa, cari au recunoscut independenţa Finlandei, vor avea şi ele un cuvânt de spus, de care guvernul comisarilor va fi nevoit să ţină seamă. Se vorbeşte chiar de intenţia Germaniei de a interveni în mod efectiv.

CAPITOLUL XVII.

Februarie 1918.

Ultima Cetate

Convocarea soborului. Bolşevicii separă biserica de stat. Un stareţ moare apărând biserica. Procesiuni de protestare.

Biserica a rămas ultima cetate, care mai rezistă loviturilor bolşevice. Comisarii fac sforţări să înfrângă rezistenţa apărătorilor ei şi s'o dărâme. Din nefericire împrejurările niciodată nu li-au fost mai prielnice. Altădată poporul era plin de credinţă, de supunere, de umilinţă faţă de biserică şi preoţi. Soldaţii ruşi purtau pe câmpurile de bătaie chipurile sfinţilor, cari îi protejau, le uşurau suferinţele şi-i încurajau împotriva morţii. Ei posteau şi în cele mai grele şi obositoare campanii, preferând să moară decât să încalce această datină. Astăzi poporul nu mai e bigotul de odinioară şi biserica e socotită ca o instituţie reacţionară, prietină a celor bogaţi, azil pentru „burjui". Gardiştii roşii îşi bat joc de preoţi. Proletarii, porniţi să despoaie de avutul lor pe cei cari i-au stăpânit până acum, nu mai au altă legătură cu biserica şi slujitorii ei decât poate râvna de a pune cu un ceas mai de grabă stăpânire pe aurul şi avutul acestora. Sufletul lor, când se găseşte în faţa alta-

rului, nu mai e pătruns de fiorul credinței ci de altceva. Ochii lor se anină de aurul de pe iconostas, de argintul sfeşnicelor şi de firul auriu al odăjdiilor, cu lăcomia şi pasiunea unui Grandet. Gândul nu-i mai îndeamnă „să bată mătănii", ca altădată, ci mai de grabă „să bată pe popi". Li-au clătinat credința nu numai „ideile" importate din lumea necredincioşilor, dar şi preoții înşişi, cari nu şi-au făcut datoria aşa cum li-o cerea curățenia creştinizmului. Stăruința în a menține ortodoxia într'o garnitură de superstiții şi datine, cari n'aveau nimic comun cu învățătura lui Cristos, ci doar cu buzunarul şi materializmul slujbaşilor bisericii, ostilitatea acestora față de năzuințele populare spre libertate ; mulțimea de şarlatani, cari mişunau în preajma palatului imperial însuş, ca popa Antoniu, care sfătuia pe țar „să împuşte pe deputații rebeli şi să ordone ca să fie aruncat în aer palatul Taurizilor", unde se întruneau membrii primei Dume şi ca faimosul pseudocălugăr Rasputin împreună cu protectorul său episcopul Teofan, rectorul academiei teologice din Petrograd, şi cu toate creaturile lui ca vlădicul Pitirim şi ca destrăbălatul şi analfabetul grădinar Varnava, numit episcop de Tobolsk, şi alți atâția, au contribuit într'o puternică măsură la slăbirea ortodoxismului.

Convocarea soborului.

In fața acestei stări sufleteşti a credincioşilor pravoslavnici şi prevăzând furtuna, care avea să se abată asupra bisericii, conducerea acesteia convoacă la Moskova, înainte de lovitura bolşevică, soborul bisericesc al tuturor Ruşilor, care vreme de două veacuri nu mai fusese convocat.

Alcătuit de astădată nu numai din membrii clerului superior — mitropoliți şi episcopi — dar şi din reprezentanți ai clerului inferior — preoți şi diaconi —, precum şi din delegații laici ai credincioşilor, soborul decide reînființarea patriarhatului numind cap al acestuia pe *Tihon*, mitropolitul Moskovei, un om rezolut şi de vastă cultură; declară totodată instituția soborului drept cea mai mare autoritate bisericească, subordonând acesteia pe Sftul Sinod şi pe patriarh. Prevăzută astfel cu parato-

nerul autonomiei, biserica putea, după credința conducerii ei să resiste mai uşor furtunei ce o amenința.

Bolşevicii separă biserica de stat.

Veniți la putere, bolşevicii s'au izbit de ostilitatea bisericii, care avea încă destulă putere ca să facă multe încurcături şi neajunsuri comisarilor. Dar aceştia ajutați puternic de concursul atâtor împrejurări, începură fără amânare lupta cu ea. Ateii sau mai bine personagiile, care aparțineau altei confesiuni decât ortodoxiei, ca Troțki-Braunstein, Zinoviev-Apfelbaum, Kamenev-Rosenfeld, Steklov-Nahamkis, Gorev-Goldman, Mikloivski-Goldenberg, Zalkind, Joffe şi ceilalți puseră la cale atacul în contra ortodoxismului, a credinței vechi, duşmane a dizordinei şi anarhiei şi pentru întemeierea credinței „noi“, a bisericii „vii“ cu Juda în frunte, înlocuind pe Cristos cu icoana acestuia. Ei despoiară comunitățile bisericeşti şi mănăstirile de vastele proprietăți, pe cari le aveau şi printr'un decret, fixat în câteva linii, separară biserica de stat (20 Ianuarie 1918). Iar printr'alte decrete suprimară obligativitatea învățământului religios în şcoli, ordonând ca în documente să nu se mai întroducă religia sau confesiunea cetățenilor ; desființară căsătoria religioasă înlocuind-o cu cea civilă (unele soviete ca cel din Saratov, credea că e bine să admită şi „socializarea“ femeilor !); înlocuiră calendarul iulian cu cel gregorian ; obligară bisericile (decretul consiliului superior economic din 18 Ianuarie 1918) să prezinte tezaurului inventarul obiectelor de aur ce posedă. Iar printr'un ordin proaspăt comisarii, la cererea şi insistența d-nei Kollontai, dispun rechiziționarea celebrei mănăstiri *Alexandru Nevski* din Petrograd, în care urma să fie mutat comisariatul Asistenței publice, al cărei şef era tovarăşa Kollontai.

Un stareț moare apărând Biserica. Procesiuni de protestare.

Gărzile roşii însărcinate cu executarea acestui ordin din urmă intră în mănăstire cu țigările în gură şi cu şepcile pe

cap. Călugării se opun acestei profanări. Iar egumenul protoereu Skipetrov îi dojeneşte cu îndreptăţită asprime. El e însă împuşcat pe loc de un gardist.

Incercarea de a rechiziţiona mănăstirea, atitudinea barbară a gardiştilor şi uciderea egumenului provoacă o firească emoţiune şi revoltă printre toţi dreptcredincioşii. O mare demonstraţie se organizează. Mii de pravoslavnici în frunte cu vlădicii, îmbrăcaţi în odăjdii strălucitoare, purtând cârjile şi cu toţi preoţii capitalei traversează străzile acesteia. E o manifestaţie care mişcă şi sguduie toate conştiinţele. Inşişi gardiştii roşii se descoper în faţa superbei procesiuni. Dar la un moment dat s'aud pocnete de armă şi ţipete desnădăjduite. Soldaţii, cari altădată urmau şi apărau crucea şi cari numai adineauri se închinau împreună cu manifestanţii în faţa miilor de icoane ş'a praporilor, cari fâlfăiau pe deasupra miilor de capete credincioase, trag în manifestanţi umplând nu ştiu pentru a câta oară albul zăpezii cu lacuri de sânge nevinovat.

Patriarhul Tihon printr'un manifest scris în termeni de crudă osândă pune subt anatemă pe profanatori şi ucigaşi ca şi pe autorii morali ai crimei. Dar aceştia s'ar emoţiona probabil mai degrabă de blestemul vreunui rabbi decât de acela al unui preot ortodox.

•

Procesiuni religioase de protestare se fac şi în oraşele din provincie.

In ziua sorocită pentru o astfel de demonstraţie (28 Ian.) clopotul Catedralei din Samara chiamă mai stăruitor ca oricând pe credincioşi la lupta pentru salvarea bisericei şi a credinţei.

Uriaşul spaţiu al superbului sobor se umple de lume. In reflexul auriu al miilor de lumini se roagă bătrânul Vlădic, înconjurat de întreg clerul Samarei, iar corul mixt dă răspunsurile.

Un diacon iese pe estrada din faţa altarului şi începe să citească blestemul patriarhal. Lumea îngenunche şi se face o linişte de mormânt. Dar în această clipă doi gardişti înarmaţi avansează spre altar şi se îndreaptă către diacon. Credincioşii se ridică în picioare şi urmăresc înfioraţi scena. Diaconul nu-şi

pierde însă cumpătul. El se repede în altar, ia potirul cu sfânta cuminecătură şi întorcându-se pe estradă, înconjurat de toţi preoţii, ridică potirul în sus şi strigă puternic: „Hristos voskres!" (Cristos a înviat!). Credincioşii răspund ca electrizaţi: „V'istinu voskres!" (Adevărat a înviat!) In acelaş timp clopotele catedralei prind şi ele a suna unindu-şi protestul şi revolta lor cu acela al credincioşilor. Incurcaţi şi înspăimântaţi cei doi gardişti se opresc ca ţintuiţi locului ş'apoi ca împinşi de un mecanism nevăzut întorc spatele şi pleacă împletecindu-se. Credincioşii se revarsă apoi pe străzi într'o impunătoare procesiune înălţând spre cer icoane fluturând prapori şi alte embleme sfinte şi însoţiţi de svonul sublim al tuturor clopotelor din Samara.

•

Dar comisarii nu cedează. Ei continuă lupta şi mai ales îşi înteţesc propaganda în contra bisericii şi ortodoxiei.

Odinioară sacrilegiul se pedepsea cu moartea în Rusia şi judecata o da biserica însăşi.

Sacrilegiu era batjocurirea preotului şi orice atingere a prestigiului bisericii, a dogmelor şi canoanelor ei.

Astăzi preotul — *batyuşka* — poate fi batjocurit, bătut sau ucis, prestigiul bisericii înjosit şi dogmele ei încălcate. Cel ce o face e lăudat. Cel ce n'o face e considerat, ca şi preotul, vrăjmaş al sovietelor şi al noii ordine de stat.

CAPITOLUL XVIII.

Februarie 1918.

Teroarea roşie

— Ceka. —

Urmărind transformarea revoluţiei politice dela sfârşitul lui Februarie 1917 în revoluţie socială, Lenin spunea încă de astă primăvară că aceasta n'ar fi o operă prea grea. „Două-trei sute de burghezi ucişi şi transformarea va fi perfectă", spunea el.

Pentru a face să succeadă lovitura din Octomvrie, bolşevicii n'au fost nevoiţi să omoare nici atâţia burghezi câţi cerea Lenin. Dar pentru „a desăvârşi" nu revoluţia, ci distrămarea socială, bolşevicii aveau să suprime mii, zeci de mii şi sute de mii de nevinovaţi.

„Opera" aceasta de suprimare a „adversarilor distrugerii" a început-o comitetul militar bolşevic, a continuat-o apoi „Statul major extraordinar — cirezâciainâi voiennâi ştab" — sub şefia faimosului T. Nikonov, acesta având însărcinarea specială „de a apăra puterea sovietelor împotriva machinaţiunilor şi atentatelor ce ar veni din partea contrarevoluţionarilor".

Dar organul cel mai potrivit pentru înfăptuirea planurilor bolşevice trebuia să fie acea înjghebare, căreia i-a fixat cadrele

celebrul călău, *Dzerjinski,* și pe care Consiliul Comisarilor aprobând-o prin decretul dela 7 Decemvrie 1917 o numea „Comisia extraordinară panrusă pentru combaterea speculei ș'a reacțiunei" sau prescurtat: *Ceka* (Cirezviciainaia Komissia-Comisia extraordinară).

Această instituție bolșevică trebuia să rezume toate năzuințele de distrugere și de dărâmare ale Comisarilor. Ea era destinată ca să fie ochiul neadormit, satanic, și care din ascunzătoarea lui, nevăzută de nimeni, pândește, vânează, comandă și suprimă pe loc, fără milă, fără judecată și fără nici o ezitare pe adversarii regimului sovietic. In ea trebuia să vibreze, să trăiască, să se manifeste în toată vigoarea, cruzimea și desăvârșirea lui Duhul rău, Spiritul blestemat, deslegat de tot ce înseamnă umanitate, ideal și credință pentru a sfărâma tot ce poate fi bun, nobil și virtuos, lăsând să trăiască numai barbarul, sălbaticul și primitivul în societatea umană, întorcând pe om la originile lui de fiară.

Pusă sub conducerea inițiatorului ei, Dzerjinski, și a comparsului acestuia nu mai puțin sanghinarul *Peters* și investită cu atribuții și puteri nemărginite, Ceka își întinse degrabă tentaculele — ramificațiile — în toate provinciile, regiunile, districtele, orașele și satele Rusiei. Membrii ei fură recrutați din tot ce această Rusie în plină învolburare avea mai îndrăzneț, mai pornit, mai josnic, mai sălbatic și mai crud și activitatea ei începu precipitată, furtunatică, nimicitoare în toate colțurile Rusiei revoluționare. Ceka se înfățișa deacum ca o enormă ghilotină căscată și mereu în funcțiune stropind ziua și noaptea solul rus cu sângele nenorociților încăpuți în raza magnetului ei.

„Opera" acestei ghilotine, devenite un înfricoșat *perpetuum mobile,* în Ucraina înfrântă, în republica cucerită a Donului, în Uralii capturați de bandele sovietice, în sudul Finlandei și în alte regiuni „contrarevoluționare", va rămânea înfiptă ca o înșiruire de chipuri macabre din prevestirile Apocalipsului în mințile martorilor, cari au fost sortiți s'o vadă de aproape.

Kievul, Odesa, Chersonul, Sebastopolul, Jalta, Simferopolul, Teodosia din Crimeia, Novocerkaskul, Rostovul, Ekaterinodarul

Taganrokul, Mariupolul, Ekaterinoslavul, Bachmutul, Jusofka, Luganskul şi întreagă regiunea Ucrainei, Donului şi a Kubanului, Tiflisul, Orenburgul, Taşkentul, Kronstadtul, Helsingforsul şi alte atâtea oraşe îşi vor geme dealungul veacurilor pătimirea îndurată pe urma tătarilor roşii şi vor povesti generaţiilor viitoare chinurile grozave, în care s'au sfârşit atâţia cetăţeni de-ai lor. Aceste generaţii vor citi înfiorate cum mii de oameni iubitori de ţară şi de neam au fost împuşcaţi pe străzi, spânzuraţi de felinare şi lăsaţi pradă câinilor, legaţi fedeleş şi aruncaţi în cuptoarele galbene de flacări ale uzinelor, în cazanele cu apă clocotindă a vapoarelor, între maşinele în funcţiune ale acestora sau în adâncul mării, cum alţii au fost schilăviţi tăindu-li-se membrele corpului, scoţânduli-se ochii şi cum atâţia nevinovaţi răniţi sau betegi au fost ucişi chiar în spitale sau înmormântaţi de vii şi prohodiţi de rânjetul roşu al groparilor. Din gura miilor de orfani şi neveste văduve, cari îşi vor cerşi mâine pâinea cea de toate zilele, lumea, ce va supraveţui teribilul coşmar, va mai afla că fiarele de azi, odată cu viaţa atâtor nevinovaţi, li-au ridicat acestora şi avutul pentru a li distruge şi familia şi a li lua urmaşilor ori ce putinţă de a se mai reface.

Şi această teroare fără pereche în istorie o îndrumează conştient şi cu perseverenţă demonică Ceka, creatura comisarilor, prin uriaşa ei armată de asasini, printr'o întreagă clasă de ucigaşi, împotriva cărora nu există nici o apărare şi nici o sancţiune.

Teroarea, care a urmat după revoluţiile, întâmplate în diverse ţări, a fost de obicei rezultatul conspiraţiei dintre cărturarul, rămas barbar în sufletul lui, şi ignorantul, călăuzit mai mult de instinct, decât de conştiinţă. Nicăieri însă această conspiraţie n'a putut fi mai eficace ca în Rusia, căci aci masele rămase în întuneric trăesc aproape în totalitatea lor numai prin instinct. Comisarii, faimoşii „doctrinari ai comunismului" şi „umanitariştii" de până eri n'aveau decât să sgândărească aceste instincte pentru ca din massele, odinioară aşa de pacinice, să trezească fiara, care astăzi ucide şi distruge cu adevărată frenezie. De aceia teroarea bolşevică va fi înscrisă în istoria revoluţiilor drept cea mai cumplită din toată vâltoarea

de crime, legate fatal de transformările violente politice şi sociale. Iar Ceka, ohrana roşie, autoarea morală, executoarea „doctrinelor“ predicate de comisari şi îndrumătoarea acestui torent de crime întrece deja de pe acum reputaţia ohranei ţariste, despre care încă de mult un ambasador englez spunea „că este mai rea decât inchiziţia spaniolă“ şi agenţii ei sunt desigur mai neînduraţi în străşnicia lor decât *oprişnicii* (gardiştii) lui Ivan cel Groaznic.

O revoluţie de sclavi, cum au fost toate revoluţiile de până acum în Rusia (Hmelniţki, Stenko Razin, Pugacev etc.), nu putea da altceva.

CAPITOLUL XIX.

Februarie 1918.

„Reformele bolşevice“

— *Justiţia. Instrucţia publică. Armata Roşie.* —

Pe tărâmul justiţiei bolşevicii procedează tot după calapodul obişnuit. Dărâmă întregul edificiu justiţiar, existent sub vechiul regim şi în locul tribunalelor de altădată institue „Tribunalele revoluţionare“, pe cari mai târziu le botează „Tribunalele populare revoluţionare“ (Norodnâie revoluţionnâie suda), alcătuite din zece soldaţi, marinari, muncitori sau muncitoare, aleşi printre cei mai devotaţi intereselor proletare şi numiţi de Consiliul comisarilor.

Foştii magistraţi sunt lăsaţi pe drumuri, iar cei cari au curajul să protesteze în contra noii orânduiri judecătoreşti sunt aruncaţi în închisoare.

Senatul, primenit sub guvernul provizoriu şi care îndeplinea funcţiunea de ultimă instanţă de revizuire şi casare, e şi el suprimat, iar atribuţiile lui le îndeplineşte provizoriu comitetul central executiv al sovietelor.

Alcătuite exclusiv din elemente proletare, tribunalele bolşevice sunt simple instanţe de clasă, cari judecă ţinând seamă

numai de interesele clasei proletare. Ele nu se conduc, până acum, după nici un cod sau procedură, ci cel mult după decretele comisarilor sau aproape exclusiv după cum îi îndeamnă simţul lor, împrejurările şi interesele proletariatului şi regimului bolşevic. „Burjuiul" ajuns în faţa lor e fireşte totdeauna condamnat. Considerat „contrarevoluţionar", averea e confiscată şi viaţa lui foarte des în primejdie. Procedeul pare a imita exemplul seniorului de altădată, care dispunea în mod nelimitat de avutul şi viaţa sclavilor săi, predecesorii „judecătorilor" de azi. In schimb cei cari se mărturisesc bolşevici, se bucură de imunitate chiar când comit crimele cele mai abominabile, ca : omor, jaf, furt (fireşte în contra burghezilor !).

Călăuzite de ura de clasă şi de îndemnul de răzbunare, aceste tribunale fac adevărate ravagii în viaţa, siguranţa şi avutul cetăţenilor (burghezilor). Ele sunt instrumentul docil în mâna „Comisiei extraordinare" şi condamnă cu promptitudine pe cei denunţaţi de purtare ostilă regimului sovietic sau de neplata impozitelor către stat, tot aşa cum judecătoriii lui Petru cel Mare condamnau pe cei denunţaţi pentru furt.

Steinberg, comisarul justiţiei, membru al partidului social-revoluţionar de stânga, doctrinarul şi umanitaristul de altă dată, aprobă toate aceste condamnări, ba chiar şi pe acelea pe care le dau „tribunalele", constituite *ad-hoc* din sânul sovietelor locale, de uzine, de mine etc. ori de simple adunări sau mitinguri de muncitori. El dă forma legală şi linşajului (samosud), pe care-l justifică ca pornind dintr'o îndreptăţită revoltă a mulţimii. Fanatic aderent al desfiinţării pedepsii cu moarte el împărtăşeşte azi avântul, cu care Troţki vorbeşte de „maşina, care desparte capul de trunchiul omenesc" şi spune „că reacţiunea ţaristă proceda la fel cu proletariatul". Ş'alături de „Comisia extraordinară pentru combaterea contrarevoluţiei" el încuviinţează dreptul de a aresta, a perchiziţiona şi chiar a executa pe loc şi numeroaselor „comisii de anchetă", detaşate pe lângă sovietele locale, precum şi comitetelor de curând înfiinţate „pentru lupta în contra pogromurilor". Odinioară şi chiar la originile statului rus, când stăpânii acestuia erau *Varegii* barbari, împotriva sentinţei Marelui prinţ însuş, care nu con-

damna nici odată la moarte, inculpatul putea recurge, conform „Adevărului (Dreptului) Rus" (Ruskaia Pravda) lui Jaroslav cel Mare la instanţa „duelului judiciar". Sentinţa, pe care o dă azi un comitet oarecare de tovarăşi e definitivă. Burghezul condamnat este executat pe loc fără a mai putea recurge la graţia sau protecţia cuiva.

Astfel pretinsa democraţie integrală răspunde unei justiţii de clasă rea, părtinitoare, coruptă, dar care totuşi nu condamna decât pe făptuitor şi complici, cu o justiţie tot de clasă, dar strigător de excluzivistă, vindicativă, pătimaşe şi călăuzită numai de ură, care nu condamnă numai pe autorul moral, pe infractor şi complicii dovediţi, ci care execută masse întregi de nevinovaţi, numai pentru motivul că aparţin unei clase, din care face parte infractorul.

Prietenul advocat S. St., care de când advocatura s'a desfiinţat şi s'a înlocuit cu „apărarea proletară" trăeşte din ce poate, îmi spune într'o zi amărît: „E mai rău frate sub bolşevicii iştia ca pe vremea *Tatarscinei !*" (ocupaţia tătară).

ooooooooooooooooo

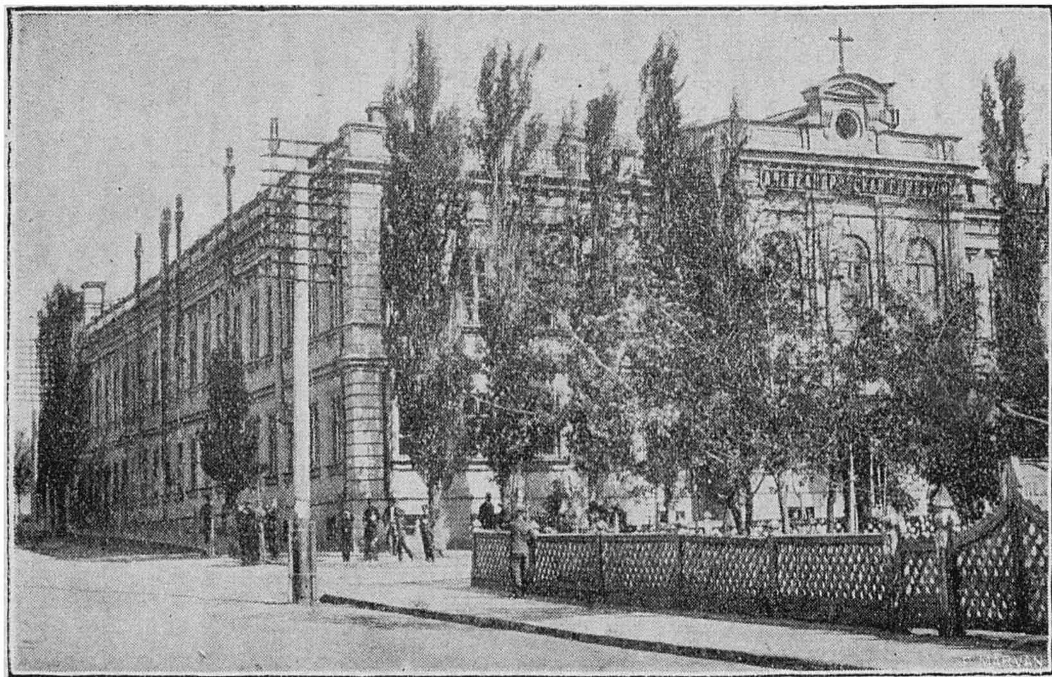
Instrucţia publică.

In ce priveşte şcoala, e acelaş haos. Partea cea mai mare din profesorii şcoalelor secundare şi superioare refuzând să treacă în slujba sovietelor şi ca o protestare împotriva acestora s'a declarat în grevă. Astfel un mare număr de instituţii de învăţământ şi-au închis porţile şi nu mai funcţionează.

Comisarii vor să facă din şcoală un instrument pentru regimul şi partidul lor, pentru susţinerea, apărarea şi consolidarea acestora.

Fără a spune aceasta, ei precizează totuşi principiile pe cari trebue să se întemeieze de aici înainte învăţământul public. Trei sunt mai ales aceste principii: 1. Şcoala trebue să desvolte şi întărească „spiritul revoluţionar“ şi să pregătească pe seama statului „comunişti convinşi“. 2. Invăţământul atât cel primar cât şi cel secundar şi superior trebue să fie gratuit şi accesibil tuturora. 3. Programele de învăţământ vor fi elaborate de către profesori în unire cu părinţii elevilor şi cu concursul elevilor înşişi după normele stabilite de comisariatul instrucţiei publice.

In aplicarea acestor „principii“ cari trebuiau să pregătească şi desăvârşească reformele bolşevice pe tărâmul învăţământului public, Lunaciarski, comisarul Instrucţiei, prin decretul dela 9 Noemvrie institue o comisiune guvernamentală având misiunea „să găsească şi stabilească mijloacele şi metodele cele mai potrivite pentru înbunătăţirea, desvoltarea şi consolidarea vieţii intelectuale a Republicii sovietelor“. Iar prin decretul dela 15 Noemvrie acelaş comisar numeşte „în vederea elaborării noilor programe şcolare“ diverse comisii, compuse din delegaţii instituţiilor de învăţământ, funcţionari ai ministerului, din membrii delegaţi ai sovietelor locale, din părinţii elevilor şi din reprezentanţii acestora.

UN GIMNAZIU.

Ucazul dela 21 Februarie interzice atât elevilor cât şi profesorilor purtarea de uniforme, insignii, cocarde, epoleţi, „vestigii ale regimului ţarist".

Iar circulara d-nei Kollontai dă elevilor din şcolile atârnând de ministerul asistenţei publice toată libertatea de asociare şi întrunire.

Elevii în executarea acestui ordin se împart după origine şi condiţii sociale în grupuri şi partide distincte şi învrăjmăşite unele cu altele. „Bolşevicii" se constituie în soviete.

Pentru controlul instrucţiei, care trebuia să se facă în spiritul „evangheliei" comuniste, guvernul sovietic numeşte numeroşi comisari-controlori, cari de cele mai multe ori sunt aleşi printre tinerii semidocţi, aventurieri, îndrăzneţi sau demagogi lipsiţi de cultură.

In mai multe părţi sovietele refuză de a primi pe copiii „burjuilor" în şcoală pretinzând că regimul ţarist încă oprea pe copiii din clasele de jos să cerceteze şcoalele secundare.

Fără a exista încă un decret, bolşevicii dispun închiderea şcoalelor confesionale şi şcoalelor zemstvelor (considerate ca instituţii burgheze) sau transformarea lor în şcoli de stat. Asemenea pun fel de fel de piedici funcţionării seminariilor teologice şi opresc de pe acum predarea religiei în şcolile de stat.

Multe din şcolile destinate altădată pentru învăţământul fiilor de nobili sau burghezi sunt *brevi manu* rechiziţionate şi întrebuinţate pentru instalarea birourilor sau instituţiilor sovietice. Astfel frumoasa mănăstire *Smolna*, clădită subt Ecaterina a II-a şi destinată pentru educaţia ficelor de nobili, este rechiziţionată pe seama Consiliului comisarilor. La fel şi faimosul institut „*Vospitatelnâi dom*" din Moskova şi altele.

In afară de religie comisarii se străduiesc să escludă din şcoli istoria răsboaielor, cântecele patriotice, limbile clasice, filozofia spiritualistă, dreptul burghez (juriştii, oamenii logicei ş'ai clarităţii au fost în mod firesc încă dela început împotriva uzurpatorilor bolşevici, căci ei nu se puteau împăca cu teoriile întortochiate şi actele de cruzime ale unor doctrinari haotici!) şi impun îndeosebi studiul mişcărilor muncitoreşti, al materializmului istoric ş'al economiei politice în cadrele trase de doc-

trinarii comunişti şi în special de Marx şi Engels. Şi odată cu aceasta „primenesc" şi bibliotecile lăsând în ele numai cărţi favorabile concepţiilor şi năzuinţelor bolşevice. Asemenea controlează lectura cetăţenilor confiscând şi distrugând orice cărţi de provenienţă şi cu conţinut burghez. Gândul conducătorilor bolşevici e ca să dea şcolii cu timpul un caracter cu desăvârşire „practic", s'o transforme într'un simplu atelier, într'o şcoală maşină, într'o uzină, escluzând din ea tot ce înseamnă preocupare spirituală şi interes pentru abstract, indemn spre idealism sau grije de a forma individualităţi şi caractere. Pentru aceşti conducători, individul nu există pentru sine, ci pentru colectivitate, el e o simplă funcţiune parţială a massei umane. Colectivitatea e totul şi individul nu trebuie să fie decât un instrument, o maşină în serviciul acesteia.

Vrăjmaşi ai religiei, pe care o socotesc un primejdios „opiu pentru naivi", dispreţuitori în ce priveşte originile fiinţei ai filozofiei spiritualiste şi însufleţiţi escluziv pentru doctrina materialistă, partizani fanatici ai maşinismului (mecanicizmului), duşmani ai oricăror instituţii burgheze, adversari ai familiei, doctrinari orbi şi pătimaşi, — îndrumătorii bolşevici distrug întreg edificiul învăţământului de până acum şi'n haosul produs, ei se pregătesc, ajutaţi de teroare şi de cenzură, să încerce o experienţă, ale cărei rezultate nici ei nu le pot prevedea.

Un lucru e cert. Şcoala lui Lunaciarski e pusă exclusiv în serviciu de partid şi de clasă. Că ea, aşa cum e alcătuită şi îndrumată, nu poate mulţămi înclinările fireşti şi necesităţile sufleteşti înăscute ale omului, este fără îndoială. Bolşevicii ignorează că fiinţa umană este rodul unei evoluţii îndelungate, al unei desvoltări de veacuri şi de mii de ani, care nu poate fi modificată sau transformată în câteva luni ori în câţiva ani, precum ignorează şi adevărul, că fără cultura morală a individului nu există progres social şi că nici o societate, nici un organizm uman, înjghebat cu nesocotirea culturii ş'a civilizaţiei, nu poate fi viabil.

Armata roşie.

In Decemvrie Consiliul comisarilor printr'un decret consfinţia „garda roşie" (krasnaia kvardia), recunoscând-o drept o instituţie a statului proletar rus, în care erau obligaţi „să se înroleze toţi muncitorii, apţi de serviciu şi având obligaţiunea de a supraveghea ordinea revoluţionară şi de a apăra libertăţile populare".

Ce-a însemnat şi ce înseamnă această gardă roşie în statul bolşevic, am văzut. O probează asasinatele fără număr şi jafurile făcute de aceşti apărători ai „libertăţilor democratice".

La o lună abia după organizarea acestei instituţii proletare, guvernul comisarilor hotărăşte prin decretul promulgat la 15 Ianuarie înfiinţarea „armatei roşii" (krasnaia armia). Iată conţinutul acestui decret:

„Vechea armată ţaristă a servit la oprimarea şi exploatarea claselor muncitoare de către burghezie. Puterea trecând acum în mâinile claselor muncitoare, s'a ivit necesitatea de a forma o armată nouă, care va servi de suport al puterii şi în viitor de bază pentru înlocuirea armatei permanente printr'o miliţie. Asemenea această armată proletară va fi sprijinitoarea viitoarei revoluţii sociale în Europa (adică transformarea Europei într'o enormă şi ... fericită Rusie !).

„In vederea acestor scopuri Consiliul comisarilor poporului decide să dea fiinţă unei noui armate, care se va numi armata roşie a lucrătorilor şi ţăranilor şi care va fi aşezată pe următoarele baze:

„Armata roşie se va compune din elementele cele mai conştiente şi mai bine organizate ale clasei muncitoare.

„Vor fi admişi în cadrele ei toţi cetăţenii Republicei ruse trecuţi de 18 ani. Orice cetăţean care va primi să intre în armata roşie, va trebui să-şi sacrifice toate puterile şi viaţa sa

pentru apărarea revoluţiei din Octomvrie, a puterii sovietelor ş'a socializmului. Pentru a fi primit în armata roşie solicitantul trebuie să aibă recomandaţia comitetelor de regimente sau a organizaţiilor democratice, cari şi-au însuşit programul de guvernământ al regimului sovietic.

„Soldaţii armatei roşii vor fi întreţinuţi de stat şi vor primi o soldă de 50 ruble pe lună. Familiile lor în neputinţă de a lucra vor fi şi ele întreţinute de stat după indicaţiile sovietelor locale.

„Consiliul comisarilor poporului va fi organul conducător suprem al armatei roşii. Administraţia acesteia se va concentra la comisariatul războiului, pe lângă care se va institui şi un comitet superior naţional".

•

Pentru executarea acestui decret şi înfăptuirea armatei proletare, membrii Consiliului comisarilor şi agenţii comitetelor regionale, guberniale, districtuale, cantonale şi comunale fac o intensă propagandă printre ţărani şi muncitori. Ei adresează fel de fel de apeluri, cu conţinut variat şi utilizează mai ales mitingurile făgăduind soldă grasă şi diverse beneficii pentru a atrage cât mai mulţi voluntari în noua armată.

Norodul însă nu se grăbeşte de loc să răspundă stăruitoarei invitaţii. El nu vrea să mai facă armată, ci ţine să trăiască în pace.

Se înrolează numai cei care n'au cu ce trăi, cei chinuiţi de mizerie şi de foame, aceşti siniştri companioni ai bolşevismului, ţărani care n'au cu ce-şi lucra pământurile, muncitori, cărora uzinele jefuite şi închise nu le mai pot da pâine, criminali de rând, nedeprinşi cu munca onestă, kuli chinezi, liota seminţiilor aziatice, analfabeţii, ambiţioşii cari pot ocupa locuri de conducere, marinarii, aceste animale scociorâte din spuma valurilor mării de tridintele lui Neptun şi aruncate pe uscat, cari după ce şi-au epuizat pornirile sanghinare pe mări, vor putea să şi-le continue în această armată.

Eri dezertorii dela front îşi vindeau armele şi echipamentele, mâine aceşti „ostaşi" se vor vinde poate pe ei înşişi sau vor fi vânduţi neamţului, pe care fără să-şi dea seama sau

conştient l'au servit aşa de bine şi pe care mâine îl vor servi poate şi mai bine.

Ingroşate rândurile acestei armate cu gardiştii roşii, comunişti convinşi, ea e aruncată în calea armatelor germane ce înaintează, după denunţarea armistiţiului, spre Petrograd. E însă degrabă risipită de războinicii Kaiserului. Rămân totuşi atâţia roşii câţi îi trebuie lui Lenin ca să-şi apere regimul şi ca să recruteze din sânul ei călăii, de care are nevoe pentru masacrarea „contrarevoluţionarilor".

Ce forţă va reprezenta această armată „roşie" şi care va fi rostul şi rolul ei în viitor, se va vedea. Martori ai înjghebării acestei „forţe proletare", noi constatăm că'n afară de ura care e adâncită în sufletul soldaţilor roşii împotriva burgheziei, Lenin se străduieşte ca încă de pe acum să rivalizeze cu Ivan cel Groaznic şi să-şi crească „streltii" săi într'un spirit la fel de *imperialist*. Ne îndoim însă că acest ţar roşu va putea să dea *suflet* creaturei sale, când el însuş nu-l are. Ş'o armată lipsită de suflet, de credinţă şi ideal nu învinge niciodată, ea e totdeauna înfrântă, oricari şi oricât de multe şi desăvârşite i-ar fi instrumentele de luptă.

CAPITOLUL XX.

Februarie—Martie 1918.

Umilirea supremă.

Autodeterminarea şi „raptul". Pacea dela Brest-Litovsk. Nici pace, nici răsboiu. Nemţii din nou în marş. „Războiul sfânt". Vizionarul veghează. Bolşevicii acceptă şi semnează.

In conferinţa dela 22 Decembrie — 4 Ianuarie delegaţia Impătritei Alianţe transmite delegaţiei sovietice un proect de tratat de pace, care cuprinde în esenţă următoarele puncte:

1. Puterile Centrale vor continua a păstra subt ocupaţia şi administraţia lor teritoriile ruse, pe care se vor găsi armatele „aliate" în momentul semnării tratatului de pace.

2. Guvernul rus se obligă să retragă fără amânare trupele ruse din Estonia şi Finlanda.

3. Rusia se declară gata să încheie pace cu Ucraina şi să-şi retragă fără întârziere trupele din această ţară devenită independentă.

4. Anatolia se retrocedează Turciei.

5. Flota rusă se retrage în porturi.

6. Guvernul rus se obligă să demobilizeze imediat şi complect armata rusă.

7. Tratatul comercial, încheiat între Rusia şi Germania la 1904 cu clauza naţiunei celei mai favorizate, se prelungeşte până la 1925.

8. Guvernul rus îşi ia obligaţiunea precisă de a opri şi împiedica orice propagandă şi agitaţii păgubitoare ţărilor împătritei alianţe.

Primind acest proect de tratat, delegaţii sovietici în frunte cu Troţki rămân stupefiaţi. Ei le reamintesc delegaţilor Puterilor Centrale declaraţia citită în conferinţa dela 12/25 Decembrie, prin care aceştia acceptau toate principiile din nota de pace a Rusiei şi cari se rezumau în hotărîrea de a face o pace lealä şi democratică „fără anexii şi fără contribuţii".

O amplă şi infinită discuţie, garnisită cu tot ce prevăd doctrinele socialiste-comuniste, se deschide mai ales în jurul punctului 1. din proiect. Troţki şi soţii insistă pentru retragerea trupelor din teritoriile ocupate pentru a da putinţă popoarelor, locuind aceste teritorii, să se pronunţe în toată libertatea asupra regimului ce doresc să adopte.

Autodeterminarea şi „raptul".

Kamenev, doctrinarul delegaţiei sovietice şi apărătorul fanatic al principiului autodeterminării, fixează liniile acestui principiu precum urmează:

„Manifestul congresului al doilea al sovietelor privitor la pace spune: Prin anexiune sau rapt de teritorii străine guvernul sovietelor înţelege orice alipire a unei naţionalităţi mici sau slabe la un stat mare sau puternic fără consimţământul şi dorinţa clar şi conştient exprimată ale acestei naţionalităţi, independent de timpul şi împrejurările, în care această alipire a fost făcută. Tot astfel când o naţiune e trimisă prin forţă în cadrele unui stat oarecare, dacă nu i-se dă dreptul de a decide, fără cea mai mică constrângere, prin vot liber şi după evacuarea complectă a trupelor naţiunei anexioniste sau în general mai puternică, forma de stat care-i convine, — atunci alipirea este o anexiune sau mai precis un rapt şi un abuz de putere". Şi mai departe acelaş Kamenev adaugă în legătură cu proectul

austro-german: „Delegaţia rusă în faţa imperializmului german şi mondial nu s'a gândit să apere drepturile de proprietate ale Rusiei asupra Poloniei, Lituaniei, Curlandei şi Estoniei adică vechile hotare ale imperiului rus. Violenţii Kaiserului ea nu-i opune dreptul de vechime al violenţelor ţarilor ruşi, ci un principiu cu desăvârşire aparte: *dreptul naţiunilor de a dispune ele înşile de soarta lor,* independent de faptul în limitele cărui stat imperialist a găsit războiul aceste naţiuni şi subt care sceptru le-a aruncat hazardul războiului în momentul încheierii păcii"... Lămurind mai departe acest punct de vedere, Kamenev precizează: „Acest ţinut este al nostru", spune burghezia rusă, pentru că noi l'am cucerit sunt acum atâţia zeci de ani. — Nu, acest ţinut e „al nostru", răspunde burghezia germană, căci noi l'am cucerit mai pe urmă şi îl reţinem în baza dreptului, pe care ni-l dă această cucerire... In faţa acestui fel de a vedea noi spunem că ţinutul din litigiu nu este nici „al nostru" şi nici „al vostru". Soartea lui trebuie să fie hotărâtă de propria lui populaţie şi numai ea are dreptul de a intra în relaţiuni, în alianţă sau de a se uni cu voi ori cu noi sau de a se declara autonomă ori independentă, aceasta având să o decidă ea însaşi şi nu un tratat încheiat între noi pe baza unor succese militare dobândite de o partidă sau de alta".

Bolşevicii mai discută destul de lung clauzele economice din proectul german. Ei opun tezei Puterilor Centrale principiul de libertate şi egalitate economică internaţională, susţinând punctul lor de vedere asemenea cu un vast aparat de probe, luate din doctrina marxistă.

Şi în sfârşit delegaţii sovietici solicită reciprocitate în tot ce priveşte tratamentul cetăţenilor ruşi şi austro-germeni.

Delegaţia Puterilor Centrale se amuzează câtva timp de argutiile sovietiştilor, devine însă nervoasă, când constată că aceasta nu mai termină şi răspunde la insistenţa, pe care aceştia continuă s'o depună de a se evacua teritoriile ocupate, că nici ei, bolşevicii, n'au respectat principiul autodeterminării, de care fac atâta caz. Dovadă Ucraina, Finlanda, Rusia Albă, „cari sunt împiedicate cu forţa de a hotărî de soarta lor". Şi în sfârşit după încheierea păcii cu Rada ucrainiană, delegaţii

austro-germani luând atitudini de sfidare li cer doctrinarilor palavragii să semneze sau să plece. Patruzeci şi opt de ore vor mai aştepta şi dacă Comisarii nu-şi vor pune semnătura pe proectul austro-german, generalii Kaiserului vor da ordin trupelor să înainteze.

Nici pace, nici război.

In faţa acestei ameninţări, delegaţia sovietică redactează şi înmânează d-lor Kühlmann, Czernin şi Hakki paşa următoarea notă:

„In numele guvernului comisarilor poporului al Republicei federative sovietice facem prin aceasta cunoscut guvernelor şi popoarelor, cari se găsesc în război cu noi, ţărilor aliate şi neutre că refuzând să semneze un tratat anexionist, Rusia declară din partea sa că starea de război dintre ea şi puterile împătritei alianţe a încetat".

Odată cu înmânarea acestei note comisarii, printr'un *prikaz*, adresat tuturor trupelor ruse de pe toate fronturile, ordonă demobilizarea generală.

Acest *prikaz* e aproape superflu, căci după cum ştim, armata rusă se *autodemobilizează* de mult... El pare însă că-şi are tâlcul lui... Căci s'ar putea întâmpla ca foştii „sedentari" (atâţi câţi au mai rămas!), mobilizaţi (circa patrusprezece milioane!) de comandamentul ţarist, cari li-au dat revoluţionarilor din Februarie (1917) concursul cel mai eficace pentru răsturnarea vechiului regim să dea şi altora acelaş concurs pentru răsturnarea guvernului de comisari, pe care tot ei l-au ajutat să ia puterea.

Lumea luând cunoştinţă de nota delegaţiei sovietice, rămâne aiurită. Nici pace, nici război! Adică nu închei pace pentrucă la baza ei e un tratat anexionist şi nu continui nici războiul... pentru ca să poţi fi în pace şi să te conformezi doctrinei socialiste. Stupefiantă concepţie! Cărturarul rus rămâne încremenit şi înspăimântat în acelaş timp. Muncitorul semidoct aplaudă. Mujicul analfabet rămâne cu gura căscată, crede că aşa e bine să fie. Troţki, întors la Petrograd îşi „lămureşte"

tovarăşii, adunaţi în sala Alexandru în miting, asupra înţelesului notei sale: „Războiul nu-l continuăm, pacea n'o semnăm!" (vojnu nye prodoljaty, mir nye podpisaty!). Tovarăşii ascultă mereu şi din când în când îşi reped mâinile în aer ca şi cum ar vrea să alunge muşte. Ei continuă s'asculte şi după ce Troţki a încetat de a mai vorbi...

Nemţii din nou în marş. Războiul sfânt.

Cele 48 de ore trec fără ca guvernul sovietic să se fi putut hotărî. Cum s'ar şi putea hotărî oameni, care sunt obicinuiţi să vorbească la infinit!

Trupele Kaiserului în ziua de 5 Februarie, când armistiţiul e scadent, părăsesc vechile poziţii şi se pun din nou în marş. Ele trec cu uşurinţă Dvina, ocupă Dvinskul, Revalul, Pskovul şi se îndreaptă precipitat spre Petrograd. Nimeni nu li stă în cale, turmele bolşevice se retrag în derută şi fug înspăimântate din faţa celor abia cincizeci de mii de nemţi.

Comisarii cuprinşi de panică chiamă pe muncitori la arme, somează pe toţi comuniştii să se înroleze în armata roşie, proclamă „războiul sfânt" pentru apărarea şi mântuirea „patrimoniului socialist" (socialisticeskoe otyecestvo). Mobilizează pe burghezi pentru pregătirea rezistenţei. Bărbaţi şi femei, până ieri deprinşi cu îndeletniciri ceva mai delicate, azi sapă tranşeie, cară material de război, încarcă cărbuni, îngrijesc de cai, împing furgoane, transportă muniţii etc., subt supravegherea gărzilor roşii şi sub continua ameninţare cu executarea pe loc, dacă ar refuza să execute ordinele.

Krylenko, „generalissimul" adresează un manifest către armată, în care li cere fugarilor să se oprească şi să dea faţă cu soldaţii nemţi, cărora să le spună „cât de rău e în ţara lor şi să-i capaciteze ca să întoarcă armele... în contra burgheziei germane... căci Rusia nu vrea şi nu va mai continua războiul, ea a demobilizat deja"... Dar „tovarăşii" germani n'aud, nu văd, ei aduc în raniţă ordinul prinţului Leopold al Bavariei, care dispunând reluarea ostilităţilor în contra Rusiei lămurea,

„că împătrita înțelegere urmărește înăbușirea anarhiei din Rusia, care amenință să devină o primejdie europeană".

Armata roșie, proaspăt creată, e trimisă înaintea nemților. E prima încercare. Troțki o crede capabilă, cel puțin de un război de guerillă. Dar tinerii „revoluționari" sunt repede puși în debandadă și risipiți ca făina orbului. Smolna tremură, nu mai are nici un sprijin, de nicăiri nu poate cere ajutor. Troțki vorbește deja de plecarea comisarilor și de convocarea Constituantei pentru a decide ea, dacă acceptă sau nu condițiile de pace ale nemților. Burghezii ruși tresar, ei se bucură de înaintarea armatelor germane, cari îi vor scăpa de coșmarul bolșevic. Vechii conservatori, care încă în 1915 doreau „victoria germană înaintea libertății", insistă prin solii lor ca guvernul german să nu oprească cu nici un preț ofensiva începută. Soldații bolșevici, mujici indiferenți, îmbrăcați în mantale ostășești și muncitori lași continuă a cere ca să fie trimiși cât mai degrabă la vatră „căci Rusia e mare și nemții vor înainta până vor osteni!"

Vizionarul veghează.

Dar șeful bolșevic, Lenin, fanaticul defetist veghiază, tace și e satisfăcut.

„Pacea trebue să pornească de jos", spunea el acum câteva luni. Și regimentele bolșevice ascultând dorința lui au început „bratania" cu soldații nemți și rând pe rând au încheiat pacea cu ei.

Pentru a nu se demasca, el declara râtos acum o lună: „Noi nu vom încheia o pace rușinoasă!" (na paozornâi mir mâ ne poidjom!).

Astăzi este însă pregătit perfect terenul pentru pacea bolșevică, pentru capitularea definitivă, pentru sancționarea defetizmului, propoveduit de atâta vreme, cu atâta tenacitate. Numai ea poate salva puterea sovietelor și de dragul salvării acestei'a nu trebuie să se țină seamă de „onoarea" de care se face atâta caz și care e „o concepție burgheză!"

Lenin, visătorul tenace al „revoluției mondiale", pe care n'o poate împiedica o pace forțat încheiată cu Kaiserul, con-

voacă pe ziua de 24 Februarie comitetul central executiv în şedinţă. Făcând pe raportorul, el citeşte şi analizează într'o cuvântare mai lungă şi plină de arguţii condiţiile de pace „impuse de nemţi pe vârful sabiei" şi conclude cerând ca ele să fie primite în întregime. „Acceptăm orice numai să salvăm puterea sovietelor!" (ityi na vsio spasaia vlasti sovietov!), încheie el pe un ton imperativ.

Troţki, care până mai deunăzi, câtă vreme nu se vedea ameninţat, fiind apărat de gărzile roşii, făcea pe războinicul, azi, cuprins de spaimă, îngâimează abia câteva fraze şi lasă pe tovarăşi să se pronunţe în libertate.

Bolşevicii acceptă şi semnează.

Pusă la vot propunerea lui Lenin e acceptată de majoritatea celor prezenţi (116 membri votează pentru, 85 contra şi 28 se abţin).

Hotărîrea comitetului e comunicată prin radio la Berlin şi'n aceiaş zi delegaţia sovietică aleargă la Dvinsk, unde e comandamentul german, căruia îi comunică că are mandatul să semneze pacea şi căruia îi cere să oprească înaintarea trupelor. Acesta însă subt cuvânt că n'a primit încă ordinul guvernului german, refuză să îndeplinească rugămintea emisarilor sovietici... Şi trupele nemţeşti înaintează de zor, ca să înghită cât mai mult pământ rusesc şi ca punctul prim din proectul tratatului de pace să găsească o „cât mai largă" aplicare. Germanii adâncesc în spre nord — direcţia Petrogradului — având comandant pe însuş Mirbach, fostul şef al misiunei germane în capitala rusă, o distanţă de peste 200 de klm., iar la centru înaintează peste 100 de klm. Austriacii, chemaţi şi ajutaţi de Rada, pătrund în adâncul Ucrainei, încercuiesc Kievul şi coboară spre sud ocupând Odesa şi alte cetăţi de pe ţărmul mării Negre. Iar Turcii avansează în Caucaz ocupând provinciile Ardagan, Kars şi Batum.

Comisarii înspăimântaţi îşi fac bagajele şi temându-se ca nu cumva linia Petrograd-Moskova să fie capturată de trupele

nemţeşti ei se precipită fulgerător spre Moskova, unde-şi stabilesc noua reşedinţă.

Din norocire pentru ei, Berlinul, după ce a crezut că trupele sale s'au suprasăturat cu pământ muscălesc, îi anunţă că ia act de hotărîrea comitetului executiv şi invită delegaţia sovietică să semneze pacea la Brest-Litovsk. Aceasta îşi pune la 3 Martie semnătura pe tratatul, întregit cu noile cuceriri, iar congresul sovietelor, întrunit la 15 Martie (st. n.) în Moskova, îl ratifică cu mare majoritate.

Crima este astfel consumată. Brest-Litovsk este suprema umilire a unei mari şi puternice împărăţii, e cununa de spini cu care se încinge fruntea unui popor, căzut şi devenit neputincios nu atât din vina lui cât mai mult din vina celor ce l'au guvernat şi-l guvernează.

Cuprinsul volumului II.

	Pag.
Prefaţa	
Cap. I. Congresul libertăţilor	1
Cap II. Atacul bolşevic	11
Cap. III. Căderea unui om şi maşina „celuilalt"	23
1. Fără busolă	30
2. Volga încă rezistă	33
Cap. IV. O credinţă care trăeşte mereu	36
1. La Sâzran	43
Cap. V. In plină nesiguranţă	52
1. Pace democratică	56
2. Mucenicia ofiţerilor	61
Cap. VI. Reforma agrară	71
Cap. VII. Chestiunea muncitorească	87
Cap. VIII. Problema naţională din Rusia	106
1. Rusia Mică	112
2. Polonia	134
3 Lituania şi Provinciile Baltice	139
4 Rusia Albă, Rusia Roşie şi Finlanda	144
5. Basarabia	149
6 Tătarii (Mongolii) şi alte neamuri alogene	153
7. Ovreii din Rusia	158
8 Autodeterminarea	165
Cap. IX. Armistiţiul	168
1. Impotriviri armate şi verbale	172
Cap. X. Iarăşi pe drumuri	180
Cap. XI. Tratativele de pace	200
Cap. XII. Crăciunul	211
1. Presa rusă	230
Cap. XIII. Anul nou	237
Cap. XIV. Constituanta ori Sovdepul	244
1 Doi Martiri	268
Cap. XV. Viaţa economică	272
Cap. XVI. Războiul comisarilor cu România	291

1. Pacea cu România 300
2. Războiul cu Ucraina 302
Cap. XVII. Ultima Cetate 308
Cap. XVIII. Teroarea roşie 313
Cap. XIX. Reformele bolşevice 317
1. Justiţia 317
2. Instrucţia publică 320
3. Armata roşie 323
Cap. XX. Umilirea supremă 326

ERATA

La pag.	*rândul*		*în loc de*	*să se citească*
11	al 9-lea	de sus în jos	car	care să
29	„ 7-lea	„ „	(Neciaeff şeful	Neciaeff (şeful
39	„ 2-lea	„ „	monologhirează	monologhizează
70	„ 1	de jos în sus	ara	ţara
87	„ 9-lea	de sus în jos	în	*un*
105	„ 7-lea	„ „	comodidate	comodi*t*ate
110	„ 16-lea	de jos în sus	cucerice	cuceri*re*
116	„ 13-lea	de sus în jos	şl	ş*i*
127	„ 9-lea	„ „	sceiprul	sceptrul
135	„ 2-lea	„ „	apropriat	apropiat
138	„ 7-lea	„ „	revindecărilor	revendicărilor
138	„ 8-lea	de jos în sus	Koscinsko	Kosci*u*sko
142	„ 8-lea	de sus în jos	letoni	teutoni
157	„ 14-lea	„ „	iniţiaţi	iniţiate
175	„ 12-lea	„ „	prezentau	reprezentau
177	„ 10-lea	„ „	rispită	risipită
182	„ 5-lea	„ „	25	25^0
182	„ 10-lea	„ „	6 19	6/19
187	„ 14-lea	„ „	Bazin	Razin
188	„ 17-lea	de jos în sus	mai mai	mai
196	„ 16-lea	de sus în jos	cabane	cabanei
209	„ 7-lea	de jos în sus	solidaritatea	soliditatea
238	„ 3-lea	„ „	repezentantii	reprezentanţii
240	„ 5-lea	de sus în jos	gnvernul	guvernul
246	„ 2-lea	de jos în sus	simp atiza	simpatiza
251	„ 12-lea	de sus în jos	dispuie	despuie
267	„ 7-lea	de jos în sus	bolşevismul!	bolşevismul!"
296	„ 6-lea	„ „	bolşericii	bolşevicii
297	„ 13-lea	„ „	ori	eri

Prețul 200 Lei.